VYTAUTO DIDŽIOJO
KARO MUZIEJUS

100

ŠIMTAS METŲ – ŠIMTAS EKSPONATŲ

HUNDRED YEARS – HUNDRED EXHIBITS

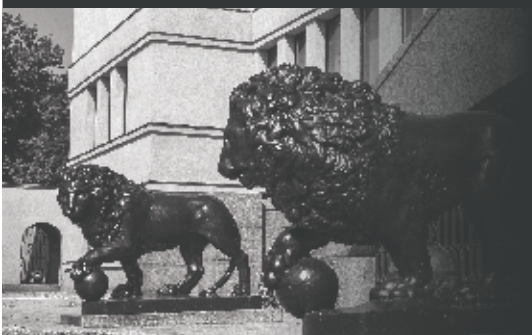

100

ŠIMTAS METŲ – ŠIMTAS EKSPONATŲ

Hundred years – hundred exhibits

VYTAUTO DIDŽIOJO
KARO MUZIEJUS

ŠIMTAS METŲ – ŠIMTAS EKSPONATŲ
Hundred years – hundred exhibits

2020, Kaunas

© Vytauto Didžiojo karo muziejus, 2020

ISBN 978-609-412-209-5

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Šimtas metų – šimtas eksponatų
Hundred years – hundred exhibits

Šimtmetį skaičiuojantis Vytauto Didžiojo karo muziejus šiandien atlieka savo pagrindinę, dar 1921 m. numatytą, misiją – saugoti Lietuvos kariuomenės ir jos kovų už laisvę istoriją, skatinti pažinti kariuomenę, jos tradicijas ir svarbą mūsų valstybės saugumui bei ugdyti patriotišką visuomenę.

Kiekvieni metai atneša naujos patirties, iššūkių, nusivylimų ir atradimų, tačiau paskutiniai dešimtmečiai buvo išskirtiniai – muziejus susigrąžino buvusį pavadinimą, grįžo į Krašto apsaugos ministeriją, pakeitė ne tik išorę, bet ir turinį. Muziejaus misija imta įgyvendinti moderniais, XXI a. visuomenės poreikius atitinkančiais būdais, pažinimo procesą grindžiant ne tiek informacijos kiekiu, kiek jos pateikimo forma ir kokybe. Pasikeitė požiūris ir į kaupimą – į muziejaus rinkinius patenka su Lietuvos kariuomene ir kovomis dėl Nepriklausomybės susijusios vertybės. Informacinių technologijų priemonėmis papildytos ekspozicijos, įtraukiančios edukacinės programos muziejuje ir visoje Lietuvoje, tarpdisciplininiai renginiai, kartais ir netradicinė, t. y. muziejams nebūdinga, veikla bei aktyvus bendradarbiavimas su Lietuvos kariuomene padėjo sukurti nuolat tobulėjantį, gyvą, atvirą, visoms amžiaus grupėms patrauklų ir ugdantį Karo muziejų. Čia galima gauti ne tik žinių, bet ir patirties, prasmingai praleisti laisvalaikį ir išreikšti save per žinias, sportą ar muziką. Galime tik pasidžiaugti nuveiktais darbais, nuolatiniu siekiu tobulėti, patenkintais lankytojų norais, kryptingai pildomais rinkiniais ir moderniais būdais pristatoma Lietuvos kariuomenės istorija.

Tikime, kad ateinančių dešimtmečių dar bus daug ir jie bus tik geresni.

Vytautas the Great War Museum, celebrating its centenary anniversary, today performs its main mission conceived back in 1921: to preserve the history of the Lithuanian Armed Forces and their struggle for freedom, to promote knowledge of the Armed Forces, their traditions and importance to the security of our state and to develop a patriotic society.

Each year brings new experiences, challenges, disappointments and discoveries, but the last decades have been exceptional – the museum has regained its former name, has moved back to the Ministry of National Defence and has changed not only the exterior but also the content. The mission of the museum is now implemented in modern ways that meet the needs of society in the 21st century, basing the cognitive process not so much on the amount of information as on the form and quality of its presentation. Attitudes towards accumulation have also changed – the museum's collections now include the values related to the Lithuanian Army and the struggle for independence. Exhibitions were supplemented by information technology tools, including educational programmes in the museum and throughout Lithuania, interdisciplinary events, sometimes non-traditional activities – i.e. uncharacteristic of museums – and active cooperation with the Lithuanian Armed Forces, which helped to create a constantly evolving, lively, open, attractive and educational war museum. Here you can gain not only knowledge but also experience, spend your free time meaningfully and express yourself through knowledge, sports or music. We can only welcome the work done, the constant pursuit of improvement, the satisfied wishes of visitors, purposefully filled collections and the presentation of the history of the Lithuanian Armed Forces in a modern way.

We believe there will be many more of them in the coming decades and they will only get better.

RITA MALINAUSKIENĖ
Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktorė
Director, Vytautas the Great War Museum

Šimto metų kelias
A road of a hundred years

2021 m. vasario 16 d. Vytauto Didžiojo karo muziejus švenčia 100-mečio jubiliejų. Šis gimtadienis sutampa su Nepriklausomybės diena. Praėjus vos trejiems metams po jos paskelbimo, duris atvėrė muziejus, primindamas visiems apie iškovotą laisvą Lietuvą. 1921 m. sausio 22 d. Krašto apsaugos ministerijos įsakyme galime rasti skelbiamą kuriamo muziejaus „prakilnų ir garbingą tikslą – pagaminti būsiančioms kartoms amžiną paminklą to, kaip Lietuva, per amžius varginta, numetė vergijos pančius ir su ginklu rankose per skausmus ir kovas pasiekė nepriklausomybės“[1].

Šią įsimintiną dieną sukanka 85 metai, kada muziejus įsikūrė tautos ir valstybės lėšomis pastatytuose naujuosiuose rūmuose.

Kiekviena muziejinė vertybė, kaip ir žmogus, turi savą legendą, savą istoriją. Vienų, ypač siekiančių ne vieną dešimtmetį ar amžių, istorija tęsiasi lyg gija, kitų trumputė kaip siūlų mazgelis. Tokias ilgas istorijas turi Petro Kalpoko „Vytis“ – vienas pirmųjų muziejaus eksponatų, rodytas jau 1921 m. vasario 16 d. atidarytoje ekspozicijoje, muziejaus užsakymu nutapytas ant plonos drobės, ir ilgai laukęs savo atgimimo valandos, bei I atskirojo lietuvių bataliono (Vitebske) vėliava, kurią „nuo bolševikų išsaugojo, parvežė ir įteikė karo majoras Juozas Šarauskas“[2].

„Karo muziejaus pavadinimas, kas to muziejaus nėra matęs, galėtų būti klaidinantis. Šis muziejus nebuvo tik karo muziejus, kuris vaizduoja vien karo ginklų evoliuciją ir buvusias kautynes karo laukuose. Karo muziejus savo eksponatais vaizdavo didingą Lietuvos valstybės politinę ir kultūrinę praeitį; vaizdavo Lietuvos ir lietuvių tautos šimtmečiais trukusias kultūrines, politines ir ginklo kovas ginant gimtojo krašto laisvę.“[3] – taip apie muziejų rašė daktaras Balys Matulionis. Labai džiaugiamės žvelgdami į pirmąsias ekspozicijų fotografijas – atrasdami jose dar ir šiandien dažnai eksponuojamas vertybes.

Galime tik su nuostaba prisiminti, kaip per porą mėnesių buvo atidarytas muziejus: „Kadangi iki vasario 16 d. buvo likę labai nedaug laiko ir nesuspėta daugiau eksponatų surinkti, tai pasiskolinus iš Maironio Vytauto atvaizdą ir jį pakabinus, kaip lygiai ir Sledzinskio pieštąjį paveikslą Keistutis ir Birutė, ir Kalpoko Vytį, išstačius

1 Įsakymas kariuomenei, Kaunas, 1921 m. sausio 22 d. Nr. 17, Rikiuotės skyrius, §1

2 *Eksponatų registracijos knyga 1922–1933*, t. 3, p. 2.

3 Balys Matulionis, Karo muziejus – didysis gen. Gyd. Vl. Nagiaus Nagevičiaus kūrinys, *Vlado Nagiaus Nagevičiaus gyvenimo ir darbų apžvalga*, 1962, p. 81–82.

On 16 February 2021, Vytautas the Great War Museum is celebrating its 100th anniversary. This anniversary coincides with Independence Day. Only three years after the country declared its independence, the museum opened its doors, reminding everyone of the victory of free Lithuania. In the order of the Ministry of National Defence of 22 January 1921 we can find the proclaimed "noble and honourable goal of the museum being created – to produce for eternal generations an eternal monument to how Lithuania, troubled for many centuries, dropped the shackles of slavery and achieved independence with guns in hand through pains and struggles"[1].

This memorable day marks the 85th anniversary of the establishment of the museum in a new palace built by the nation and the state.

Every museum's value, like a human's, has its own legend, its own history. The history of some exhibits, especially those dating back for more than a decade or a century, continues like a thread, while for others it is as short as a knot. Vytis by Petras Kalpokas – one of the first exhibits of the museum, demonstrated already in the exhibition opened on 16 February 1921 – painted on a thin canvas by the order of the museum and long awaiting the hour of its revival, and the flag of the 1st Separate Lithuanian Battalion (in Vitebsk), which was "preserved from Bolsheviks, brought and handed over by Major Juozas Šarauskas", have such long history[2].

"The name of the war museum could be misleading for those who have not seen that museum. This was not just a war museum overlooking the evolution of weapons of war alone and the former battles on the battlefields. The War Museum depicted the magnificent political and cultural past of the Lithuanian state with its exhibits; depicted centuries of cultural, political and armed struggles of Lithuania and the Lithuanian nation in defending the homeland freedom"[3], Dr. Balys Matulionis wrote about the museum. We are very pleased to look at the first photos of the exhibits, discovering in them the valuables that are often shown even today.

We can only remember with amazement how the museum was opened in a couple of months: "... Since there was very little time left before 16 February and no more exhibits had been collected, the museum was

1 *Order to the Army*, Kaunas, 22 January 1921 No. 17, Formation department, §1

2 *Exhibit registration book 1922–1933*, vol. 3, p. 2.

3 Balys Matulionis, The War Museum – the great work of Gen. Dr. Vl. Nagys Nagevičius, *Review of the life and works of Vladas Nagys Nagevičius*, 1962, p. 81–82.

įvairių trofėjų – šautuvų, armotų, pakabinus aeroplaną, Lietuvos kariuomenės augimo schemą ir kiekvieno pulko po kelias fotografijas, to paties Vasario 16 – nepriklausomybės paskelbimo dieną „Karo muzėjus“ su iškilmėmis buvo atidengtas, dalyvaujant Respublikos Prezidentui, valdžios ir užsienio valstybių atstovams, daugeliui Seimo narių, kariuomenei ir gausingai publikai.“[4] „Pradžiai, tokiu trumpu laiku suorganizuotas, muziejus daro labai gero įspūdį. Čia paveikslais, diagramomis, aeroplanu, patrankomis, šautuvais, manekenais ir t.t. atvaizdintas mūsų Tėvynės kelias prie Nepriklausomo gyvenimo. Kol kas dėl laiko trūkumo mažiausiai teatvaizduotas ilgiausias laikotarpis – mūsų dvasinės, kultūrinės kovos dėl to paties tikslo periodas. Daug turtingesni kiti skyriai, turintieji uždavinį atvaizduoti pastarąją ginkluotę, nepriklausomybės iškovojimo periodą.“[5]

Nuo atidarymo iki 1940 m. birželio 15 d. muziejus nesustodamas augo ir tobulėjo. Įkūrėjas gen. ltn. Vladas Nagevičius turėjo daug idėjų, kaip erdvė turi būti pripildyta muziejinių vertybių, kaip jas eksponuoti. „Spalių m. 1921 m. kun. P. Jokubėnas ir d-ras J. Mikelėnas iš Biržų atsiuntė Karo muzėjui labai brangų kunigaikščio Jonušo Radvilos, Lietuvos didžiojo etmono, portretą. (...) šitas senų laikų darbo portretas gautas Jononių šeimynoje Šiliškių vienkiemyje Nemunėlio-Radviliškio ev.-reformatų parapijoj.“[6] 1922 m. Kretingos dvarininkas grafas Aleksandras Tiškevičius, apsilankęs „Karo muzėjuje“, parodė Lietuvos istorijai daug palankumo, padovanodamas muziejui aliejiniais dažais pieštą paveikslą, kuriame yra atvaizduotas momentas, kai Napoleonas 1812 m. Vilniaus Katedroje paskelbė politinę deklaraciją Lietuvai. Tasai pats dvarininkas „padovanojo fontanui gnomo didoką statulėlę: gnomas pralaužęs akmenį leidžia viršum gausią vandens srovę ir taip savo išvaizda mums primena lietuvių dievaitį Kaukelį, žinomą namų ūkio ir turtų labdarį.“[7] Vanduo trykšta ir šiandien, praėjus beveik šimtmečiui.

Jau 1921 m gruodžio 25 d. prezidento pareigas ėjęs Steigiamojo Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis Karo muziejui įrengti ir naujiems eksponatams įsigyti skyrė 25000 auksinų[8]. Greta autentiškų daiktų, dokumentų, ginkluotės pavyzdžių, uniformų įspūdžiui sustiprinti neapsieita be dailės kūrinių (neretai ir paveikslų kopijų). 1922 m. ekspoziciją papildė iš dailininkų Petro Kalpoko, Viliaus Jomanto, Jono Janulio, Apolinaro Šimkūno pirkti kunigaikščių portretai[9]. 1926 m. patvirtinus naujus Kariuomenės vėliavų įstatus ir pulkams pradėjus keisti senąsias vėliavas naujomis, senosios pulkų vėliavos buvo perduodamos amžinam saugojimui į Karo muziejų. Ši tradicija gyvavo visą Nepriklausomybės laikotarpį. 1928 m. sausio 1 d. metinė

unveiled with celebrations upon borrowing an image of Vytautas from Maironis and exhibiting it; just like Sledzinskis' painting Keistutis and Birutė and the Vytis of Kalpokas, displaying various trophies – rifles, armies, hanging an airplane, the scheme for the growth of the Lithuanian Army and several photos of each regiment; on the same day of the announcement of independence, on 16 February – the "War Museum" was unveiled with ceremonies with the participation of the President of the Republic, representatives of the government and foreign states, many members of the Seimas, the Army and a large audience"[4]. "To start with, organised within such a short time, the museum makes a very good impression. Here, pictures, diagrams, an airplane, cannons, rifles, mannequins, etc. depict the path of our homeland towards independent life. So far, due to lack of time, the longest period has been least represented – the period of our spiritual, cultural struggle for the same purpose. Other divisions, with the task of depicting the latest armaments, the period of gaining independence, are much richer."[5]

From its opening until 15 June 1940 the museum grew and improved continuously. Founder Lt. Gen. Vladas Nagevičius had many ideas on how the space should be filled with museum valuables, and how to exhibit them. "In October 1921, priest P. Jokubėnas, and Dr. J. Mikelėnas from Biržai sent to the war museum a very expensive portrait of Duke Jonušas Radvila, the great hetman of Lithuania. (...) this portrait from the ancient times was received in the Jononis family in its Šiliškės farmstead, in Nemunėlis-Radviliškis Evang.-Reformed parish."[6] In 1922, the landowner of Kretinga, Count Aleksandras Tiškevičius, who visited the Ka Ro Museum, showed a lot of favour to the history of Lithuania by donating the oil painting to the museum which depicts the moment when Napoleon announced a political declaration to Lithuania at Vilnius Cathedral in 1812. The same landowner "presented a large statue of a gnome to the fountain: a gnome breaking the stone and releasing upwards a large stream of water; thus, its appearance reminds us of the Lithuanian god Kaukelis, a well-known caretaker of household and wealth."[7] Water is gushing even today, almost a century later.

As early as 25 December 1921 Aleksandras Stulginskis, the acting Chairman of the Constituent Seimas, who served as President, allocated 25,000 gold coins for the installation of the War Museum and the purchase of new exhibits[8]. In addition to authentic objects, documents, examples of arms and uniforms and works of art (often copies of paintings) were used to enhance the impression. In 1922, the exhibition was supplemented by portraits of dukes purchased from artists Petras

4 J. Basanavičius, Iš Karo Muzėjaus istorijos, *Mūsų žinynas*, VII t. p. 490.

5 Mūsų karo muzėjus, *Karys*, Nr. 8(92), p. 83.

6 J. Basanavičius, Iš Karo Muzėjaus istorijos, *Mūsų žinynas*, VII t. p. 490.

7 *Ten pat*, p. 495.

8 Aukų knyga, *VDKM Spaudos rinkinys*, S–22215.

9 *Eksponatų registracijos knyga 1922–1923*, 3 t., p. 2–5.

4 J. Basanavičius, From the History of the War Museum, *Mūsų* žinynas, vol. VII p. 490.

5 Our War Museum, *Karys*, No. 8 (92), p. 83.

6 J. Basanavičius, From the History of the War Museum, *Mūsų* žinynas, vol. VII p. 490.

7 *Ibid.*, p. 495.

8 Book of donations, *Press collection of Vytautas the Great War Museum*, S-22215.

komisija tikrinusi eksponatus jų rado jau 1300[10] – daugybė vėliavų: Klaipėdos sukilėlių, Pirmojo atskirojo lietuvių Vytauto Didžiojo bataliono Sibire, Panevėžio bataliono, 3-iojo raitelių „Geležinio vilko“; dešimtys paveikslų: Lietuvos didžiųjų kunigaikščių, aušrininkų portretai, Antano Žmuidzinavičiaus „Regėjimas“; biustai: Antano Juozapavičiaus, Povilo Lukšio; iškasenos iš Prišmančių milžinkapio, šimtai kariškų fotografijų, ginklų, Adomo Mickevičiaus raštų ištrauka ant marmurinės lentos, (ją matome ir šiandien), Napoleono stalas, Juozo Zikaro skulptūra „Laisvė“[11]. Taip, tai ta pati lietuvio širdžiai miela J. Zikaro „Laisvė“, dažnai matoma televizijos ekranuose – iš Lietuvos Respublikos prezidentūros, yra muziejaus eksponatas, to paties paminklo, puošiančios muziejaus sodelį, gipsinis modelis. Sunku tiksliai pasakyti, kurią dalį Karo muziejaus rinkinio sudarė dokumentai bei daiktai, kurią dailės kūriniai, bet pagrindiniai ekspozicijos akcentai buvo meniniai[12].

Negalima pamiršti ir „Lituanicos“ tragedijos, įvykusios 1933 m. liepos 17 d. Jau liepos 24 d. lėktuvo nuolaužos, Stepono Dariaus ir Stasio Girėno daiktai bei dokumentai, surinkti katastrofos vietoje, geležinkeliu buvo atgabenti į senąjį muziejų, o 27 d. dėžėse parodyti lankytojams[13]. Naujoji „Lituanicos“ ekspozicija užbaigta jau naujuosiuose rūmuose 1937 m.

Neilgai truko klestėjimo laikotarpis. 1940 m. birželio mėnesį raudonoji okupacija ne tik pakeitė Lietuvą, pasikeitė ir muziejus. Iš pareigų buvo nušalintas Karo muziejaus viršininkas brg. gen. V. Nagevičius, o muziejus neteko Vytauto Didžiojo vardo. Pasikeitė ir priklausomybė. LSRS liaudies komisarų tarybos nutarimu Nr. 78 Krašto apsaugos ministerijos žinioje buvusį muziejų su visu turtu nuspręsta perduoti Švietimo komisariato žinion[14]. Muziejus tapo kariškai-istorinis. Okupacinė valdžia paskyrė ir politinį vadovą – Bronių Žekonį. Muziejaus rinkinius papildė plačiosios tėvynės SSRS vadų portretai, biustai, fotografijose šypsosi atvežę „Stalino saulę“ žymūs tautiečiai. Iš milžiniškų raudonų vėliavų ir plakatų grėsmingai grūmoja pjautuvas ir kūjis. Naujajame Kariškai-istoriniame muziejuje vienas iš tikslų buvo – ugdyti visuomenėje tėvynės meilę, karinę dvasią ir pasiryžimą, kovoti už LTSR ir SSRS. Muziejus buvo įspraustas į siaurus ideologijos rėmus. 1940 m. Liaudies kariuomenės įsakymu Nr. 109 § 9, išformuotų pulkų vėliavos buvo perduotos muziejui[15]. Muziejus pasipildė šimtais Šaulių sąjungos vėliavų, prizų, albumų, perduotų likviduojant Šaulių sąjungą[16].

Prasidėjus nacių okupacijai muziejuje, atrodė, viskas grįžo į senąsias vėžes. Vėl jam vadovavo brg. gen. V. Nagevičius, grįžo ir iki sovietų valdžios eksponuotos muziejinės vertybės. Jei neminėsime, kad šį kartą lietuviai neturėjo teisės rodyti kovų su amžinais lietuvių

10 Karo muziejaus byla, Nr. 3, 1928, p. 68–97.

11 *Ten pat*, p. 68–69.

12 G. Jankevičiūtė, *Dailė ir valstybė. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*, Kaunas, 2003, p. 125.

13 Dalė Naujalienė, *Lituanicos skrydžio relikvijos VDKM rinkiniuose*, Kaunas, 2013, p. 8.

14 Vytauto Didžiojo karo muziejaus svarbiausių įvykių kronika, 1919–1951 metai, *Vytauto Didžiojo karo muziejus 2010 metais. Almanachas*, Kaunas, 2011, p. 71.

15 Karo muziejaus eksponatų registracijos žurnalas, II dalis, 2012–4030, p. 169–173.

16 *Ten pat*, p. 169–317.

Kalpokas, Vilius Jomantas, Jonas Janulis and Apolinaras Šimkūnas[9]. In 1926, after the adoption of the new statutes of the Army flags and the replacement of the old flags with new ones, the old regimental flags were transferred for eternal storage to the War Museum. This tradition has existed throughout the period of independence. On 1 January 1928, the annual commission inspected the exhibits and already found as many as 1,300[10] flags: Klaipėda Rebels, First Separate Lithuanian Vytautas the Great Battalion in Siberia, Panevėžys Battalion, 3rd Riders Battalion "Iron Wolf"; dozens of paintings: portraits of the grand dukes of Lithuania, Aušra members, Antanas Žmuidzinavičius' "Vision"; busts of Antanas Juozapavičius and Povilas Lukšis; fossils from the Prišmančiai giant grave, hundreds of militant photos, weapons, an excerpt of the writings of Adam Mickiewicz on a marble board (we see it today), Napoleon's table and Juozas Zikaras's sculpture "Liberty"[11]. Yes, it is the same "Liberty" by Zikaras, dear to every Lithuanian's heart, often seen on TV screens – from the president's office of the Republic of Lithuania, it is a museum exhibit, a plaster model of the same monument that adorns the museum's garden. It is difficult to tell exactly which part of the War Museum collection included documents and objects, which were works of art, but the main highlights of the exhibition were artistic[12].

The tragedy of Lituanica on 17 July 1933 must not be forgotten either. On 24 July 24, the wreckage of the plane, the items of Steponas Darius and Stasys Girėnas and the documents collected at the scene of the catastrophe were brought to the old museum by rail, and on 27 July were displayed in boxes to visitors[13]. The new exhibition of Lituanica was completed in the new museum's palace in 1937.

The period of prosperity did not last long. In June 1940, the red occupation not only changed Lithuania, but also the museum. The head of the War Museum, Brig. Gen. V. Nagevičius, was removed from his position and the museum lost the name of Vytautas the Great. The subordination had also changed. By Resolution No. 78 of the Council of People's Commissars of the Lithuanian Soviet Socialist Republic, it was decided to transfer the museum with all its assets, which was under the management of the Ministry of National Defence, to the Commissariat of Education[14]. The museum became military-historical. The occupying authorities also appointed a political supervisor, Bronius Žekonis. The collections of the museum were complemented by portraits and busts of the leaders of the vast homeland of the USSR, and famous compatriots who brought the "Stalin's Sun" smiled in their photos. A sickle and a hammer grumbled menacingly, shaking its fist from the gi-

9 *Exhibition registration book 1922–1923*, vol. 3, p. 2–5.

10 War Museum file, No. 3, 1928, p. 68–97.

11 *Ibid.*, p. 68–69.

12 G. Jankevičiūtė, *Dailė ir valstybė. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*, Kaunas, 2003, p. 125.

13 Dalė Naujalienė, *Lituanicos skrydžio relikvijos VDKM rinkiniuose*, Kaunas, 2013, p. 8.

14 Chronicle of the most important events of the Vytautas the Great War Museum, 1919–1951, *Vytauto Didžiojo karo muziejus 2010 metais. Almanachas*, Kaunas, 2011, p. 71.

priešais kryžiuočiais, iš bermontininkų atimtų trofėjinių ginklų, 1923 m. Klaipėdos sukilimo, Noimano ir Zaso bylos, kas galėjo įžeisti Trečiojo Reicho atstovus. Nebuvo apsieita ir be nuostolių – kaip dovanos (gal suvenyrai ar karo grobis) „dėkingos lietuvių tautos“ buvo paimta keletas ginklų.

Bet didžiausias nuopuolis dar laukė. 1944 m. Lietuva vėl grįžo į Sovietų Sąjungos rankas. Okupacinei valdžiai buvo leidžiama viskas. Muziejus prarado šimtus vertybių. Viena po kitos Vidaus reikalų ministerijos žinion „iškeliavo“ Lietuvos kariuomenės dalių ir dalinių vėliavos, albumai su nuotraukomis, vinjetės[17]. Šis kultūrinis genocidas, „palaimintas“ okupacinės valdžios, vykdytas ir pačių lietuvių rankomis. Raštus apie kontrrevoliucinius fašistinio turinio naikintinus eksponatus, kurie neatitinka sovietinio muziejaus turinio, pasirašydavo muziejaus direktorius, LKP narys ir buvęs revoliucionierius Juozas Apuokas-Maksimavičius. Buvo sudaromi naikintinų eksponatų sąrašai[18]. Bet – likimo ironija, ne viskas buvo išvežta pagal sudarytus sąrašus – dėl vietos stokos, o gal prisidėjo Dievo ir mylinčių muziejininkų ranka. Liko paveikslai, Šaulių sąjungos vėliavos, Lietuvos kariuomenės vėliavų prikalimo atributika, prizai, ne viską pamatė budri revoliucionieriaus akis.

Muziejuje sovietmečiu dirbo nemažai Lietuvą ir jos istoriją mylinčių žmonių. Jame ir sovietiniais metais dar buvo galima pamatyti praeities didybę simbolizuojančią Vytauto statulą, Lietuvos kunigaikščių biustus, tautos didvyrių S. Dariaus ir S. Girėno salę su „Lituanica“ (tiesa, atidarytą tik 1958 m.), beveik autentišką išlikusią ginklų istorijos salę, Igno Rudolfo darbo Jano Mateikos „Žalgirio mūšio“ kopiją[19] ar J. Stykos „Vytauto priesaiką“. Ne vienas lankytojas juos prisiminė iš tarpukario Karo muziejaus laikų. Ir nors muziejus atidavė ideologinę duoklę rinkdamas ir eksponuodamas suvažiavimų, plenumų medžiagą, fabrikų produkciją, žymių revoliucionierių asmeninius daiktus, buvo renkami eksponatai su slapta viltimi, kad ateis laikas, ir bus galima juos parodyti be visagalio Glavlito (rus. *Главное управление по делам литературы и издательств* – Vyriausioji literatūros ir leidybos reikalų valdyba) užrašo „Leidžiama“.

Nepaisydamas ideologijos rėmų, per sovietinius dešimtmečius muziejus pasipildė ne vienu tūkstančiu unikalių muziejinių vertybių. Muziejininkai vyko į ekspedicijas, tyrinėjo kapinynus. 1956 m. vykusi ekspedicija truko nuo liepos 5 iki 19 d. „Buvo aplankyta Kėdainių, Dotnuvos bei Ramygalos rajonų 92 kaimai ir miesteliai, surinkta 650 eksponatų. Organizaciniu atžvilgiu ekspedicija buvo blogos būklės, poroms buvo duodami vietovių per dideli nuotoliai (...) dirbta po 12–14 val. be išeiginių dienų, nežiūrint visų šių trūkumų, ekspedicijos rezultatai neblogi.“[20]

ant red flags and posters. One of the goals of the new military-historical museum was to cultivate the love for the motherland, military spirit and determination in society, and to fight for the Lithuanian Soviet Socialist Republic and the USSR. The museum was forced into the narrow frames of ideology. In 1940, following an order of the People's Army No. 109 § 9, the flags of the disbanded regiments were handed over to the museum[15]. The museum was supplemented with hundreds of Riflemen's Union flags, prizes and albums handed over during the liquidation of the Riflemen's Union[16].

With the start of the Nazi occupation everything seemed to be back on track in the museum. It was again led by Brig. Gen. Nagevičius; the museum valuables exhibited before the Soviet government were also returned. This time, however, Lithuanians had no right to show fights against the eternal Lithuanian enemies – the Crusaders, with trophy weapons confiscated from the Bermontians, the Klaipeda uprising of 1923, the Noiman and Zas case – which might offend the representatives of the Third Reich. Losses were not avoided either – several weapons were taken as gifts (perhaps as souvenirs or booty of the war) from the "grateful Lithuanian nation".

But the biggest fall was yet to come. In 1944, Lithuania returned to the hands of the Soviet Union. Everything was allowed to the occupation power. The museum has lost hundreds of treasures One after another, flags, photo albums and vignettes of Lithuanian military units and troops were "moved" to the supervision of the Ministry of the Interior[17]. This cultural genocide, "blessed" by the occupying power, was carried out by the hands of Lithuanians, too. Letters about the destruction of counterrevolutionary exhibits of fascist content, which do not correspond to the content of the Soviet museum, were signed by the director of the museum, a member of the Lithuanian Communist Party and a former revolutionary – Juozas Apuokas-Maksimavičius. Lists of exhibits to be destroyed had been drawn up[18]. But – the irony of fate – not everything was taken out according to the lists, due to the lack of space or perhaps it was the hand of God and the contribution of dedicated museologists. The paintings, the flags of the Riflemen's Union, the attributes of the hoisting of the flags of the Lithuanian Army and the prizes remained; the usually vigilant eyes of the revolutionaries missed something.

During the Soviet era, the museum was staffed by a number of people who loved Lithuania and its history. Even in the Soviet years, you could still see the statue of Vytautas symbolising the majesty of the past, the busts of Lithuanian dukes, the hall of the nation's he-

17 *Ten pat*, p. 169–317.

18 Naikintinų eksponatų iš spec. fondo sąrašai, 1949 m. Byla Nr. 236.

19 G. Jankevičiūtė, *Dailė ir valstybė. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*, Kaunas, 2003, p. 125.

20 Ekspedicijos, įvykusios 1956 m. liepos 5–20 d. ataskaita, Inv. Nr. Pm. 96.

15 Exhibition Registration Journal of the War Museum, Part II, 2012–4030, p. 169–173.

16 *Ibid.*, p. 169–317.

17 *Ibid.*, p. 169–317.

18 Exhibits to be destroyed from special fund lists, 1949 Case No. 236.

Sovietmečiu įsigyti ir tikri šedevrai: garsusis „Beždžionėlių orkestras“, vaizduojantis Vienos kongresą, Bernardinų metraštis, unikalūs pergamentai: Darsūniškio privilegija, perduota miestelio seniūno; popiežiaus Aleksandro VI laiškas-padėka Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui už Šv. Onos bažnyčios pastatymą Vilniuje 1501 m.; 1678 m. popiežiaus Inocento XI laiškas Joanitų vienuolyno viršininkui, Evangelija (senąja bažnytine slavų k.) – Mamoničių spaustuvės leidinys, datuojamas 1600 m.; Ernesto Brauno knyga „Naujausi artilerijos pagrindai ir praktika“, išleista Maskvoje 1710 m.; flamandų gamybos XVII a. gobelenas; „Boulle“ stiliaus baldų komplektas (9 dalių, žymaus prancūzų baldų meistro Andre Šarlio Bulio (*Andre Charles Boulle*) (1642–1732), priklausęs dvarininkams; rašomasis stalas iš ministro pirmininko Juozo Tūbelio kabineto „Pažangos“ rūmuose, 1863 m. sukilėlio dvarininko Igno Monkevičiaus knygų spinta. Visa tai muziejininkai išmaniai paslėpė po žodžiais – „buržuazija“ arba „dvarininkas“. Jie buvo darbininkų ir valstiečių išnaudotojai, tad buvo galima parodyti ekspozicijose, kaip skyrėsi šių „antagonistinių klasių“ buitis ir gyvenimas. Tai buvo pagrindinė „korta“ įsigyjant minėtas muziejines vertybes. Dėkingi esame daugumai entuziastingų ir sumanių muziejininkų, dirbusių tais nelengvais ideologinių suvaržymų metais. Muziejus augo ir turtėjo, išsaugojo tarpukario laikų dvasią.

Lietuvos Atgimimas ir Kovo 11-oji pakeitė muziejaus veidą. Nors pirmoji mažutė Trispalvė ir Vytis buvo parodyti dar 1987 m. naujojoje ekspozicijoje apie Lietuvos kariuomenę, labiausiai stebino eksponatai parodoje „1939–1941 m. įvykiai Lietuvoje“, atidarytoje 1989 m. rugpjūčio 23 d. (tą dieną Molotovo–Ribentropo paktui suėjo 50 metų). Vieniems ji kėlė nuostabą, kitiems spaudė ašaras, dar kitiems sukėlė tiesiog šoką. Vienas greta kito rikiavosi Josifas Stalinas ir Adolfas Hitleris, SSRS ir nacistinės Vokietijos vėliavos.

1990 m. sausio 29 d. buvo susigrąžintas Vytauto Didžiojo vardas ir už keliolikos dienų, Nepriklausomybės dienos proga, atidaryta paroda „Iš Lietuvos kariuomenės istorijos“. Dienos šviesą išvydo eksponatai, ištisus dešimtmečius nerodyti lankytojams, vieni jų dar iš tarpukario laikų, kiti apdairiai surinkti jau „brandaus socializmo laikotarpiu“. Muziejus tarsi įgavo antrąjį kvėpavimą. Parodos keitė parodas. Atrodė, kad norima atsigriebti už prarastus metus, varžomus ideologijos ir cenzūros, atiduoti duoklę laisvai Nepriklausomai Lietuvai, vardan kurios ir buvo įkurtas muziejus. Buvo ir parodų, kurių eksponatai kėlė daug skaudžių prisiminimų muziejininkams ir juos dovanojusiems. Tai daiktai iš tremties: iš vyniojamo popieriaus padaryti maldynėliai, rožiniai iš duonos, mažutėlės trispalvės kojinės,

roes Steponas Darius and Stasys Girėnas with Lituanica (only opened in 1958, however), the almost authentic surviving weapons history hall, a copy of Janas Mateika's work "Battle of Grunwald"[19] by Ignas Rudolfas or Jan Styka's "Vytautas Oath". Numerous visitors remembered them from the time of the interwar war museum. And although the museum paid an ideological tribute by collecting and exhibiting the materials of congresses, plenary sessions, factories and personal belongings of famous revolutionaries, exhibits were collected with a secret hope that the time would come when it would be possible to show them without the magic word "Allowed" of the almighty Glavlit (Rus. Главное управление по делам литературы и издательств — Chief Board of Literary and Publishing Affairs).

Despite the ideological restrictions, the museum was supplemented with more than a thousand unique museum valuables during the Soviet decades. Museologists went on expeditions, explored cemeteries. In 1956, the expedition lasted from 5 to 19 July. "A total of 92 villages and towns of Kėdainiai, Dotnuva and Ramygala districts were visited and 650 exhibits were collected. From an organisational point of view, the expedition was in poor condition, couples were given too long distances to locations (...) they worked 12-14 hours a day, without days off, but despite all these shortcomings, the results of the expedition were not bad."[20]

Real masterpieces were also acquired during the Soviet era: the famous "Monkey Orchestra" depicting the Vienna Congress; the Bernardine Chronicle, unique parchments: privilege of Darsūniškis, handed over by the town elder; letter of thanks from Pope Alexander VI to the Grand Duke of Lithuania Alexander for the construction of St. Anne's Church in Vilnius in 1501; letter of 1678 of Pope Innocent XI to the manager of the Joanite monastery, Gospel (in the ancient Slavonic language) – a publication of the Mamoničiai printing house, dated 1600; Ernest Brown's book "*Recent fundamentals and Practice of Artillery*", published in Moscow in 1710; a tapestry of Flemish production in the 17th century; a Boulle-style furniture set (9 pieces, by the famous French furniture master Andre Charles Boulle (1642–1732), once owned by the landlords; a desk from the office of Prime Minister Juozas Tūbelis at the Progress Palace; and a bookcase of the rebel of 1863, landlord Ignas Monkevičius. All this was cleverly concealed by the museologists under the words "bourgeoisie" or "landlord". They were exploiters of workers and peasants, therefore, they could be shown in the exhibitions to demonstrate how the life and living conditions of these "antagonistic classes" differed. It was the main "card" for acquiring the above-mentioned museum valuables. We are grateful

19 G. Jankevičiūtė. *Dailė ir valstybė. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*. Kaunas, 2003, p. 125.

20 Report on the expedition, which took place from 5 to 20 July 1956. Inv. No. Pm. 96.

pasidaryti šachmatai, lagerio drabužiai su numeriu... Muziejuje rengtos parodos pritraukė ne tik tūkstančius lankytojų, bet ir muziejinių vertybių. Vienas po kito drebančia iš jaudulio širdimi ilgai slėptus asmeninius daiktus, nuotraukas ar stebuklingai išlikusius apdovanojimus muziejui dovanojo ministrų, karininkų, diplomatų artimieji, tremtiniai. 1989 m. muziejininkų atkakliomis pastangomis iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo į muziejų sugrįžo 1951 m. paimtos vėliavos, 1993 m. – albumai iš Vaizdo ir garso archyvo. Deja, ne viskas grįžo, kas buvo brutaliai paimta. Kai kurių vėliavų likimą iki šiol gaubia nežinomybė.

Dar vienas išbandymas muziejaus laukė 1991 m. Maskvos pučo metu. Į saugias vietas pas patikimus žmones muziejininkai išvežė muziejines vertybes, neatitinkančias sovietinės dvasios, inventorines knygas, kartotekas ir kt. Suslėpta buvo ir dalis eksponatų iš ekspozicijų. Neramios tai buvo dienos. Per giliai atmintin buvo įsirėžęs 1940–1953 metų eksponatų naikinimas. Bet... pučas baigėsi pralaimėjimu ir visi rinkiniai laimingai sugrįžo į savo namus – Karo muziejaus saugyklas ir ekspozicijų sales.

Negalima pamiršti aviacijos istoriko, kolekcininko Edmundo Jasiūno iš Jungtinių Amerikos Valstijų, kurio dėka 1993 m. muziejui padovanotas S. Dariaus sesers Kotrynos Stulpinienės išsaugotas pirmasis „Bellanca M-6300 Model CH“[21] propeleris ir asmeninis S. Dariaus albumas, suklijuotas paties lakūno. O kur dar 1997 m. iš už Atlanto atkeliavęs E. Jasiūno surinktas ir susistemintas archyvas (31 tomas). 18 tomų nušviečia išeivijos (sprendžiant įamžinimo problemas) bei S. Dariaus ir S. Girėno iki transatlantinio skrydžio veiklą, 11 tomų skirta antrajam Felikso Vaitkaus transatlantiniam skrydžiui ir 2 tomai – brg. gen. Antano Gustaičio veiklai.

Dėkingi esame Lietuvos paštui, kuris suprato, kaip puiku, kad mūsų muziejus nori rinkti Lietuvos pašto ženklų kolekciją. Didžiuojamės ją turėdami nuo pačių pirmųjų, tokių neišvaizdžių, bet labai vertingų ir retų, 1998 m. padovanotų Toronto lietuvių filatelistų ir numizmatikų draugijos ir Vytauto Abromaičio iš JAV, iki šiandienos. Ačiū Lietuvos bankui, kuris 1997 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 30 po 2 vienetus visų nominalų banknotų pavyzdžių ir po 2 vienetus visų nominalų apyvartinių ir proginių monetų perduoda muziejui[22].

Nuo 2006 m. sausio 2 d. perėjus Krašto apsaugos ministerijos žinion, šiek tiek pakito ir tiesioginis darbas. Naujai patvirtintame statute muziejaus veiklos pagrindiniai tikslai – „derinti muziejinių vertybių karybos istorijos tematika kaupimą, saugojimą ir mokslinius tyrimus su informacijos visuomenei teikimu, jos švietimu“[23]. Kartu prisiminėme tokius prasmingus 1922 m. kariuomenės dalių suvažiavime priimtus pa-

to most of the enthusiastic and skilful museologists who worked in those difficult years of ideological constraints. The museum grew and prospered, preserving the spirit of the interwar period.

The Revival of Lithuania and 11 March changed the face of the museum. Although the first little tricolour and Vytis were shown back in 1987 in the new exhibition about the Lithuanian Army, the most surprising exhibits were in the exhibition "Events of 1939–1941 in Lithuania", opened on 23 August 1989 (on the 50th anniversary of the Molotov-Ribbentrop Pact). It was amazing for some, brought tears for others, and still others were just shocked. Joseph Stalin and Adolf Hitler, the USSR and Nazi German flags were lined up, side by side.

On 29 January 1990, the name of Vytautas the Great was reclaimed and an exhibition "From the history of the Lithuanian Armed Forces" was opened a few days later, on the occasion of the Independence Day. The exhibits, which had not been shown to visitors for decades – some of them from the interwar period, others carefully collected already during the "period of mature socialism" – were exposed. The museum seemed to take a second breath. Exhibitions were organised one after the other. It seemed that the aim was to make up for the lost years, constrained by ideology and censorship, to pay tribute to the free and ndependent Lithuania, in the name of which the museum was founded. There were also exhibitions, the exhibits of which evoked many painful memories for the museologists and those who donated them. These were the items from exile: prayers made of wrapping paper, rosaries from bread, tiny tricolour socks, chess, DIY chess, Gulag clothes with numbers... The exhibitions organised in the museum attracted not only thousands of visitors but also museum treasures. One after another, personal belongings, photos or miraculously preserved awards, long hidden, with the hearts trembling with excitement, were donated to the museum by relatives of ministers, officers, diplomats and deportees. In 1989, with the persistent efforts of museologists, the flags taken from the Central State Archives of Lithuania in 1951, along with albums from the Video and Audio Archive, were returned to the museum in 1993. Unfortunately, not everything that was brutally taken away returned. The fate of some flags is still shrouded in uncertainty.

Another ordeal awaited the museum in 1991 during the Moscow coup. The museologists took museum valuables that did not correspond to the Soviet spirit: inventory books, files to safe places, to trusted people... Some of the exhibits from the exhibitions were also hidden. These were turbulent days. The destruction of the 1940–1953 exhibits was ingrained too deep in the memories.

21 Dalė Naujalienė, *Lituanicos skrydžio relikvijos VDKM rinkiniuose*, Kaunas, 2013, p. 39.

22 1997 m. vasario 13 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 30 Dėl piniginių ženklų paskirstymo muziejams.

23 Vytauto Didžiojo karo muziejaus statutas, patvirtintas Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2009 m. vasario 15 d. įsakymu Nr. V-186.

geidavimus „Lietuvos karo muziejus yra Lietuvos laisvės muziejus. Muziejus privalo visa atvaizduoti, kas istorijos eigoj, nuo žilos senovės pradedant iki mūsų dienų, buvo atlikta lietuvių tautos gyvybei, kultūrai ir laisvei apsaugoti."[24] Metams bėgant vis gausėjo muziejinių vertybių, susijusių su karyba ir jos istorija. Vieni jų plaukė iš užjūrio, kiti – iš čia pat: iš Kauno ar Lietuvos. Žmonės prisiminė savo albumuose matę ne vieną karišką nuotrauką – tėčio, senelio ar giminaičio. Esame dėkingi visiems, kurie kartu puoselėja istorinę atmintį.

2007 m. daug džiaugsmo muziejininkams sukėlė perduoti Stokholmo valstybės istorijos muziejuje 78 metus saugoti Apuolės archeologiniai radiniai (gen. ltn. V. Nagevičiaus dirbo kartu su švedų archeologais). Tai ir XI a. 99 cm ilgio kalavijas, IX–X a. segės, ylos, kirvukai, gintaro karoliukai ir kt. Juos po bendrų švedų ir lietuvių tyrinėjimų 1931 m. išsivežė švedų archeologai. Stokholme visi radiniai turėjo būti sutvarkyti ir grąžinti mūsų muziejui. Prasidėjus sovietinei okupacijai, ryšiai nutrūko, bet džiugu, kad, net ir po tiek metų, eksponatai grįžo pas tikruosius šeimininkus. Nudžiugino ir Ina Liorentaitė-Kasis, kuri padovanojo savo tėčio aviacijos plk. ltn. Jono Liorento archyvą: nuotraukas, tarnybos dokumentus, laiškus. Jį perdavė į Lietuvą atvykęs plk. ltn. Donatas Skučas.

2008 m. Meno rinkiniai pasipildė didžiule, formatu ir svarba, bataline drobe. Tai tapytojo Prano Griušio istorinis paveikslas „Mėlynieji vandenys", nutapytas 1998 m. Jame pavaizduotos lemtingos 1363 m. lietuvių kovos su Aukso orda prie Mėlynųjų Vandenų. Batalinis paveikslas įsigytas po ilgų dešimtmečių. Šie metai praturtino muziejų ir buvusio 1812 m. lietuviškųjų karinių dalinių Prancūzijos kariuomenės sudėtyje plk. Juozapo Komaro 1808–1832 m. archyvu (70 dokumentų). Didžiąją dokumentų dalį sudaro 1830–1831 metų sukilimo laikotarpiu rašyti atsišaukimai, kreipimaisi į gyventojus, rekvizitiniai kvitai, daiktų ir kitokio karinio inventoriaus aprašai, laiškai.

2008 m. rudenį Vilniuje buvo įkurtas naujas – Karo technikos – skyrius. Buvo eksponuota autentiška Lietuvos kariuomenės naudota ratinė ir vikšrinė technika, artilerijos pabūklai, zenitinės patrankos, prieštankiniai pabūklai PV1110, skirti tankams ir šarvuotajai technikai naikinti, radiolokatoriai, motociklai ir kt. Po dešimties metų – 2018 m. šis skyrius persikėlė į Kauną, į VI fortą. Šiuo metu jame jau yra 280 muziejinių vertybių.

Vieni iš įdomesnių eksponatų, kurie pasitarnaus šiandieninei mūsų istorijai – NATO šalių karių, saugančių Lietuvos erdvę, uniformos: karo policijos misijos Vokietijos karinių pajėgų lakūno Sebastijano Renelto (*Sebastian Renelt*) padovanotas skraidymo kostiumas ir pilotė su skiriamaisiais ženklais, Prancūzijos lakūno

However, the coup ended in defeat and all collections happily returned to their homes – the War Museum's repositories and exhibition halls.

We must not forget the aviation historian, collector Edmundas Jasiūnas from the United States, thanks to whom in 1993 the first Bellanca M-6300 Model CH[21] propeller, and Stasys Darius' personal album, glued by the pilot himself, were donated to the museum by Darius' sister Kotryna Stulpinienė. Not to mention the archive collected and systematised by Jasiūnas, which came from the Atlantic in 1997 (31 volumes). Eighteen volumes illuminate the activities of the diaspora (solving the problems of commemoration) and Darius and Girėnas before the transatlantic flight, eleven volumes are dedicated to the second transatlantic flight of Feliksas Vaitkus and two volumes to Brg. Gen. Antanas Gustaitis.

We are grateful to the Lithuanian Post Office, which understood how great it is that our museum wants to collect a collection of Lithuanian postage stamps. We are proud to have it to this day from the very first, so unsightly, but very valuable and rare stamps donated in 1998 by the Toronto Lithuanian Philatelic and Numismatic Society and by Vytautas Abromaitis from the USA. We are grateful to the Bank of Lithuania, which by resolution No. 30 of 13 February 1997 donated to the museum two samples of every denomination of bank notes and two units of every denomination of coins that ever have been in circulation[22].

Since 2 January 2006, after the transfer to the Ministry of National Defence, the direct work also changed a bit. In the newly approved statute, the main objectives of the museum's activities were to "combine the collection, storage and research of museum valuables on the history of warfare with the provision of information to the public and its education"[23]. We also remembered such meaningful wishes adopted at the 1922 Army Parts Congress, "the Lithuanian War Museum is the Lithuanian freedom museum. The museum must depict everything that has been done in the course of history, from its ancient times to the present day, to protect the life, culture and freedom of the Lithuanian nation."[24] Over the years, the number of museum valuables associated with war and its history have increased. Some of them were delivered from overseas, others were sourced locally, from Kaunas or Lithuania. People remembered seeing more than one military photo in their albums – a father, a grandfather or a relative. We are grateful to all those who cherish historical memory together.

In 2007, the archaeological findings of Apuolė (Lt. Gen. V. Nagevičius worked together with Swedish archaeologists) preserved at the Stockholm State History Museum for 78 years and handed over, caused a

24 Cit. Lietuva, 1922 m. vasario 16 d. Nr. 39(861).

21 Dalė Naujalienė, *Lituanicos skrydžio relikvijos VDKM rinkiniuose*, Kaunas, 2013, p. 39.

22 On 13 February 1997 Resolution No. 30 of the Board of the Bank of Lithuania "On the distribution of banknotes to museums"

23 Statute of the Vytautas the Great War Museum, approved by order No. V-186 of the Minister of National Defence of the Republic of Lithuania of 15 February 2009 by.

24 Quot. *Lietuva*, 16 February 1922 No. 39 (861).

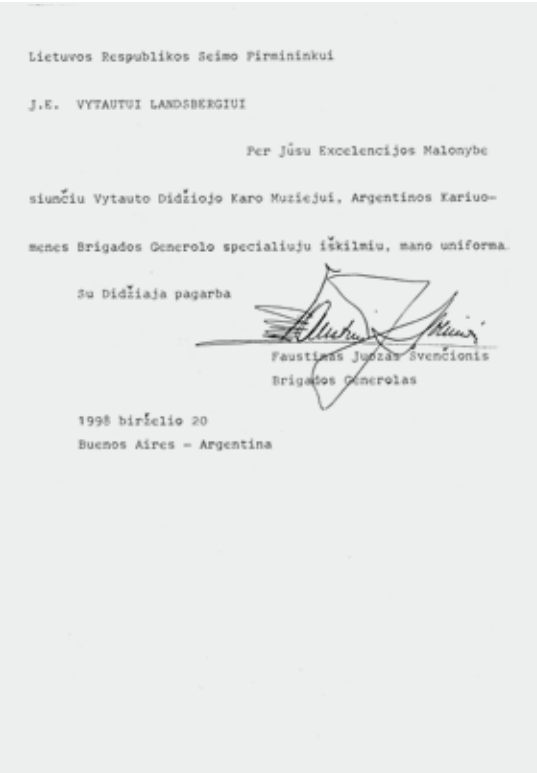

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui

J.E. VYTAUTUI LANDSBERGIUI

Per Jūsų Excelencijos Malonybę

siunčiu Vytauto Didžiojo Karo Muziejui, Argentinos Kariuomenės Brigados Generolo specialiuju iškilmiu, mano uniforma.

Su Didžiaja pagarba

Faustinas Juozas Švenčionis
Brigados Generolas

1998 birželio 20
Buenos Aires – Argentina

Brg. gen. Faustino Jose Švenčionio uniformos perdavimo raštas

Letter on the transfer of the uniform of Brg. Gen. Faustinas Jose Švenčionis

kpt. Silvano Favjė (*Sylvain Favier*) aviacijos mechaniko uniforma, plk. ltn. Bruno Kuna (*Bruno Cunat*) skraidymo kostiumas ir albumas apie Prancūzijos aviaciją, Danijos aviacijos mjr. Deniso Anderseno (*Dennis Andersen*) padovanotas Danijos karališkųjų oro pajėgų skraidymo kostiumas.

Dar 2012 m. iš Lietuvos savanorių buvo perimta daugiau kaip trys tūkstančiai muziejinių vertybių. Tai savanorių, budėjusių 1991 m. Aukščiausiosios Tarybos rūmuose, įvairūs ginklai arba tariami ginklai: armatūros nuopjovos, plieno strypas, rapyra, guminė lazda, medžiokliniai šautuvai, savadarbiai ginklai ir pan. Žmonės, kaip ir 1918 m., ginti Tėvynę atsinešė kas ką turėjo. Taip pat 1991 m. bei vėlesnių įvykių dokumentai: leidimai įeiti į LR Aukščiausiosios Tarybos rūmus, pažymėjimai, nuotraukos.

Negalima nepaminėti muziejinių vertybių, pargabentų iš misijose Afganistane dalyvavusių karių stovyklavietės. Tai Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupių karių pagaminti suvenyrai ir nuotraukos, dvelkiantys nostalgija ir meile gimtajam kraštui. Skaudžią netektį primins marmurinė atminimo lenta, skirta 2008 m. žuvusiam Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Birutės motorizuotojo pėstininkų bataliono kariui seržantui Arūnui Jarmalavičiui, ir tokie paprasti, bet prasmingi žodžiai iš Mato evangelijos „Palaiminti taikdariai, jie bus vadinami Dievo vaikais.“

lot of gratitude for the museologists. These include the 99 cm-long sword from the 11th century, and brooches, awls, axes, amber jewellery, etc. from the 9th – 10th century. They were taken by the Swedish archaeologists out of a joint Swedish and Lithuanian research in 1931. In Stockholm, all the radios had to be sorted out and returned to our museum. With the onset of the Soviet occupation, ties were severed, but it is gratifying that even after so many years, the exhibits were returned to their true owners. Delightful news came from Ina Liorentaitė-Kasis who presented the archive of her father's (Lt. Col. Jonas Liorentas) aviation: photos, service documents and letters. It was handed over by Lt. Col. Donatas Skučas who came to Lithuania.

In 2008, the art collections were supplemented by a huge battle canvas, in terms of format and significance. This is a historical painting "Blue Waters" by the painter Pranas Griušis, painted in 1998. It depicts the fateful Lithuanian fight against the Golden Horde at the Blue Waters in 1363. The battle painting was acquired after many decades. This year the museum was also enriched by the archive of the Lithuanian military units in the French army of 1812 (Col. Juozapas Komaras, 1808–1832) (70 documents). Most of the documents consist of proclamations written during the uprising of 1830–1831, appeals to the population, requisite receipts, descriptions of items and other military inventory, and letters.

In the autumn of 2008, a new military equipment department was established in Vilnius. Authentic wheeled and tracked machinery used by the Lithuanian army, artillery cannons, automatic antiaircraft gun, anti-tank PV1110 cannons for destroying tanks and armoured vehicles, radars, motorcycles, etc. were exhibited. Ten years later, in 2018, this department moved to Kaunas, to Fort VI. It currently contains 280 museum treasures.

One of the most interesting exhibits that will serve our history today is the uniforms of NATO soldiers guarding the Lithuanian space: a flight suit and a hat with insignia donated by Sebastian Renelt, a pilot of the German Armed Forces of the Military Police Mission, a uniform of the French aviation mechanic Capt. Sylvain Favier, a flight suit and an album about French aviation of Lt. Col. Bruno Cunat, and a flight suit contributed by the Danish Aviation Maj. Dennis Andersen of the Danish Royal Air Force.

Back in 2012 more than three thousand museum valuables were taken over from Lithuanian volunteers. These are a variety of weapons or alleged weapons of volunteers who were on duty in the Supreme Council in 1991: rebar pieces, a steel rod, a rapier, a rubber stick, hunting rifles, improvised weapons and the like. As in 1918, people brought in what they had to hand to

Ačiū mūsų tautiečiams, tarnavusiems JAV kariuomenėje ir padovanojusiems uniformas bei apdovanojimus: karo aviacijos pulkininkui Romui Kilikauskui, kpt. Algiui J. Česoniui, mjr. Arui Sužiedėliui, plk. Algimantui Vladui Garsiui, plk. ltn. Donatui Skučui, plk. Jonui Algirdui Kronkaičiui (1999–2004 Lietuvos kariuomenė vadas), JAV kariuomenės jūrų pajėgų komandorui Tomui Algirdui Alksniniui, Argentinos sausumos kariuomenės brg. gen. Faustinui Hose Švenčioniui.

Savo ypatingomis dovanomis buvo dosnus ir 2017 metų vasaris. Lietuvos garbės konsulė Astra Juliana Michels dovanojo muziejui savo tėčio žvalgybos karininko kpt. Broniaus Michelevičiaus archyvą – 514 muziejinių vertybių. Daugiau kaip 2500 vertybių perdavė Lietuvos šaulių sąjungos muziejus.

2018 m. iš Australijos gauta didžiulė siunta: 236 vnt. karo aviacijos lakūno Jeronimo Garolio nuotraukų, dokumentų, laiškų. Be asmeninių dokumentų, išsaugoti ir J. Garolio rašyti atsiminimai apie tarpukario Lietuvos aviaciją, žemėlapiai, leidinio „Plieno sparnai“ egzemplioriai, laiškai. Padovanotos fotografijos iš J. Garolio tarnybos Lietuvos aviacijoje, gyvenimo Vokietijoje ir Australijoje. Nuoširdžiai ačiū anūkei Viktorijai Janavičiūtei-McDonell, išsaugojusiai ir padovanojusiai Lietuvai savo senelio archyvą. Lietuvos kariuomenės šimtmečio dovana – pirmojo Lietuvos karinių jūrų laivyno admirolo Raimundo Sauliaus Baltuškos sūnaus Sauliaus admirolo apdovanojimai – Vyčio Kryžius, Vytauto Didžiojo ordinas, Estijos, Latvijos, Norvegijos apdovanojimai, Lietuvos generolų klubo, Karinių jūrų pajėgų žiedai, vardinis laikrodis. 2017 m. buvo padovanoti vardiniai ginklai: graižtvinis šautuvas „Zastva M98“, lygiavamzdis šautuvas su optiniu taikikliu Iž-27M, palašas su įrašu „Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk“, vardinis pistoletas CZ 75.

Nuoširdžiai dėkojame muziejaus steigėjui – Krašto apsaugos ministerijai, Lietuvos kariuomenei, tęsiančioms 1921 m. pradėtas tradicijas perduoti muziejui svečių įteiktas dovanas, kariuomenės ginklus ir amuniciją. Dėkojame krašto apsaugos ministrams, Lietuvos kariuomenės vadams už perduotas kultūros vertybes: uniformas, vardinius ginklus. Tai ne tik muziejinės vertybės, bet ir atminimas to, ką turime ir norime išsaugoti ateities kartoms. Dėkojame Užsienio reikalų ministerijai, ne kartą perdavusiai mūsų tautiečių dovanas.

Taip norisi paminėti visus prisidėjusius prie muziejaus, o kartu ir visos Lietuvos kultūros vertybių gausinimo. Žinome, jų yra jau ne šimtai, o tūkstančiai. Ačiū visiems kuriantiems, dovanojantiems ir dirbantiems „vardan tos Lietuvos...“. Tad ir šiandien tikime, kad 1924 m. pasakyti Tautos patriarcho, Vasario 16-osios akto signataro dr. J. Basanavičiaus žodžiai „kiekvieną kartą,

defend the homeland; also documents of 1991 and subsequent events: permits to enter the Palace of the Supreme Council of the Republic of Lithuania, certificates and photos.

Museum treasures were also brought from the camp of soldiers who took part in missions in Afghanistan. These are photos and souvenirs made by the soldiers of the reconstruction groups in Ghor province, Afghanistan, that radiate nostalgia and love for the native land. The painful loss will be reminded by a marble memorial plaque dedicated to Sergeant Arūnas Jarmalavičius, a soldier of the Lithuanian Grand Duchess Birutė's Motorised Infantry Battalion who died in 2008, and such simple but meaningful words from Matthew's Gospel, "Blessed are the peacemakers, for they shall be called children of God."

Thank you to our compatriots who served in the army of the United States and for those who presented uniforms and awards: Military Aviation Col. Romas Kilikauskas, Capt. Algis J. Česonis, Maj. Aras Sužiedėlis, Col. Algimantas Garsys, Lt. Col. Donatas Skučas, Col. Jonas Algirdas Kronkaitis (Commander of the Lithuanian Armed Forces 1999–2009), Commander of the US Navy Tomas Algirdas Alksninis, Brigadier of the Argentine Land Forces Gen. Faustinas Hose Švenčionis.

February 2017 was also generous with its special gifts. Lithuanian Honorary Consul Astra Juliana Michels donated to the museum the archive of her father, intelligence officer Capt. Bronius Michelevičius – 514 museum valuables. More than 2,500 treasures were donated by the Lithuanian Riflemen's Union Museum.

In 2018, a huge consignment came from Australia: 236 pieces, of photos, documents and letters of military aviation pilot Jeronimas Garolis. In addition to personal documents, memoirs written by Garolis about interwar Lithuanian aviation, maps, copies of the *Plieno sparnai* publication and letters were preserved. Photos from Garolis' service in Lithuanian aviation, his life in Germany and Australia were donated. Sincere thanks to my granddaughter Viktorija Janavičiūtė-McDonell for preserving and donating her grandfather's archive to Lithuania. The centenary gift of the Lithuanian Armed Forces is the awards of Saulius Adulius, the son of the first Lithuanian Navy Admiral Raimundas Saulius Baltuka – the Vytis Cross, the Order of Vytautas the Great, Estonian, Latvian, Norwegian awards, rings of the Lithuanian Generals Club, Navy, and a nominal watch. In 2017, the nominal weapons were donated: Zastva M98 rifle, smooth-bore rifle with optical sight Iž-27M, broadsword with the inscription "Do not raise unnecessarily, do not put down without honour", and a nominal pistol CZ 75.

kada man tenka apsilankyti karo muziejuje, negaliu nepasidžiaugti širdingai čia surinktais eksponatais, kurie man suteikia didžiausio pasigėrėjimo“[25] nusako muziejuje dirbančių žmonių darbo prasmę, o jį lankančių – pasididžiavimą savo valstybe.

Statistika. Tai surinktų, dovanotų, išsaugotų ir brangintų muziejinių vertybių skaičiai:

Archeologijos rinkinyje	*48 833*
Istorinių daiktų rinkinyje	*18 169*
Fotografijų rinkinyje	*39 073*
Negatyvų rinkinyje	*32 651*
Ginklų rinkinyje	*7930*
Meno rinkinyje	*1813*
Numizmatikos rinkinyje	*38 513*
Spaudos rinkinyje	*57 490*
Skaitmeninių objektų rinkinyje	*1878*
Karo technikos rinkinyje	*280*
Pagalbinės medžiagos rinkinyje	*29 258*

Šiame kataloge tik 100 muziejinių vertybių, arba kitaip – eksponatų, tiek, kiek metų skaičiuoja ir pats muziejus. Muziejuje jų yra daugiau kaip ketvirtis milijono. Todėl kataloge pamatysime tuos, kurie, galbūt, atrodė muziejininkams įdomiausi ar brangiausi. Eksponatai kataloge sudėlioti chronologiškai – nuo pirmojo eksponato Petro Kalpoko paveikslo „Vytis“ iki dar visai naujai gautų, neseniai kariuomenėje naudotų, karo technikos muziejinių vertybių.

JANINA KAROSEVIČIŪTĖ
direktoriaus pavaduotoja-vyriausioji fondų saugotoja
Deputy Director, Chief Custodian of the Funds

We sincerely thank the founder of the museum – the Ministry of National Defence, the Lithuanian Armed Forces, which continued the tradition of handing over gifts, army weapons and ammunition from visitors to the museum, that started in 1921. We thank the ministers of National Defence and the commanders of the Lithuanian Armed Forces for the cultural treasures transferred: uniforms and nominal weapons. These are not only museum treasures, but also a memory of what we have and want to preserve for future generations. We thank the Ministry of Foreign Affairs for repeatedly handing over gifts from our compatriots.

In this way, we would like to mention all those who contributed to the museum and, consequently, to the increase in cultural treasures of the whole of Lithuania. We know there are not hundreds of them, but thousands. Thank you to all those who create, donate and work "for the sake of that Lithuania...". Therefore, even today we believe that the words of the Patriarch of the Nation, the signatory of the Act of 16 February 1924, Dr. J. Basanavičius, "*every time I visit the war museum, I can be nothing but cordially happy with the exhibits collected here, which give me the greatest admiration*"[25] define the meaning of the work of the people working in the museum and the pride of their country.

Statistics. These are the numbers of museum's valuables collected, donated, preserved and cherished:

In the archaeological collection	*48 833*
In the collection of historical objects	*18 169*
In the collection of photos	*39 073*
In the set of negative matrixe	*32 651*
In the collection of weapons	*7930*
In the art collection	*1813*
In the numismatic collection	*38 513*
In the press collection	*57 490*
In the collection of digital objects	*1878*
In the collection of military equipment	*280*
In the collection of auxiliary materials	*29 258*

There are only 100 museum valuables – or in other words, exhibits – in this e-catalogue, equal to a number of years of the museum itself. There are more than a quarter of a million of them in the museum. Therefore, in the catalogue, we will see those that may have seemed most interesting or dear to museologists. The exhibits in the catalogue are arranged chronologically – from the painting of Petras Kalpokas' "Vytis" – the first exhibit – to the newly acquired museum valuables of military equipment, recently used in the army.

25 *Vlado Nagiaus Nagevičiaus gyvenimo ir darbų apžvalga*, 1962, p. 163.

25 *Review of the life and works of Vladas Nagius Nagevičius*, 1962, p. 163.

1

EKSPONATAS

Paveikslas „Vytis“.
Meno rinkinys, D-1

Painting "Vytis".
Art collection, D-1

Paveikslas „Vytis“, Petras Kalpokas, 1921 m.

Paveiksle vaizduojamas ilgus amžius formavęsis Lietuvos Respublikos herbas. Raudono fono lauke sidabrinis šarvuotas raitelis su virš galvos iškeltu kalaviju dešinėje rankoje ir skydu, vaizduojančiu dvigubą kryžių – kairėje. Raitelio šalmą puošia trispalvė.

Medžiaga, technika: drobė, sintetiniai dažai, tapyba.
Matmenys – 360 × 360 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1921 m., pirktas iš autoriaus.

Kiti faktai. Paveikslas nutapytas dailininko Petro Kalpoko Karo muziejaus užsakymu. Šis paveikslas buvo parodytas 1921 m. vasario 16 d. atidarytoje ekspozicijoje. Tai pirmasis Vytauto Didžiojo karo muziejaus eksponatas, kurio siužetas tarpukario metais gaivino per okupacijas prarastą tautos atmintį ir stiprino tikėjimą atsikūrusia Lietuvos valstybe.
Vytis – vienas seniausių Europos herbų. Kaip valstybės ženklas pradėtas naudoti nuo XIV a. Iki tol raitelis simbolizavo Lietuvos didįjį kunigaikštį ir jo giminę. Vėliau raitelio atvaizdas tapo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ženklu. Herbo pavadinimas XVIII–XIX amžių sankirtoje buvo „Vaikymas“. XIX a. viduryje S. Daukantas pasiūlė trumpesnį pavadinimą – „Vytis“. XX a. viduryje buvo nemažai bandymų oficialiai patvirtinti herbą valstybės ženklu, tačiau tam sutrukdė 1940 m. okupacija. 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba patvirtino ir oficialiai įteisino Lietuvos valstybės herbą – Vytį.

Vytis painting, Petras Kalpokas, 1921.

The painting depicts the coat of arms of the Republic of Lithuania that has been formed over many centuries. In the red field, a silver armoured rider with a sword raised above his head in his right hand, and a shield with a double cross on his left. The rider's helmet is decorated with a tricolour.

Material, technique: canvas, synthetic paint, painting.
Dimensions: 360 × 360 cm.
Included in the museum collections in 1921, purchased from the author.

Other facts. The painting was commissioned from the artist Petras Kalpokas by the War Museum. This painting was shown on 16 February 1921 in the open exhibition. This is the first exhibit of the Vytautas the Great War Museum, the plot of which revived the memory of the nation lost during the occupations, in the interwar years and strengthened faith in the restored state of Lithuania.
Vytis is one of the oldest coats of arms in Europe. It was used as a state emblem in the 14th century. Until then, the rider symbolised the Grand Duke of Lithuania and his kin. Later, the image of a rider became a sign of the Grand Duchy of Lithuania. The name of the coat of arms at the crossroads of the 18th and 19th centuries was "Chasing". In the middle of the 19th century, Simonas Daukantas proposed a shorter name – "Vytis". In the middle of the 20th century, there were a number of attempts to formally confirm the coat of arms as the state emblem, but the efforts were prevented by the occupation of 1940. On 11 March 1990, the Supreme Council of the Republic of Lithuania approved and officially legalised the coat of arms of the State of Lithuania – Vytis.

Lietuvos kariuomenės savanorio sermėga.
1918–1919 m.
Istorinių daiktų rinkinys,
E-255/2

Jacket of the volunteer of the Lithuanian Army.
1918–1919
Historical collection,
E-255/2

Lietuvos kariuomenės savanorio sermėga, 1918–1919 m.

Sermėga – rudos spalvos namų audimo vilnonio audinio, viduje – avikailis. Sermėga susagstoma dviem eilėmis sagų. Apykaklė su atvartais. Sermėgos priekyje yra keturios įleistos kišenės: dvi – krūtinės aukštyje, dvi – žemiau juosmens. Rankovės statytos, jų apačioje prisiūta po vieną sagą. Ant kairės rankovės, kiek aukščiau alkūnės yra pritvirtintas Lietuvos kariuomenės trispalvis antsiuvas.

Medžiaga: vilnonis audinys, avikailis.
Matmenys: sermėgos ilgis – 86 cm, pečių plotis – 50 cm, rankovių ilgis – 67 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1921 m., rengiant pirmą Karo muziejaus ekspoziciją. Tai vienas pirmųjų muziejaus eksponatų.

Kiti faktai. 1918 m. vasario 16 d. Lietuvai, paskelbus nepriklausomybę, reikėjo ginklu įtvirtinti ir apginti savo siekius. 1919 m. sausio 15 d. buvo paskelbta karininkų, puskarininkių ir karo valdininkų mobilizacija, o vasario 15 d. – pirmoji naujokų mobilizacija. Iki mobilizacijos į besikuriančią kariuomenę jau buvo įstoję apie 3000 savanorių. Į kariuomenę atvykę savanoriai vilkėjo savais drabužiais ir apavu. Kaip skiriamuosius ženklus jie ant kairės rankovės pritvirtindavo trikampius trispalvius antsiuvus su pulko antspaudu, karininkai ant rankovės užsirišdavo trispalves juostas.

Jacket of the volunteer of the Lithuanian Army, 1918–1919.

Jacket ('sermėga') – brown home weaving wool fabric, inside – sheepskin. The jacket is fastened with two rows of buttons. Collar with flaps. Four recessed pockets on the front: two at chest height, two below the waist. Set-in sleeves with one button sewn at the bottom. A tricolour apron of the Lithuanian Army is attached on the left sleeve, just above the elbow.

Material: woollen cloth, sheepskin.
Dimensions: jacket length – 86 cm, shoulder width – 50 cm, sleeve length – 67 cm.
Included in the museum collections in 1921, in preparation for the first exhibition of the War Museum. This is one of the first exhibits of the museum.

Other facts. On 16 February 1918, after declaring independence, Lithuania needed to consolidate and defend its aspirations with a weapon. On 15 January 1919, the mobilisation of officers, non-commissioned officers and military officials and on 15 February, the first mobilisation of newcomers was announced. By the time of mobilisation, about 3,000 volunteers had already joined the emerging army. Volunteers who came to the army wore their own clothes and shoes. As insignia, they attached triangular tricolour patches with a regimental stamp on their left sleeve, and officers wore tricolour bands on their sleeves.

3

EKSPONATAS

Sagtis, Vokietijos kariuomenės modelio, perdaryta ir naudota Lietuvos kariuomenėje 1919–1920 m., XX a. 2 dešimtmetis.
Istorinių daiktų rinkinys, Eu-8019

The buckle, a model of the German Army, redesigned and used in the Lithuanian Army in 1919–1920. 20th century, 2nd decade.
Historical collection, Eu-8019

Sagtis, Vokietijos kariuomenės modelio, perdaryta ir naudota Lietuvos kariuomenėje 1919–1920 m., XX a. 2 dešimtmetis

Sagtis pagaminta pritvirtinus lietuvišką Vytį ant vokiškos diržo sagties simbolikos – imperijos karūnos su šūkiu „Got mit uns“. Sagtis – stačiakampė, balto metalo, su dviem liežuvėliais.

Medžiaga – metalas
Matmenys: 5 × 6 cm, Vyčio ženklo skersmuo – 4,5 cm
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 3 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Muziejaus istorinių daiktų rinkinyje yra saugoma per 30 unikalių eksponatų, menančių Nepriklausomybės kovas. Tai originalios uniformos, kuriomis vilkėjo Lietuvos kariuomenės kariai savanoriai, vėliavos, pasiūtos išvaduotų Lietuvos miestų gyventojų iniciatyva ir, kaip padėkos ženklas, įteiktos pulkams. Taip pat priešininkų kariuomenių uniformų pavyzdžiai, vėliavos ir prizai. 1919 m. vasario 21 d. Krašto apsaugos ministerijos įsakymu Nr. 35 buvo patvirtinta kariuomenės laikinoji uniforma. Esant sudėtingai ekonominei situacijai buvo neįmanoma skubiai ir tiksliai pagal įsakymą aprengti visų karių. Todėl, gavus vokiškų uniforminių drabužių, jie buvo išduoti Lietuvos kariams ir leista dėvėti vokiško modelio uniformas, pritaikius laipsnių ir skiriamųjų ženklų žymėjimą, milinių apykakles ir rankogalius papuošus geltonais įsiuvais. Įsakyme numatyti 4 cm pločio odiniai diržai metalinėmis sagtimis su Vyčio ženklu.

The buckle, a model of the German Army, redesigned and used in the Lithuanian Army in 1919–1920. 20th century, 2nd decade.

The buckle is made by attaching the Lithuanian Vytis on the symbolism of the German belt buckle – the empire crown with the slogan “Got mit uns”. Rectangular buckle, white metal, with two tongues.

Material: metal
Dimensions: 5 × 6 cm, diameter of Vytis sign – 4.5 cm
Included in the museum collections in the 20th century, 3rd decade.

Other facts. The museum's collection of historical objects contains more than 30 unique exhibits reminiscent of the War of Independence. These are original uniforms worn by volunteers of the Lithuanian Armed Forces, flags sewn on the initiative of the liberated inhabitants of Lithuanian cities and presented to the regiment as a sign of gratitude. Also, examples of opposing army uniforms, flags and prizes. An interim army uniform was approved by Order No. 35 of the Ministry of National Defence of 21 February 1919. In the difficult economic situation, it was impossible to dress all the soldiers promptly and accurately according to the order. Therefore, after receiving the German uniforms, they were distributed to Lithuanian soldiers and they were allowed to wear German model uniforms, applying the distinguishing marking of ranks and insignia, collars and cuffs decorated with yellow inserts. The order provides for 4 cm wide leather belts with metal buckles with the Vytis sign.

Artilerijos sviedinio dalys: plieninis šrapnelio sviedinio indas ir žalvarinė sviedinio tūta, XX a. 2 dešimtmetis.
Ginklų rinkinys, G-4

Artillery projectile parts: steel shrapnel projectile vessel and brass projectile nozzle, 20th century. 2nd decade.
Weapon collection, G-4

Artilerijos sviedinio dalys: plieninis šrapnelio sviedinio indas ir žalvarinė sviedinio tūta, XX a. 2 dešimtmetis

Plieninis šrapnelio sviedinio indas yra su žalvarine lentele, kurioje išgraviruotas įrašas „Pirmojo Lietuvos artilerijos sviedinio šrapnelės indas ir tūtelė / kovo 28 d. 1919 metais patekusio į Deltuvos kleboniją, kame rusų bolševikų štabo būta. Užėmus Deltuvą, jos klebonas šį indą grąžino išvaduotojams.“ Indo dugne atspausta T / 186 / ...П3 ir kiti simboliai. Indui trūksta varinio žiedo. Sviedinio tūta pagaminta 1915 m. firmos „Schneider“. Tūtos dugne yra įrašas „Schneider / 1915 / 12 / B / 6 /7“.

Medžiaga: plienas, žalvaris.
Matmenys: sviedinio indo ilgis – 217 mm, diametras – 76,2 mm; sviedinio tūtos bendras ilgis – 384 mm, diametras ties dugnu – 84 mm, diametras ties žiotimis – 77,5 mm; masė: bendra – 3,90 kg, šrapnelio sviedinio indo – 2,54 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 3 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Tai artilerijos sviedinys, kuris simbolizuoja Lietuvos kariuomenės artilerijos pradžią. 1919 m. kovo 27 d. prasidėjo Panevėžio apsaugos dalinio operacija prieš bolševikus. Kovo 28 d. priešai atsitraukė ir įsitvirtino Deltuvoje. Lietuvos kariuomenės 1-osios baterijos būrys užėmė poziciją ties Mielašiūnų kaimu ir apšaudė Deltuvos miestelį. Patrankos iššautas pirmasis sviedinys pataikė į kleboniją, kur buvo įsikūręs bolševikų dalinio štabas. Šrapnelio indas įstrigo į pastato sieną, bet nesprogo. Tai buvo pirmasis Lietuvos kariuomenės artilerijos kovos krikštas. Lietuviams užėmus miestelį, klebonas atidavė nesprogusį šrapnelio sviedinio indą. Kariai jį nukenksmino ir po kurio laiko perdavė Karo muziejui. Ant plieninio šrapnelio sviedinio indo buvo pritvirtinta žalvarinė lentelė su įrašu. Šrapnelio indas buvo įdėtas į „Schneider“ firmos sviedinio tūtą, kuri pagaminta 1915 m. Kaip parodė tolimesnės kovos, Lietuvos kariuomenės artilerija suvaidino svarbų vaidmenį mūšio lauke remdama pėstininkų veiksmus.

Artillery projectile parts: steel shrapnel projectile vessel and brass projectile nozzle, 20th century, 2nd decade.

The steel shrapnel projectile container has a brass table with the engraved inscription "*The first Lithuanian artillery projectile shrapnel container and nozzle/. From the shot of 28 March 1919 in Deltuva parish, housing the Russian Bolshevik headquarters. After the occupation of Deltuva, its pastor returned this vessel to the liberators.*" T/186 /... П3 and other symbols are printed on the bottom of the vessel. A copper ring is missing from the vessel. The projectile nozzle was made in 1915 in the Schneider company. At the bottom of the nozzle is the inscription "*Schneider/1915/12/B/6/7*".

Material: steel, brass.
Dimensions: projectile vessel length – 217 mm, diameter – 76.2 mm; the total length of the projectile nozzle – 384 mm, diameter at the bottom – 84 mm, diameter at the mouth – 77.5 mm; **weight:** total – 3.90 kg, shrapnel projectile – 2.54 kg.
Included in the museum collections in the 20th century, 3rd decade.

Other facts. It is an artillery projectile that symbolises the beginnings of the artillery of the Lithuanian Armed Forces. On 27 March 1919, the operation of the Panevėžys security unit against the Bolsheviks began. On March 28, the enemies retreated and established themselves in Deltuva. The 1st Battery Squad of the Lithuanian Armed Forces took a position at Mielašiūnai village and fired at the town of Deltuva. The first projectile fired by the cannon hit the rectory, where the headquarters of the Bolshevik unit was located. The shrapnel vessel stuck to the wall of the building but did not explode. This was the first artillery trial by fire of the Lithuanian Army. When the Lithuanians occupied the town, the pastor handed over an unexploded shrapnel projectile. Soldiers decontaminated it and then handed it over to the War Museum. A brass plate with an inscription was attached to the steel shrapnel projectile. The shrapnel vessel was placed in a Schneider projectile nozzle made in 1915. As further battles have shown, the artillery of the Lithuanian Armed Forces played an important role on the battlefield by supporting the actions of infantry.

5

EKSPONATAS

Karabinas „Mosin-Nagant", Rusija, Iževskas, 1909 m.
Ginklų rinkinys, G-139

Mosin-Nagant carbine, Russia, Izhevsk, 1909
Weapon collection, G-139

Karabinas „Mosin-Nagant", 1891–1907 m. modelis, kalibras – 7,62 mm, ginklo Nr. 17859, Rusija, Iževskas, 1909 m.

Dėtuvės talpa – 5 šoviniai. Vamzdžio viršuje prie taikiklio: П apskritime / т / к / К apskritime / dvigalvis erelis / *Ижевскій Оружейный заводъ* / 1909 г. / 17859 / Iževsko ginklų gamyklos žymuo / dvigalvis erelis. Spynoje įspaustas Nr. 70250, dėtuvės dangtelyje – Nr. 34112. Ginklo išorinėje pusėje prie buožės yra pritvirtinta žalvarinė lentelė su graviruotu įrašu „Šautuvas, kurį 1918 m. / lapkričio m. 3 d. atsinešė / savanoris įstojęs į 1 pėst. pulką".

Medžiaga: plienas, medis, žalvaris.
Matmenys: bendras ilgis – 1016 mm, vamzdžio ilgis – 508 mm; masė – 3,36 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 3 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Kaip divizijos generolas Vincas Grigaliūnas-Glovackis atsimena, 1-ojo pėstininkų pulko organizavimo darbai prasidėjo dar lapkričio 1 d. Pirmieji pulko įsakymai liudija, kad lapkričio 10–24 dienomis į kariuomenę įstojo pirmieji karininkai ir karo valdininkai, o lapkričio 16–24 dienomis – 18 kareivių. Lietuvos teritorijoje po Pirmojo pasaulinio karo buvo likę rusiškų ir vokiškų ginklų. Pirmieji savanoriai, daugiausia kaimo jaunuoliai, rasdavo jų savo kaimuose ir, stodami į pulko gretas, atsinešdavo. Taip pulkas pasipildė ne tik jaunais kariais, bet ir šautuvais, karabinais, revolveriais, kardais ar netgi kulkosvaidžiais.

Mosin-Nagant carbine, 1891–1907 model, calibre – 7.62 mm, weapon No. 17859, Russia, Izhevsk, 1909.

Cartridge capacity – 5 rounds. At the top of the barrel at the sight: П in the circle /т/к/К in the circle/double-headed eagle/ Ижевскій Оружейный заводъ /1909 г./17859/Izhevsk weapon factory mark/ double-headed eagle. No. 70250 embossed on the lock, No. 34112 on the lid of the cartridge. On the outside of the weapon there is a brass plate with an engraved inscription "*Rifle, which on 3 November 1918 was brought by a volunteer enrolled in 1 infantry regiment*".

Material: steel, wood, brass.
Dimensions: total length – 1016 mm, barrel length – 508 mm; weight – 3.36 kg.
Included in the museum collections in the 20th century. 3rd decade.

Other facts. As the divisional general Vincas Grigaliūnas-Glovackis remembers, the work on the organisation of the 1st Infantry Regiment started on November 1. The first orders of the regiment testify that between 10 and 24 November, the first officers and military officials, and between 16 and 24 November, 18 soldiers, joined the Army. After the First World War, Russian and German weapons remained in the territory of Lithuania. The first volunteers, mostly young people from the countryside, would find them in their villages and brought with themselves as they joined the regiment. Thus, the regiment was filled not only with young soldiers, but also with rifles, carbines, revolvers, swords or even machine guns.

Karabinas „Mauser“, modelis 98AZ, kalibras – 7,92 mm, Vokietija, Erfurtas, 1918 m.
Ginklų rinkinys, G-133

Mauser carbine, model 98AZ, calibre – 7.92 mm, Germany, Erfurt, 1918.
Weapon collection, G-133

Karabinas „Mauser“, modelis 98AZ, kalibras – 7,92 mm, ginklo Nr. 3013, Vokietija, Erfurtas, 1918 m.

Dėtuvės talpa – 5 šoviniai, taikymo nuotolis – 2000 m. Uokso viršuje įspausta karūna / Erfurt 1918, ginklo vidinėje pusėje uokse – erelis / 3013 / r / kar 98. Išorinėje pusėje įspaustos trys monogramos su karūnomis. Ginklas su brezentiniu diržu. Ginklo išorinėje pusėje prie buožės yra pritvirtinta žalvarinė lentelė su graviruotu įrašu „Pirmas pulko ginklas, įtrauktas / – į pulko ginklų sąrašą, / paskolintas iš vokiečių Alytuje / – ir nesugrąžintas. / 1917 XI18 m.“

Medžiaga: plienas, medis, žalvaris, brezentas.
Matmenys: bendras ilgis – 1103 mm, vamzdžio ilgis – 600 mm, masė – 3,68 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 3 dešimtmetyje.

Kiti faktai. XX a. pradžioje rankinių šaunamųjų ginklų kūrėjai mėgino sukurti ginklą, kuris turėtų įprasto pėstininkų šautuvo ir kavalerijos karabino bruožų. Buvo siekiama turėti universalius ginklus, tinkamus ne tik kavalerijai, bet ir artilerijai, techniniams daliniams, sapieriams ir kai kuriems pėstininkų padaliniams. Naująją koncepciją atitiko trumpieji šautuvai maždaug 600 mm ilgio vamzdžiu, skirti praktiniams šaudymo nuotoliams. 1908 m. pasirodė karabinas įvardytas santrumpa ,,Kar 98AZ“ *(Karabiner Modell 1898 mit Aufpflanz-und Zusammensetzvorrichtung* – 1898 m. modelio karabinas su durtuvo laikikliu ir kabliu). Kaip ir to paties modelio šautuvas, karabinas ,,Mauser 98AZ“ buvo su apsode telpančia dėtuve, kurioje šachmatų tvarka buvo išdėstomi 5 šoviniai. Esminis šio ginklo skirtumas nuo 1888 m. karabino ar 1891 m. modelio šautuvo ir ankstesnio 1898 m. modelio karabino buvo vamzdžio ilgis.
Ant šio (muziejuje saugomo) karabino buožės pritvirtintoje žalvarinėje plokštelėje esantis įrašas atskleidžia Lietuvos kariuomenės ginklavimo aplinkybes kūrimosi pradžioje. Vienas svarbiausių ginklų įsigijimo šaltinių buvo Lietuvoje likusi okupacinė vokiečių valdžia. Be tiesioginės paramos mūšių laukuose, vokiečiai suteikė Lietuvai paskolų, iš savo sandėlių išdavė ginklų, sudarė prekybinių sutarčių. Ginklai buvo įsigyjami ir neoficialiai iš demoralizuotų vokiečių karių, kurie juos parduodavo ar iškeisdavo į įvairius, daugiausia maisto, produktus. Žinomi atvejai, kai išdavę ginklus, vokiečiai netrukus juos konfiskuodavo ir susigrąžindavo atgal. Minėtasis įrašas ant karabino liudija, kad lietuviai neliko skolingi ir atsakė ne pačiais sąžiningiausiais veiksmais, kurie suprantami, atsižvelgiant į to meto ginklavimosi sunkumus ir poreikį kuo geriau apsirūpinti artėjant neišvengiamiems mūšiams dėl nepriklausomybės.

Mauser carbine, model 98AZ, caliper – 7.92 mm, weapon No. 3013, Germany, Erfurt, 1918.

Cartridge capacity – 5 rounds, firing distance – 2000 m. Crown/ Erfurt 1918 embossed at the top of the butt, on the inside of the butt – eagle 3013/r/kar 98. Three monograms with crowns embossed on the outside. A rifle with a tarpaulin belt. On the outside of the weapon at the butt there is a brass plate with an engraved inscription “*The first weapon of the regiment, included in the list of weapons of the regiment /borrowed from the Germans in Alytus/– and not returned./1917 XI18 m.*”.

Material: steel, wood, brass, tarpaulin.
Dimensions: total length – 1103 mm, barrel length – 600 mm, weight – 3.68 kg.
Included in the museum collections in the 20th century, 3rd decade.

Other facts. At the beginning of the 20th century, the makers of handguns tried to develop a weapon that would have the features of a conventional infantry rifle and a cavalry carbine. The aim was to have universal weapons suitable not only for cavalry but also for artillery, technical units, sappers and some infantry units. Short rifles with a barrel about 600 mm long for practical shooting distances matched the new concept. In 1908, a carbine named Kar 98AZ appeared (Karabiner Modell 1898 mit Aufplatz-und Zusammensetzvorrichtung – 1898 model carbine with a bayonet holder and a hook). Like the rifle of the same model, the Mauser 98AZ carbine was equipped with a magazine that could hold five rounds in a chess pattern. The essential difference between this weapon and the carabiner of 1888 or 1891 model rifle and the previous 1898 model carbine was the length of the barrel.
The inscription on the brass plate affixed to the carabiner (stored in the museum) reveals the circumstances of the armament of the Lithuanian Army at the beginning of its creation. One of the most important sources of arms acquisition was the remaining German occupying power in Lithuania. In addition to direct support on the battlefields, the Germans provided loans to Lithuania, issued weapons from their warehouses and concluded trade agreements. Weapons were also acquired unofficially from demoralised German soldiers, who sold or exchanged them for various products, mostly food. There are known cases where the Germans issued weapons but soon confiscated and returned them back. The above-mentioned inscription on the carbine testifies that the Lithuanians did not remain in debt, and also responded with not the most honest actions, which are understandable considering the armaments difficulties of that time and the need to provide the best possible care in the face of the inevitable battles for independence.

7

EKSPONATAS

Paveikslas „Sužeistas vadas“, Antanas Žmuidzinavičius, 1921 m.
Meno rinkinys, D-53

Painting „Injured Commander“, Antanas Žmuidzinavičius, 1921.
Art collection, D-53

Paveikslas „Sužeistas vadas“, Antanas Žmuidzinavičius, 1921 m.

Dailininkas šaulių vadą vaizduoja sužeistą, apsuptą bendražygių, šalia koplytstulpio. Kūrinyje aiškiai akcentuojamas piešinys. Slogią nuotaiką perteikia dominuojantis rudos ir pilkos spalvų koloritas. Gerai juntama erdvė. Kūrinyje persipina etniniai, žmogaus ir gamtos sąveikos motyvai.

Medžiaga, technika: drobė, aliejus, tapyba.
Matmenys – 145 × 124 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1921 m. gruodžio 31 d., paaukotas Amerikos lietuvių.

Kiti faktai. Paveikslas sukurtas žymaus lietuvių dailininko Antano Žmuidzinavičiaus. Dailininkas aktyviai prisidėjo kuriant Lietuvos šaulių sąjungą 1919 m. Nespalvota paveikslo nuotrauka buvo panaudota iliustruojant 1929 m. sausio 17 d. laikraščio „Trimitas“ numerį.

Painting „Injured Commander“, Antanas Žmuidzinavičius, 1921.

The artist depicts the riflemen commander wounded, surrounded by comrades, near the chapel pillar. The work clearly emphasises the drawing. The gloomy mood is conveyed by the dominant colours of brown and grey. There's a good sense of space. The work intertwines ethnic, human and natural motives.

Material, technique: canvas, oil, painting.
Dimensions: 145 × 124 cm.
Included in the museum collections, donated by American Lithuanians on 31 December 1921.

Other facts. The painting was created by the famous Lithuanian artist Antanas Žmuidzinavičius. The artist actively contributed to the formation of the Lithuanian Riflemen's Union in 1919. A black-and-white photo of the painting was used to illustrate the issue of the Trimitas newspaper of 17 January 1929.

8

EKSPONATAS

Paveikslas „Regėjimas“, Antanas Žmuidzinavičius, XX a. pr.
Meno rinkinys, D-54

Painting „Vision“, Antanas Žmuidzinavičius, beginning of the 20th century.
Art collection, D-54

Paveikslas „Regėjimas“, Antanas Žmuidzinavičius, XX a. pr.

Paveikslo centre Vyčio figūra simbolizuoja saulę, šviesą, atgimimą, valstybės kūrimosi pradžią. Kairėje kūrinio pusėje komponuojami tamsūs medžiai, dešinėje – koplytstulpiai, kurie primena primirštas tautos šaknis. Paveikslas „Regėjimas” nusako, kad Lietuvos ateitis yra šviesi. Kūrinys pasižymi tautinio neoromantizmo ir simbolizmo bruožais. Autoriaus signatūra apačioje, dešinėje pusėje.

Medžiaga, technika: drobė, aliejus, tapyba.
Matmenys – 99 × 136 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1921 m. gruodžio 31 d., paaukotas Amerikos lietuvių.

Kiti faktai. Dailininkas su kitais to meto menininkais suorganizavo pirmąją lietuvių dailės parodą ir įkūrė Lietuvių dailės draugiją. Antanas Žmuidzinavičius visu savo kūrybos laikotarpiu išskirtinį dėmesį skyrė Vyčio simboliui, sukūrė keliasdešimt kūrinių, vaizduojančių šį valstybės herbą.

Painting „Vision“, Antanas Žmuidzinavičius, beginning of the 20th century.

In the centre of the painting, the figure of Vytis symbolises the sun, light and rebirth, the beginning of the formation of the state. Dark trees are composed on the left side of the work, and chapel pillars on the right side, reminiscent of the forgotten roots of the nation. The „Vision“ painting tells that the future of Lithuania is bright. The work is characterised by the features of national neo-romanticism and symbolism. The author's signature is at the bottom, on the right.

Material, technique: canvas, oil, painting.
Dimensions: 99 × 136 cm.
Included in the museum collections, donated by American Lithuanians on 31 December 1921.

Other facts. The artist, together with other artists of that time, organised the first Lithuanian art exhibition and established the Lithuanian Art Society. Throughout his career, Antanas Žmuidzinavičius paid special attention to the symbol of Vytis and created dozens of works depicting this coat of arms.

9

EKSPONATAS

Paveikslas „Kavalerijos ataka“, Emilis Jeneris, 1924 m.
Meno rinkinys, D-63

Painting „Cavalry Attack“, Emilis Jeneris, 1924
Art collection, D-63

Paveikslas „Kavalerijos ataka“, Emilis Jeneris, 1924 m.

Kūrinyje vaizduojama batalinė scena. Kairėje paveikslo pusėje – kavalerijos raiteliai, besikaunantys su priešu. Lietuvių kavalerijos kariai ginkluoti pikėmis, kardais ir karabinais. Aprangoje dominuoja tamsiai žalia spalva.
Kūrinio centre komponuojami lietuvių kavalerijos sužeisti kariai ir žirgai. Tolumoje matyti miško peizažas. Viršutinėje paveikslo dalyje – debesuotas dangus. Vyrauja rudai žalias koloritas. Aiškiai juntama dramatiška nuotaika.

Medžiaga, technika: drobė, aliejus, tapyba.
Matmenys – 250 × 140 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1924 m. rugpjūčio 24 d., gautas iš autoriaus.

Kiti faktai. 1919 m. Lietuvos kariuomenės vadovybė suformavo 1-ąjį lietuvių raitelių pulką, kuris vėliau buvo pavadintas 1-uoju kavalerijos pulku. Lietuvių kavalerijos pulkas 1919 m. atkakliai grūmėsi su bolševikais ir Lenkijos kariuomene. 1-asis lietuvių kavalerijos pulkas žymiai prisidėjo prie Lietuvos kariuomenės pergalių Nepriklausomybės kovose 1919–1920 m.

Painting „Cavalry Attack“, Emilis Jeneris, 1924.

The work depicts a battle scene. On the left side of the painting are cavalry riders fighting the enemy. Lithuanian cavalry soldiers are armed with dirks, swords and carbines. The clothing is dominated by dark green.
Wounded soldiers and horses of the Lithuanian cavalry are composed in the centre of the work. The forest landscape is seen in the background. At the top of the picture is a cloudy sky. Brown-green colour predominates. A dramatic mood is clearly felt.

Material, technique: canvas, oil, painting.
Dimensions: 250 × 140 cm.
Included in the museum collections, received from the author on 24 August 1924.

Other facts. In 1919, the Lithuanian Army command formed the 1st regiment of Lithuanian riders, which was later renamed to the 1st Cavalry Regiment. Lithuanian Cavalry Regiment in 1919 resistance struggled with the Bolsheviks and the Polish Army. The 1st Regiment of the Lithuanian Cavalry made a significant contribution to the victories of the Lithuanian Armed Forces in the battles for independence in 1919–1920.

Paveikslas „Už nepriklausomybę“, Juozas Ignatavičius, 1927 m.
Meno rinkinys, D-87

Painting „For Independence“, Juozas Ignatavičius, 1927.
Art collection, D-87

Paveikslas „Už nepriklausomybę“, Juozas Ignatavičius, 1927 m.

Kūrinyje autorius vaizduoja mirštantį Lietuvos Nepriklausomybės kovų karį. Pastarasis parklupęs, greta jo – numestas šautuvas. Kario galvą liečia Jėzus, kurio figūra šalia kelio tarsi išnyra iš tamsaus rūko. Tolumoje, rūke, vos matyti miško peizažas. Paveikslo centre, apatinėje dalyje, yra užrašas „Už nepriklausomybę”. Autoriaus signatūra apačioje, dešinėje pusėje.

Medžiaga, technika: drobė, aliejus, tapyba.
Matmenys – 150 × 110 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1927 m. balandžio 5 d., gautas iš autoriaus.

Kiti faktai. Juozas Ignatavičius tarnavo Rusijos imperijos kariuomenėje, 1916 m. Kijeve gavo karininko laipsnį, 1919 m. atvyko gyventi į nepriklausomą Lietuvą. Dirbdamas ir gyvendamas Lietuvoje sukūrė nemažai istorinių kompozicijų ir portretų.

Painting „For Independence“, Juozas Ignatavičius, 1927.

In the work, the author depicts a dying soldier of the Lithuanian War of Independence. The latter has stumbled and a rifle is dropped next to him. The warrior's head is touched by Jesus, whose figure near the road seems to emerge from the dark mist. In the distance, in the fog, the forest landscape is barely visible. In the centre of the painting, at the bottom, is the inscription „For Independence“. The author's signature is at the bottom, on the right.

Material, technique: canvas, oil, painting.
Dimensions: 150 × 110 cm.
Included in the museum collections, received from the author on 5 April 1927.

Other facts. Juozas Ignatavičius served in the army of the Russian Empire; in 1916 in Kiev, he received the rank of officer; in 1919, he came to live in independent Lithuania. While working and living in Lithuania, he created a number of historical compositions and portraits.

11

EKSPONATAS

Pusiau automatinis pistoletas „Mauser C96“, Vokietija, XX a. 2 dešimtmetis.
Ginklų rinkinys, G-214

Semi-automatic pistol Mauser C96, Germany, 20th century, 2nd decade.
Weapon collection, G-214

Pusiau automatinis pistoletas „Mauser C96“, 1912 m. modelis, kalibras – 9 mm, ginklo Nr. 90563, Vokietija, XX a. 2 dešimtmetis

Dėtuvės talpa – 10 šovinių. Ginklo vamzdyje, prie spynos yra įspausta U su dviem karūnomis / Waffenfabrik Mauser Oberndorf A/N / monograma su karūna. Rėmo išorinėje pusėje įspaustas užrašas “Waffenfabrik Mauser Oberndorf Aneckar”. Gaiduko gale yra NS raidžių monograma bei numeris 563.

Medžiaga: plienas, medis.
Matmenys: bendras ilgis – 296 mm, vamzdžio ilgis – 140 mm, masė – 1,06 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 3–4 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Vokietijos ginklų pramonė gamino „Mauser C96“ pistoletus 1896–1937 m. Išskirtiniai šio ginklo bruožai: vidinė neišimama šovinių dėtuvė prieš nuleistuką, ilgas vamzdis, dėklas, kuris galėjo būti pritaisomas prie rankenos ir naudojamas kaip atrama, remiama į petį, ir medinė rankena, dėl kurios formos anglakalbėse šalyse ginklas buvo vadinimas „šluotkočiu“. Pirmojo pasaulinio karo metais Vokietijos imperijos kariuomenės užsakymu buvo pagaminti 150 000 „Mauser C96“ pistoletų, kurie skirtingai nei anksčiau gaminami, turėjo ne 7,63 mm, o 9 mm kalibrą ir naudojo 9x19 mm „Parabellum“ šovinius. Kad išsiskirtų šio kalibro pistoletai, pastarieji buvo žymimi medinėje rankenoje išraižytu ar išdegintu devynetu, nudažytu raudonais dažais. Šie pistoletai buvo naudojami XX a. pirmos pusės karuose – Pirmajame ir Antrajame pasauliniuose karuose, Ispanijos ir Kinijos pilietiniuose karuose bei Lietuvos Nepriklausomybės kovose.

Semi-automatic pistol Mauser C96, model of 1912, calibre – 9 mm, weapon No. 90563, Germany, 20th century, 2nd decade.

Cartridge capacity – 10 rounds. In the barrel of the weapon, a ‚EUR‘ with two crowns is embossed at the lock/Waffenfabrik Mauser Oberndorf A/N/monogram with crown. The inscription „Waffenfabrik Mauser Oberndorf Aneckar“ is embossed on the outside of the frame. At the end of the trigger is the monogram of the letters NS and the number 563.

Material: steel, wood.
Dimensions: total length – 296 mm, barrel length – 140 mm, weight – 1.06 kg.
Included in the museum collections in the 20th century, 3rd–4th decades.

Other facts. The German arms industry produced Mauser C96 pistols from 1896 to 1937. Distinctive features of this weapon: the integral box magazine in front of the trigger, the long barrel, the wooden shoulder stock which gives it the stability of a short-barrelled rifle and doubles as a holster or carrying case, and an iconic grip shaped like the handle of a broom. During the First World War, 150,000 Mauser C96 pistols were manufactured to order by the German Imperial Army which, unlike the previous ones, had a calibre of 9 mm instead of 7.63 mm and used 9x19 mm Parabellum ammunition. To distinguish the pistols of this calibre, the latter were marked with a “9” engraved or burnt in red on the wooden handle. These pistols were used in the wars of the first half of the 20th century – the First and Second World Wars, the Spanish and Chinese Civil Wars and the Lithuanian independence battles.

Lengvasis kulkosvaidis MG 08/15, Vokietija, Špandau, 1918 m.
Ginklų rinkinys, G-141

Light machine gun MG 08/15, Germany, Spandau, 1918.
Weapon collection, G-141

Lengvasis kulkosvaidis MG 08/15, kalibras – 7,92 mm, ginklo Nr. 6324, Vokietija, Špandau, 1918 m.

Aušinamas vandeniu, užtaisomas juosta, teorinis šaudymo greitis 300–450 šūvių per minutę, efektyvaus šaudymo nuotolis – 2000 m. Uokso dangtelyje įspausta: 6324 / M.G. 08/15. / Gwf. / Spandau. / 1918. Ginklo išorinėje pusėje prie buožės yra pritvirtinta žalvarinė lentelė su graviruotu įrašu „Kulkosvydis, iš kurio šaudydamas / žuvo karužas Sidaravičius / Dusyk buvo patekęs rusams / ir vėl atimtas. / 1924/VII19 m.“

Medžiaga: plienas, medis, žalvaris.
Matmenys: bendras ilgis – 1400 mm, vamzdžio ilgis – 720 mm, masė – 14,86 kg, masė su vandeniu – apie 18 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 3–4 dešimtmetyje.

Kiti faktai. 1919 m. rugpjūčio 24 d. 1-ojo pėstininkų pulko 1-osios kuopos karužas Jurgis Sidaravičius, kuris yra minimas ginklo įraše, žuvo kovoje su bolševikais prie Balčių dvaro.

Light machine gun MG 08/15, calibre – 7.92 mm, weapon No. 6324, Germany, Spandau, 1918.

Water-cooled, belt-loaded, theoretical firing rate 300–450 shots per minute, effective firing range – 2000 m. Embossed on the lid of the butt: 6324/M.G. 08/15./Gwf./Spandau./1918. On the outer side of the weapon, a brass plate with an engraved inscription "*The machine gun used by cadet Sidaravičius at the time of his death. The machine gun was twice taken by Russians and repossessed by Lithuanians. July 19, 1924*".

Material: steel, wood, brass.
Dimensions: total length – 1400 mm, barrel length – 720 mm, mass – 14.86 kg, mass with water – about 18 kg.
Included in the museum collections in the 20th century, 3rd–4th decade.

Other facts. On 24 August 1919, Jurgis Sidaravičius, the soldier of the 1st Regiment of the 1st Infantry Regiment, who is referred to in the weapon record, was killed in the fight against the Bolsheviks near the Balčiai manor.

13

EKSPONATAS

1-ojo atskirojo lietuvių karių bataliono Vitebske vėliava, įteikta Kijevo lietuvių tautos tarybos. 1917 m.

Vėliava – dvipusė, vilnonio audinio. Įstrižai susiūtos žalios, baltos ir raudonos spalvos juostos. Kairėje vėliavos pusėje geltonais šilkiniais siūlais išsiuvinėtas užrašas „1917 m. Kijevas. Pirmas Lietuvių batalionas“. Dešinėje pusėje, vėliavos centre – žalio šilko skyde įvairiaspalviais šilkiniais siūlais išsiuvinėtas Vytis. Skydo kraštai apsiūti 3 cm pločio trispalve (žalia, balta, raudona) šilkine juostele. Virš skydo puslankiu geltonais šilkiniais siūlais išsiuvinėtas tekstas „Lai gyvuoja Laisva Lietuva“. Vėliava su 10 cm ilgio kutais, supintais iš žalios, baltos, raudonos spalvų šilkinių siūlų.

Medžiaga: vilnonis audinys, šilkinis audinys, šilkiniai siūlai.
Matmenys – 100 × 100 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1921 m., parvežė plk. Juozas Šarauskas, ji buvo 1921–1934 m. senojoje Karo muziejaus ekspozicijoje, bei naujojoje 1936–1940 m. 1951 m., kartu su kitomis karinėmis vėliavomis, buvo perduota į LTSR Vidaus reikalų ministerijos centrinį archyvą, sugrąžinta į muziejų tik 1990 m.

Kiti faktai. 1917 m. Rusijoje prasidėjo tautinis lietuvių sąjūdis, lietuviai nebenorėjo tarnauti svetimoje armijoje, jie siekė sukurti tautinius karinius dalinius, kurie vėliau būtų panaudoti Lietuvos Nepriklausomybei ginti. 1917 m. birželio mėn. 29 d. buvo leista suformuoti atskirą lietuvių dalinį, kuris vėliau saugojo Vitebsko miestą ir buvo pavadintas Atskiruoju lietuvių batalionu Vitebske. 1917 m. Smolenske taip pat buvo suformuotas Atskirasis lietuvių atsargos batalionas, kuris egzistavo iki 1918 m. balandžio. Be šių karinių dalinių, dar buvo suformuotas Atskirasis lietuvių karių batalionas Rovne, Vytauto Didžiojo vardo lietuvių batalionas Sibire, Lietuvių dragūnų divizionas Valke ir 226-oji lietuvių lauko ligoninė Ungėnuose, Rumunų fronte. Visi šie daliniai gyvavo neilgai. Likvidavus šiuos dalinius, jų vėliavos buvo išsaugotos, pargabentos į Lietuvą ir atiduotos Karo muziejui.
1917 m. lapkričio mėnesį Berdičeve vykusio Pietų–Vakarų fronto karių suvažiavime lietuvių karių delegacija šią vėliavą įteikė Atskirojo lietuvių bataliono Vitebske atstovui praporščikui Jonui Pupkiui-Puikūnui. Yra žinoma, kad vėliavos įteikimo metu bataliono vadovybė prižadėjo šią vėliavą išsaugoti ir parvežti į Lietuvą Vyriausiajai lietuvių valdžiai, o jos nesant – pristatyti Lietuvių mokslo draugijai. Tuo tikslu buvo sudaryta speciali komisija (nariai: S. Balčytis, J. Jurgelionis, J. Šarauskas), kuri buvo įpareigota pargabenti ir įteikti vėliavą.
1937 m. rugsėjo mėn. 7–8 d. švenčiant lietuvių karių sąjūdžio Rusijoje 20-ąsias metines, muziejuje įvyko jubiliejinis Rusijos lietuvių karių suvažiavimas, o vėliau Muziejaus sodelyje – paradas. Šventinėje rikiuotėje išsirikiavo suvažiavimo dalyviai su savo vėliavomis.

Flag of the 1st Separate Lithuanian Soldiers Battalion in Vitebsk, presented by the Kyiv Lithuanian Nation Council, 1917.

The flag is double-sided, woollen fabric. Green white and red stripes sewn diagonally. The inscription on the left-hand side of the flag: "*1917, Kyiv. The first Lithuanian battalion*". On the right side, in the centre of the flag, on a green silk panel, Vytis is embroidered with multicoloured silk threads. The edges of the panel are hemmed with a 3 cm wide tricolour (green, white, red) silk strip. Above the shield, the text "*Let free Lithuania live*" is embroidered with yellow silk threads in a semicircle. The flag has 10 cm long tassels braided from green, white and red silk threads.

Material: woollen fabric, silk fabric, silk thread.
Dimensions: 100 × 100 cm.
Included in the museum collections in 1921, brought by Col. Juozas Šarauskas, it was in the old exhibition of the War Museum in 1921–1934, and in the new exhibition in 1936–1940. In 1951, together with other military flags, it was transferred to the central archives of the Ministry of the Interior of the Lithuanian SSR; it returned to the museum only in 1990.

Other facts. In 1917, a national movement of Lithuanians began in Russia. Lithuanians no longer wanted to serve in the alien army; they sought to create national military units, which would later be used to defend the independence of Lithuania. On 29 June 1917, it was allowed to form a separate Lithuanian unit, which later guarded the city of Vitebsk and was named the Separate Lithuanian Battalion in Vitebsk. In 1917, a Separate Lithuanian Reserve Battalion, which existed until April 1918, was also formed in Smolensk. In addition to these military units, the Separate Lithuanian Soldiers Battalion in Rovno, the Vytautas the Great Lithuanian Battalion in Siberia, the Lithuanian Dragoon Division in Valka and the 226th Lithuanian Field Hospital in Ungėnai, on the Romanian front, were formed. None of these units lasted long. After the liquidation of these units, their flags were preserved, transported to Lithuania and handed over to the War Museum.
In November 1917, at the South-West Front rally in held in Berdichev, a delegation of Lithuanian soldiers presented this flag to Jonas Pupkus-Puikūnas, a representative of the Separate Lithuanian Battalion in Vitebsk. It is known that at the time of handing over the flag, the commandment of the battalion promised to preserve this flag and bring it to Lithuania to the Supreme Lithuanian Government, and in its absence, to present it to the Lithuanian Scientific Society. To this end, a special commission was set up (members: S. Balčytis, J. Jurgelionis, J. Šarauskas), which was obliged to transport and deliver the flag.
On 7–8 September 1937, celebrating the 20th anniversary of the movement of Lithuanian soldiers in Russia, the museum held a jubilee congress of Russian soldiers in Russia, and later a parade in the museum garden. The participants of the congress lined up with their flags.

13

EKSPONATAS

1-ojo atskirojo lietuvių karių bataliono Vitebske vėliava, įteikta Kijevo lietuvių tautos tarybos. 1917 m.
Istorinių daiktų rinkinys, E-6231

Flag of the 1st Separate Lithuanian Soldiers Battalion in Vitebsk, presented by the Kyiv Lithuanian Nation Council. 1917
Historical collection, E-6231

14

EKSPONATAS

Sidabrinis lietuviškasis ilgasis, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, XIII a. vid.–XIV a. antra pusė.
Numizmatikos rinkinys, A-896

Lithuanian silver ingot, Grand Duchy of Lithuania, middle of the 13th century – second half of the 14th century.
Numismatic collection, A-896

Sidabrinis lietuviškasis ilgasis, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, XIII a. vid.–XIV a. antra pusė

Sidabro lydinys, pailgos, pusapvalės lazdelės formos. Vienoje lazdelės pusėje dviejų įkirtimų žymės, kurios, kaip manoma, buvo skirtos tam, kad būtų galima palengvinti lydinių kapojimą į dalis, nes atliekant nedidelius sandorius buvo naudojami lydinio gabaliukai, o ne visas lydinys.

Medžiaga – sidabras.
Matmenys: ilgis – 134 mm, masė – 107,69 g.
Į muziejaus rinkinius pateko 1930 m. rugsėjo 10 d., dovanojo kun. prof. Petras Kraujalis.

Kiti faktai. Šie lydiniai apyvartoje galėjo būti nuo XIII a. vid. iki XIV a. antros pusės, kol atsirado monetos ir naujos formos bei masės lydiniai. Tačiau iki šiol nėra žinomas nė vienas lobis, kuriame šalia pusapvalės lazdelės formos lydinių būtų buvę monetų arba vėlyvesnių tribriaunių lydinių. Didžiausias pagal lydinių skaičių yra 1930 m. rastas Vilniaus (Ribiškių) lobis, kuriame buvo net 397 vnt. šių lydinių (iki šiol Lietuvoje yra rasta iš viso apie 900 lietuviškų sidabro lydinių). Yra žinoma, kad be sidabrinių lydinių, apyvartoje buvo ir auksiniai. Drageliškių lobyje buvo rastas 28,6 g svorio auksinis lydinys ir 106 g elektrono lydinys. Abu šie lydiniai yra lazdelės formos, tačiau tikriausiai jie į Lietuvą atkeliavo iš Kijevo Rusios. XIII–XIV a. lobiai rasti Lietuvoje, pagal sidabro kiekį ir jo vertę išsiskiria iš kitų laikotarpių Lietuvoje rastų lobių. Šių lobių gausa ir didelė jų vertė rodo, kad Lietuvoje buvo sukaupta labai daug sidabro. Todėl galima teigti, kad XIII–XIV a. LDK buvo viena turtingiausių valstybių regione.

Lithuanian silver ingot, Grand Duchy of Lithuania, middle of the 13th century – second half of the 14th century.

Silver alloy, oblong, semicircular, rod-shaped. There were two notch marks on one side of the ingot, which were believed to have been designed to facilitate the chopping of alloys into smaller parts, since in small transactions, pieces were used instead of the entire ingot.

Material: silver.
Dimensions: length – 134 mm, weight – 107.69 g.
Included in the museum collections on 10 September 1930, donated by priest Prof. Petras Kraujalis.

Other facts. These alloys may have been in circulation since the middle of the 13th century until the second half of the 14th century until the appearance of coins and alloys of new shapes and mass. To date, however, no hoard has been known in which there have been coins or later triangular ingots next to the semicircular rod-shaped ingots. The largest in terms of the number of alloys is the hoard of Vilnius (Ribiškės) which was found in 1930, which contained as many as 397 pieces of these ingots (so far, a total of about 900 Lithuanian silver ingots have been found in Lithuania). It is known that in addition to silver ingots, gold was also in circulation. A gold ingot weighing 28.6 g and an electron alloy weighing 106 g were found in the hoard of Drageliškės. Both of these ingots are in the shape of a rod, but they probably came to Lithuania from Kievan Rus'. Hoards found in Lithuania in the 13th and 14th century are distinguished by the amount of silver and its value from hoards found in Lithuania in other periods. The abundance of these hoards and their high value show that a lot of silver was accumulated in Lithuania. Therefore, it can be stated that the GDL was one of the richest countries in the region in the 13th and 14th centuries.

15

EKSPONATAS

Nortikėnų tipo kovos kirvis, XII–IX a. pr. Kr.
Archeologijos rinkinys, AR-631/2

Nortikėnai-type battle axe, 12th–9th centuries. BC.
Archaeological collection, AR-631/2

Nortikėnų tipo kovos kirvis, XII–IX a. pr. Kr.

Žalvarinis baltiškasis kovos kirvis su skyle apie vidurį, ašmenys vėduoklės formos, pentis išplota. Išilgai kirvuko, abiejuose šonuose, prie penties ir ašmenų, eina grioveliai.
Eksponato radimo aplinkybės. Eksponatas rastas Virvytės upėje (Telšių r.) apie 0,2 m gylyje, J. Berneckio žemėje.

Medžiaga – žalvaris.
Matmenys: ilgis – 18,7 cm, ašmenų plotis – 4,55 cm, penties ilgis – 2,1 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1930 m., dovanojo kultūrtechnikas M. Mikalauskas.

Kita faktai. Lietuvos teritorijoje kirviai atsirado vėlyvajame paleolite. Seniausi buvo titnaginiai arba raginiai. Nuo neolito pabaigos naudoti gludinto akmens kirviai (su skyle kotui ir įtveriamieji). Bronzos amžiuje pradėti gaminti žalvariniai kirviai – tai Nortikėnų tipo (baltiškieji) kovos kirviai. Lietuvos archeologo Algimanto Merkevičiaus nuomone, tokio tipo kirvius galėjo turėti karių vadai.

Nortikėnai-type battle axe, 12th–9th centuries BC.

Brass Baltic counter axe with a hole in the middle, fan-shaped blade, spread butt. There are grooves along the axe, on both sides, near the butt and the blade.
Circumstances of finding the exhibit. The exhibit was found in the Virvytė River (Telšiai district) at a depth of about 0.2 m, in J. Berneckis' land.

Material: brass.
Dimensions: length – 18.7 cm, blade width – 4.55 cm, length of the blade – 2.1 cm.
Included in the museum collections in 1930, donated by cultural technician M. Mikalauskas.

Other facts. In the territory of Lithuania, axes appeared in the Late Paleolithic era. The oldest were made of flint or horns. From the end of the Neolithic period, polished stone axes (with a hole for a handle and threaded-type) were used. In the Bronze Age, brass axes started to be produced – the Nortikėnai type (Baltic) combat axes. According to Lithuanian archaeologist Algimantas Merkevičius, military commanders could have had axes of this type.

16

EKSPONATAS

Prabangios sidabru puoštos balnakilpės, XI–XIII a.
Archeologijos rinkinys, AR-990/1-2

Luxurious stirrups decorated with silver, 11th–13th centuries.
Archaeological collection, AR-990/1-2

Prabangios sidabru puoštos balnakilpės, XI–XII a.

Balnakilpės gana masyvios, jų šonai į galus siaurėja, ant paminų galų – „ataugos“. Lanko viršuje prikabinti apkalai su pakiliomis galvutėmis paviršiuje. Geležinės balnakilpės puoštos sidabrinėmis ornamentuotomis plokštelėmis. Ornamentai pilni gyvybės – į balnakilpių viršų stiebiasi lapo formos bangos, kurios gale užsiriečia. Apkalų viršutinės dalys taip pat ornamentuotos į galą užsiriečiančiomis bangelėmis.
Radimo aplinkybės. Balnakilpės rastos kartu su pasidabruotais kamanų skirstikliais Raimaisių kaime (Panevėžio r.), Adomo Juozapaičio žemėje.

Medžiaga: geležis, sidabras.
Matmenys: ilgis be apkalo – 15 cm, paminos plotis – 3,6 cm ir ilgis – 12,7 cm, ataugų ilgis – 9,8 cm, plotis – 4,85 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 4 dešimtmetyje, gauta iš Panevėžio muziejaus, kuriam atsiuntė Ramygalos valsčiaus (dab. Ramygalos r.) savivaldybė.

Luxurious stirrups decorated with silver, 11th–12th centuries.

The stirrups are quite massive, their sides are narrowing towards the ends, with „sprouts“ on the ends of the steps. Cladding with raised heads on the surface is attached to the top of the bow. Iron stirrups are decorated with silver ornamented plates. The ornaments are full of life – leaf-shaped waves protrude at the top of the stirrups, which wrap at the end. The upper parts of the cladding are also ornamented with wrapping waves.
Circumstances of finding. The stirrups were found together with silver-plated bridle dividers in Raimisiai village (Panevėžys district), in the land of Adomas Juozapaitis.

Material: iron, silver.
Dimensions: length excl. cladding – 15 cm, width of the base – 3.6 cm and length – 12.7 cm, length of the „sprouts“ – 9.8 cm, width – 4.85 cm.
Included in the museum collections in the 1930s, received from the Panevėžys museum, where it was sent by Ramygala parish (now Ramygala district) municipality.

Kablinis šautuvas, kalibras – 20 mm, Europa, XV a. pabaiga–XVI a. pradžia

Ginklą sudaro vamzdis su kabliu priekyje ir medinis apsodas. Vamzdis lygus, aštuonbriaunis, juodintu paviršiumi. Jo priekyje, 131 mm nuo žiočių, yra stačiai žemyn nuleistas kablys, kurio priekinė pusė suformuota lenkta linija. Vamzdžio drūtgalio pusėje, dešinėje yra suformuota piltuvėlio formos 6,55 mm uždegimo anga. Medinis apsodas briaunuotas, dažytas tamsiai ruda (arba juoda) spalva. Po vamzdžiu septynbriaunis apsodas, ties buože – platesnis. Tikėtina, kad apsodas pagamintas vėliau, pagal įrašus inventoriaus knygoje – XVI–XVII a. Vamzdis ir apsodas sujungti mediniu kaiščiu vamzdžio drūtgalio apačioje. Bent vieno jungiančio elemento trūksta, todėl dalys tarpusavyje sujungtos ne iki galo. Ant ginklo yra įrašų ir žymuo. Išorinėje pusėje, drūtgalyje, raudonais dažais užrašyta 97.457, buožės plokštumoje – herbo skydas, kurio raudoname fone raidė T, viršuje supama D./D., o apačioje – 16/19. Ginklo viršuje: vamzdyje – 141 mm nuo vamzdžio galo įspaustas žymuo, kurį sudaro skydas su jame pavaizduotais simboliais, apsode – baltais dažais įrašytas Nr. 97.457.

Medžiaga: plienas, medis, dažai, lakas.
Matmenys: bendras ilgis – 1256 mm, vamzdžio ilgis – 719 mm, kablio ilgis – 84 mm, kablio storis – 7 mm, masė – 6,20 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 4 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Šaudyti XIV–XV a. sunkiaisiais, įtvirtinimų gynybai naudai parakiniais šaunamaisiais ginklais reikėdavo tvirtos atramos. Kad netrukdytų šūvio atatranka, ją turėdavo pašalinti prie ginklo apačios pritvirtintas ir į apačią stačiai nukreiptas kablys. Šaudant kablys būdavo kabinamas už įtvirtinimų, kitokio statinio arba kovos vežimo krašto, kuris perimdavo šūvio atatranką. Taip atsirado kablinis pabūklėlis (kablinė šaudyklė), o vėliau, pailgėjus vamzdžiui, – ir kablinis šautuvas. Vokiškas šio ginklo pavadinimas *Hakenbüchse* ir slaviškas *hakovnica* yra kilę iš to paties žodžio *hak*, t. y. kablys. Ankstyvieji ir vėlyvieji šio ginklo variantai buvo skirti daugiausia įtvirtinimų gynybai. Ginklui panaudoti kartais prireikdavo dviejų ar daugiau žmonių. Atvirame lauke kablinis pabūklėlis, vėliau šautuvas, būdavo statomas ant skydo, kitokio stovo arba ant gurguolės vežimo borto. Ginklas būdavo užtaisomas per laibgalį: į vamzdį suberiamas parakas ir įleidžiama švininė arba geležinė kulka. Šaulys laikydavo ginklą nukreiptą į taikinį, suspaudęs galą po pažastimi, kitais atvejais – įrėmęs į petį ar krūtinę arba atrėmęs į žemę arba kitą tvirtą atramą. Užtaisą šaulys arba jo pagalbininkas padegdavo per nedidelę vamzdžio angą, palietęs rankoje laikomu smilkstančiu dagčiu arba įkaitintu virbu. XV a. pirmajame ketvirtyje rankiniai pabūklai pradėti gaminti ilgesniais nei iki tol vamzdžiais, patogesniais lenktais apsodais, padegimo angos išdėstomos ne vamzdžio viršuje, t. y. taikymo linijoje, o dešiniajame šone, čia pat būdavo pritaisoma ir lentynėlė parakui, kuris buvo skirtas uždegti.

Arquebus (hook gun), calibre – 20 mm, Europe, end of the 15th, beginning of the 16th century.

The weapon consists of a barrel with a hook on the front and a wooden stock. The barrel is smooth, octagonal, with a blackened surface. On its front side, 131 mm from the muzzle, there is a hook lowered vertically downwards, the front side of which is formed in a curved line. On the right side of the shoulder stock, there is a 6.55 mm ignition opening in the shape of a funnel. The wooden stock is ribbed, painted dark brown (or black). Under the barrel there is a seven-edged stock, wider at the buttstock. It is likely that the stock was made later, according to the entries in the inventory book – in the 16th to 17th centuries. The barrel and the stock are connected with a wooden pin at the bottom of the breech. At least one connecting element is missing, therefore the parts are not fully interconnected. There are inscriptions and a mark on the weapon. On the outer side, on the shoulder stock, 97.457 is inscribed in red paint, in the plane of the butt – a coat of arms with the letter T on a red background, surrounded by D./D. at the top and 16/19 at the bottom. At the top of the weapon, in the barrel, a sign is embossed 141 mm from the end of the barrel, consisting of a shield with the symbols depicted therein, and on the stock, the inscription No. 97.457 in white paint.

Material: steel, wood, paint, varnish.
Dimensions: total length – 1256 mm, barrel length – 719 mm, hook length – 84 mm, hook thickness – 7 mm, weight – 6.20 kg.
Included in the museum collections in the 4th decade of the 20th century.

Other facts. In the 14th to 15th centuries, heavy powder firearms used for fortification defence required strong support for firing. In order not to interfere with the recoil of the shot, it had to be removed by a hook attached to the bottom of the weapon and pointing straight downwards. During the firing, the hook was attached behind the support, the edge of a structure or a combat carriage, which took over the recoil of the shot. This resulted in a hook cannon (handgonne, hook gun) and later, as the barrel lengthened, an arquebus with a hook. The German name of this weapon, *Hakenbüchse*, and the Slavic *hakovnica* are derived from the same word *hak*, i.e. the hook. The early and late versions of this weapon were devoted mainly to the defence of fortifications. Sometimes it took two or more people to use a weapon. In the open field, a hook cannon – later an arquebus – was placed on a shield or other stand, or on a side of the wagon carriage. The weapon was loaded through the muzzle: gunpowder was poured into the barrel and a lead or iron bullet was then placed. The shooter held the weapon aiming at the target, squeezing the buttstock under the armpit, otherwise supporting on the shoulder or chest, or resting on the ground or other solid support. The load was fired by the shooter or his assistant through a small opening in the barrel, touching with a smouldering wick or a heated rod held in his hand. In the first quarter of the 15th century, hand cannons began to be produced with longer-than-before barrels, with more convenient curved stocks; the ignition openings were not located at the top of the barrel, i.e. in the line of target, but on the right side, and a flash pan was installed.

Kablinis šautuvas, kalibras – 20 mm, Europa, XV a. pabaiga–XVI a. pradžia.
Ginklų rinkinys, G-252

Arquebus (hook gun), calibre – 20 mm, Europe, end of the 15th century, beginning of the 16th century.
Weapon collection, G-252

18

EKSPONATAS

Husarų palašas, Abiejų Tautų Respublika, XVII–XVIII a.
Ginklų rinkinys, G-423

Hussar broadsword, Republic of the Two Nations, 17th–18th centuries.
Weapon collection, G-423

Husarų palašas, Abiejų Tautų Respublika, XVII–XVIII a.

Ginklo geležtė tiesi, vienašmenė, abiejose pusėse plokščia. 13 cm nuo smaigalio ašmenys suformuoti ir penties pusėje. Geležtės išorinėje pusėje išgraviruotame rėmelyje yra vėliau padarytas įrašas „Hr. E. Tyszkiewicz 1855 [...] Hr. Henrykowi Czapskiemu" (Grafas E. Tiškevičius 1855 [...] grafui Henrikui Čapskiui). Vidinėje pusėje taip pat yra išgraviruotas rėmelis ir žvaigždutes primenantys rėžiniai. Efesą sudaro kryžma su ūsais, pereinanti į apsauginį lankelį, ir rankena. Metalinės efeso dalys paauksuotos. Rankena medinė, dengta rudos spalvos šaltakraujo gyvūno oda, pritvirtinta prie geležtės tąsos vinutėmis su rozečių pavidalo galvomis. Pašalintas vidinėje ginklo pusėje ant ūso buvęs lankelis nykščiui. Makštis medinė, aptraukta juodos spalvos gyvulinės kilmės oda bei žuvies odos fragmentais, turi plieninius paauksuotus apkaustus, kurių dveji su pakabinimo žiedais. Apatinis apkaustas su išpjovomis abiejose pusėse. Viršutinis apkaustas įmantriai išpjaustytas. Jo dengiama makšties dalis taisyta panaudojant skardą. Makšties oda susiūta gale (ginklo penties pusėje).

Medžiaga: plienas, medis, oda.
Matmenys: bendras ilgis – 963 mm, geležtės ilgis – 849 mm, storis – 5,5 mm, plotis – 30,5 mm; masė: su makštimi – 1,28 kg, be makšties – 0,80 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m., įsigytas iš Jadvygos Hutten-Čapskienės.

Kiti faktai. Palašas yra ginklas tiesia, plačia vienašmene arba dviašmene geležte, kartais į kardo panašiu efesu. Žinomas jau XV a., kildinamas iš Rytų, vėliau paplito ir Europoje. Ankstyvuoju laikotarpiu naudotas persų, turkų ir vengrų. Forma ir paskirtimi artimas kalavijui. Vakaruose kavaleristų nešiotas prie kairiojo šono kaip ir kiti ilgageležčiai ginklai. Juo kaip ir kalaviju būdavo suduodami pralaužiamieji smūgiai kertant arba duriama. XVII a. Vakaruose šalia tipinio vengriškojo palašo buvo paplitęs palašas, turintis kai kurių rapyrai ir špagai būdingų bruožų. Apie XVIII a. vidurį dviašmenę geležtę pradėjo išstumti vienašmenė geležtė. Palašas tapo kirasyrų ir dragūnų ginklu. XVI–XVII a. buvo paplitęs prie balno kabinamas husarų palašas su sunkia vienašmene arba dviašmene geležte, su atvira arba uždara rankena, kuriuo buvo ginkluoti vengrų, lenkų ir lietuvių husarai.

Hussar broadsword, Republic of the Two Nations, 17th–18th centuries.

The blade of the weapon is straight, single-edged, flat on both sides; 13 cm from the point the edge is also formed on the side of the back. The frame on the outside of the blade is engraved with the words *„Hr. E. Tyszkiewicz 1855 [...] Hr. Henrykowi Czapskiemu"* (Count E. Tyszkiewicz 1855 [...] to Count Henryk Czapski). On the inside there is also an engraved frame and star-like carvings. The handle consists of a cross guard with the langets, a knuckle-bow, and a handle. The metal parts of the handle are gilded. The grip is wooden, covered with brown cold-blooded animal leather, attached to the tang by screws with rosette-shaped heads. The langet bow for the thumb on the inside of the weapon was removed. The wooden scabbard, covered with black animal leather and fish skin fragments, has gilded steel mounts, two of which have suspension rings. The bottom mount has cutouts on both sides. The chape is intricately carved. The part of the scabbard covered by it was repaired using tin. The leather of the scabbard is sewn at the back.

Material: steel, wood, leather.
Dimensions: overall length – 963 mm, blade length – 849 mm, thickness – 5.5 mm, width – 30.5 mm; weight: with scabbard – 1.28 kg, without scabbard – 0.80 kg.
Included in the museum collections in 1933, purchased from Jadvyga Hutten-Čapskienė.

Other facts. A broadsword is a weapon with a straight, wide single-edged or double-edged blade, sometimes with a sabre-like handle. Known as early as in the 15th century, it originated in the East and later spread around Europe. In the early period it was used by Persian, Turkish and Hungarian warriors. The shape and purpose are close to those of the sword. In the West, cavalry wore it on the left side like other long-blade weapons. Like a sword, it was used for cutting and thrusting. In the 17th century, in the West, next to the typical Hungarian broadsword, there was a widespread broadsword with some of the characteristics of rapier and small sword. Around the middle of the 18th century, a double-edged blade began to be pushed out by a single-edged blade. The broadsword became the weapon of the cuirassiers and dragoons. In the 16th to 17th centuries, a heavy single-blade or double-blade broadsword with an open or closed handle, hung by a saddle, was popular in the armament of the Hungarian, Polish and Lithuanian hussars.

19

EKSPONATAS

Dagtinis graižtvinis šautuvas. Kalibras – 13 mm, Kaukazas, XVIII–XIX a.
Ginklų rinkinys, G-282

Match-lock rifle. Calibre – 13 mm, Caucasus, 18–19th centuries.
Weapon collection, G-282

Dagtinis graižtvinis šautuvas. Kalibras – 13 mm, Kaukazas, XVIII–XIX a.

Šautuvas graižtviniu vamzdžiu su kryptuku ir taikikliu. Vamzdis Damasko plieno. Jo priekinė dalis puošni: dailiu laibgaliu ir toliau besitęsiančiu spiralės motyvu. Vamzdį prie spynos puošia kalinėti geometriniai ir augaliniai motyvai, žalvario intarpai. Buožė su metalinėmis inkrustacijomis ir kaulo padu. Metalinis grūstuvas dailiai suformuotu galu.

Medžiaga: plienas, medis, kaulas.
Matmenys: bendras ilgis – 1570 mm, vamzdžio ilgis – 1266 mm, masė – 3,72 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. vasario 10 d., įsigytas iš firmos „Ksinski“.

Kiti faktai. Šaunamieji ginklai paplito arčiausiai Europos buvusioje Turkijoje, kur atsirado jau XV a. pabaigoje. XVI a. šioje šalyje atsirado janičare (lenk. *janczarka*) vadinamas šautuvo tipas. Pagrindiniai tokių šautuvų naudotojai buvo Osmanų kariuomenės pėstininkai janičarai. Turkų ginklininkai gamino janičares su apsodo dengiama dagtine spyna ir briaunuota, dažnai puošnia (net ir eilinių karių atveju) buože, kurios kilmė siejama su XVI a. 2-ajame ketvirtyje Europoje paplitusia pailginta ir lenkta landsknechtų arkebuzos buože. Vėliau janičarę atitinkantys šautuvai paplito Osmanų valdomuose Balkanuose ir kaimyniniuose kraštuose. XVI a. janičarės įtakoje vystėsi dagtiniai persų šautuvai. Turkiškojo-persiškojo tipo šautuvai paplito ir Kaukaze, kur, kaip daugelyje kitų regionų, ilgam išliko ginklai dagtinėmis spynomis. Tokie šautuvai buvo puošiami metalinėmis, kaulinėmis inkrustacijomis, meistriškai kalinėtomis metalinėmis dalimis. Ilgainiui dagtiniai šautuvai pradėti gaminti graižtviniais vamzdžiais.

Match-lock rifle. Calibre – 13 mm, Caucasus, 18–19th centuries.

Rifled barrel with a front sight and a rear sight. The barrel is made of Damascus steel. Its front part is ornate, with a beautiful thin part and a continuing spiral motif. The barrel at the lock is decorated with chiselled geometric and plant motifs, and brass inserts; the buttstock with metal inlays and a bone butt plate. Metal ramrod with a neatly shaped tip.

Material: steel, wood, bones.
Dimensions: total length – 1,570 mm, barrel length – 1,266 mm, weight – 3.72 kg.
Included in the museum collections on 10 February 1933, acquired from the Ksinski company.

Other facts. Firearms spread in Europe from most closely Turkey, where they appeared as early at the end of the 15th century. In the 16th century a type of gun called *janczarka* (Janissary gun) appeared in this country. The main users of such guns were the Janissary infantry of the Ottoman Army. Turkish gunsmiths produced the Janissary guns with the match-lock covered by the stock and a ribbed, often ornate (even in the case of ordinary soldiers) butt, the origins of which date back to the extended and curved butt of the landsknecht arquebus widespread in Europe in the 2nd quarter of the 16th century. Later, the Janissary-type shotguns became widespread in the Ottoman-controlled Balkans and neighbouring countries. In the 16th century, muzzle-loaded Persian shotguns developed under the influence of the Janissary. The Turkish-Persian-type shotguns also spread in the Caucasus where, like in many other regions, match-lock guns have long remained. Such guns were decorated with metal and bone inlays, and expertly chiselled metal parts. Eventually, the production of match-lock guns with rifled barrels began.

20

EKSPONATAS

Buzdyganas, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. pabaiga–XVIII a.
Ginklų rinkinys, G-409

Buzdygan (bludgeon), Republic of the Two Nations, late 17th century–18th century
Weapon collection, G-409

Buzdyganas, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. pabaiga–XVIII a.

Buzdygano galvą sudaro 9 gelsvos spalvos metalo (žalvario) plunksnos, kurių vidinėse plokščiosiose pusėse išgraviruoti, o išoriniuose kraštuose – ėsdinimo būdu sukurti augaliniai ornamentai. Kotas medinis, per vidurį aptrauktas tamsia oda, su trimis meistriškai ornamentuotais ir vietomis tamsintais geltono metalo apkaustais.

Medžiaga: plienas, žalvaris, auksas, medis.
Matmenys: bendras ilgis – 53 cm, galvos dalies ilgis (iki apkausto) – 11 cm, masė – 1,18 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m., įsigytas iš Jadvygos Hutten-Čapskienės.

Kiti faktai. Buzdyganas – tai ginklas, sudarytas iš šešių arba daugiau vadinamųjų plunksnų, esančių ant tiesaus, gana trumpo koto. Kildinamas iš Rytų. Įvairios atmainos paplito daugelyje Eurazijos regionų nuo Kinijos iki Prancūzijos. Pagal paskirtį šie ginklai skirstomi į kovinius ir tuos, kurie atlikdavo karinio laipsnio ženklo funkcijas bei reiškė kokias nors privilegijas. Lenkijoje ir Lietuvoje buvo naudojamas kovoje ir nešiotas kaip karininko laipsnio ženklas tautinėje kavalerijoje.

Buzdygan (bludgeon), Republic of the Two Nations, late 17th century–18th century.

The head of the mace consists of nine yellowish metal (brass) feathers, with engraved plant ornaments on the inner flat sides and etched plant ornaments on the outer edges. The handle is wooden, covered with dark leather in the middle, with three masterfully decorated, and in some places tinted yellow, metal bindings
.
Material: steel, brass, gold, wood.
Dimensions: total length – 53 cm, head length (up to the bindings) – 11 cm, weight – 1.18 kg.
Included in the museum collections in 1933, purchased from Jadvyga Hutten-Čapskienė.

Other facts. A buzdygan is a weapon made up of six or more so-called feathers on a straight, rather short handle. It originated it from the East. Different varieties have spread in many Eurasian regions from China to France. According to their purpose, these weapons are divided into combat and those that performed the functions of a military rank and had some privileges. In Poland and Lithuania, it was used in combat and was carried as a symbol of the officer rank in the national cavalry.

Arkebuza ratukine spyna. Kalibras – 14,5 mm, Vokietija, XVII a. vidurys–antroji pusė, skirta medžioklei ir pramoginiam šaudymui.
Ginklų rinkinys, G-404

Wheel-lock arquebus. Calibre – 14.5 mm, Germany, middle to second half of the 17th century, used for hunting and recreational shooting.
Weapon collection, G-404

Arkebuza ratukine spyna. Kalibras – 14,5 mm, Vokietija, XVII a. vidurys–antroji pusė, skirta medžioklei ir pramoginiam šaudymui

Ginklo vamzdis briaunuotas (8 briaunų). 15 cm nuo ginklo drūtgalio yra taikiklis, o laibgalyje – kryptukas (žalvarinis). Ginklo laibgalio viršutinė pusė yra puošta graviruotais ornamentais. Tarp drūtgalio ir taikiklio vamzdžio viršaus plokštumoje yra griovelis. Spyna su dailiai apipavidalintu ratuku išorėje ir gaiduku ilga rankenėle, kurio spyruoklė ir jos dalys yra išdailintos. Spynos plokštės galas strėlės pavidalo. Nuleistuko apsauga suformuota taip, kad galima būtų laikyti trimis pirštais, bei turi dailintus galus prie tvirtinimo varžtų. Ginklas su mediniu grūstuvu, vamzdelio pavidalo plieniniu išplatėjimu gale ir vamzdelio pavidalo apkaustu ties viduriu. Apsodas ir buožė su dailiai suformuotais grioveliais bei puošniomis kaulinėmis ir metalinėmis geometrinių ir augalinių motyvų inkrustacijomis, iš kurių dviejose didesnėse prie drūtgalio išraižytas geometriniu ornamentu įrėmintas žmogaus veidas. Apsodo apačioje, ties spyna, yra kompozicija, kurią sudaro 25 mm diametro apskrita kaulinė inkrustacija lotoso raižinio apačioje ir brūkšniniais ornamentais viršuje bei aplink ją iš keturių pusių esančios mažesnių apskritimų kaulinės inkrustacijos su raižiniais. Ginklo buožė vokiškoji, su plokštuma priglausti prie skruosto. Buožė su dangteliu uždengiama niša ginklo priežiūros ir šaudymo reikmenims laikyti. Buožės plokštumos apatinis fragmentas ir nišos dangtelis yra neoriginalūs, atkurti 2009–2010 m.

Medžiaga: plienas, medis, kaulas, žalvaris.
Matmenys: bendras ilgis – 1432 mm, vamzdžio ilgis – 1109 mm, masė – 4,14 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m., įsigytas iš Jadvygos Hutten-Čapskienės.

Kiti faktai. XVI a. pabaigoje–XVII a. Europoje arkebuzomis buvo įprasta vadinti šautuvus trumpesniais vamzdžiais ir ratukinėmis spynomis. Šie ginklai skyrėsi buožių forma, priklausančia nuo krašto, kuriame juos gamindavo, tradicijų. Buvo arkebuzų lenktomis, plokščiomis, prie pado vėduokliškai išplatėjusiomis prancūziškosiomis, itališkosiomis arba ispaniškosiomis buožėmis. XVII a. toliau buvo gaminamos ir naudojamos vokiškosios arkebuzos tiesiais, briaunuotais apsodais ir asimetrinėmis buožėmis, kairėje pusėje turinčiomis plačią, prie skruosto priglausti skirtą, plokštumą, dešinėje – ištraukiamo dangtelio dengiamą ertmę atsarginiams pirito ar titnago gabalėliams. Vokiškosios arkebuzos buvo glaudžiamos prie skruosto norint geriau nusitaikyti. Dėl atatrankos jėgos tokius ginklus reikėdavo laikyti kuo tvirčiau, dešinės rankos pirštus išdėsčius jiems skirtuose nuleistuko apsauginio lankelio grioveliuose. Ratukinės arkebuzos vokiškosiomis buožėmis tapo medžioklei ir į taikinius šaudyti skirtais ginklais, naudotais iki pat XVIII a. vidurio. Tokios arkebuzos paplito vokiečių žemėse ir kaimyniniuose Vidurio Europos kraštuose.

Wheel-lock arquebus. Calibre – 14.5 mm, Germany, middle to second half of the 17th century, used for hunting and recreational shooting.

The barrel of the weapon is ribbed (8 ribs). There is a rear sight 15 cm from the breech and a front sight (brass) at the muzzle. The upper side of the barrel at the muzzle is decorated with engraved ornaments. There is a groove in the barrel plane on top between the the breech and the rear sight, a lock with a neatly shaped wheel on the outside and a dog head with a long handle, with the decorated spring and its parts. The end of the lock plate is in the shape of an arrow. The trigger guard is designed to hold with three fingers and has trimmed ends to the mounting screws. This shotgun has a wooden ramrod with a tubular steel extension at the back and a tube-like binding at the middle. The stock has beautifully formed grooves, and ornate bony and metallic inlays of geometric and plant motifs, two of which have a human face carved with a geometric ornament at the breech. At the bottom of the stock, at the lock, is a composition consisting of a 25 mm diameter circular bone inlay at the bottom of the lotus engraving with dotted ornaments at the top, and smaller circles of bone inlays with engravings around it on the four sides of it. The buttstock of the shotgun is German, with a plane for supporting to the cheek. The buttstock with a cap is covered with a niche for storing the gun care and shooting accessories. The lower part of the buttstock plane and the niche cover are non-original and were restored in 2009–2010.

Material: steel, wood, bone, brass.
Dimensions: total length – 1,432 mm, barrel length – 1,109 mm, weight – 4.14 kg.
Included in the museum collections in 1933, purchased from Jadvyga Hutten-Čapskienė.

Other facts. In late 16th–17th-centuries in Europe, it was common to call guns with shorter barrels and wheel locks arquebuses. These guns differed in the shape of the buttstock, depending on the traditions of the country in which they were manufactured. There were arquebuses with curved, flat, fan-shaped French, Italian or Spanish buttstocks. In the 17th century, the German arquebuses with straight, ribbed buttstocks and asymmetrical buttstocks with a wide plane on the left side to fit the cheek and a cavity covered on the right side for spare pieces of pyrite or flint that continued to be produced and used. German arquebuses were pressed to the cheek for better targeting. Due to the force of the recoil, such guns had to be held as firmly as possible, with the fingers of the right hand placed in the grooves of the trigger guard intended for them. Wheel-lock arquebuses with German-style buttstockes became the guns for hunting and target shooting, used until the middle of the 18th century. Such arquebuses were widespread in German lands and neighbouring Central European countries.

22

EKSPONATAS

Husarų ir karaceninių šarvų komplektas, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. ketvirtasis ketvirtis–XVIII a. antrasis ketvirtis

Šarvų komplektą sudaro šyšakas (šalmas), antkaklė, krūtinšarvis, nugaros šarvas, antpečiai ir karvašai (dilbių šarvai). Šyšako varpas pagamintas iš dviejų plokštelių, sujungtų išilgai viršugalvio. Kas antras varpo griovelis papuoštas išgraviruotais augaliniais ornamentais. Priekyje yra žalvarinė plokštelė su ginkluotės kompozicijos supamu herbu – *Nałęcz* su karūna. Skruostų apsaugos papuoštos žalvariniais maskaronais. Nosalis (nosies ir dalinai likusios veido dalies apsauga) su pritvirtinta žalvarine plokštele. Ši šalmo dalis yra originalaus augalinio pynimo, kuriame išraižyti augaliniai ornamentai. Sprando apsauga yra sudaryta iš penkių plokštelių, kurių keturios apatinės dantytos. Šalmo apatiniai kraštai su žalvariniu apvadu, kuriame yra išgraviruoti ornamentai. Pačiame šyšako viršuje esantys karčiai nėra originalus šalmo puošybos elementas. Jų vietoje turėjusi būti žalvarinė smailė. Dešinėje šalmo pusėje yra škofijai (pliumažui) tvirtinti skirtas ornamentuotas žalvarinis lizdas. Krūtinšarvis sudarytas iš plieninių žvynų, pritvirtintų prie odinio pagrindo. Šios šarvų dalies kraštuose yra išlikusi galiono (metalu išsiuvinėta medžiaginė) juostelė. Krūtinšarvis nešiojamas susegus nugaroje sukryžiuotus diržus, jų susikirtimo vietoje yra apskritas skydelis su stambia, augaliniais motyvais puošta rozete. Skydelio kraštą įrėmina žalvarinis ornamentuotas apvadas. Diržai dengti žvynais, o jų kraštai apsiūti galiono juostele. Antkaklė sudaryta iš dviejų plokščių. Priekinė plokštė yra puošta kalinėjant ir graviruojant. Ją puošiančios kompozicijos centre yra žalvarinė plokštelė su pavaizduotais ginklais ir jų supamu herbu *Nałęcz* su karūna. Galinę plokštelę taip pat puošia augaliniai ornamentai. Antkaklės viršutiniai ir apatiniai kraštai yra įrėminti žalvariniu apvadu su išgraviruotais ornamentais. Antpečių viršutinę dalį sudaro plokštelės dantytais kraštais ir žalvariniu apvadu, apatinę – ant odinio pagrindo pritvirtinti žvynai. Prie antpečių stambiųjų plokštelių iš abiejų pusių yra pritvirtintos žalvarinės žvaigždės, o per vidurį – stambūs žalvariniai maskaronai. Karvašai su briauna, sudaryti iš dviejų dalių, papuošti graviruojant ir kalinėjant augaliniais motyvais. Jų kraštuose yra žalvariniai apvadai, papuošti išgraviruotais ornamentais. Visuose šarvų žvynuose yra išgraviruotas stilizuotą M raidę primenantis simbolis ir jį supantys ornamentai. Šarvų komplektas siejamas su *Nałęcz* herbą turėjusia iš Lenkijos kildinama Lietuvos aristokratų Gurskių, arba Gorskių (*Górski*), gimine.

Medžiaga: plienas, žalvaris, oda, šilkas, vilna.
Matmenys: šalmo bendras aukštis – 26 cm, krūtinšarvio aukštis iki iškirpimo kaklui – 47,5 cm, plotis – 70,5 cm, nugaros šarvo aukštis iki iškirpimo kaklui – 35 cm, skydelio skersmuo – 16,8 cm, antkaklės plotis – 31,8 cm, aukštis – 12,5 cm, karvašų ilgis – 31,9 cm, bendra masė – 16,90 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m., įsigytas iš Jadvygos Hutten-Čapskienės.

Kiti faktai. Karacena, karaceniniai šarvai (it. *corazzina*, lenk. *karacena*) – šarvai, kuriuos sudaro odos arba storos drobės palaidinė su prikniedytais ar prisiūtais metalo žvynais, kartais paauksuotais, papuoštais rozetėmis, įspaustu ornamentu ir kt., kartais nešioti su metalo žvynų šalmu. Žvyniniai šarvai dėvėti jau senovės Romoje (lot. *lorica squamata*), paplito viduramžiais. XVII–XVIII a. Abiejų Tautų Respublikoje brangius, sunkius, reprezentacinius karaceninius šarvus dėvėjo valdovas, aukščiausieji karo vadai, husarai, šarvininkų ir petihorų vėliavų karininkai. Lenkijoje ir Lietuvoje tokie šarvai paplito Jono Sobieskio valdymo laikais. Kai kurių dalių formą karaceniniai šarvai paveldėjo iš husarų šarvų. Jie buvo puošiami brangiais audiniais ir įvairiais dekoro elementais, pavyz-

A set of hussars and Karacena (scale), Republic of the Two Nations, fourth quarter of the 17th century to the second quarter of the 18th century.

The set of armour consists of a zischägge (helmet), a collar, chest armour, back armour, pauldrons and karwaszes (arm-guards). The zischägge skull-piece is made of two plates joined together along the top of the head. Every second groove of the skull-piece is decorated with engraved plant ornaments. On the front is a brass plate with a coat of arms surrounded by an armament composition – a Nałęcz with a crown. The cheek guards are decorated with brass mascarons, the protection of the nose and part of the rest of the face with a brass plate attached. This part of the helmet has an original plant weave with carved ornaments. The neck guard is made up of five plates, four of which are toothed. The lower edges of the helmet have brass edging, which contains engraved ornaments. The mane at the very top of the zischägge is not the original element of helmet decoration. There should have been a brass peak in their place. On the right side of the helmet there is an ornamented brass socket for attachment of the plumade. The chest armour is made up of steel scales attached to a leather base. At the edges of this part of the armour there is a strip of gallon (fabric embroidered with metal). The chest armour is worn with the straps crossed at the back, and at their intersection there is a round panel with a large rosette decorated with plant motifs. The edge of the panel is framed by a brass ornamented edging. The belts are covered with scales and their edges are hemmed with a gallon strip. The collar consists of two plates. The front plate is decorated with forging and engraving. In the centre of the composition adorning it is a brass plate with the depicted arms and their surrounding coat of arms Nałęcz with a crown. The back plate is also decorated with plant ornaments. The upper and lower edges of the collar are framed with a brass edging with engraved ornaments. The upper part of the pauldrons consists of plates with serrated edges and a brass trim; the lower part, scales attached to a leather base. Brass stars are attached to the large plates on both sides of the shoulders, and large brass mascarons are attached in the middle. Ribbed karwasz, consisting of two parts, is decorated with engraving and forging with plant motifs. At their edges is brass trimming decorated with engraved ornaments. All the scales that make up the armour are engraved with a symbol reminiscent of the stylised letter M and the surrounding ornaments. The set of armour is associated with the Lithuanian noble family Gurskiai, or Gorskiai (Górski), descendants from Poland, who had the Nałęcz coat of arms.

Material: steel, brass, leather, silk, wool.
Dimensions: the total height of the helmet is 26 cm, the height of the chest armour to the neckline cut-out is 47.5 cm, width – 70.5 cm, the height of the back armour to the neckline cut-out is 35 cm, the panel diameter 16.8 cm, collar rim width 31.8 cm, height – 12.5 cm, length of the karwasz – 31.9 cm, total weight – 16.90 kg.
Included in the museum collections in 1933, purchased from Jadvyga Hutten-Čapskienė.

Other facts. Karacena (scale) armour (Italian *corazzina*, Polish *caracene*) is the armour consisting of a leather or thick canvas shirt with riveted or sewn metal scales, sometimes gilded, decorated with rosettes, embossed ornament, etc., sometimes worn with a helmet with metal scales. The scale armour has been worn in ancient Rome (Latin *lorica squamata*) and was common in the Middle Ages. In the 17th and 18th centuries in the Republic of the Two Nations, expensive, heavy, representative brigandine scale armour was worn by the ruler of the country, top military com-

Husarų ir karaceninių šarvų komplektas, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. ketvirtasis ketvirtis–XVIII a. antrasis ketvirtis.
Ginklų rinkinys, G-452

A set of hussars and Karacena (scale), Republic of the Two Nations, fourth quarter of 17th century to the second quarter of the 18th century.
Weapon collection, G-452

džiui, maskaronais – dažniausiai iš žalvario pagamintomis žmonių veidų su žvėries akimis ir ausimis kaukėmis. Prie krūtinšarvių ir šarvinių antkaklių pritvirtintose plokštelėse būdavo vaizduojami šarvų savininkų herbai.

manders, hussars, and the officers of the armoured (pancerni) ant petyhorcy cavalry companies. In Poland and Lithuania, such armour became widespread during the reign of Jan Sobieski. The shape of some parts of karacena was inherited from the hussar armour. They were adorned with expensive fabrics and various decor elements such as mascarons – masks of human faces with beast eyes and ears, mostly made of brass. The plates attached to the armour breastplates and collars depicted the coats of arms of the owners of the armour.

23

EKSPONATAS

Husarų pusšarviai, kuriuos sudaro šyšakas, antkaklė, antpečiai ir krūtinšarvis, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. ketvirtasis ketvirtis–XVIII a. antrasis ketvirtis

Šyšakas (šalmas) plieninis, poliruotas. Jį sudaro varpas, skruostų apsaugos, sprando apsauga ir snapelis. Varpas pagamintas iš vienos plokštės. Jis turi penkiolika plačių griovelių, kurių apačia papuošta penkiolika žalvarinių angeliukų. Šalmo viršuje esančios žalvarinės smailės pagrindas saulės pavidalo. Antkaklė plieninė, poliruota. Ją sudaro dalys viršuje atlenktais kraštais. Priekinė plokštė su išgaubimais. Viduriniame išgaubime yra žalvarinis riteriškasis kryžius. Antpečius sudaro plieninės poliruotos plokštelės. Prie viršutinių didžiųjų plokštelių pritvirtinti dailiai pagaminti žalvariniai maskaronai. Krūtinšarvis plieninis, poliruotas, su vertikalia briauna. Susideda iš stambios viršutinės ir trijų apatinių plokščių (juostų). Šios dalys sujungtos kniedėmis. Viršutinė plokštė prie kaklo ir pažastų yra užlenkta ir sustorinta. Jos centre yra žalvarinis paauksuotas meniškai išpjaustytas riteriškasis kryžius, papuoštas išgraviruotais augaliniais ornamentais. Kryžiuje išgraviruotas Baltojo erelio ordino devizas „Pro Fide Lege et Rege“ (Už tikėjimą, įstatymą ir karalių). Krūtinšarvio kryžius ir rozetė virš jo galėjo būti pritvirtinti vėliau. Visos šarvų dalys su žalvarinėmis kniedėmis dailių rozečių pavidalo galvomis.

Medžiaga: plienas, žalvaris, auksas.
Matmenys: šalmo bendras aukštis – 35 cm, masė – 1,98 kg; antkaklės plotis – 31 cm, aukštis – 14,5 cm, masė – 0,98 kg; antpečių ilgis – 37 cm, masė – 2,56 kg; krūtinšarvio aukštis – 38,6 cm, plotis (apačioje) – 35,2 cm, masė – 6,30 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko: šalmas – 1933 m., įsigytas iš grafienės Jadvygos Hutten-Čapskienės; antkaklė, antpečiai ir krūtinšarvis perimti iš Vilniaus universiteto archeologijos muziejaus, užregistruoti 1941 m.

Kiti faktai. Jono Sobieskio valdymo laikais (1674–1696) atsiradę vėlyvieji Lenkijos ir Lietuvos kariuomenių husarų šarvai skyrėsi nuo ankstesnių kai kurių dalių forma, konstrukcija ir puošyba. Šyšakų skruostų apsaugas, antpečius, kartais ir krūtinšarvius pradėta puošti iš žalvario lietais maskaronais. Šio laikotarpio husarų šyšakai buvo kalinėjami plačiais vertikaliais grioveliais, kurių kas antrą (paradinio šalmo atveju) puošdavo išgraviruoti arba ėsdinti augaliniai ornamentai. Prie skruostų apsaugų pritvirtinti maskaronai. Nosalis (nosies apsauga, dalinai sauganti ir likusią veido dalį) buvo ūsų arba augalinės pynės pavidalo. Karvašų viršutinis kraštas tapo ovalesnis, todėl ši šarvų dalis tapo panaši į turkišką. Ovalesni tapo ir antpečiai. Jie buvo paprastesnės konstrukcijos, simetriniu viršum. Žalvarinės karvašus puošiančios juostelės buvo išpjaustomos ir išgraviruojamos vėlyvojo baroko augaline pyne, dažnai auksuojamos. Pastebimai keitėsi krūtinšarvių puošyba, o forma liko beveik tokia pat. Riteriškajam kryžiui buvo suteikiama paprasta forma be geometrinio rėmelio, atsirado heraldiniai ženklai. Nuo XVIII a. pradžios krūtinšarvius pradėjo puošti Baltojo Erelio ordino emblemų bruožų turintis riteriškasis kryžius, kuriame lotynų kalba buvo išgraviruojamas ordino devizas „Pro Fide Lege et Rege“. Įdomu ir svarbu tai, kad vieni pirmųjų Baltojo Erelio ordino kavalierių buvo Lietuvos didikai Radvilos ir Sapiegos. XVIII a., kai husarų šarvai kare jau nebuvo naudojami, krūtinšarvių, nugaros šarvų, antkaklių, šyšakų ir antpečių kraštai dažnai buvo puošiami karmazino spalvos aksomo juostele, dengta aukso galionu.

Hussar half-armour consisting of the zischägge, collar, pauldron (shoulder armour), breastplate, Republic of the Two Nations, fourth quarter of the 17th century – second quarter of the 18th century.

Zischägge (helmet) steel, polished. It consists of a skull-piece, cheek guards, neck guard and a peak. The skull-piece is made of one plate. It has fifteen wide grooves, the bottom of which is decorated with fifteen brass angels. The base of the brass spike at the top of the helmet is made in the shape of the sun. Steel collar, polished. It consists of two parts with folded edges at the top. Front plate with convexities. There is a brass knight‘s cross in the middle convexity. The pauldrons consist of the steel polished plates. Attached to the top large plates are neatly made brass mascarons. Breastplate made of steel, polished, with a vertical edge. It consists of a large upper and three lower plates (strips). These parts are connected with rivets. The top plate at the neck and armpits is folded up and thickened. At the centre of it is a brass gilded, artistically dissected knight‘s cross, decorated with engraved plant ornaments. The motto of the Order of the White Eagle „*Pro Fide Lege et Rege*“ (‚*For Faith, Law and King*‘) is engraved on the cross. The chest armour cross and the rosette above it could have been attached later. All parts of the armour with brass rivets have beautiful rosette-shaped heads.

Material: steel, brass, gold.
Dimensions: the total height of the helmet – 35 cm, weight – 1.98 kg; collar width – 31 cm, height – 14.5 cm, weight – 0.98 kg; shoulder length – 37 cm, weight – 2.56 kg; chest height – 38.6 cm, width (in the bottom) – 35.2 cm, weight – 6.30 kg.

The museum‘s collections include a helmet – 1933, purchased from Countess Jadvyga Hutten-Čapskienė, and a collar, shoulders and chest armour which were taken over from Vilnius University Archaeological Museum, registered in 1941.
Other facts. The late hussar armour of the Polish and Lithuanian armies, which appeared during the reign of Jan Sobieski (1674–1696), differed from the previous ones in the shape, structure and decoration of some parts. The zischägge cheek guards, pauldrons, and sometimes chest armour began to be decorated with brass cast mascarons. The Hussar zischägges from this period were forged in wide vertical grooves, every second of which (in the case of a parade helmet) was decorated with engraved or etched plant ornaments. Mascarons were attached to the cheek guards. The nasal (nose guard, which partially protects the rest of the face as well) was in the shape of a whiskers or a plant braid. The upper edge of the karwaszes became more oval, therefore, this part of the armour became similar to the Turkish one. Pauldrons also became more oval. They were of simpler design, with a symmetrical top. Brass ribbons adorning the karwaszes were cut and engraved in late Baroque vegetable braid, often gilded. The decoration of the breastplates changed noticeably, while the shape remained almost the same. The knight‘s cross was given a simple shape without geometric frame, and heraldic signs appeared. Since the beginning of the 18th century, the breastplates was decorated with a knighthood cross with the features of the emblems of the Order of the White Eagle, with the motto of the order „*Pro Fide Lege et Rege*“ engraved in Latin. It is interesting and important that among the first knights of the Order of the White Eagle were the Lithuanian nobles Radvila and Sapiega. In the eighteenth century, when hussar armour was no longer used in war, the edges of the chest armour, back armour, collars, zischägges and shoulder straps were often adorned with a crimson-coloured velvet ribbon covered with a gold gallon.

23

EKSPONATAS

Husarų pusšarviai, kuriuos sudaro šyšakas, antkaklė, antpečiai ir krūtinšarvis, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. ketvirtasis ketvirtis–XVIII a. antrasis ketvirtis.
Ginklų rinkinys, G-1193, G-864, G-851/1-2, G-1216, G-826

Hussar half-armour consisting of the zischägge, collar, pauldron (shoulder armour), breastplate, Republic of the Two Nations, fourth quarter of the 17th century – second quarter of the 18th century.
Weapon collection, G-1193, G-864, G-851/1-2, G-1216, G-826

24

EKSPONATAS

Muškietonas ratukine spyna. Žiočių kalibras – 47,7 mm (plotis) ir 28,3 mm (aukštis). Vokietija, XVI a. pab.–XVII a. pr. Vamzdis pagamintas XVIII a.

Muškietono puošyba atitinka XVII a., o vamzdis vertikaliai platėjančiomis žiotimis labiau atitinka XVIII a. tendencijas. Ginklo spyną puošia ėsdinti augaliniai ir geometriniai motyvai, tarp kurių yra įkomponuotas profiliu vaizduojamo barzdoto vyro, vilkinčio XVII a. pirmosios pusės aprangą, portretas. Vamzdžio viršuje, drūtgalyje įspausti gamintojo žymenys. Ginklo buožė vokiškoji, su plokštuma priglausti prie skruosto. Nuleistuko apsauga su grioveliais dešinės rankos pirštams.

Medžiaga: plienas, medis.
Matmenys: bendras ilgis – 815 mm, vamzdžio ilgis – 532 mm, masė – 2,60 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. birželio 16 d., įsigytas iš firmos „Leopold Verch“.

Kiti faktai. Vienas iš XVII a. trumpavamzdžių šautuvų ratukine (vėliau titnagine) spyna, buvo vadinamasis muškietonas (angl. *blunderbuss*, lenk. *gardłacz*, *szturmak*, rus. мушкетон). Išskirtinis šio šautuvo bruožas buvo plačios vamzdžio žiotys, palengvinančios užtaisymą. Šį ginklą buvo galima užtaisyti daugiau nei viena kulka, tad, priklausomai nuo kalibro ir kulkų dydžio, juo buvo galima iššauti kelias arba keliolika kulkų vienu metu. Plačios žiotys kulkas paskleisdavo. Muškietonai buvo efektyvūs, grėsmingi ginklai, skirti šaudyti mažu atstumu, ypač tinkami abordažui ir savigynai.
Kai kurie muškietonai, kaip ir medžioklei bei pramogai skirti šautuvai, buvo labai puošnūs. Jų puošyba priklausė nuo konkrečios epochos stiliaus tendencijų, regiono, kuriame buvo gaminami, užsakovo norų ir ginklininkų meistriškumo. Ginklų metalinės dalys dažnais atvejais būdavo ėsdinamos vaizduojant geometrinius ir augalinius ornamentus, žmonių portretus, heraldinius elementus.

Wheel-lock blunderbuss. The muzzle calibre is 47.7 mm (width) and 28.3 mm (height). Germany, late-16th and early-17th centuries. The barrel was made in the 18th century.

The decoration of the blunderbuss corresponds to the 17th century, and the barrel with its vertically widening muzzle corresponds more to the 18th century trends. The bolt of the gun is decorated with etched plant and geometric motifs, among which is a portrait of a bearded man depicting a profile, wearing an outfit from the first half of the 17th century. Manufacturer's markings are embossed on the top of the barrel at the breech. The buttstock of the shotgun is German, with a plane for supporting to the cheek. Trigger guard with grooves for right hand fingers.

Material: steel, wood.
Dimensions: total length – 815 mm, barrel length – 532 mm, weight – 2.60 kg.
Included in the museum collections on 16 June 1933, acquired from the Leopold Verch company.

Other facts. One of the 17th-century shorter barrel wheel-lock (later flint-lock) guns was the so-called blunderbuss (Polish *gardłacz*, *szturmak*, Russian мушкетон**).** A distinctive feature of this shotgun was the wide muzzle of the barrel to facilitate loading. This gun could be loaded with more than one bullet; therefore, depending on the calibre and the bullet size, it could fire multiple or a dozen bullets at a time. The broad muzzle would spread the bullets. Musketoons were effective, menacing shotguns designed to shoot at short distances, especially suitable for boarding and self-defence.
Some blunderbusses, like those for hunting and entertainment, were gorgeously ornate. Their decoration depended on the style trends of a particular epoch, the desires of the customer and the craftsmanship of the region in which they were produced. Metal parts of guns were often etched by depicting geometric and plant ornaments, portraits of people and heraldic elements.

24

EKSPONATAS

Muškietonas ratukine spyna. Žiočių kalibras – 47,7 mm (plotis) ir 28,3 mm (aukštis). Vokietija, XVI a. pabaiga–XVII a. pradžia. Vamzdis pagamintas XVIII a.
Ginklų rinkinys,G-278

Wheel-lock blunderbuss. The muzzle calibre is 47.7 mm (width) and 28.3 mm (height). Germany, late-16th and early-17th centuries. The barrel was made in the 18th century.
Weapon collection, G-278

25

EKSPONATAS

Lėktuvo „Lituanica" fiuzeliažo, važiuoklės, sparno, stabilizatoriaus ir uodegos (posūkio ir aukščio vairų), variklio su propeleriu pagrindinės nuolaužos, JAV, XX a. 3–4 dešimtmečiai. Lėktuvas perdarytas į „Lituanica" 1933 m.

1932 m. birželio 18 d. Steponas Darius ir Stasys Girėnas iš „Pal-Waukee" bendrovės nusipirko aukštasparnį 6 vietų viensparnį „Bellanca CH-300 Pacemaker" su 300 AG varikliu „Wright J6". Sutarus su kompanija „E. M. Laird Airplane Co", 1933 m. pradėta lėktuvo rekonstrukcija, skirta pritaikyti lėktuvą numatytam lakūnų skrydžiui per Atlantą. Minėtos kompanijos dirbtuvėse pagaminti ir sumontuoti nauji ilgesni sparnai (27,87 m²) su vidinėmis dvigubomis plieninėmis standinimo atotampomis, naujos sparnų spyrių metalinės dalys, naujas ilgesnis stabilizatorius, aukštumos vairai su armatūra ir tvirtinimo detalės. Liemenyje instaliuotas didysis benzino bakas, įrengtas degalų vamzdynas, filtrai, rankinis siurblys, 94,5 l tepalo bakas su 12 per jį pervertų aušinimo vamzdelių. Senasis variklis pakeistas nauju „365 AG J–6 Wright". Nauja liemens danga, kaip ir sparnai, nudažyta oranžine spalva. Lėktuvas pavadintas „Lituanica".

Medžiaga: plienas, medis, aviacinė fanera, drobė, guma, klijuotė, dažai.
Matmenys (nesudužusio lėktuvo): ilgis – 8,45 m, aukštis – 2,6 m, sparnų ilgis – 15,24 m, sparnų plotas – 27,87 m², masė: tuščio lėktuvo – 1203 kg, pakrauto lėktuvo – 3668 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. liepos 24 d. Pirmieji eksponatai (lėktuvo „Lituanica" nuolaužos, S. Dariaus ir S. Girėno daiktai bei dokumentai, surinkti katastrofos vietoje) geležinkeliu atgabenti į Kauną, į senąjį Karo muziejų.

Kiti faktai. 1933 m. liepos 15 d., 6 val. 24 min. (Niujorko vasaros laiku), pakilę iš Niujorko Floido Beneto (*Floyd Bennett*) aerodromo lietuviai (JAV piliečiai) lakūnai Steponas Darius ir Stasys Girėnas lėktuvu „Lituanica" perskrido Atlanto vandenyną ir liepos 17 d., 00 val. 36 min. (Berlyno laiku), žuvo tuometinėje Vokietijoje, Kuhdamo (*Kuhdamm*) miške, Soldino apylinkėse (dabartinė Lenkijos teritorija, Pščelniko kaimas). Lakūnai planavo skristi maršrutu Niujorkas–Niūfaundlendas–Atlanto vandenynas–Airija–Londonas–Amsterdamas–Svinemiundė–Karaliaučius–Kaunas (iš viso 7 186 km). Dėl blogų oro sąlygų prie Airijos „Lituanica" pasuko į Šiaurę ir per Škotiją bei Šiaurės jūrą pasiekė Vokietiją. Iki katastrofos vietos per 37 val. 11 min. lakūnai nuskrido 6 411 km. Iki skrydžio tikslo – Kauno – buvo likę apie 650 km. S. Darius ir S. Girėnas pasiekė antrą rezultatą pasaulyje transatlantine trasa pagal skridimo nuotolį ir ketvirtąjį – pagal išbūtą ore laiką. Pasaulio aviacijos istorijoje skrydis minimas kaip vienas tiksliausių. Jo metu buvo gabenamas oro paštas iš Šiaurės Amerikos į Europą.

Main wreckage of the Lituanica fuselage, landing gear, wing, stabiliser and tail (turn and height rudders), propeller and engine, USA, 20th century, 3rd–4th decades. The plane was converted to Lituanica in 1933.

On 18 June 1932, Steponas Darius and Stasys Girėnas bought a 6-seater high-wing Bellanca CH-300 Pacemaker with a 300 hp Wright J6 engine from the Pal-Waukee company. In agreement with the E.M. Laird Airplane Co., in 1933 the reconstruction of the aircraft began to adapt the aircraft to the planned flight of the pilots across the Atlantic. New longer wings (27.87 m²) with internal double steel stiffening tensioners, new metal parts of the wing springs, a new longer stabiliser, high-altitude rudders with reinforcement and fasteners were manufactured and installed in the aforementioned company's workshop. The central body is fitted with a large petrol tank, fuel piping, filters, hand pump, a 94.5 l oil tank with 12 cooling pipes connected to it. The old engine was replaced with a new 365 AG J–6 Wright engine. The new central body cover, like the wings, was painted in orange. The plane was named Lituanica.

Material: steel, wood, aviation plywood, canvas, rubber, gluing, paint.
Dimensions (non-crashed airplane): length – 8.45 m, height – 2.6 m, wing length – 15.24 m, wing area – 27.87 m², weight: empty airplane – 1203 kg, loaded airplane – 3668 kg.
Included in the museum collections on 24 July 1933. The first exhibits (wrecks of the Lituanica aircraft, belongings and documents of Darius and Girėnas collected at the scene of the crash) transported by rail to Kaunas, to the old War Museum.

Other facts. On 15 July 1933, at 06:24 (New York summer time), Lithuanian pilots Steponas Darius and Stasys Girėnas took off from New York's Floyd Bennett aerodrome, flew over the Atlantic Ocean by Lituanica plane and on July 17, at 00:36 (Berlin time) crashed in the Kuhdamm forest, Soldin area (then Germany, now Polish territory, Pszczelnic village). The pilots planned to fly the route New York – Newfoundland – Atlantic Ocean – Ireland – London – Amsterdam – Swinemunde – Königsberg – Kaunas (7,186 km in total). Due to bad weather conditions, near Ireland, Lituanica turned north and reached Germany via Scotland and the North Sea. Before the crash within 37 hours 11 min. the pilots flew a total of 6,411 km. Only about 650 km were left to the flight destination – Kaunas. Darius and Girėnas achieved the second result in the world on the transatlantic route in terms of flight distance and the fourth in terms of time spent in the air. In the history of world aviation, this flight is mentioned as one of the most accurate. It transported airmail from North America to Europe.

25

EKSPONATAS

Lėktuvo „Lituanica" fiuzeliažo, važiuoklės, sparno, stabilizatoriaus ir uodegos (posūkio ir aukščio vairų), variklio su propeleriu pagrindinės nuolaužos, JAV, XX a. 3–4 deš. Lėktuvas perdarytas į „Lituanica" 1933 m.
Ginklų rinkinys, G-1354/1-4

Main wreckage of the Lituanica fuselage, landing gear, wing, stabilizer and tail (turn and height rudders), propeller and engine, USA, 20th century, 3–4 decades. The plane was converted to Lituanica in 1933.
Weapons collection, G-1354/1-4

26

EKSPONATAS

Transatlantinio skrydžio lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno aprangos komplektai, 1933 m.
Istorinių daiktų rinkinys, Eu-10270/1-7, Eu-10271/1-7

Clothing sets of transatlantic flight pilots Steponas Darius and Stasys Girėnas, 1933.
Historical items collection, Eu-10270/1-7, Eu-10271/1-7

Transatlantinio skrydžio lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno aprangos komplektai, 1933 m.

Lakūnų aprangos komplektus sudaro klasikinio modelio vilnoniai kostiumai (švarkai, liemenės, kelnės), kepurės, kaklaraiščiai ir batai. Marškiniai – neoriginalūs.

Medžiaga: vilnonis, šilkinis, medvilninis audinys, oda, metalas, plastmasė, sintetinė juostelė, metalizuota juostelė.
Matmenys: S. Dariaus drabužių: švarko ilgis – 70 cm, pečių plotis – 41 cm, rankovės ilgis – 64 cm; kelnių ilgis – 100 cm; kepurės aukštis – 10 cm, viršugalvis – 24 × 25,5 cm. S. Girėno drabužių: švarko ilgis – 70 cm, pečių plotis – 42 cm, rankovės ilgis – 60,5 cm; kelnių ilgis – 100 cm, kepurės aukštis – 8 cm, viršugalvis – 23 × 24 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. liepos 24 d.

Kiti faktai. Po lėktuvo katastrofos drabužiai, kad būtų patogiau nurengti lakūnų kūnus, buvo perpjauti išilgai ir į muziejų perduoti 1933 m. liepos pabaigoje, liepos 27 d. dar dėžėse parodyti lankytojams. Nuolatinėje ekspozicijoje lakūnų drabužiai buvo pristatyti 1936 m. vasario 16 d., atidarius naujuosius muziejaus rūmus ir juose įrengus memorialinę „Lituanicos“ ekspoziciją. 1983 m. lakūnų apranga buvo restauruojama LTSR Dailės restauravimo centre (dabar P. Gudyno muziejinių vertybių restauravimo centras), restauravo Elena Jazbutienė.

Clothing sets of transatlantic flight pilots Steponas Darius and Stasys Girėnas, 1933.

The pilot flight outfits include classic model woollen suits (jackets, vests, pants), hats, ties and shoes. Shirts – non-original.

Material: wool, silk, cotton fabric, leather, metal, plastic, synthetic tape, metallised tape.
Dimensions: S. Darius' outfit: jacket length – 70 cm, shoulder width – 41 cm, sleeve length – 64 cm; trousers length – 100 cm; cap height – 10 cm, cap top – 24 × 25.5 cm. Stasys Girėnas' outfit: jacket length – 70 cm, shoulder width – 42 cm, sleeve length – 60.5 cm; trousers length – 100 cm, cap height – 8 cm, cap top – 23 × 24 cm.
Included in the museum collections on 24 July 1933.

Other facts. After the plane crash, the clothes were cut lengthwise to make it more convenient to undress the bodies of pilots, and they were handed over to the museum at the end of July 1933, and on 27 July, still in boxes, were shown to visitors. The pilots' outfits were displayed at the permanent exhibition on 16 February 1936, after the opening of the new museum building and the installation of a memorial exhibition of Lituanica. In 1983, the pilots' clothes were restored at the Art Restoration Centre of the Lithuanian SSR (now P. Gudynas Museum Values Restoration Centre) by Elena Jazbutienė.

JAV dolerių monetos ir banknotai, kuriuos S. Girėnas su savimi gabenosi lėktuvu „Lituanica" iš Niujorko į Kauną, JAV, XX a. 1–3 dešimtmetis.
Numizmatikos rinkinys, A-823-824, Bnk-2942-2944

US dollar coins and banknotes carried by Stasys Girėnas with a Lituanica plane from New York to Kaunas, USA, 20th century, 1-3 decades.
Numismatic collection, A-823-824, Bnk-2942-2944

JAV dolerių monetos ir banknotai, kuriuos S. Girėnas su savimi gabenosi lėktuvu „Lituanica" iš Niujorko į Kauną, JAV, XX a. 1–3 dešimtmetis

1. 5 JAV dolerių moneta (1908 m.). Averso centre pavaizduota moteris („Laisvė") profiliu pasisukusi į kairę pusę. Reverso centre – JAV herbas.
2. 5 JAV dolerių moneta (1910 m.). Averso centre – indėnas profiliu pasisukęs į kairę pusę. Reverso centre pavaizduotas baltagalvis erelis.
3. 5 JAV dolerių banknotas (1929 m.). Averse – 16-ojo JAV prezidento Abraomo Linkolno portretas, reverse – A. Linkolno memorialas.
4. 10 JAV dolerių banknotas (1928 m.). Averso centre pavaizduotas JAV valstybės veikėjo Aleksandro Hamiltono portretas. Reverse – JAV iždo departamento rūmai.
5. 20 JAV dolerių banknotas (1928 m.). Averse pavaizduotas 7-asis JAV prezidentas Endriu Džeksonas, o reverse – JAV Baltieji rūmai.

Medžiaga: auksas, banknotinis popierius.
Matmenys: 1. skersmuo – 21,5 mm, **masė** – 8,32 g; 2. skersmuo – 21,5 mm, **masė** – 8,32 g; 3–4. 66 × 156 mm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. liepos 24 d.

Kiti faktai. 1933 m. liepos 15–17 d. S. Girėnas kartu su savimi gabeno dvi auksines 5 JAV dolerių monetas, kurios buvo rastos „Lituanicos" katastrofos vietoje ir surašytos vokiečių pareigūnų parengtame akte. Pagal tą patį dokumentą, tiek S. Girėnas, tiek S. Darius su savimi turėjo dar keletą 1 ir 5 dolerių nominalo banknotų ir smulkių monetų. 1983 m. restauruojant lakūnų drabužius, S. Girėno kelnių kišenėje po pamušalu rasti užsiūti JAV dolerių banknotai: 5 doleriai, 1929 m.; 100 dolerių, 1928 m.; 10 dolerių, 1928 m.; 20 dolerių, 1928 m.; 20 dolerių 1929 m. Šis radinys charakterizuoja S. Girėną kaip žmogų – taupus, atsargus, pasirengęs nenumatytiems atvejams, ne visiškai atviras S. Dariui.

US dollar coins and banknotes transported by Stasys Girėnas on Lituanica plane from New York to Kaunas, USA, 20th century, 1st-3rd decades

1. US $5 coin (1908). In the centre of the obverse is a woman („Liberty") with her profile turned to the left. In the centre of the reverse is the US coat of arms.
2. US $5 coin (1910). In the centre of the obverse, the profile of the Indian turned to the left. The centre of the reverse depicts a white-headed eagle.
3. US $5 banknote (1929). On the obverse – portrait of the 16th US President Abraham Lincoln, on the reverse – Lincoln's Memorial.
4. US $10 banknote (1928). In the centre of the obverse is a portrait of US state figure Alexander Hamilton, on the reverse – US Treasury Department house.
5. US $20 banknote (1928). The obverse depicts the 7th US President Andrew Jackson, and the reverse depicts the US White House.

Material: gold, banknote paper.
Dimensions: 1. diameter – 21.5 mm, weight – 8.32 g; 2. diameter – 21.5 mm, weight – 8.32 g; 3–4. 66 × 156 mm.
Included in the museum collections on 24 July 1933.

Other facts. From 15–17 July 1933, Stasys Girėnas transported with him two gold coins of 5 US dollars, which were found at the site of the Lituanica crash and were listed in the statement prepared by German officials. According to the same document, both Girėnas and Steponas Darius had a few more 1-and 5-dollar banknotes and small coins with them. In 1983, during the restoration of the pilots' clothes, US dollar banknotes were found sewn in the pocket of Girėnas' trousers under the lining: 5 dollars, 1929; 100, 1928; 10 dollars, 1928; 20 dollars, 1928; 20 dollars, 1929. This finding characterises Girėnas as a person – frugal, careful, prepared for unforeseen events, not completely open to Darius.

28

EKSPONATAS

Žemėlapis „Rand MCNally standard map of Connecticut with air trails". Standartinis Konektikuto (JAV) žemėlapis su oro keliais. M 1: 335800 1 cm = 3,4 km. Spaudos rinkinys, S-23198

Rand MCNally standard map of Connecticut with air trails. Standard Connecticut (USA) map with air routes. M 1: 335800 1 cm = 3.4 km. Press collection, S-23198

Žemėlapis „Rand MCNally standard map of Connecticut with air trails". Standartinis Konektikuto (JAV) žemėlapis su oro keliais. M 1: 335800

Šiuo žemėlapiu 1933 m. liepos 15–17 d. lėktuvu „Lithuanica" skrydžio per Atlantą Niujorkas–Kaunas metu naudojosi lietuviai (JAV piliečiai) lakūnai S. Darius ir S. Girėnas. Šis žemėlapis rastas avarijos vietoje tarp lėktuvo „Lituanica" nuolaužų.

Matmenys – 50 × 69 cm.
Medžiaga ir technika: popierius, spalvota spauda.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. liepos 24 d.

Rand MCNally standard map of Connecticut with air trails. Standard Connecticut (USA) map with air roads. M 1: 335800.

This map on 15–17 July 1933 was used by the Lithuanians (US citizens) pilots Steponas Darius and Stasys Girėnas in the Lituanica plane during the flight across the Atlantic from New York to Kaunas. This map was found at the crash site and the wreckage of the Lituanica aircraft.

Dimensions: 50 × 69 cm.
Materials and technique: paper, colour printing.
Included in the museum collections on 24 July 1933.

29

EKSPONATAS

Dokumentai. Lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno pasai, išduoti 1933 m. balandžio mėn. Vašingtone (JAV).
Spaudos rinkinys, S-24330, S-24331

Documents. Passports of pilots Steponas Darius and Stasys Girėnas, issued in April 1933, in Washington, DC, USA.
Press collection, S-24330, S-24331

Dokumentai. Lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno pasai, išduoti 1933 m. balandžio mėn. Vašingtone (JAV)

Jungtinių Amerikos Valstijų pasas (be Nr.), išduotas Stephen Darius (F), 1933 m. balandžio 26 d. Vašingtone. Įklijuota portretinė nuotrauka. Pase pateikti asmens duomenys: ūgis, plaukų ir akių spalva, gimimo vieta ir data, profesija, šeimyninė padėtis. Įrašytos Vokietijos ir Lietuvos valstybių išduotos vizos, patvirtintos atsakingų asmenų parašais ir antspaudu. 32 p. Tekstas anglų k.
Jungtinių Amerikos Valstijų pasas Nr. 11657, išduotas Stanley Girch (Stasys Girėnas) 1933 m. balandžio 29 d. Vašingtone. Įklijuota portretinė nuotrauka. Pase pateikti asmens duomenys: ūgis, plaukų ir akių spalva, gimimo vieta ir data, profesija, šeimyninė padėtis. Įrašytos Vokietijos ir Lietuvos valstybių išduotos vizos, patvirtintos atsakingų asmenų parašais ir antspaudu. 32 p. Tekstas anglų k.

Matmenys – 15,5 × 9,5 cm.
Medžiaga ir technika: popierius, spaudinys, įrašai juodos spalvos rašalu.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. liepos 24 d.

Documents. Passports of pilots Steponas Darius and Stasys Girėnas, issued in April 1933 in Washington (USA).

Passport of the United States (without number) issued to Stephen Darius (F), on 26 April 1933 in Washington, with a portrait photo. Personal data in the passport: height, hair and eye colour, place and date of birth, occupation, marital status. Visas issued by Germany and Lithuania, confirmed by the signatures and stamp of the responsible persons. 32 p. Text in English.
Passport of the United States No. 11657 issued to Stanley Girch (Stasys Girėnas) on 29 April 1933 in Washington, with a portrait photo. Personal data in the passport: height, hair and eye colour, place and date of birth, occupation, marital status. Visas issued by Germany and Lithuania, confirmed by the signatures and stamp of the responsible persons. 32 p. Text in English

Dimensions: 15.5 × 9.5 cm.
Materials and technique: paper, print, records in black ink.
Included in the museum collections on 24 July 1933.

30

EKSPONATAS

Paradinis kavaleristų kardas su makštimi ir kutu, JAV, XX a. 3 dešimtmetis.
Ginklų rinkinys, G-1126

Parade cavalry sabre with a scabbard and tassel, USA, 20th century, 3rd decade.
Weapon collection, G-1126

Paradinis kavaleristų kardas su makštimi ir kutu, JAV, XX a. 3 dešimtmetis

Kardas 1927 m. liepos 3 d. Kaune, Petro Vileišio aikštėje, Lietuvių katalikų jaunimo sąjungos (nuo 1933 m. Federacija) „Pavasaris" II dainų šventės metu JAV lietuvių padovanotas Lietuvos kariuomenės vadui gen. Silvestrui Žukauskui. Išorinėje geležtės pusėje yra įrašas didžiosiomis raidėmis „Lietuvos / kariuomenės / vadui / gen. / Silvestrui / Žukauskui / Lietuvos / Vyčiai / An[m]erikoje / 1927", ties viduriu – JAV erelis su juosta, kurioje yra lotyniškas įrašas didžiosiomis raidėmis „Pluribus unum" (liet. Iš daugybės – vienas). Vidinėje geležtės pusėje įrašai: ties viduriu – „U.S.", prie kryžmos – „Ridabock / & Co. / New York / N Y". Abi geležtės pusės ėsdinant puoštos augaliniais bei ginkluotės motyvais.

Medžiaga: plienas, žalvaris, nikelis, auksas.
Matmenys: bendras ilgis – 952 mm; geležtės ilgis – 803 mm, plotis – 28 mm, storis – 6 mm, masė: be makšties – 0,64 kg, su makštimi – 1,20 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1933 m. pabaigoje.

Kiti faktai. 1938 m. birželio 11 d. kardo brangiųjų metalų ekspertizę atliko Karo invalidų graverių dirbtuvių vedėjas Kraujalis.
Lietuvos Vyčiai – JAV lietuvių Romos katalikų jaunimo organizacija, įkurta 1913 m. Lorense, Masačusetso (*Lawrence, Massachusetts*) valstijoje. Šios organizacijos nariai įsteigė Kardo fondą, iš kurio lėšų Lietuvos kariuomenės vadui gen. Silvestrui Žukauskui padovanojo paauksuotą kardą. 1933 m. gruodžio 12 d. gen. S. Žukauskas raštu kreipėsi į Karo muziejaus steigėją ir viršininką gen. lt. Vladą Nagevičių, prašydamas priimti minėtą kardą į Karo muziejų kaip eksponatą. Gen. Žukauskas pridėjo ir tekstą, pagal kurį gen. lt. V. Nagevičius pateikė pranešimą spaudai: „Šiomis dienomis buvęs kariuomenės vadas generolas Žukauskas prisiuntė Karo muziejui prieš kelis metus Amerikos lietuvių jam padovanotą kardą su šiokiu Karo Muziejaus viršininkui adresuotu laišku: „Šį Š. A. Jungtinių Valstybių lietuvių padovanotą man ginklą laikau ne vien savo, bet ir visų garbingos Lietuvos armijos kovotojų nuosavybe, nes visi jie kartu su manim kovėsi už laisvę, nepriklausomybę ir garbę mylimos mūsų Tėvynės. Todėl ir prašau Tamstą laikyti šį kardą įsteigtame Jūsų muziejuje, kaipo mūsų visų Tėvynės meilės, vienybės ir valios stiprumo simbolį. Gen. S. Žukauskas." Priimdamas į Karo Muziejų šią brangią buvusio kariuomenės vado dovaną nuoširdžiai dėkoju didžiai gerbiamam Aukotojui ir reiškiu Jam gilią pagarbą. Gen. ltn. gyd. Nagevičius, Karo Muziejaus Viršininkas."

Parade cavalry sabre with a scabbard and tassel, USA, 20th century, 3rd decade.

Sabre, 3 July 1927 presented in Kaunas, Petras Vileišis Square, during the Pavasaris II Song Festival of the Lithuanian Catholic Youth Union (Federation from 1933), to the Commander of the Lithuanian Armed Forces Gen. Silvestras Žukauskas. On the outside of the blade there is an inscription in capital letters "*To the Commander of the Lithuanian Armed Forces General Silvestras Žukauskas. Knights of Lithuania, 1927*", in the middle, the USA eagle with a strip containing the Latin inscription in capital letters „*Pluribus unum*" (Engl. *Out of many, one*). Inscriptions on the inside of the blade: in the middle – „U.S.", at the cross – „*Ridabock/& Co./New York/N Y*". Both sides of the blade are decorated with plant and armament motifs by etching.

Material: steel, brass, nickel, gold.
Dimensions: total length – 952 mm; blade length – 803 mm, width – 28 mm, thickness – 6 mm, weight: without scabbard – 0.64 kg, with scabbard – 1.20 kg.
Included in the museum collections at the end of 1933.

Other facts. On 11 June 1938, an examination of the precious metals of the sabre was performed by the head of the War Engravers' engraving workshop, Kraujalis.
Lietuvos Vyčiai – the Lithuanian American Roman Catholic youth organisation, was founded in 1913, in Lawrence, Massachusetts. The members of this organisation established the Sabre Fund, from the funds of which they donated a gilded sabre to the Commander of the Lithuanian Armed Forces Gen. Silvestas Žukauskas. On 12 December 1933, Gen. Žukauskas wrote a letter to Lt. Gen. Vladas Nagevičius, the founder and manager of the War Museum, asking him to accept the said sabre into the War Museum as an exhibit. Gen. Žukauskas also enclosed a text according to which Lt. Gen. Nagevičius submitted a press release: „This day, the former commander of the army, General Žukauskas, sent the War Museum a sabre donated to him by the American Lithuanians a few years ago, with a letter addressed to the manager of this War Museum: „*I consider this weapon given to me by the Lithuanians from the United States not only as my property, but also the property of all the fighters of the honourable Lithuanian Army, because they all fought with me for freedom, independence and honour in our beloved homeland. Therefore, I ask you to keep this sabre in your established museum as a symbol of the strength of love, unity and will of all of our homeland. Gen. S. Žukauskas.*" In accepting this precious gift of the former commander of the Army to the War Museum, I sincerely thank the highly respected donor and express my deep respect to him. Lt. Gen. Dr. Nagevičius, Manager of the War Museum."

Medžioklinis graižtvinis karabinas ratukine spyna. Kalibras – 16 mm, Vokietija, XVII–XVIII a. Ginklų rinkinys, G-401

Hunting wheel-lock rifle. Calibre – 16 mm, Germany, 17th-18th centuries. Weapon collection, G-401

Medžioklinis graižtvinis šautuvas ratukine spyna. Kalibras – 16 mm, Vokietija, XVII–XVIII a.

Šautuvo vamzdis su kryptuku priekyje ir taikikliu drūtgalio pusėje. Ginklo medinė dalis (apsodas ir buožė) puošta metalinėmis inkrustacijomis. Didesnių inkrustuotų detalių paviršius graviruotas. Abiejose buožės pusėse – grakščios inkrustacijos vaizduojančios elnius (ar stirnas), o vidinėje ginklo pusėje spyną laikančioje plokštėje pavaizduota augalų supama apnuogintos gulinčios moters figūra. Spynos plokštėje išgraviruoti augaliniai motyvai. Buožė su dangteliu uždengiama niša ginklo priežiūros ir šaudymo reikmenims laikyti.

Medžiaga: plienas, medis.
Matmenys: bendras ilgis – 1095 mm, vamzdžio ilgis – 740 mm, masė – 3,50 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1934 m. balandžio 30 d., įsigytas iš firmos „Herman Labs“.

Kiti faktai. XVII–XVIII a. šautuvų gamyba ir toliau buvo vystoma kariniais ir civiliniais tikslais. Civiliams šautuvų reikėjo medžioklei, savigynai, reprezentacijai ir sportui. Europoje karinių ginklų atžvilgiu tokie ginklai pirmavo puošnumu. Jie buvo aukštos visuomeninės padėties, turtų, galios rodiklis. Gavę gerai apmokamus užsakymus, ginklininkai stengėsi parodyti visą savo meistriškumą. Jie suteikdavo savo kūriniams kuo dailesnį pavidalą. Kaip ir kiti prabangūs ginklai, šautuvai tapo vienu vertingiausių kolekcionavimo objektų. Labiausiai puošiamos šautuvo dalys buvo spyna, kartais ir vamzdis, buožė bei apsodas. Metalinių dalių paviršius būdavo puošiamas graviruojant, chemiškai ėsdinant, kalinėjant. Apsodas ir buožė būdavo puošiami inkrustuojant metalu, dramblio ar kitokiu kaulu, tvirtinant prie paviršiaus metalines detales. Puošybos stilius ir jai naudojamos medžiagos skirtingose Europos regionuose skyrėsi. Prabangių ginklų srityje vieni pirmųjų buvo vokiečių meistrai.

Hunting wheel-lock rifle. Calibre – 16 mm, Germany, 17th-18th centuries.

Gun barrel with the front iron sight and rear sight at the muzzle. The wooden part of the gun (frontstock and buttstock) is decorated with metal inlays. The surface of the larger inlaid detail is engraved. On both sides of the buttstock are graceful inlays depicting deer (or roes), and on the inside of the gun, a lock-holding plate depicts a figure of a naked lying woman surrounded by plants. Plant motifs engraved on the lock plate. The butt with a cap is covered with a niche for storing the gun care and shooting accessories.

Material: steel, wood.
Dimensions: total length – 1,095 mm, barrel length – 740 mm, weight – 3.50 kg.
Included in the museum collections on 30 April 1934, acquired by the Herman Labs company.

Other facts. In the 17th and 18th centuries, the production of long guns continued to be developed for military and civilian purposes. Civilians needed long guns for hunting, self-defence, representation and sports. In Europe, in terms of military guns, such guns were leading by splendour. They were an indicator of high social status, wealth and power. Upon receiving well-paid orders, gunsmiths tried to demonstrate all their mastery. They gave their creations the most beautiful shape possible. Like other luxury weaponry, long guns have become one of the most valuable collectibles. The most ornate parts of the rifle were the lock, sometimes the barrel, the butt and the stock. The surface of metal parts was decorated with engraving, chemical etching and forging. The front stock and butt stock were decorated with metal inlays, ivory or other bone, and metal parts attached to the surface. The style of decoration and the materials used for it varied in different regions of Europe. German craftsmen were among the leaders in the field of luxury long guns.

32

EKSPONATAS

Skulptūra „Vytautas Didysis“, Vincas Grybas, 1934 m.
Meno rinkinys, D-212

Sculpture „Vytautas the Great“, Vincas Grybas, 1934.
Art collection, D-212

Skulptūra „Vytautas Didysis“, Vincas Grybas, 1934 m.

Skulptūra vaizduoja Lietuvos kunigaikštį Vytautą Didjįj. Kunigaikštis vaizduojamas stovintis ant nedidelio postamento, su dideliu kalaviju rankose, su ilgu, postamentą siekiančiu, apsiaustu, po apsiaustu komponuojami šarvai. Aprangoje dominuoja išskirtinė detalė – Vyčio figūra, ji vaizduojama ant krūtinės. Ant kunigaikščio galvos – karūna, pečius dengia ilgi banguoti plaukai. Veido formos aiškios ir griežtos, kiek kampuotos. Gilų ir mąslų žvilgsnį formuoja suraukti vaizduojamojo antakiai, įgilintos akys. Apvalioji gipsinė skulptūra statiška. Kūrinys teikia monumentalumo įspūdį.
Skulptūra sukurta maždaug per 4 mėnesius. Kūrinio aukštis 3 metrai 70 cm, jai sukurti buvo sunaudoti 2465 kg gipso.

Medžiaga, technika: gipsas, liejyba.
Matmenys – aukštis 370 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1934 m., padovanojo II pėstininkų divizija, nupirkusi iš autoriaus V. Grybo už 3000 litų.

Kiti faktai. Kunigaikštis vadovavo 1410 m. Žalgirio mūšyje Lietuvos ir Lenkijos kariuomenei, galiausiai palaužusiai Vokiečių ordino karinę galią. Vytautas Didysis buvo ir yra laikomas didingiausiu kada nors valdžiusiu Lietuvos valdovu. Bėgant amžiams Lietuvoje formavosi Vytauto kultas. Tarpukario Lietuvoje jis buvo vienas iš pagrindinių valstybės tautiškumo atgaivinimo ir istorinės atminties simbolių.

Sculpture „Vytautas the Great“, Vincas Grybas, 1934.

The sculpture depicts the Duke of Lithuania, Vytautas the Great. The duke is depicted standing on a small pedestal, with a large sword in his hand, with a long cloak reaching the pedestal, and armour under the cloak. The clothing is dominated by an exclusive detail – the figure of Vytis is depicted on the chest. The duke's head has a crown, and his shoulders are covered with long wavy hair. The shape of the face is clear and strict, somewhat angular. The deep and thoughtful gaze is formed by the frown, the eyes are deepened. The round plaster sculpture is static. The work gives the impression of monumentality.
The sculpture was created in about 4 months. The height of the work is 3 metres and 70 cm, and the total 2,465 kg of gypsum was used to create it.

Material, technique: plaster, casting.
Dimensions: height 370 cm.
Included in the museum collections in 1934, donated by the Second Infantry Division, which bought it from the author V. Grybas for 3,000 litas.

Other facts. The duke ruled the Lithuanian and Polish Armies in 1410 in the Battle of Grunwald, where they eventually broke the military power of the German Order. Vytautas the Great was and is considered to be the greatest ever ruler of Lithuania. Over the centuries, the cult of Vytautas has formed in Lithuania. In interwar Lithuania, he was one of the main symbols of the revival of the state's nationality and historical memory.

Sunkusis minosvaidis „Ehrhardt", Vokietija, Diuseldorfas, 1916 m.
Ginklų rinkinys, G-589

Ehrhardt heavy mortar, Germany, Düsseldorf, 1916
Weapon collection, G-589

Sunkusis minosvaidis „Ehrhardt", 1916 m. modelis, kalibras – 250 mm, ginklo Nr. 1475, Vokietija, Diuseldorfas, 1916 m.

1916 m. modelis. Šūvio nuotolis – 970 m, minimalus šūvio nuotolis – 290 m. Minosvaidžio vidinėje (kairėje) pusėje prie vamzdžio pritvirtinta lentelė su įrašu „Rheinische Metallwaaren & Maschinenfabrik / *Düsseldorf 1916 / System Ehrhardt* / ... 1916 № 1475". Drūtgalyje yra įspausta – Nr. 1475 / ... / 1916. Šis ginklas Lietuvos kariuomenės buvo atimtas iš bermontininkų 1919 m.

Medžiaga: plienas, medis.
Matmenys: vamzdžio ilgis – 860 mm, masė (su ratais) – 768 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1936 m. balandžio 6 d. iš Centrinių artilerijos sandėlių.

Kiti faktai. 250 mm kalibro minosvaidis – su transportavimui skirtais ratais. Šaudant ratai būdavo nuimami ir apie pusę tonos sveriantis pabūklas buvo statomas lafeto plokšte ant žemės. Jis buvo užtaisomas 50 arba 97 kg svorio sviediniais su dideliu lengvai detonuojančios sprogstamosios medžiagos kiekiu. Tokie sviediniai pasižymėdavo didesne griaunamąja galia nei įprasta artilerijos amunicija, nes turėdami ploną apvalkalą talpino didesnį sprogios medžiagos kiekį. Ginklas, kaip ir kiti minosvaidžiai bei mortyros, šaudė iškiliąja trajektorija. Minosvaidžio efektyvaus šūvio nuotolis buvo labai nedidelis – iki 540 m, o maksimalaus šūvio nuotolis – iki 970 m, tačiau pagal galingumą jo ugnies poveikis prilygo didelio kalibro mortyrų ir haubicų poveikiui. Palyginti neretai pasitaikydavo atvejų, kai šio pabūklo sviediniai sprogdavo vamzdžio viduje, todėl, norint apsisaugoti nuo mirtino pavojaus, minosvaidis buvo statomas į 1,5 m gylio arba dar gilesnę duobę ar tranšėją. Tokia priedanga saugodavo įgulą ir minosvaidį nuo kulkų ir skeveldrų.
Prasidėjus karo veiksmams, Lietuvos kariuomenės ginkluotę papildė iš bolševikų atimti ginklai, o įveikus bermontininkus – taip pat ir jų. Tokių ginklų pavyzdžių yra ir muziejaus Ginklų rinkinyje. Labiausiai dėmesį patraukia lietuvių karių iš bermontininkų 1919 m. atimti vokiečių gamybos vidutiniai ir sunkieji minosvaidžiai „Ehrhardt". Muziejuje saugomi 6 tokie minosvaidžiai. Lietuvos kariuomenės ginkluotėje šie minosvaidžiai išliko iki XX a. ketvirtojo dešimtmečio.

Ehrhardt heavy mortar , 1916 model, calibre – 250 mm, gun No. 1475, Germany, Düsseldorf, 1916.

Model of 1916. Firing distance – 970 m, minimum firing distance – 290 m. On the inside (left) side of the mortar, there is a plate with the inscription „*Rheinische Metallwaaren & Maschinenfabrik/Düsseldorf 1916/System Ehrhardt /... 1916* № 1475". Shoulder stock has the embossing – No. 1475 /.../1916. This shotgun was confiscated from the Bermontians by the Lithuanian Army in 1919.

Material: steel, wood.
Dimensions: barrel length – 860 mm, mass (with wheels) – 768 kg.
Included in the museum collections on 6 April 1936 from the Central Artillery Depots.

Other facts. 250 mm calibre mortar with transportation wheels. During the shooting, the wheels were removed and a cannon weighing about half a ton was placed on the ground with a gun mount. It was loaded with projectiles weighing 50 or 97 kg with a large amount of easily detonating explosive. Such projectiles had a higher destructive power than conventional artillery ammunition because they contained a larger amount of explosive material with a thin shell. The shutdown, like other mortars, fired in a steep trajectory. The effective range of the mortar was very short – up to 540 m, and the maximum range of the shot – up to 970 m, but in terms of power its fire effect was equal to that of large-calibre mortars and howitzers. It was relatively common for projectiles from this cannon to explode inside a barrel, therefore, the mortar was placed into a pit or trench 1.5 m deep or deeper to protect against a deadly danger. Such a cover at the same time protected the crew and the mortar from bullets and fragments.
At the beginning of the war actions, the armaments of the Lithuanian Army were supplemented by guns taken away from the Bolsheviks, and after the defeat of the Bermontians, also from them. Examples of such guns are also found in the museum's Guns Collection. The German-made Ehrhardt medium- and heavy-mortar taken by Lithuanian soldiers from the Bermontians in 1919 attract the most attention. The museum has six such mortar. In the armament of the Lithuanian Army, these mortar remained until the 1930s.

34

EKSPONATAS

Rašomasis stalas, prie kurio 1812 m. būdamas Vilniuje galimai dirbo Prancūzijos imperatorius Napoleonas I.
Istorinių daiktų rinkinys, E-200

A desk, possibly used by the French Emperor Napoleon I in Vilnius in 1812.
Historical collection, E-200

Rašomasis stalas, prie kurio 1812 m. būdamas Vilniuje galimai dirbo Prancūzijos imperatorius Napoleonas I

Stalas rokoko (*chinoiserie*) stiliaus, pagamintas apie 1760 m., kombinuojant skirtingą lapuočių medieną: ąžuolą, tuopą, liepą ar kaštoną. Stalo kojos padengtos tulpmedžio (rožės medžio) lukštu, metalinės puošybos detalės – geltonos spalvos vario, alavo ir cinko lydinys. Stalas su trimis stalčiais, jų priekis ištapytas žanrinėmis scenomis, imituojant rytietišką lako techniką: ant juodo fono žanrinė scena – žmonių figūros, pastatai, peizažas yra nutapyti blizgiais metaliniais dažais, veidų bruožai ant metalo nupiešti plonu teptuku juodais ir raudonais dažais. Figūroms ir pastatams suteikta reljefinė forma. Tapyba padengta storu blizgaus lako sluoksniu. Stalo viršus dengtas neoriginaliu audiniu. Muziejininkai šį stalą vadina Napoleono stalu.

Medžiaga: lapuočių mediena, tulpmedis, vario, alavo ir cinko lydinys, lakas, dažai, metaliniai dažai, audinys.
Matmenys: stalviršis – 80 × 160 cm, aukštis – 82 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko tarpukario laikotarpiu. Tikslių duomenų iš kur ir kas stalą perdavė nėra, tačiau 1930 m. muziejaus eksponatų sąrašuose jau minimas Napoleono stalas. 1936 m. muziejuje buvo atidaryta nauja ekspozicija „Napoleono laikai“, kurioje jis ir buvo eksponuojamas. O 1953 m. naujai surašytoje inventorinėje knygoje nurodoma, kad stalas yra iš Karo muziejaus archyvo. Toks įrašas buvo prie visų senųjų Vytauto Didžiojo karo muziejaus eksponatų.

Kiti faktai. XVIII a. Europos karalių ir didikų dvarus užvaldė naujas meno stilius – rokokas. Architektūroje, rūmų interjere, vaizduojamajame mene didingų ir masyvių baroko elementų vietą užima grakščių lenktų formų, šviesesnių spalvų, žaismingai nerūpestingo stiliaus dekoras. Stilizuotų kriauklių, jūros bangų ir kitais įmantriai raitytais ornamentais dekoruojami baldai, židiniai, meno dirbiniai. Šalia rokoko stiliui būdingų piemenaičių ir piemenėlių vaizdavimo siužetų atsiranda dar viena greitai išpopuliarėjusi meno kryptis – kiniškoji (prancūziškai „chinoiserie“). Egzotiški rytietiški motyvai, raštai, spalvos ir atlikimo technikos įsitvirtina aristokratiškame interjere.

A desk, possibly used by the French Emperor Napoleon I in Vilnius in 1812.

Rococo (chinoiserie)-style desk, made in around 1760, from different deciduous wood: oak, poplar, linden or chestnut. The legs of the disc are covered with tulip tree (rosewood) veneer, and metal decoration details – yellow copper, tin and zinc alloy. The desk has three drawers, the front of them is painted with genre scenes, imitating the oriental lacquer technique: a genre scene on a black background – human figurines, buildings, landscape are painted with glossy metal paint, facial features on the metal are painted with a thin brush in black and red paint. The figurines and buildings are given a relief shape. The painting is covered with a thick layer of glossy varnish. The top of the table is covered with non-original fabric. Museologists call this desk Napoleon's desk.

Material: deciduous wood, tulip tree, copper, tin and zinc alloy, varnish, paint, metal paint, fabric.
Dimensions: table-top – 80 × 160 cm, height – 82 cm.
Included in the museum collections in the interwar period. There is no exact data from where and who delivered the desk, but in 1930, Napoleon's table is already mentioned in the museum's exhibit lists. In 1936, a new exhibition „Napoleon's Times“ was opened in the museum, where it was exhibited. Meanwhile, in 1953, a newly written inventory book indicates that the desk is from the archive of the War Museum. Such a record was made to all the old exhibits of Vytautas the Great War Museum.

Other facts. In the 18th century, a new style of art – rococo – stepped into the manors of the kings and nobles of Europe. The place of majestic and massive baroque elements was replaced by graceful curved shapes, brighter colours, playful carefree decor style in architecture, palace interior and fine art. Furniture, fireplaces and works of art were decorated with stylised seashells, sea waves and other intricately elaborated ornaments. In addition to the depictions of shepherds typical of the Rococo style, another rapidly popular art trend emerges – the Chinese (or, *chinoiserie* in French). Exotic oriental motifs, patterns, colours and performance techniques take root in the aristocratic interior.

Paveikslas „Kariūnų pakėlimas į karininko laipsnį“.
Meno rinkinys, D-337

Painting "Promotion of cadets to the rank of officer".
Art collection, D-337

Paveikslas „Kariūnų pakėlimas į karininko laipsnį“, Zigmas Petravičius, 1936 m.

Autorius kūrinyje vaizduoja tarpukariu susiformavusią tradiciją – pakėlimo į karininkus ceremonialą. Paveiksle vaizduojamas tuometinis Lietuvos Respublikos prezidentas Antanas Smetona, teikiantis karininko pirmąjį laipsnį. Prezidentas kardu paliečia absolvento petį ir garsiai ištaria priesaką „Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk!“ Kūrinys pasižymi realistine maniera, turi natūralizmo bruožų.

Medžiaga, technika: drobė, aliejus, tapyba.
Matmenys – 112 × 170 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1936 m. balandžio 20 d., gautas iš autoriaus.

Kiti faktai. Paveikslo autorius dainininkas Zigmas Petravičius 1936 m. buvo pakviestas tuometinio karo muziejaus vadovo gen. ltn. Vlado Nagevičiaus dirbti dailininku Karo muziejuje. Tuo metu autorius sukūrė nemažai kompozicijų karine ir istorine tematika. XX a. trečiajame dešimtmetyje aktyviai dalyvavo Lietuvių dailės draugijos parodose.

Painting „Promotion of cadets to the rank of officer“, Zigmas Petravičius, 1936.

In the work, the author depicts the interwar tradition – the ceremony of promotion to the rank of officer. The painting depicts the then President of the Republic of Lithuania, Antanas Smetona, granting the first rank of an officer. The president touches the graduate's shoulder with a sword and speaks out loudly, *"Do not raise without a reason, do not lower without honor!"*. The work has a realistic manner and has features of naturalism.

Material, technique: canvas, oil, painting.
Dimensions: 112 × 170 cm.
Included in the museum collections, received from the author on 20 April 1936.

Other facts. The author of the painting, Zigmas Petravičius, was invited in 1936 by the then manager of the War Museum, Gen. Ltn. Vladas Nagevičius, to work as an artist at the War Museum. At that time, the author created a number of compositions on military and historical themes. In the 1930s, he participated actively in the exhibitions of the Lithuanian Art Society.

36

EKSPONATAS

Lėktuvas ANBO-I, mokymams naudotas vienvietis žemasparnis viensparnis, Lietuva, 1925 m.
Ginklų rinkinys, G-1165

Airplane ANBO-I, single-seater, single-wing used for training, Lithuania, 1925
Weapon collection, G-1165

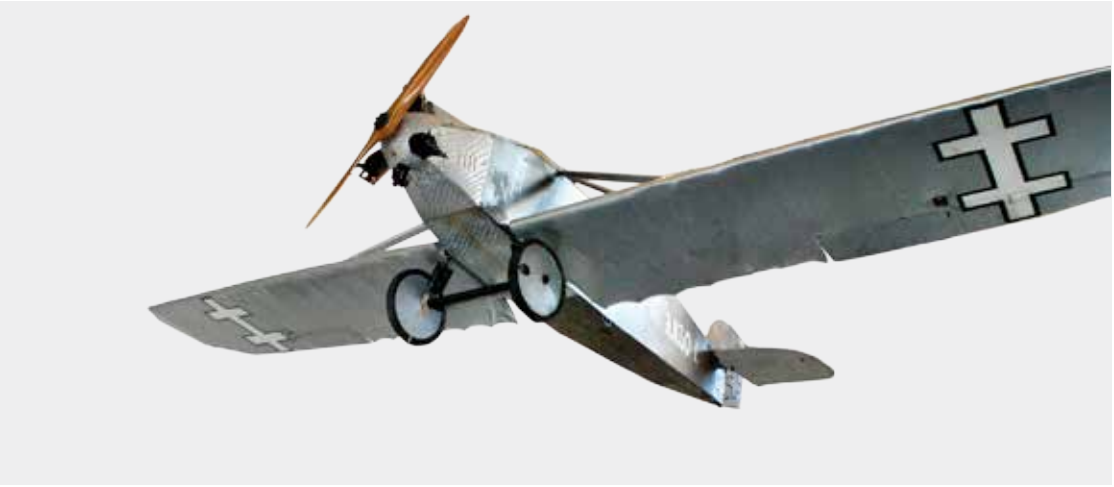

Lėktuvas ANBO-I, mokymams naudotas vienvietis žemasparnis viensparnis, Lietuva, 1925 m.

Sparnai – mediniai, aptraukti drobe. Liemuo suvirintas iš plieninių vamzdelių, aptrauktas drobe. Variklio „Anzani“ nominali galia – 30 AG. Normali skraidinamo krovinio masė 110 kg, maksimali – 150 kg, normali skridimo masė – 300 kg. Skridimo laikas – 4 val., skridimo nuotolis – 450 km, didžiausias skridimo greitis – 142 km/val., didžiausias pasiekiamas aukštis – 4,2 km. Lėktuvas buvo sukonstruotas pasitelkus Mokomosios eskadrilės mechanikus ir Aviacijos dirbtuvių darbininkus. 1924 m. Antanas Gustaitis gavo Aviacijos viršininko gen. ltn. Juozo Kraucevičiaus leidimą ir 1924–1925 m. žiemą pradėjo statyti lėktuvą. 1925 m. gegužę lėktuvas buvo surinktas iš dar neapdengtų dalių. Paskui liemuo, uodegos plokštumos ir sparnai buvo aptraukti audeklu ir galiausiai liepos 14 d. dar nenudažytu lėktuvu pats konstruktorius atliko pirmą skrydį.

Medžiaga: medis, aviacinė fanera, aliuminis, plienas, audinys, dažai.
Matmenys: bendras ilgis – 10 m, liemens ilgis – 5,75 m, aukštis – 1,95 m, masė (tuščio) – 190 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1935 m., lėktuvas perduotas Karo muziejui – naujai Karo aviacijos ekspozicijai. Inventorinėje knygoje įrašyta, kad lėktuvas gautas iš Karo aviacijos dirbtuvių 1937 m. gruodžio 23 d. Ši data, greičiausiai, – eksponato užregistravimo data.

Kiti faktai. ANBO-I – vienintelis per visus karus ir okupacijas išlikęs lietuviškos konstrukcijos lėktuvas. Šios vienintelės relikvijos konstruktorius buvo Lietuvos karo aviacijos vyr. ltn. (vėliau brigados generolas) Antanas Gustaitis. 1926 m. lėktuvą nupirko karo aviacija ir jis buvo perduotas 1-ajai oro eskadrilei. Eskadrilės lakūnai su juo mokėsi atlikti tikslaus tūpimo pratimus. Manoma, kad paskutinis su ANBO-I 1930 m. skraidė ltn. Jonas Mikėnas. Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai buvo uždrausta demonstruoti nepriklausomos Lietuvos pasiekimus, todėl lėktuvas buvo išardytas ir atiduotas į muziejaus saugyklą. Tik 1970 m. tris mėnesius ANBO-I buvo rodomas kaip vienos proginės parodos apie Lietuvos aviaciją eksponatas. 1973 m. iš Istorijos muziejaus (taip tuo metu vadintas Karo muziejus) legendinis „anbukas” buvo atvežtas į formuojamą ekspoziciją Jaunųjų technikų stoties kambaryje. ANBO-I Visuomeniniame sportinės aviacijos muziejuje prabuvo 17 m., kaip svarbiausias jo eksponatas ir ryškus Lietuvos aviacijos ir Lietuvos nepriklausomybės atspindys. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvo atkurtas ir Lietuvos aviacijos muziejus (iki 1995 m. Technikos muziejus) ir lėktuvas buvo perkeltas į jį. Tais pačiais metais „anbukas“ buvo perkeltas į tuometinio Kauno oro uosto patalpas, kur kūrėsi valstybinis muziejus. 1991 m. iš keleivių laukiamosios salės jis buvo perkeltas į oro uosto aktų salę, kur surengta pirmoji muziejaus ekspozicija, skirta Lietuvos aviacijai. Čia išbuvęs iki 1993 m., grįžo į Karo muziejų ir buvo pastatytas Didžiojoje salėje. Pradėjus remontą vėl buvo paskolintas Aviacijos muziejui. 2011 m. spalio 17 d. „anbukas“ buvo sugrąžintas į Karo muziejų ir 2013 m. gegužės 8 d. pradėtas eksponuoti ekspozicijoje „Lietuvos kariuomenė 1920–1940 m.“.

Airplane ANBO-I, single-seater, single-wing used for training, Lithuania, 1925.

Wings – wooden, covered with canvas. The central body is welded from steel tubes and covered with canvas. Anzani engine has a rated power of 30 hp. Normal cargo weight – 110 kg, maximum – 150 kg, normal flying weight – 300 kg. Flight time – 4 hours, flight distance – 450 km, maximum flight speed – 142 km/h, maximum achievable altitude – 4.2 km. The aircraft was constructed with the help of the Training Squadron mechanics and aviation workshop workers. In 1924, Antanas Gustaitis received the permit of the head of aviation, Gen. Ltn. Juozas Kraucevičius, and began to build the plane in the winter of 1924–1925. In May 1925, the plane was assembled from parts not yet covered. The central body, tail planes and wings were then covered with cloth and finally on 14 July the designer himself made the first flight in the unpainted plane.

Material: wood, aviation plywood, aluminium, steel, fabric, paint.
Dimensions: total length – 10 m, central body length – 5.75 m, height – 1.95 m, weight (empty) – 190 kg.
Included in the museum collections in 1935, the aircraft was handed over to the War Museum – to the new exhibition of military aviation. The inventory records tell that the aircraft was obtained from the military aviation workshop on 23 December 1937. This date is most likely the date of registration of the exhibit.

Other facts. ANBO-I is the only surviving aircraft of all Lithuanian constructions during all wars and occupations. The designer of this only relic was the chief of Lithuanian military aviation, Ltn. (later Brigadier General) Antanas Gustaitis. In 1926, the plane was bought by the military aviation and it was handed over to the 1st

Air Squadron. Squadron pilots used it to learn to perform precise landing exercises. It is believed that the last to fly ANBO-I in 1930 was Ltn. Jonas Mikėnas. At the beginning of the second Soviet occupation, it was forbidden to demonstrate the achievements of independent Lithuania; therefore, the plane was dismantled and handed over to the museum's storage facility. In 1970, only for three months, ANBO-I was shown as an exhibit of one occasional exhibition on Lithuanian aviation. In 1973, from the Museum of History (the name of the War Museum at that time), the legendary *„anbukas"* was brought to the formed exhibition in the room of the Young Technicians Station. The ANBO-I spent 17 years at the Public Sports Aviation Museum as its most important exhibit and a vivid reflection of Lithuanian aviation and Lithuanian independence. After the restoration of Lithuania's independence, the Lithuanian Aviation Museum (the Technical Museum until 1995) was restored and the aircraft was transferred to it. In the same year, the *„anbukas"* was moved to the premises of the then Kaunas Airport, where a state museum was being established. In 1991, it was transferred from the passenger waiting room to the airport's meeting hall, where the first exhibition of the museum dedicated to Lithuanian aviation was organised. After staying here until 1993, it was returned to the War Museum and was placed in the Great Hall. After the repairs began, it was again lent to the Aviation Museum. On 17 October 2011, the *„anbukas"* was returned to the War Museum and on 8 May 2013, started to be exhibited in the exhibition „Lithuanian Army in 1920–1940".

Kabutis – raitelis su žirgu, XI–XII a.
Archeologijos rinkinys, AR-1308

Kabutis – a rider with a horse, 11th–12th centuries.
Archaeological collection, AR-1308

Kabutis – raitelis su žirgu, XI–XII a.

Žirgo užpakalinė koja nulūžusi, arklio menčių vietoje – kiaurymė. Pats žirgas pavaizduotas prasižiojęs.
Eksponato radimo aplinkybės. Eksponatas rastas 1932 m. su kitomis sudeginto kapo liekanomis 25 cm gylyje Didvyčių (Jazdaičių k., Plungės r.) žvyrduobėje, arti Plungės.

Medžiaga – žalvaris.
Matmenys: ilgis nuo galvos iki uodegos 3,4 cm, aukštis nuo raitelio galvos iki arklio kojų galo 2,9 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 4 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Manoma, jog tai pirmasis mūsų valstybės herbo, t. y. Vyčio, atvaizdas.

Kabutis – a rider with a horse, 11th – 12th centuries.

The horse's hind leg is broken, and a hole is made in the place of the horse's shoulders. The horse itself is depicted with an open mouth.
Circumstances of finding the exhibit. The exhibit was found in 1932 with other remains of the burned grave at a depth of 25 cm in the gravel pit of Didvyčiai (Jazdaičiai village, Plungė district), near Plungė.

Material: brass.
Dimensions: length from head to tail – 3.4 cm, height from the rider's head to the horse's legs – 2.9 cm.
Included in the museum collections in the 20th century, 4th decade.

Other facts. It is believed to be the first image of the coat of arms of our state, i.e. Vytis.

38

EKSPONATAS

Apyrankė su gunklais, IV a.
Archeologijos rinkinys, AR-734

Bracelet with thickened areas, 4th century.
Archaeological collection, AR-734

Apyrankė su gunklais, IV a.

Žalvarinė masyvi apyrankė su 6 ataugomis (gunklais), galai nesueina. Ataugos kiek išlenktos ir jų paviršius papuoštas trimis taškelių eilutėmis. Apyrankės lankas tarp ataugų papuoštas akučių ir įkirstų taškelių eilėmis.
Radimo aplinkybės. Eksponatas rastas 1926–1927 m. prie Migonių piliakalnio (Kaišiadorių r.), 2–3 metrų atstumu nuo jo, kertant rugius, paviršiuje.

Medžiaga – žalvaris.
Matmenys: skersmuo – 9,9 × 7,8 cm, ataugų ilgis – 6,8 cm, jų plotis – 2,2 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1937 m. liepos 30 d., apyrankę dovanojo Valstybės archeologijos komisijos narys Adomas Garnys.

Kiti faktai. Tokios apyrankės labai retos ir, kaip ir panašaus tipo apyrankės, randamos tik Lietuvos teritorijoje (Pažarstis (Prienų r.), Rūdaičiai (Kretingos r.)). Panašių apyrankių rasta Moščino lobyje, t. y. rytų baltų gyventose teritorijose tarp Ugros ir Okos upių.

Bracelet with thickened areas, 4th century.

Massive brass bracelet with six thickened areas, the ends do not come together. The thickened areas are slightly curved and their surface is decorated with three rows of dots. The bow of the bracelet between the thickened areas is decorated with rows of holes and incised dots.
Circumstances of finding. The exhibit was found in 1926–1927 near Migoniai mound (Kaišiadorys district), at a distance of 2–3 metres from it, while crossing rye, on the surface.

Material: brass.
Dimensions: diameter – 9.9 × 7.8 cm, thickened area length – 6.8 cm, thickened area width – 2.2 cm.
Included in the museum collections on 30 July 1937, the bracelet was donated by the member of the State Archaeological Commission, Adomas Garnys.

Other facts. Such bracelets are very rare and, like bracelets of a similar type, are found only in the territory of Lithuania (Pažarstis (Prienai district), Rūdaičiai (Kretinga district)). Similar bracelets were found in the Moschin hoard, i.e. in the areas inhabited by the eastern whites between the Ugra and Oka rivers.

Kaulinis meškerės kabliukas, 3100–2000 m. pr. Kr.
Archeologijos rinkinys, AR-13

Bone fishing hook, 3100–2000 BC.
Archaeological collection, AR-13

Kaulinis meškerės kabliukas, 3100–2000 m. pr. Kr.

Kaulinis meškerės kabliukas su išpjautu lankeliu. Kabliuko viršūnė turi 3 užbarzdas, o kotelis – du griovelius meškerei pririšti. Kotelio pjūvis apvalus.
Eksponato radimo aplinkybės Eksponatas rastas 1934 m. Jaro ežere (Rokiškio r.), nuleidus ežero vandenį ir kasant upės vagą toje vietoje, kur išteka Jaros-Šetekšnos upė. Kabliukas iškastas žolėtame smėlio sluoksnyje, 1 m gylyje (žemiau dugno).

Medžiaga – kaulas.
Matmenys: ilgis 10,3 cm, plotis su užlenkimu 2,2 cm, kotelio skersmuo 0,8 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 4 dešimtmetyje, meškerės kabliuką padovanojo kultūrtechnikas L. Opanavičius.

Kita informacija. Vėlyvajame neolite žūklė buvo viena iš svarbiausių visuomeninio ūkio formų. Žuvys užaugdavo daug didesnės už dabartines (pvz.: lydekos siekė iki 105 cm, o šamai net iki 245 cm ilgio), tad žūklė buvo pakankamai rentabili. Visur žvejotos daugiausia plėšrios žuvys, ypač lydekos. Būta ir daug kitų žuvų: sterkų, šamų, karšių, plekšnių. Sprendžiant daugiausia iš Šventosios senosios gyvenvietės radinių, žuvys buvo gaudomos jau neolito viduryje (4200–2900 pr. Kr.) pažįstamais būdais: žuvys mušamos kūlėmis ar lazdomis per ploną ledą, badomos žeberklais, medinėmis šakėmis, žvejota ir meškerėmis. Tačiau pagrindinė žūklės priemonė buvo tinklai, mezgami daugiausia iš liepos karnos virvelių ir tinkliniai bučiai.

Bone fishing hook, 3100–2000 BC.

Bone fishing hook with a cut bow. The top of the hook has three grooves and the stem has two grooves for tying the fishing rod. The cross-section of the stem is round.
Circumstances of finding the exhibit: the exhibit was found in 1934 in Lake Jaras (Rokiškis district) after draining the lake water and digging the riverbed at the place where the Jara-Šetekšna river flows. The hook was found in a layer of grassy sand, 1 m deep (below the bottom).

Material: bone.
Dimensions: length – 10.3 cm, width with fold – 2.2 cm, stem diameter – 0.8 cm.
Included in the museum collections in the 1940s, the hook of the fishing rod was donated by cultural technician L. Opanavičius.

Other information. In the late Neolithic period, fishing was one of the most important forms of social economy. Fish grew much larger than they are today (e.g. pike reached up to 105 cm and catfish up to 245 cm long); therefore, fishing was quite profitable. Mostly predatory fish, especially pike, were caught everywhere. There were many other fish: sturgeon, catfish, bream and flatfish. Judging mainly from the findings of the old settlement of Šventoji, the fish were caught from the Middle Neolithic age (4200–2900 BC) in familiar ways: fish were beaten with sticks over thin ice, pierced with spears and wooden forks, and fishing rods were used as well. However, the main fishing gear were nets knitted mostly from linden barn cords, and net traps.

40

EKSPONATAS

Fotografijų albumas „7-ojo pėstininkų Žemaičių kunigaikščio Butegeidžio pulkas 1922–1935 m.“
Fotografijų rinkinys, Fa-16511/1-573

Photo album "7th Infantry Regiment of the Samogitian Duke Butegeidis in 1922–1935."
Collection of photos, Fa-16511/1-573

Fotografijų albumas „7-ojo pėstininkų Žemaičių kunigaikščio Butegeidžio pulkas 1922–1935 m.“

Viršelis tamsiai rudos spalvos su įrašais „7 pėst. Ž. K. Butegeidžio pulkas / Karo muziejui“. Albume 72 lapai. Juose suklijuotos 573 nuotraukos, atspindinčios dalinio dislokacijos vietas Klaipėdoje ir Tauragėje, pulko organizacinę struktūrą, simboliką, naudotą techniką, ginkluotę bei ekipuotę, karių kovinį rengimą, tradicijas, šventes, paradus, laisvalaikį, buitį, kultūrinę, sportinę ir visuomeninę veiklą.

Medžiaga: dermantinas, kartonas, popierius, fotografinis popierius.
Matmenys – 50 × 34,5 × 7,5 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1937 m., albumą muziejui perdavė 7-asis pėstininkų Žemaičių kunigaikščio Butegeidžio pulkas.

Kiti faktai. Šiame fotografijų albume išsaugota gausi vaizdinė medžiaga apie vieną iš Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpio (1918–1940 m.) kariuomenės dalinių – 7-ąjį pėstininkų kunigaikščio Butegeidžio pulką. Pulko įkūrimo data laikoma 1919 m. sausio 9 d., kai iš Kauno miesto ir apskrities karo komendantūroje suformuotos kuopos buvo įsteigtas Kauno batalionas. 1919 m. gruodžio 1 d. batalionas buvo pertvarkytas į 7-ąjį pėstininkų pulką, o 1920 m. sausio pradžioje jam suteiktas Žemaičių kunigaikščio Butegeidžio vardas. Nepriklausomybės kovų metu (1918–1920 m.) dalinio kariai kovėsi su bermontininkais ir lenkais, o 1923 m. dalyvavo Klaipėdos sukilime. Šalyje įsivyravus taikai, dar nuo tų pačių metų kovo 1 d. pulkas buvo dislokuotas Klaipėdoje ir Šilutėje, o 1934 m. persikėlė į Tauragę. 1940 m. birželį prasidėjus pirmajai sovietinei okupacijai pulkas buvo likviduotas tų pačių metų spalio mėn.

Photo album „7th Infantry Regiment of the Samogitian Duke Butegeidis in 1922–1935.“

The cover is dark brown with the inscriptions *"7th INF RGMT of the Samogitian Duke Butigeidis. For the War Museum"*. The album has 72 pages. They include 573 photos reflecting the locations of the partial deployment of the regiment in Klaipėda and Tauragė, the organisational structure of the regiment, symbolism, equipment, armament and gear, military training, traditions, celebrations, parades, leisure, household, cultural, sports and social activities.

Material: enamelled cloth, cardboard, paper, photo paper.
Dimensions: 50 × 34.5 × 7.5 cm.
Included in the museum collections in 1937, the album was transferred to the museum by the 7th Infantry Regiment of the Samogitian Duke Butegeidis.

Other facts. This photo album preserves a wealth of visual material about one of the units of the army of the First Republic of Lithuania (1918–1940) – the 7th Infantry Regiment of Duke Butegeidis. The date of establishment of the regiment is considered to be 9 January 1919, when the Kaunas Battalion was established from a company formed in Kaunas City by the County Military Commandant. On 1 December 1919, the battalion was reorganised into the 7th Infantry Regiment, and at the beginning of January 1920, it was given the name of the Samogitian Duke Butegeidis. During the independence battles (1918–1920), the soldiers of the regiment fought against the Bermontians and Poles and, in 1923, participated in the Klaipėda uprising. After peace was established in the country, the regiment was deployed in Klaipėda and Šilutė and, in 1934, moved to Tauragė. With the onset of the first Soviet occupation in June 1940, the regiment was liquidated in October of the same year.

Šv. Georgijaus kardas, priklausė gen. Silvestrui Žukauskui, Rusija, geležtė pagaminta Vokietijoje Zolingeno firmos „P. D. Lüneschloss“, XX a. pradžia.
Ginklų rinkinys, G-1127

Sabre of St. George, belonged to Gen. Silvestras Žukauskas, Russia, the blade was made in Germany by P. D. Lüneschloss company from Zolingen, beginning of the 20th century.
Weapon collection, G-1127

Šv. Georgijaus kardas, priklausė gen. Silvestrui Žukauskui, Rusija, geležtė pagaminta Vokietijoje Zolingeno firmos „P. D. Lüneschloss“, XX a. pradžia

Kardą sudaro nežymiai lenkta, prie smaigalio abipusiai aštri geležtė su dviem siaurais grioveliais abiejose pusėse ir efesas su kryžma, pereinančia į apsauginį lankelį. Geležtės paviršius yra nikeliuotas, efeso – auksuotas. Vidinėje geležtės pusėje, arčiau efeso, yra dekoro kompozicijoje įrėmintas dvigalvis Rusijos erelis, prie gardos – gamintojo įspausta: P. D. / Lüneschloss / Solingen. Išorinėje geležtės pusėje ties viduriu yra graviruotas įrašas „Офицеры и классные чины 314 пех. Новооскольскаго полка / дорогому и любимому отцу – командиру герою Шавель-Соллы 7–14 Іюля 1915 г.“. Toje pačioje geležtės pusėje: arčiau efeso dekoro kompozicija įrėminta imperatoriaus Nikolajaus II monograma, prie kryžmos gamintojo emblema – ant pusmėnulio sėdintis nuogas žmogus su dešine ranka laikantis strėlę. Efesas paauksuotas, lauro šakelių pavidalo ornamentais dekoruotomis dalimis, su graviruotu įrašu „За храбрость“ abiejose kryžmos pusėse. Išorinėje jo pusėje yra įspausti žymenys ir numeris: rankenos galvoje – ВД, rankenoje prie gardos ...56, ВД. Vidinėje efeso pusėje lankelyje prie rankenos galvos yra įspaustos raidės ВД. Rankenos gale Nikolajaus II monograma ir Šv. Georgijaus ordino kopija. Makštis plieninė, nikeliuota, auksuotais apkaustais ir dviem pakabinimui skirtais žiedais. Visi apkaustai puošti lauro šakelių pavidalo ornamentais. Viršutiniame ir apatiniame makšties apkaustuose (vidinėje jos pusėje) kartojasi įspausti žymenys ir Nr. ВД, ...56. Kardą muziejui padovanojo jo savininkas gen. Silvestras Žukauskas.

Medžiaga: plienas, žalvaris, nikelis, auksas.
Matmenys: bendras ilgis – 952 mm; geležtės ilgis – 803 mm, plotis – 28 mm, storis – 6 mm; masė: su makštimi – 1,20 kg, be makšties – 0,64 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 3–4 dešimtmetyje.

Kiti faktai. 1938 m. birželio 11 d. kardo brangiųjų metalų ekspertizę atliko Karo invalidų graverių dirbtuvių vedėjas Kraujalis.
Pirmojo pasaulinio karo kovų aidas – eksponuojami daiktai, tarp kurių ir Rusijos kariuomenės 314-ojo Novoskolo pėstininkų pulko vado pulkininko Silvestro Žukausko (vėliau pirmojo nepri-

Sabre of St. George, belonged to Gen. Silvestras Žukauskas, Russia, the blade was made in Germany by P. D. Lüneschloss company from Zolingen, beginning of the 20th century.

The sabre consists of a slightly curved, mutually sharp blade at the tip with two narrow grooves on both sides and a pommel with a cross member passing into a protective bow. The surface of the blade is nickel-plated, the pommel is gilded. On the inside of the blade, closer to the pommel, there is a double-headed Russian eagle framed in the decor composition, and the manufacturer's imprint on the protection: *„P. D./Lüneschloss/Solingen“*. There is an engraved inscription on the outside of the blade in the middle „Офицеры и классные чины 314 пех. Новооскольскаго полка/ дорогому и любимому отцу – командиру герою Шавель-Соллы 7–14 Іюля 1915 г.“ On the same side of the blade, closer to the composition of the pommel décor, the monogram of Emperor Nicholas II is framed, the emblem of the manufacturer at the cross member – a naked man sitting on a crescent with his right hand holding an arrow. The pommel is gilded, decorated with ornaments in the form of laurel branches, with an engraved inscription „За храбрость“ on both sides of the cross member. It is embossed with the markings and number on the outside: at the head of the handle – ВД, and the handle at the guard – 56, ВД. On the inside of the pommel, the letters ВД are embossed on the bow at the head of the handle. At the end of the handle is the monogram of Nicholas II and a copy of the Order of St. George. The scabbard is made of steel, nickel-plated, with gold-plated fittings and two rings for suspension. All bindings are decorated with the laurel branch ornaments. The upper and lower scabbard bindings (on the inside) are repeated with embossed markings and No. ВД,... 56. The sabre was donated to the museum by its owner, Gen. Silvestras Žukauskas.

Material: steel, brass, nickel, gold.
Dimensions: total length – 952 mm; blade length – 803 mm, width – 28 mm, thickness – 6 mm; weight: with scabbard – 1.20 kg, without scabbard – 0.64 kg.
Included in the museum collections in the 20th century, 3rd–4th decades.

klausomos Lietuvos kariuomenės vado) Šv. Georgijaus kardas su įrašu „Už drąsą“ paauksuota rankena. Tradicija pasižymėjusius Rusijos kariuomenės karius apdovanoti šaltaisiais ginklais gimė jau XVIII a. pirmajame ketvirtyje. XIX a. viduryje Rusijos kariuomenėje nusistovėjo tvarka apdovanojimo ginklus gaminti pagal konkretų kariuomenės modelį, o jų efesus paauksuoti. 1913 m. apdovanojimo ginklai susieti su Šv. Georgijaus ordinu ir įgijo pavadinimą „Georgijaus ginklai“. Šių ginklų skiriamieji bruožai buvo: 1) kryžmoje arba lankelyje esantis įrašas „За храбрость“ (Už drąsą), 2) sumažinta Šv. Georgijaus IV laipsnio ordino kopija ant rankenos galvos, 3) laurų šakų ornamentas makšties žalvarinėse dalyse, 4) efese pavaizduota imperatoriaus, kuriam valdant savininkas gavo pirmąjį karininko laipsnį, monograma, 5) Georgijaus kutas.

1915 m. liepos 7–14 (naujuoju stiliumi liepos 20–27) d. plk. S. Žukausko vadovaujamas dalinys buvo įtrauktas į Šiaulių operaciją. Jos metu kovojo prieš Vokietijos pajėgas Vidurio Lietuvoje, siekdamas apsaugoti Rusijos 5-osios armijos atsitraukimą. Už nuopelnus mūšiuose 1915 m. lapkričio 24 (n. st. gruodžio 7) d. S. Žukauskas buvo apdovanotas šiuo ginklu, kuris jam įteiktas 1916 m. vasario 19 (n. st. kovo 3) d. Po Pirmojo pasaulinio karo Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, S. Žukauskas įstojo į jos karines pajėgas.

Other facts. On 11 June 1938, the examination of the precious metals of the sabre was performed by the head of the War Engravers' engraving workshop, Kraujalis.

Echoes of the battles of the First World War are the objects on display, including the sabre of St. George of Colonel Silvestras Žukauskas (later the first commander of the independent Lithuanian Army), commander of the 314th Novoscol Infantry Regiment of the Russian Army, „*For Courage*“ with a gilded handle. The tradition of awarding cold weapons to Russian army soldiers was born in the first quarter of the 18th century. In the middle of the 19th century, the Russian army established an order to produce the award weapons according to a specific military model and to gild their pommels. In 1913, the award weapons were associated with the Order of St. George and acquired the title of the „Georgian Weapons“. The distinguishing features of these weapons were: 1) the entry „За храбрость“ (‚*For courage*') at the cross or bow, 2) reduced copy of the Order of St. George IV on the head of the handle, 3) the ornament of laurel branches in the brass parts of the scabbard, 4) a monogram of the emperor under whose rule the owner received the first rank of officer, on the pommel, and 5) a Georgian tassel.

From 7–14 July 1915 (20–27 July in the new style), the unit led by Col. S. Žukauskas was involved in the operation in Šiauliai. They fought against the German forces in central Lithuania in order to protect the withdrawal of the 5th Russian Army. For merits in the battles on 24 November 1915 (on 7 December according to the new style), Žukauskas was awarded this weapon, which was handed to him on 19 February 1916 (on 3 March according to the new style). After Lithuania regained its independence after the First World War, Žukauskas joined its military forces.

42

EKSPONATAS

Sidabrinis vėrinys, XIII–XIV a.
Archeologijos rinkinys, AR-1134/3

Silver necklace, 13th–14th centuries.
Archaeological collection, AR-1134/3

Sidabrinis vėrinys, XIII–XIV a.

Retą sidabrinį antkrūtinį papuošalą sudaro šeši pailgi siaurėjančiais galais karoliai, penki gėlės formos kabučiai su ąselėmis. Kabučiai turi po keturias kiaurymes viduryje. Vėrinį papildo trys kabučiai su inkrustuotu stiklu. Prie kabučių prikabinta po tris apskritus mažesnius kabučius su kiauryme centre. Visi kabučiai ornamentuoti. Dalis jų neišlikę.
Eksponato radimo aplinkybės. Eksponatas priklauso Kretingos lobiui kartu su šešiais pusiau perkirstais lietuviškais trikampio pjūvio lydiniais, dviem antkaklėmis pintu vytiniu lankeliu ir dviem pasaginėm segėm. Lobio radimo aplinkybės nežinomos.

Medžiaga: sidabras, stiklas.
Matmenys: vėrinio ilgis apie 45 cm, kabančių karolių ilgis 4,55 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1938 m. vasario 17 d., šį sidabro lydinių ir papuošalų lobį (iš viso 11 vnt.) muziejus įsigijo iš privataus asmens.

Silver necklace, 13th – 14th centuries.

The rare silver brooch consists of six elongated beads with tapered ends, five flower-shaped charms with eyelets. The charms have four holes in the middle. The necklace is complemented by three charms with inlaid glass. Attached to the charms are three circular smaller charms with a hole in the centre. All charms are ornamented. Some of them have not survived.
Circumstances of finding the exhibit. The exhibit belongs to the hoard of Kretinga together with six half-cut Lithuanian triangular alloys, two collars with a braided bow and two horseshoe-shaped brooches. The circumstances of the hoard finding are unknown.

Material: silver, glass.
Dimensions: the necklace length is about 45 cm, the charm bead length is 4.55 cm.
Included in the museum collections on 17 February 1938, the museum acquired this hoard of silver alloys and jewellery (11 units in total) from a private individual.

43

EKSPONATAS

Ženkliukas Vytauto Didžiojo mirties 500-ųjų (1430–1930 m.) metinių proga, skirtas Vytauto Didžiojo muziejui, Lietuva, 1930 m.
Numizmatikos rinkinys, A-1230/1

Badge. On the occasion of the 500th anniversary of the death of Vytautas the Great (1430–1930), dedicated to the Vytautas the Great Museum, Lithuania, 1930.
Numismatic collection, A-1230/1

Ženkliukas Vytauto Didžiojo mirties 500-ųjų (1430–1930 m.) metinių proga, skirtas Vytauto Didžiojo muziejui, Lietuva, 1930 m.

Ženkliukas stačiakampio formos, balto metalo spalvos, vieno aukšto, vienpusis. Averso centre pavaizduotas muziejus, bokštas ir sodelis. Ties apatine ženkliuko kraštine įrašyta „1430–1930“. Reverse ženkliukas reljefiškai išgaubtas. Tvirtinimas – žiogelis.

Medžiaga – metalas.
Matmenys – 15,3 × 25,3 mm.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 4–5 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Buvusiame 111-ojo Dono kazokų pulko manieže ir cerkvėje 1921 m. vasario 16 d. buvo atidarytas Karo muziejus. Jau 1922 m. pradėta galvoti apie naujojo muziejaus pastato vietą ir statybas. Tačiau veiksmų imtasi tik 1928 m. Tinkamiausiu pripažintas Vladimiro Dubeneckio parengtas projektas. 1930 m. lapkričio 23 d. buvo iškilmingai pašventintas naujų muziejaus rūmų kertinis akmuo. Lėšas muziejaus statybai aukojo asmenys ir įstaigos. Vytauto Didžiojo komitetas pasiūlė viename pastate įkurdinti dar penkis muziejus – M. K. Čiurlionio galeriją, miesto, pedagoginį, prekių pavyzdžių ir gamtos muziejus, didžiausias patalpas, skiriant Karo muziejui. Tačiau galiausiai buvo nuspręsta viename pastate įkurdinti tik Karo muziejų ir M. K. Čiurlionio galeriją. 1934 m. muziejaus pastate buvo pradėta kurti ekspozicijas, nugriautas priešais stovėjęs senasis muziejaus pastatas. 1936 m. vasario 16 d. muziejus atvėrė duris visuomenei. Naujajame bokšte buvo patalpintas Laisvės varpas ir karilionas.

Badge. On the occasion of the 500th anniversary of the death of Vytautas the Great (1430–1930), dedicated to the Vytautas the Great Museum, Lithuania, 1930.

Rectangular badge, white metallic, single-layer, single-sided. In the centre of the obverse is a museum, a tower and a garden. "*1430-1930*" is inscribed at the bottom of the badge. The reverse of the badge is embossed. Fastening – safety pin.

Material: metal.
Dimensions: 15.3 × 25.3 mm.
Included in the museum collections in the 20th century, 4th-5th decades.

Other facts. On 16 February 1921, the War Museum was opened in the former riding hall and church of the 111th Don Cossack Regiment. As early as 1922, the location and construction of the new museum building began to be considered. However, action was only taken in 1928. The project prepared by Vladimiras Dubeneckis was recognised as the most suitable. On 23 November 1930, the cornerstone of the new museum building was solemnly consecrated. Funds for the construction of the museum were donated by individuals and institutions. The committee of Vytautas the Great proposed to house five more museums in one building – the M.K. Čiurlionis Gallery, the Urban, the Pedagogical museums, the Museum of Goods and Museum of Nature, the largest premises to be allocated to the War Museum. However, eventually it was decided to house only the War Museum and the M. K. Čiurlionis Gallery in one building. In 1934, exhibitions were established in the museum building, and the old museum building that stood in front of it was demolished. On 16 February 1936, the museum opened its doors to the public. The new tower hosted the Liberty Bell and the carillon.

Lietuvos karo laivo „Prezidentas Smetona“ jūreivio kasdienės uniformos kepurė ir palaidinė, 1936–1940 m.
Istorinių daiktų rinkinys, E-252/1-2

Daily uniform hat and blouse of the sailor of the Lithuanian “President Smetona” naval ship. 1936-1940.
Historical collection, E-252/1-2

Lietuvos karo laivo „Prezidentas Smetona“ jūreivio kasdienės uniformos kepurė ir palaidinė, 1936–1940 m.

Kepurė – besnapė, pasiūta iš baltos spalvos medvilninio audinio, kepurės lankelis apjuostas juodu šilkiniu kaspinu su užrašu didžiosiomis raidėmis „L. K. L. Prezidentas Smetona“. Kairiajame kepurės šone yra nedidelė rozetė iš juodos šilkinės juostelės. Jūreivio palaidinė pasiūta iš tamsiai mėlynos spalvos vilnonio audinio, tiesaus kirpimo, statytomis rankovėmis, su dviem sagutėmis užsegamais rankogaliais ir didele apykakle, prie jos prisegama mėlynos spalvos medvilninė apykaklė-jūrinukė, kurios kontūras apvestas trimis lygiagrečiomis baltomis juostelėmis, o kampuose – balti Gediminaičių stulpai. Palaidinės kairėje, krūtinės aukštyje, į vidų įsiūta nedidelė kišenėlė.

Medžiaga: vilnonis audinys, medvilninis audinys, šilkas, dažai, plastmasė.
Matmenys: palaidinės ilgis – 63 cm, pečių plotis – 44 cm, rankovės ilgis – 64 cm; jūreivio kepurės aukštis – 9 cm, viršugalvis – 27 × 25 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1938 m., pirkta iš Hėfnerio Šėno (*Höfner Schön*), Berlynas, Vokietija.

Kiti faktai. Lietuvos karinis jūrų laivynas pradėtas formuoti tik 1935 m. Jūrininkų aprangai pasirinktos klasikinio modelio jūreivių uniformos, dėvimos daugelyje pasaulio valstybių laivynų. Besnapė kepurė, palaidinė su plačia apykakle nugaroje, batai puošiami baltomis suvarstomomis blauzdinėmis (vadinamaisiais getrais).

A daily hat and a blouse of a sailor of the Lithuanian „President Smetona“ naval ship, 1936–1940.

The hat is beakless, sewn from white cotton fabric, the bow of the hat is surrounded by a black silk ribbon with the inscription in capital letters “Lithuanian warship *Prezidentas Smetona*”. There is a small rosette of black silk ribbon on the left side of the hat. The sailor‘s blouse is made of dark blue woollen fabric, straight-cut, with built-in sleeves, cuffs with two buttons and a large collar, with the blue cotton seaman‘s collar attachable to it, the outline of which is surrounded by three parallel stripes and white Pillars of Gediminas on the corners. On the left side of the blouse, at chest height, a small pocket is sewn inside.

Material: woollen fabric, cotton fabric, silk, dye, plastic.
Dimensions: blouse length – 63 cm, shoulder width – 44 cm, sleeve length – 64 cm; height of the sailor‘s hat – 9 cm, top – 27 × 25 cm.
Included in the museum collections in 1938, purchased from Höfner Schön, Berlin, Germany.

Other facts. The formation of the Lithuanian Navy only began in 1935. Classic model sailor uniforms, worn by the fleets of many countries of the world, have been chosen for the sailors‘ clothing. Sailor‘s hat, a blouse with a wide collar on the back, shoes decorated with lace-up leggings.

45

EKSPONATAS

Skulptūros „Liūtai“, Ivanas Prokofjevas, 1832 m., Sankt Peterburgas.
Meno rinkinys, D-1352, D-1353

Sculptures "Lions", Ivan Prokofiev, 1832, St. Petersburg.
Art collection, D-1352, D-1353

Skulptūros „Liūtai“, Ivanas Prokofjevas, 1832 m., Sankt Peterburgas

Skulptūrų atliejos sukurtos skulptoriaus Ivano Prokofjevo. Jas autorius nuliejo pagal vokiečių dailininko Johano Gotlybo Prango piešinius.

Medžiaga, technika – geležies liejinys.
Matmenys: skulptūra – 148 × 200 cm; postamentas – 160 × 70 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1938 m., iš Astravo dvaro. Tai buvo grafo Jono Jurgio Tiškevičiaus dovana muziejui.

Kiti faktai. Šių kūrinių kopijos papuošė daugelį to meto Rusijos imperijos rūmų, dvarų ir žymių statinių portalus. Piešdamas skulptūrų eskizus skulptorius Ivanas Prokofjevas beveik identiškai atvaizdavo garsiuosius Medičių (*Medici*) liūtus. Vienas iš marmurinių skulptūrų prototipų buvo sukurtas XVI a. Italijoje. Antras iš jų išlikęs dar nuo Romos imperijos laikų. Iki 1598 m. šios liūtų skulptūros puošė Medičių giminės rūmus Romoje. Nuo 1789 m. originalios liūtų skulptūros eksponuojamos Florencijoje, Italijoje, galerijoje „Loggia dei Lanzi“, vadinamojoje Antikinio ir renesanso meno skulptūrų galerijoje po atviru dangumi.

Sculptures „Lions“, Ivan Prokofiev, 1832, St. Petersburg.

The sculpture cast models were created by the sculptor Ivan Prokofiev. They were cast by the author according to the drawings of the German artist Johann Gotby Prang.

Material, technique: iron casting.
Dimensions: sculpture – 148 × 200 cm; pedestal – 160 × 70 cm.
Included in the museum collections in 1938, from the manor of Astravas. This was a gift from Count Jonas Jurgis Tiškevičius to the museum.

Other facts. Copies of these works adorned many portals of palaces, mansions and famous buildings of the Russian Empire at that time. When drawing the sketches of the sculptures, the sculptor Ivan Prokofiev almost identically depicted the famous Lions of Medici. One of the prototypes of marble sculptures was created in the 16th century in Italy. The second of them has survived since the times of the Roman Empire. Until 1598, these sculptures of lions adorned the palace of the Medici family in Rome. Since 1789, the original lion sculptures are on display in Florence, Italy, at the Loggia dei Lanzi gallery, an open-air sculpture gallery of ancient and Renaissance art.

46

EKSPONATAS

Šarvuotojo traukinio „Gediminas“ modelis.
Ginklų rinkinys, G-820

Model of the armoured Gediminas train.
Weapon collection, G-820

Šarvuotojo traukinio „Gediminas“ modelis, Lietuva, XX a. 4 dešimtmetis

Modelis sudarytas iš pusiau šarvuoto garvežio, šarvuoto tenderio, dviejų keturašių platformų (lėkštvagonių), dviašio šarvuoto kulkosvaidžių vagono. Garvežio kabina ir garo mašina taip pat šarvuotos. Iš abiejų kabinos pusių, ant šarvų užrašytas traukinio pavadinimas ir pavaizduotas Vytis. Tenderis šarvuotas, su traukinio vado bokšteliu. Platformose po du pabūklus su padidintais skydais ir po vieną šaudmenų saugyklą. Šarvuotas kulkosvaidžių vagonas yra ginkluotas šešiais kulkosvaidžiais (galima montuoti aštuonis kulkosvaidžius).

Medžiaga: metalas, dažai.
Matmenys: garvežio ir tenderio ilgis – 82 cm, aukštis – 21 cm; platformos su pabūklais ilgis – 72 cm; kulkosvaidžių vagono ilgis – 33 cm, aukštis – 17 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1940 m. liepos 29 d. iš Šarvuočių rinktinės.

Kiti faktai. Sprendimas pastatyti šį šarvuotąjį traukinį priimtas 1920 m. sausio mėn. Pirmasis Lietuvos kariuomenės šarvuotasis traukinys „Gediminas“ buvo apšarvuotas Kauno geležinkelių dirbtuvėse ir naudotas kovose su Lenkijos kariuomene 1920 m. rugsėjo–spalio mėn. Spalio pradžioje dalis traukinio atiteko Varėną puolusiems lenkams. Lapkričio mėn., po remonto geležinkelių dirbtuvėse, traukinys vėl dalyvavo veiksmuose prieš Lenkijos kariuomenę. 1921 m. rugpjūčio 1 d. „Gediminas“ tapo sudėtine Lietuvos kariuomenės Šarvuotųjų traukinių pulko dalimi. 1935 m. rugpjūčio 1 d. *de jure*, o rugpjūčio 14 d. *de facto* šarvuotųjų traukinių kuopa su vieninteliu šarvuotuoju traukiniu „Gediminas“ buvo išformuota.

Model of the armoured Gediminas train, Lithuania, 20th century, 4th decade.

The model consists of a semi-armoured steam locomotive, an armoured tender, two four-axle platforms (flat wagons), and a two-axle armoured machine gun wagon. The steam locomotive cabin and steam engine are also armoured. On both sides of the cab, the name of the train is written on the armour and Vytis is depicted. The tender is armoured, along with the train commander's tower. On the platforms there are two cannons with enlarged shields and one ammunition storage. The armoured machine gun wagon is armed with six machine guns (eight machine guns can be fitted).

Material: metal, paint.
Dimensions: steam locomotive and tender length – 82 cm, height – 21 cm; length of the platform with cannons – 72 cm; machine gun length – 33 cm, height – 17 cm.
Included in the museum collections on 29 July 1940 from the Armoured Train Squad.

Other facts. The decision to build this armoured train was made in January 1920. The first armoured train of the Lithuanian Armed Forces „Gediminas“ was armoured in Kaunas railway workshops and used in battles with the Polish army in September–October 1920. At the beginning of October, part of the train went to the Poles who attacked Varėna. In November, after repairs at a railway workshop, the train was again involved in actions against the Polish army. On 1 August 1921, Gediminas became an integral part of the Lithuanian Army's Armoured Train Squad. On 1 August 1935, *de jure*, and on 14 August 1935, *de facto*, the Armoured Train Squad with the only armoured train „Gediminas“ was disbanded.

47

EKSPONATAS

Lietuvos kariuomenės 4-ojo pėstininkų Karaliaus Mindaugo pulko 2-ojo laipsnio Vyčio Kryžiaus vėliava, įteikta Respublikos prezidento 1926 m. gegužės 28 d.

Vėliava dvipusė. Dešinioji pusė šviesiai žalios spalvos šilkinio ripso. Centre raudoname skyde šilkiniais įvairiaspalviais siūlais išsiuvinėtas karaliaus Mindaugo portretas. Virš skydo – karališkoji karūna, apačioje – ąžuolo lapų vainikas. Iš abiejų šonų skydą juosia geltonais šilkiniais siūlais didžiosiomis raidėmis išsiuvinėtas pulko šūkis „Viešpatie, padėk mums – Tėvynės laisvę ir garbę ginam!“ Vėliavos kraštai dekoruoti dviem tautinių ornamentų juostomis. Tarp jų žaliais šilkiniais siūlais išsiuvinėtos rūtų šakų girliandos. Viršutinėje girliandoje – raudonas skydas su Vyčio Kryžiumi, apatinėje girliandoje baltame skyde išsiuvinėta pulko įkūrimo data 1918 XII 29. Kampuose tarp juostelių išsiuvinėti trikampiai skydai su miestų, kuriuos pulkas išvadavo ir gynė, herbais ir kautynių datomis: Kėdainiai (1919 II 7–10), Panevėžys (1919 V 19), Šiauliai (1919 XI 21–22), Kernavė (1920 XI 21–22). Vidiniuose tautinių juostelių rėmo kampuose geltonais šilkiniais siūlais išsiuvinėti stilizuoti saulės spinduliai, o raudonais šilkiniais siūlais – pulko numeris „4“. Kairioji vėliavos pusė – raudonos spalvos šilkinio ripso, centre – Vytis. Laisvi vėliavos kraštai apsiūti 5 cm pločio raudonos ir žalios spalvos šilkinių siūlų kutais. Prie vėliavos koto pritvirtinta Vyčio Kryžiaus juosta.

Medžiaga: šilkinis ripsas, šilkiniai siūlai, metalizuoti siūlai.
Matmenys – 128 × 140 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1940 m. rugpjūčio 9 d., Liaudies kariuomenės įsakymu Nr. 109 § 9 4-ojo pėstininkų Lietuvos karaliaus Mindaugo pulko vėliava ir vėliavos prikalimo atributika buvo perduota į muziejų. 1951 m. kartu su kitomis karinių dalinių vėliavomis ją perėmė LTSR VRM centrinis archyvas. Į muziejaus rinkinius vėliava buvo grąžinta 1990 m.

Kiti faktai. Vėliavos projektą piešė dailininkas kpt. Andrius Lopuchinas – Vyriausiojo štabo Rikiuotės skyriaus vėliavų, ordinų ir kitų ženklų braižytojas. Vėliava pasiūta Šveicarijoje, firmoje „Fraefel & Co“. Vėliavos pasiuvimas kainavo apie 900 šveicariškų frankų. Baigiamuosius darbus – vėliavos koto gamybą, jo pagražinimus – sidabrinį vėliavos žiedą ir teksto graviravimą – atliko kariuomenės Tiekimo valdybos ūkio skyrius. 8,8 cm aukščio sidabriniame paauksuotame žiede buvo išgraviruotas užrašas su vėliavos įteikimo data. Prie koto viršaus pririšamos juostos buvo tvirtinamos sidabrinės plokštelės su išgraviruotais svarbiausių pulko mūšių vietovardžiais ir datomis bei sidabrinės ąžuolo šakelės, žyminčios Vyčio Kryžiaus vėliavos laipsnius. Dvi šakelės žymėjo 2-ąjį laipsnį.

The flag of the Vytis Cross of the 2nd degree of the 4th Infantry King Mindaugas Regiment of the Lithuanian Armed Forces, presented by the President of the Republic on 28 May 1926.

The flag is double-sided. The right side is in light green rib weave silk. In the centre, a portrait of King Mindaugas is embroidered with silk multicoloured threads on a red shield. Above the shield is a royal crown, and at the bottom is a wreath of oak leaves. On both sides, the shield is surrounded by the slogan of the regiment, embroidered in large letters with yellow silk threads, *"God help us – Fatherland's freedom and honor we defend!"* The edges of the flag are decorated with two ribbons of national ornaments. Among them are garlands of rue twigs embroidered with green silk threads. In the upper garland there is a red shield with Vytis Cross, in the lower garland the date of the establishment of the regiment embroidered on a white shield: 1918 XII 29. Triangular shields are embroidered in the corners between the ribbons with the coats of arms of the cities liberated and defended by the regiment, and the dates of the battles: Kėdainiai (1919 II 7–10), Panevėžys (1919 V 19), Šiauliai (1919 XI 21–22), Kernavė (1920 XI 21–22). In the inner corners of the frame of the national ribbons, stylised sun rays are embroidered in yellow silk, and the regiment number „4“ is embroidered with red silk threads. The left side of the flag is made up rib weave silk, with Vytis in the centre. The free edges of the flag are hemmed with 5 cm-wide red and green silk thread tassels. A Vytis Cross band is attached to the mast.

Material: rib weave silk, silk threads, metallised threads.
Dimensions: 128 × 140 cm.
Included in the museum collections on 9 August 1940, by the People's Army Order No. 109 § 9, the flag of the 4th Infantry Regiment of King Mindaugas of Lithuania and the attributes of the hoisting of the flag were handed over to the museum. In 1951, together with other flags of the military units, it was taken over by the central archive of the Ministry of the Interior of the Lithuanian SSR. The flag was returned to the museum collections in 1990.

Other facts. The flag design was drawn by the artist Capt. Andrius Lopuchinas – a draftsman of flags, orders and other insignia of the Order Division of the Chief of Staff. The flag was made in Switzerland by the Fraefel & Co. company. It cost about 900 Swiss francs to sew the flag. The final works – the production of the mast and its embellishments, and the silver flag ring and the text engraving – were performed by the Facility Department of the Army Supply Board. An inscription with the date of delivery of the flag was engraved on the 8.8 cm-high silver gilded ring. Attached to the top of the stem were silver bands with engraved place names and dates of the most important battles of the regiment, and silver oak twigs marking the degrees of the Vytis Cross flag. Two twigs marked the 2nd degree.

47

EKSPONATAS

Lietuvos kariuomenės 4-ojo pėstininkų Karaliaus Mindaugo pulko 2-ojo laipsnio Vyčio Kryžiaus vėliava, įteikta Respublikos prezidento 1926 m. gegužės 28 d.
Istorinių daiktų rinkinys, E-6218

The flag of the Vytis Cross of the 2nd degree of the 4th Infantry King Mindaugas Regiment of the Lithuanian Armed Forces, presented by the President of the Republic on 28 May 1926.
Historical collection, E-6218

48

EKSPONATAS

Lietuvos kariuomenės 2-ojo pėstininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo pulko vėliavos prikalimo atributai. 1927 m.
Istorinių daiktų rinkinys, E-4391/2 (Sk-2)

Attributes of the hoisting of the flag of the 2nd Infantry of the Grand Duchy of Lithuania Algirdas Regiment. 1927.
Historical collection, E-4391/2 (Sk-2)

Lietuvos kariuomenės 2-ojo pėstininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo pulko vėliavos prikalimo atributai. 1927 m.

Padėkliukas – sidabrinis, paauksuotas, stačiakampio užapvalintais kampais formos, pakraščiai – profiliuoti, šonuose dvi profiliuotos rankenėlės. Padėkliukas ornamentuotas auksuotu reljefiniu geometriniu motyvu, centre pritvirtintas auksinis skydas su sidabriniu Vyčiu, kampuose iškalinėtas pulko numeris – 2, apatiniame pakraštyje išraižytas tekstas didžiosiomis raidėmis: „1927 m. liepos mėn. 24 diena“. Plaktukėlio galvutė – žalvarinė, profiliuota, dekoruota geometriniu motyvu, kotelis medinis, dažytas rudais dažais. Vėliavos prikalimo atributai sudėti į kartoninę dėžutę, kurios vidus dengtas melsvos spalvos satinu. Šalia padėkliuko dėžutėje yra nedidelė Vyčio Kryžiaus vėliavos spalvų gairelė, kurioje sidabriniais metalizuotais siūlais išsiuvinėta ąžuolo šaka su gilėmis. Padėkliukas pagamintas Rusijoje, graviravimo ir dekoravimo tautine simbolika darbai atlikti Z. Šapiro juvelyrinėse dirbtuvėse Kaune, Laisvės al. 38. Firminis juvelyrinių dirbtuvių ženklelis pritvirtintas dėžutės dangtelio apačioje.

Medžiaga: sidabras (praba 84), auksas, medis, žalvaris, muaras, sidabro siūlai.
Matmenys: padėkliuko – 24 × 14 cm, **masė** – 177 g, plaktukėlio ilgis – 17,5 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1940 m. vasarą, likviduojant Lietuvos kariuomenę ir Lietuvos šaulių sąjungą, kartu su kitomis relikvijomis.

Kiti faktai. 1926 m. gegužės mėn. 8 d. Lietuvos Prezidentas patvirtino naujus kariuomenės vėliavų įstatus, kuriuose buvo nustatytos pulkų apdovanojimo vėliavomis taisyklės. Naujas vėliavas pulkams skirdavo Respublikos Prezidentas. Dažniausiai jos buvo įteikiamos švenčiant pulko metinę šventę. Vėliavos pulkams buvo suteikiamos tarpininkaujant Krašto apsaugos ministerijai, jei karinė dalis nebuvo laikino pobūdžio. Taip pat naujomis vėliavomis buvo apdovanojami iš naujo suformuoti kariniai daliniai. Vėliavos prikalimo ir pašventinimo ceremonialo ištakų ieškota praeityje, pasiremta 1786 m. LDK kariniu statutu. Iškilmingam vėliavos prikalimo ceremonialui kiekvienas pulkas buvo pasigaminęs specialius vėliavos prikalimo prie koto atributus: plaktukėlį ir padėkliuką. Prikalimo metu vėliavos marška buvo apvyniojama apie kotą. Prie koto tvirtinamas specialus kaspinėlis (juostelė), per kurį plaktukėliu viena po kitos kalamos varinės dekoratyvinės vinutės, po vėliava padėjus padėkliuką. Pirmąją vinutę tradiciškai prikaldavo prezidentas arba, jo nesant, vyriausiasis laipsniu iškilmėse dalyvaujantis viršininkas, po to pulko vadas, kuris perduodavo plaktuką vyresniam pagal laipsnį vadui ir pulko kariams. Visi vėliavos prikalimo ceremonijos dalyviai pasirašydavo specialiame sąraše, kuris buvo saugomas kartu su pulko vėliava.

Attributes of the hoisting of the flag of the 2nd Infantry of the Grand Duchy of Lithuania Algirdas Regiment, 1927.

Coaster – silver, gilded, rectangular with rounded corners, profiled edges, two profiled handles on the sides. The coaster is ornamented with a gilded embossed geometric motif, a gold shield with a silver Vytis is attached in the centre, the number of the regiment is engraved in the corners – “2”, the text is engraved in capital letters at the bottom: *“July 24, 1927”*. The hammer head – brass, profiled, decorated with a geometric motif, wooden handle painted in brown. The flag nailing attributes are placed in a cardboard box with a blue satin coating on the inside. Next to the coaster in the box is a small colour tag of the Vytis Cross flag, in which an oak branch with acorns is embroidered with silver metallised threads. The coaster was made in Russia, engraving and decoration with national symbols was performed in the Z. Šapiro jewellery workshop in Kaunas, Laisvės al. 38. The brand name of the jewellery workshop is affixed to the bottom of the box lid.

Material: silver (assay 84), gold, wood, brass, moiré, silver thread.
Dimensions: coaster – 24 × 14 cm, weight – 177 g, hammer length – 17.5 cm.
Included in the museum collections in the summer of 1940, during the liquidation of the Lithuanian Armed Forces and the Lithuanian Riflemen‘s Union, the museum‘s collections were supplemented by along with other relics.

Other facts. On 8 May 1926, the President of Lithuania approved new statutes for the flags of the Army, which established the rules for awarding flags to regiments. New flags were issued to the regiments by the President of the Republic. They were usually handed over in celebration of the regiment‘s annual celebration. Flags were awarded to regiments through the Ministry of National Defence if the military unit was not of a temporary nature. New flags were also awarded to newly established military units. The origins of the flag-raising and consecration ceremony are traced back to 1786, on the basis of the Military Statute of the Grand Duchy of Lithuania. For the solemn flag-raising ceremony, each regiment produced special attributes for flag nailing on the mast: a hammer and a coaster. At nailing, the flag cloth was wrapped around the mast. A special ribbon (strip) is attached to the mast, through which copper decorative nails are hammered one after the other with a hammer, placing a coaster under the flag. The first nail was traditionally nailed by the president or, in his absence, the chief commander by decree, followed by the commander of the regiment, who subsequently handed the hammer to the commander-in-chief and soldiers of the regiment. All participants in the flag-raising ceremony signed on a special list, which was kept along with the regiment flag.

Rašalinė, Lietuvos kariuomenės Patrankų ir ginklų remonto dirbtuvių kolektyvo dovana kariuomenės vadui gen. S. Žukauskui, 1923 m. lapkričio 23 d.
Istorinių daiktų rinkinys, E-4166/17

Inkpot, a gift of the cannon and weapon repair workshop team of the Lithuanian Armed Forces to the Commander of the Armed Forces Gen. S. Žukauskas, 23 November 1923
Historical collection, E-4166/17

Rašalinė, Lietuvos kariuomenės Patrankų ir ginklų remonto dirbtuvių kolektyvo dovana kariuomenės vadui gen. S. Žukauskui. 1923 m. lapkričio 23 d.

Rašalinė ir priedai pritvirtinti prie kvadrato formos nikeliuoto metalinio pagrindo su keturiomis profiliuotomis kojelėmis. Rašalinė pagaminta iš artilerijos sviedinio imitacijos, kurioje įmontuoti du keturkampiai skaidraus balto stiklo indeliai rašalui, uždengiami apskritais profiliuotais juodo stiklo dangteliais. Rašalinės priekyje pritvirtinta žalvarinė plokštelė su įrašu „Kariuomenės Vadui Generolui Žukauskui, Patrankų ir Ginklų taisymo Dirbtuvių karininkai, civiliai ir darbininkai. Kaunas, 1923 m. lapkričio mėn. 23 d.“ Už rašalinės, į artilerijos sviedinio tūtelės imitaciją, įmontuotas šepetukas plunksnakočiams valyti, kitoje tokioje pat tūtelėje – peleninė su stovu degtukų dėžutei. Pieštukai ir plunksnakočiai buvo sustatomi už šepetuko, į stovą, imituojantį šautuvų piramidę. Rašalinę puošia centre pritvirtintas suvenyrinis patrankos modelis. Vienintelis mobilus priedas – prespapjė, prie kurio išgaubtosios dalies buvo tvirtinami sugeriamojo popieriaus lapeliai, skirti nusausinti tušu ar rašalu parašytą tekstą.

Medžiaga: metalas, stiklas, žalvaris, medis, šeriai.
Matmenys – 40 × 40 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1940 m. kartu su kitais kariuomenės ir šaulių prizais, likviduojant Lietuvos kariuomenę ir LŠS.

Kiti faktai. Kariuomenės vadas – aukščiausias Lietuvos kariuomenės karinis valdininkas, kurį skiria Lietuvos Respublikos prezidentas. Generolas Silvestras Žukauskas (1860–1937) – vienas žymiausių Lietuvos karinių veikėjų, kariuomenės vadu buvo paskirtas tris kartus:

- 1919 m. gegužės 7 d.–1919 m. rugsėjo 26 d. – vyriausiasis kariuomenės vadas.
- 1920 m. vasario 23 d.–1920 m. birželio 14 d. – vyriausiasis kariuomenės vadas.
- 1923 m. birželio 6 d.–1928 m. sausio 26 d. – kariuomenės vadas.

Inkpot, a gift of the cannon and weapon repair workshop team of the Lithuanian Armed Forces to the Commander of the Armed Forces Gen. Žukauskas, 23 November 1923.

The inkpot and accessories are attached to a square-shaped nickel-plated metal base with four profiled legs. The inkpot is made of an imitation artillery projectile with two rectangular clear white glass containers for ink, covered with round profiled black glass lids. A brass plate is attached to the front of the inkpot with the inscription *"To the Commander of the Lithuanian Armed Forces General Žukauskas from officers, civilians and workers of the cannon and weapon repair workshop. November 23, 1923"*. Behind the inkpot a brush for cleaning pens is installed in the imitation of an artillery projectile tube, an ashtray with a stand for a matchbox is attached in another tube. Pencils and pens were placed behind the brush, in a stand imitating a pyramid of shutdowns. The inkpot is decorated with a souvenir cannon model attached to the centre. The only mobile accessory is a paper press to which sheets of absorbent paper have been attached to the convex part to dry the text written in ink.

Material: metal, glass, brass, wood, bristles.
Dimensions: 40 × 40 cm.
Included in the museum collections in 1940 together with other Army and Riflemen's prizes, liquidating the Lithuanian Army and the Lithuanian Riflemen's Union.

Other facts. The Commander of the Armed Forces is the highest military official of the Lithuanian Armed Forces, appointed by the President of the Republic of Lithuania. General Silvestras Žukauskas (1860–1937) – one of the most famous Lithuanian military figures – was appointed Commander of the Armed Forces three times:

- From 7 May 1919 to 26 September 1919 – Commander-in-Chief of the Armed Forces.
- From 23 February 1920 to 14 June 1920 – Commander-in-Chief of the Armed Forces.
- From 6 June 1923 to 26 January 1928 – Commander of the Armed Forces.

50

EKSPONATAS

Desiukiškių tipo kalavijas, XIII a. pirma pusė.
Archeologijos rinkinys, AR-1450

Desiukiškiai type sword, first half of the 13th century.
Archaeological collection, AR-1450

Desiukiškių tipo kalavijas, XIII a. pirma pusė

Kalavijo viršūnė nulaužta, skersinis išlenktas, kurio galai platėja ir nusvyra viršūnės link. Rankenos buoželė yra netaisyklingos trapecijos formos su išlenkta apatine briauna ir įlenktomis šoninėmis briaunomis. Abiejose kalavijo pusėse išilgai eina griovelis. Kalavijo skersinio ir buoželės abi pusės ornamentuotos sidabrinėmis plokštelėmis.
Eksponato radimo aplinkybės. Eksponatas rastas Desiukiškiuose, Anykščių rajone, 1 m gylyje, priemolyje.

Medžiaga: geležis, sidabras.
Matmenys: ilgis 84 cm, skersinio ilgis 16,4 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1940 m. liepos 19 d., gauta iš Staškūniškio pradžios mokyklos vedėjo I. Šibailos.

Kiti faktai. Desiukiškių tipo kalavijai – prabangūs vienarankiai, dviašmeniai kalavijai. Analogų šiems kalavijams Europoje maža, todėl archeologas Vytautas Kazakevičius išskyrė atskirą šių kalavijų tipą ir pavadino jį Desiukiškių tipu. Visi šio tipo ginklai atsitiktinai aptikti Desiukiškių, Anykščių, Kuršų, Telšių ir Raudonės, Jurbarko rajonų vietovėse.

Desiukiškiai-type sword, first half of the 13th century.

The apex of the sword is broken, the transverse is curved, the ends of which widen and tilt towards the apex. The handle butt groove is irregularly trapezoidal in shape with a curved lower edge and side edges tilted to the inside. A groove runs along both sides of the sword. Both sides of the sword crossbar and the butt are ornamented with silver plates.
Circumstances of finding the exhibit. The exhibit was found in Desiukiškiai, Anykščiai district, at a depth of 1 m, in the loam.

Material: iron, silver.
Dimensions: length – 84 cm, crossbar length – 16.4 cm.
Included in the museum collections on 19 July 1940, received from I. Šibaila, the head of Staškūniškis Primary School.

Other facts. Desiukiškiai-type swords are luxury one-handed, double-edged swords. There are few analogues of these swords in Europe, therefore archaeologist Vytautas Kazakevičius singled out a separate type of these swords and called it the Desiukiškiai type. All weapons of this type were accidentally found in Desiukiškiai, Anykščiai, Curonian, Telšiai and Raudonė areas, and Jurbarkas district.

Arbaletas su vokiškuoju įtempimo mechanizmu, Vokietija, XVI a.
Ginklų rinkinys, G-822

Crossbow with German tensioning mechanism, Germany, 16th century.
Weapon collection, G-822

Arbaletas su vokiškuoju įtempimo mechanizmu, Vokietija, XVI a.

Šį arbaletą efektyviu vokiškuoju įtempimo mechanizmu (suktuvu) sudaro plieninis lankas su temple, medinis apsodas su buože ir įtempimo mechanizmas. Medinis apsodas puoštas kaulinėmis plokštelėmis, kurių paviršius išraižytas geometriniais ir augaliniais motyvais. Įtempimo mechanizmo dantytos juostos viršuje septynios ėsdintos žmonių (galbūt – moterų) figūros komponuojamos arkose. Figūros pavaizduotos ilga apranga su skirtingais atributais (raktu, skydu, kardu, arfa, trimitu, rašto ritiniu, knyga) rankose. Įtempimo ratuko viršuje yra chemiškai ėsdinta ir auksuota kompozicija: auksaspalviame fone pavaizduoti du heraldiniai skydai su puošniais šalmais viršuje. Kairiajame skyde – Saksonijos, Prūsijos, Bavarijos ir kitų Vokietijos žemių herbai, o dešiniajame – trys liūtai. Tarp šių dviejų šalmų yra trečias raguotas šalmas. Arbaleto įtempimo mechanizmas be rankenėlės.

Medžiaga: plienas, medis, geltonos spalvos metalas, organinės kilmės audinys, tekstilinis audinys.
Matmenys: apsodo ilgis – 664 mm, lanko ilgis – 685 mm; masė – 7,18 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1940 m. rugpjūčio 20 d., rastas Žemės ūkio kooperatyvų „Sindikatas“ sandėlyje (Kaunas, Kęstučio g. 29). Ginklas priklausė grafų Tiškevičių kolekcijai.

Kiti faktai. Arbaletas nuo seno Europoje kare ir medžioklėje naudotas templinis ginklas su templės įtempimo ir paleidimo mechanizmu. Jis buvo itin paplitęs viduramžiais, tačiau buvo naudojamas ir vėlesniais laikais. Paprastus lankus arbaletai pranokdavo taiklumu ir kaunamąja galia, tačiau nusileisdavo jiems šaudymo greičiu. XVI a. arbaletai buvo naudojami kare žymiai rečiau nei ankstesniais laikais. Europos valstybių kariuomenėse juos kaip lankus palaipsniui pakeitė šaunamieji parakiniai ginklai. Tačiau arbaletai liko aristokratų, medžiotojų ir šaudymo entuziastų naudojamais kiek ekstravagantiškais ginklais. Pasikeitė arbaletų konstrukcija ir puošyba. Ištaigingą aristokratų gyvenseną ir pomėgius atitiko įmantriai puošti ginklai, todėl XVI–XVIII a. arbaletai neretai tapdavo tikrais meno kūriniais. Arbaleto medinis apsodas būdavo puošiamas kaulinėmis, metalinėmis inkrustacijomis, kurių paviršius būdavo dailiai išraižomas, metalinės dalys puošiamos chemiškai ėsdintais augaliniais ir geometriniais motyvais, medžioklės ir kitokiomis scenomis, paauksuojamos, lankas ir apsodas puošiamas kutais. Toks ginklas būdavo puošiamas laikantis epochos stiliaus, todėl atspindėdavo to laikotarpio dvasią.

Crossbow with German tensioning mechanism, Germany, 16th century.

This crossbow with an efficient German tensioning mechanism (cranequin) consists of a steel bow with a string, a wooden stock and a tensioning mechanism. The wooden stock is decorated with bone plates, the surface of which is carved with geometric and plant motifs. At the top of the toothed strip of the tensioning mechanism, seven etched figures of people (perhaps women) are composed in arches. The figurines are depicted in long robes with different attributes (a key, a shield, a sword, a harp, a trumpet, a scroll, a book) in the hands. At the top of the tension wheel is a chemically etched and gilded composition: two heraldic shields with ornate helmets on top, depicted in a golden background. In the left panel are the coats of arms of Saxony, Prussia, Bavaria and other German lands, and in the right panel are the three lions. Between these two helmets is a third horned helmet. The crossbow tensioning mechanism is without a handle.

Material: steel, wood, yellow metal, organic fabric, textile fabric.
Dimensions: limb length – 664 mm, arc length – 685 mm; weight – 7.18 kg.
Included in the museum collections on 20 August 1940, found in the warehouse of the Agricultural Cooperatives Sindikatas (Kaunas, Kęstučio Str. 29). The weapon belonged to the collection of Counts Tiškevičius.

Other facts. The crossbow has long been used in war and hunting in Europe as a string weapon with a string tensioning and releasing (shooting) mechanism. It was extremely popular in the Middle Ages but was also used in later times. Crossbows surpassed simple bows in accuracy and fighting power but gave up the shooting speed. In the 16th century, crossbows were used in war much less frequently than in previous times. In the armies of European states, they were gradually replaced as bows by firearms. However, crossbows remained somewhat extravagant weapons used by aristocracy, hunters and shooting enthusiasts. The design and decoration of the crossbows have changed. The magnificent lifestyle and hobbies of the aristocrats were matched by intricately decorated weapons, therefore in the 16th–18th centuries, crossbows were often made as real works of art. The wooden stock of the crossbow was decorated with bone and metal inlays, with a beautiful carved surface, the metal parts were decorated with chemically etched plant and geometric motifs, hunting and other scenes, gilded, and the bow and were decorated with tassels. Such a weapon was decorated in the style of the epoch, thus reflecting the spirit of that period.

52

EKSPONATAS

Rondašas (apskritas skydas), Vakarų Europa, XVI a. Tikėtina – XIX a. kopija

Skydas plieninis, apskritas, išgaubtas į išorę, su smaigaliu išorinėje pusėje ties viduriu ir dviem diržais rankai vidinėje pusėje. Skydo paviršius gausiai dekoruotas cheminio ėsdinimo būdu išgautais ornamentais ir karinėmis kompozicijomis. Nuo vidurio link krašto tęsiasi 8 laukai, kuriuose yra išdėstyti puošybos elementai. Laukuose augalinių motyvų, fantastinių būtybių, ginklų ir muzikinių instrumentų apsuptyje pavaizduoti antikinių bruožų turintys karių biustai (iki pusės krūtinės) ir renesansinius šarvus bei šalmus dėvintys kariai, ginkluoti daugiausia skydais ir kalavijais. Vienas karys pavaizduotas su renesansine apranga ir plunksna papuošta kepure. Skydo kraštai užlenkti į vidų, dekoruoti brūkšniais, sudarančiais vijos vaizdą. Smaigalys briaunuotas (maždaug 7,7 cm ilgio), prie pagrindo aprėmintas dailiais kaltiniais plieno lapeliais. Prie skydo jis prikniedytas iš vidaus. Vidinėje skydo pusėje esančių rankenų tvirtinimo elementai plieniniai, kūgio formos, briaunuoti, sujungti su diržais per skyde esančias angas. 34 kniedės vidinėje pusėje laiko odinę 25 mm pločio juostą. Diržai ir juosta gelsvos (smėlio) spalvos verstos odos.

Medžiaga: plienas, oda, tekstiliniai siūlai.
Matmenys skersmuo – 612 mm; masė – 3,86 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1940 m. rugpjūčio 20 d. Skydas rastas Žemės ūkio kooperatyvų „Sindikatas“ sandėlyje (Kaunas, Kęstučio g. 29).

Kiti faktai. Apskriti skydai buvo naudojami jau senovėje. Tai vienas labiausiai paplitusių skydų tipų, kurį viduramžiais tebenaudojo pėstininkai ir kavalerija. Vėlyvaisiais viduramžiais ir Renesanso laikais Europoje daugiausiai pėstininkų naudojamam apskritam skydui prigijo rondašo pavadinimas. Toks skydas buvo gaminamas iš lengvos medienos, neretai aptraukiamas oda, sutvirtinamas metalinėmis vinimis, turėdavo umbą, vėlesniais laikais apkaustomas metalinėmis plokštėmis. Rondašus mūšyje naudodavo kalavijais, vėliau rapyromis ir kai kuriais kitais šaltaisiais ginklais ginkluoti kariai. XVI ir XVII a. amžiuje plieninėmis plokštėmis apkaustyti rondašai galėdavo apsaugoti karius ne tik nuo šaltųjų ginklų, bet ir nuo kai kurių šaunamųjų ginklų kulkų. Kai kurie skydai išsiskyrė gaudyklėmis, skirtomis priešo ginklų geležtėms sugauti. Kartais prie rondašų būdavo tvirtinami slapti ginklai, o naktinius puolimus pamėgę ispanai ir italai kai kuriuose skyduose įtaisydavo slaptus žibintus, kurių šviesa pasklisdavo per vožtuvu atidaromą ir uždaromą angą. Didėjant šaunamųjų ginklų galiai, buvo gaminami vis tvirtesni ir sunkesni rondašai. Skydus gaminantys meistrai tikrindavo jų atsparumą kulkoms šūviais iš arkebuzų arba kitų ginklų. Rondašus matome ir su Lietuvos karybos istorija susijusioje ikonografijoje. Apie 1630 m. *Pieterio Snayerso* (*Pieter Snayers*) nutapytame Kircholmo mūšio paveiksle regime švedų pėstininkų batalionų priešakyje išsidėsčiusius, šarvus dėvinčius karius (tikriausiai kapralus), ginkluotus rapyromis ir rondašais. Ilgainiui rondašai prarado savo karinę reikšmę ir tapo dekoro elementais, besipuikuojančiais ant pilių, rūmų ir dvarų sienų. Iki pat mūsų dienų gaminami metaliniai rondašai išsiskiria ypatingu puošnumu. Jų išorinė pusė įprastai buvo puošiama graviruojant, ėsdinant, kalinėjant, auksuojant ir dengiant kitais metalais.

Rondache (circular shield), Western Europe, 16th century. Likely a copy of from the 19th century, replica.

Steel, round shield, convex on the outside, with a spike on the outside at the middle and two hand straps on the inside. The surface of the shield is abundantly decorated with ornaments and military compositions by chemical etching. From the middle towards the edge, there are eight fields with decorative elements. The fields depict busts of soldiers with antique features (up to half a chest) surrounded by plant motifs, fantastic creatures, weapons and musical instruments, and soldiers wearing Renaissance armour and helmets, armed mainly with shields and swords. One soldier is depicted in a Renaissance outfit and a hat decorated with a feather. The edges of the shield are folded inwards, decorated with dashes forming the image of the strand. The spike is ribbed (approximately 7.7 cm long) and covered with beautiful forged steel leaflets at the base. It is riveted to the shield from the inside. The fasteners of the handles on the inside of the shield are made of steel, conical, ribbed, connected to the straps through the openings in the shield. Thirty-four rivets hold a 25 mm wide strip of leather on the inside. The stripes and the belt are in yellow (beige) leather.

Material: steel, leather, textile threads.
Dimensions: diameter – 612 mm; weight – 3.86 kg.
Included in the museum collections on 20 August 1940, the shield was found in the warehouse of the Agricultural Cooperatives Sindikatas (Kaunas, Kęstučio Str. 29).

Other facts. Circular shields have been used since ancient times. It was one of the most common types of shields still used by infantry and cavalry in the Middle Ages. In the late Middle Ages and Renaissance, the circular shield was used mostly by infantry in Europe and took on the 'Rondache' name. Such shields were made of light wood, often covered with leather, reinforced with metal nails, had a shield boss, and in later times were covered with metal panels. Rondaches were used in the battle by soldiers armed with swords, later rapiers and some other cold weapons. In the 16th and 17th centuries, the rondaches covered with steel plates could protect soldiers not only from cold weapons, but also from the bullets of some firearms. Some shields were distinguished with traps to catch the blades of enemy weapons. Sometimes secret weapons were attached to the rondaches, while Spaniards and Italians, favouring night attacks, installed secret lights in some shields, spreading the light through an opening that could be opened and closed by a valve. With the increasing power of firearms, ever stronger and heavier rondaches were made. The shield craftsmen tested their resistance to bullets with shots from arquebuses or other weapons. We also see rondaches in iconography related to the history of Lithuanian warfare. In the painting by Pieter Snayers, the Battle of Kircholm, painted about 1630, we see the armour-wearing soldiers (probably corporals) armed with rapiers and rondaches in the forefront of the Swedish infantry battalions. Eventually, the rondaches lost their military significance and became elements of decor, adorning the walls of castles, palaces and mansions. To this day, the metal rondaches stand out with their special splendour. Their outer side was usually adorned with engraving, etching, forging, gilding and plating with other metals.

52

EKSPONATAS

Rondašas (apskritas skydas), Vakarų Europa, XVI a. Tikėtina – XIX a. kopija.
Ginklų rinkinys, G-826

Rondache (circular shield), Western Europe, 16th century. Likely a copy of from the 19th century.
Weapon collection, G-826

53

EKSPONATAS

Maksimilijono šarvų komplektas, Vokietija, XVI a. pirmasis ketvirtis, kopija

Komplektą sudaro 14 dalių: šalmas, antkaklė, antpečiai (2 vnt.), rankų šarvai (2 vnt.), šarvinės pirštinės (2 vnt.), krūtinšarvis su viršutine šlaunų ir dubens apsauga, nugaros šarvas, šlaunų ir kelių apsauga (2 vnt.), blauzdų ir pėdų apsauga (2 vnt.). 2009–2010 m. dėl susidėvėjimo dalis odinių dirželių buvo pakeisti naujais geltsvos spalvos dirželiais. Įrašas apie eksponato gavimą inventoriaus knygoje: „Šarvas yra kilęs iš gr. Tarnovskių Džikovo pilies rinkinių“. Džikovo pilis (*Zamek Dzikowski*), arba Tarnovskių rūmai, yra Tarnobžego (*Tarnobrzeg*) mieste Pakarpatės vaivadijoje Lenkijoje. Šioje pilyje buvo išdėstyti Lenkijos grafų Tarkovskių meno rinkiniai, biblioteka ir archyvas.

Medžiaga: plienas, oda.
Masė – 32 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko apie 1940 m.

Kiti faktai. Maksimilijono šarvai – renesanso epochos šarvų rūšis, banguotomis arba su grioveliais paviršiuje plokštėmis. Tai buvo vokiškų gotikinių kampuotų šarvų ir ovalių formų itališko stiliaus šarvų junginys. Manoma, kad tokie šarvai atsirado Šiaurės Italijoje XV a. pabaigoje, o vėliau paplito į šiaurę nuo Alpių esančiuose kraštuose, visų pirma Vokietijoje, kurioje jie buvo tobulinami toliau. Šarvų pavadinimas kildinamas iš imperatoriaus Maksimilijono I vardo; anksčiau jis nepagrįstai laikytas ir tokių šarvų išradėju. Ankstyvieji šios rūšies šarvų pavyzdžiai turėjo retesnius ir gana plačius griovelius, tačiau XVI a. pirmajame ketvirtyje, tankinant griovelius, šarvų dalys įgijo banguotą (rifliuotą) pavidalą. Banguoti būdavo ir su tokių šarvų komplektais nešiojami uždari šalmai. Tokių šarvų stiliaus ryšys su civilių kostiumu atsispindėjo tokiose šarvų dalyse kaip platėjantys šarviniai batai ir pūsti užapvalinti krūtinšarviai. Banguotumu Maksimilijono šarvai buvo panašūs į tuometinius civilių dubletus, per juosmenį sutrauktus diržu. Neįprasta šio tipo šarvų forma buvo ne tik tuometinės mados tendencija. Forma turėdavo pasitarnauti praktiniams tikslams. Banguotumas suteikdavo Maksimilijono šarvų plokštėms didesnį standumą, tvirtumą, jų papildomai nestorinant. Šarvų komplektas galėjo sverti 30 kg. Dėl aukštos kainos tokie šarvai buvo prieinami beveik išimtinai pasiturintiems aristokratams. Italijoje šio stiliaus renesansiniai šarvai buvo paplitę maždaug iki 1520 m., o Vokietijoje bent dešimtmečiu ilgiau. Dėl gamybos sudėtingumo jau XVI a. antrajame ketvirtyje tokie šarvai buvo naudojami vis rečiau. Iš Vokietijos Maksimilijono šarvai buvo įvežami į kitus kraštus, tarp jų kaimyninę Lenkijos Karalystę ir į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, kurioje XVI a. jau buvo negausus, tačiau riterius atitinkantis karių sluoksnis. 1514 m. Oršos mūšio paveiksle matomi sunkieji kavaleristai ietininkai (Lenkijos Karalystės ir Lietuvos riteriai) pavaizduoti būtent su Maksimilijono šarvais.

Maximilian armour, Germany, first quarter of the 16th century, replica.

The set consists of 14 parts: a helmet, a collar, pauldrons (2 pcs.), vambraces (2 pcs.), gauntlets (2 pcs.), breastplate with fauld and tassets, backplate, cuisses and poleyns (2 pcs.), greaves and sabatons (2 pcs.) In 2009-2010 due to wear, some of the leather straps were replaced with new yellow straps. Record of receipt of the exhibit in the inventory book: „*The armour comes from gr. Tarnowski Dzików castle collections*“. the Dzików castle (Zamek Dzikowski), or Tarnowskie Palace, is in the town of Tarnobrzeg, a Subcarpathia Province in Poland. This castle housed the art collections, library and archive of the Polish counts Tarkovsky.

Material: steel, leather.
Weight: 32 kg.
Included in the museum collections in about 1940.

Other facts. Maximilian armour is a type of Renaissance armour with corrugated or grooved plates. It was a combination of German Gothic angled armour and oval-shaped Italian-style armour. It is believed that such armour originated in northern Italy in the late 15th century and then spread to the north of the Alpine areas, particularly in Germany, where it was further developed. The name of the armour is derived from the name of Emperor Maximilian I; in the past he was unjustifiably considered to be the inventor of such armour. Early specimens of this type of armour had sparser and rather wide grooves, but in the first quarter of the 16th century, by compacting the grooves, the armour parts acquired a wavy (corrugated) shape. Closed helmets were also worn with such sets of armour. The connection of the style of such armour with the civilian costume was reflected in such parts of the armour as the expanding armoured boots and inflated rounded breastplate. By corrugation, Maximilian's armour resembled the civilian clothing of the time, belted around the waist. The unusual shape of this type of armour was not just a fashion trend at the time. The shape was to serve practical purposes. The corrugation gave the Maximilian armour plates greater rigidity and strength without further thickening. The armour set could weigh 30 kg. Due to the high price, such armour was affordable almost exclusively to wealthy aristocrats. Renaissance armour of this style was widespread in Italy until about 1520, and in Germany for at least a decade longer. Due to the complexity of production already in the second quarter of the 16th century, such armour was used increasingly less often. Maximilian armour was brought from Germany to other countries, including the neighbouring Kingdom of Poland and the Grand Duchy of Lithuania, where in the 16th century there was a sparse but knight-like layer of militants. The painting of the Battle of Orsha 1514 shows heavy cavalry armed with lances (knights of the Kingdom of Poland and Lithuania) depicted specifically in Maximilian's armour.

53

EKSPONATAS

Maksimilijono šarvų komplektas, Vokietija, XVI a. pirmasis ketvirtis, kopija.
Ginklų rinkinys, G-839

Maximilian armour, Germany, first quarter of the 16th century, replica.
Weaponry collection, G-839

54

EKSPONATAS

Raitųjų karabinierių kirasa, Prancūzija, XIX a. pr.

Šarvus sudaro plieninis krūtinšarvis ir nugaros šarvas. Krūtinšarvis su vertikalia briauna per vidurį, „žąsies pilvu“ apačioje, išorinėje pusėje pritvirtinta žalvarine plokšte ir žalvarinėmis kniedėmis palei kraštus. Viršutinėje pusėje kniedės krūtinšarviui diržais sujungtos su nugaros šarvu. Krūtinšarvio kraštas viršuje atlenktas išorėn, o kitose vietose su užlanku į vidų. Vidinė pusė dengta pilkos spalvos metalu (švinu, alavu), tarp kniedžių yra poveržlių laikomų audinio likučių. Išorinėje pusėje apatiniame dešiniajame krašte įspaustos raidės AP. Vidinėje pusėje viršutiniame dešiniajame krašte – XV. Nugaros šarvas atkartoja dengiamos kūno dalies formą. Jis su vertikaliu grioveliu per vidurį. Prie išorinės pusės pritvirtinta žalvarinė plokštė ir žalvarinės kniedės palei kraštus. Kraštuose yra užlankas į vidų. Viršutiniuose kraštuose ties pečiais pritvirtinti odiniai diržai su sagtimis sukabinti su krūtinšarviu. Dvi iš žalvarinių žiedų sudarytos grandinės paleistos virš odinių diržų papildomai jungia kiekvieną sagtį su šarvu. Sagtys nulaužtais galais. Vidinė pusė kaip ir krūtinšarvio dengta pilkos spalvos metalu (švinu ar alavu), tarp kniedžių yra poveržlių laikomų audinio likučių.

Medžiaga: plienas, žalvaris, švinas arba alavas, oda, tekstilinis audinys.
Matmenys: krūtinšarvio aukštis – 37,6 cm, krūtinšarvio plotis (apačioje) – 36,5 cm, nugaros šarvo aukštis – 42,2 cm, nugaros šarvo plotis – 37,4 cm; kirasos masė – 7,84 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1941 m. kovo 12 d., gauta iš Vilniaus universiteto archeologijos muziejaus.

Kiti faktai. Napoleono karų metu Prancūzijos kariuomenės linijinės kavalerijos gretose išsiskyrė raitieji karabinieriai (pranc. *carabiniers-à-cheval*). Tai neskaitlinga, tačiau privilegijuota, elitinė kavalerijos rūšis, užėmusi aukščiausią padėtį visoje linijinėje kavalerijoje. Dviejų karabinierių pulkų kariai buvo ginkluoti kertamaisiais-duriamaisiais ginklais, pistoletais, karabinais ar kitais šaunamaisiais ginklais. Karabinierių pulkams patyrus didelių nuostolių kovose su austrų ulonais 1809 m. karinėje kampanijoje, imperatoriaus Napoleono I sprendimu karabinieriai buvo aprūpinti naujo pavyzdžio uniformomis, kirasomis ir šalmais. Karabinieriai buvo itin nepatenkinti šiais pokyčiais. Šie kavalerijos aristokratais laikomi kariai buvo prisirišę prie savo senosios mėlynos uniformos ir aukštų kailinių grenadierių kepurių, kurias nešiojo nuo 1791 m., laikydami savo garbės reikalu kautis mūšyje be šarvų. Vis dėlto vadovybei teko paklusti. Po pastarųjų pertvarkymų nuo likusių kavalerijos dalinių karabinieriai skyrėsi jiems įprastais geltonos spalvos perpetės diržais ir aukščiausią jų padėtį kavalerijoje rodančiais šarvai. Karabinierių šalmai buvo pagaminti iš žalvario, su plieno žvynus turinčiu smakro dirželiu ir kaktos pusėje esančia plieno plokšte su karūnuota didžiąja raide N. Šalmo viršų puošė ryškiai raudonos spalvos ašutų ketera (skiauterė). Šarvų forma ir konstrukcija mažai kuo skyrėsi nuo įprastų, kirasyrų nešiojamų kirasų, tačiau karabinierių krūtinšarvio ir nugaros šarvo išorinę pusę dengdavo žalvarinė plokštė. Šios priemonės padėdavo lengvai atskirti raituosius karabinierius tiek nuo likusių prancūzų karių, tiek nuo visų kitų valstybių kariuomenių kavaleristų.

Cuirass of horse carabiniers, France, beginning of the 19th century.

The armour consists of steel breastplate and backplate. The breastplate has a vertical bridge in the middle, a 'goose belly' at the bottom, a brass plate attached to the outside and brass rivets along the edges. On the upper side, the rivets on the breastplate are connected with straps to the backplate. The edge of the breastplate is folded outwards at the top, and in other places it has the fold inwards. The inner side is covered with grey metal (lead, tin), between the rivets are the remnants of the fabric retained by the washers. The letters AP are embossed on the lower right edge on the outside. On the inner right edge – XV. The backplate replicates the shape of the body part to be covered. It has a vertical groove in the middle. A brass plate and brass rivets along the edges are attached to the outer side. There is a fold inward at the edges. Leather belts with buckles are attached to the breastplate and fixed to the shoulders at the upper edges. Two chains made of brass rings run over leather belts and additionally connect each buckle to the armour. The buckles have broken ends. The inside, like for the breastplate, is coated with grey metal (lead or tin), and there are remnants of fabric trapped between the rivets.

Material: steel, brass, lead or tin, leather, textile fabric.
Dimensions: chest armour height – 37.6 cm, chest armour width (bottom) – 36.5 cm, back armour height – 42.2 cm, back armour width – 37.4 cm; weight of the cuirass – 7.84 kg.
Included in the museum collections on 12 March 1941, received from the Archaeological Museum of Vilnius University.

Other facts. During the Napoleonic Wars, the mounted troops, horse carabiniers *(carabiniers-à-cheval)* stood out in the line of the French cavalry. It is low in numbers, but a privileged, elite type of cavalry, occupying the highest position in all line cavalry. Soldiers of the two carabinieri regiments were armed with cutting/piercing sabres, pistols, carbines or other firearms. As carabiniers regiments suffered heavy losses from the Austrian uhlans in the battles during the military campaign in 1809, by the decision of Emperor Napoleon I, the carabiners were equipped with a new model of uniforms, cuirasses and helmets. The carabiniers were extremely unhappy with these changes. These soldiers, considered the cavalry aristocrats, were highly attached to their old blue uniforms and high fur grenadier hats, which they had been wearing since 1791, considering it as honour to fight in a battle without armour. However, they had to obey the command. After those rearrangements, the carabiniers differed from the rest of the cavalry units by their usual yellow shoulder belts and armour showing their highest position in the cavalry. The carabinier helmets were made of brass, with a steel scaly chin strap and a steel plate on the forehead with a crowned capital letter N. The top of the helmet was adorned with a bright red horsehair crest (plumage). The shape and design of the armour differed little from the usual armour, cuirassier-worn cuirass, but the outside of the carabinier chest and back armour was covered with a brass plate. These details helped to easily distinguish horse carabiniers from the rest of the French soldiers as well as from the cavalry of the armies of all other states.

54

EKSPONATAS

Raitųjų karabinierių kirasa, Prancūzija, XIX a. pr.
Ginklų rinkinys, G-845

Cuirass of horse carabiniers, France, beginning of the 19th century.
Weapon collection, G-845

55

EKSPONATAS

Husarų krūtinšarvis, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. ketvirtasis ketvirtis–XVIII a. antrasis ketvirtis.
Ginklų rinkinys, G-854

Hussar breastplate, Republic of the Two Nations, fourth quarter of the 17th century – second quarter of the 18th century.
Weapon collection, G-854

Husarų krūtinšarvis, Abiejų Tautų Respublika, XVII a. ketvirtasis ketvirtis–XVIII a. antrasis ketvirtis

Tai vėlyvųjų husarų šarvų dalis. Krūtinšarvis plieninis, poliruotas, su vertikalia briauna. Susideda iš stambios viršutinės ir trijų apatinių plokščių. Šie segmentai sujungti kniedėmis. Viršutinės plokštės kraštuose prie kaklo ir pažastų yra pastorintas užlankas. Krūtinšarvis papuoštas žalvarinėmis rozetėmis. Centre – žalvarinis riteriškasis kryžius. Kryžiuje išgraviruoti ornamentai ir lotyniškas įrašas didžiosiomis raidėmis „Pro Deo et Patria“ (liet. Už Dievą ir Tėvynę). Apatinės plokštės kraštas apačioje atlenktas į išorę. Apatinės plokštės kraštuose yra sagtys. Viršutinė plokštė virš kryžiaus įlenkta – tai kulkos pataikymo žymė.

Medžiaga: plienas, žalvaris.
Matmenys: aukštis – 37,5 cm, plotis (apačioje) – 37 cm; masė – 5,08 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1941 m. kovo 19 d. (užregistruotas). Perimtas iš Vilniaus universiteto archeologijos muziejaus.

Kiti faktai. XVII ir XVIII a. kirasos dar labiau nei ankstesniame šimtmetyje turėjo saugoti jas dėvinčius karius ne tik nuo šaltųjų, bet ir nuo šaunamųjų ginklų poveikio. Kirasas buvo stengiamasi gaminti iš kulkoms maksimaliai atsparaus plieno. Didžiausiu atsparumu pasižymėjo krūtinšarvis, dažniausiai – sunkiausia kirasos ir tuo pačiu šarvų dalis. Jį stengtasi kuo labiau sustorinti. Naujai pagamintų šarvų tvirtumą meistrai tikrindavo bandomaisiais šūviais. Daugumoje Europos kariuomenių XVII a. antrojoje pusėje šarvai buvo supaprastinti iki krūtinšarvio ir nugaros šarvo arba tik krūtinšarvio sudaromos kirasos. Ilgiausiai kirasos ir šalmai buvo nešiojami sunkiosios kavalerijos karių. Lenkijos ir Lietuvos kariuomenėse daugiau dalių turinčius šarvus ir šalmus iki pat XVIII a. antrosios pusės nešiojo husarai. XVIII a. šie kavalerijos daliniai atliko daugiau reprezentacines funkcijas, o jų šarvams neretai buvo būdingas ypač prabangus puošnumas. Pagrindinis šarvus puošiantis elementas buvo riteriškasis kryžius – riterių (bajorų) luomo ir atsidavimo krikščionybei simbolis. Jame neretai būdavo išgraviruojami patriotiniai, krikščioniški devizai. Vis dėlto plokštiniai husarų šarvai išlaikė ir kovines savybes. Krūtinšarvis galėdavo atlaikyti pistoletų, karabinų (trumpavamzdžių šautuvų), o kartais ir muškietų kulkas.

Hussar breastplate, Republic of the Two Nations, fourth quarter of the 17th century – second quarter of the 18th century.

It is part of the late hussar armour. Chest armour is made of steel, polished, with a vertical edge. It consists of a large top and three bottom plates. These segments are connected with rivets. There is a thickened fold at the edges of the top plate near the neck and armpits. The breastplate is decorated with brass rosettes. In the centre is a brass knight's cross. The cross is engraved with ornaments and a Latin text in capital letters *„Pro Deo et Patria“ („For God and Country“)*. The edge of the bottom plate is folded outwards at the bottom. There are buckles at the edges of the bottom plate. The top plate is bent over the cross, it is a bullet mark.

Material: steel, brass.
Dimensions: height – 37.5 cm, width (bottom) – 37 cm; weight – 5.08 kg.
Included in the museum collections on 19 March 1941 (registered). Taken from Vilnius University Archaeological Museum.

Other facts. In the 17th and 18th centuries, the cuirasses had to protect the soldiers wearing them even more than in the previous century not only from the cold weapons but also from the effects of firearms. Cuirasses were usually made of steel that is maximally resistant to bullets. The breastplate was the most resistant, usually it was also the heaviest part of the cuirass and at the same time of the armour. Efforts were made to thicken it as much as possible. The strength of the newly made armour was tested by the craftsman with test shots. In most European armies, in the second half of the 17th century, the armour was simplified to the breastplate and backplate or the cuirass formed only by the breastplate. Cuirasses and helmets were worn by heavy cavalry for the longest time. The armour and helmets with more parts in the Polish and Lithuanian Armies were worn by the hussars until the second half of the 18th century. In the 18th century, these cavalry units had more representative functions, and their armour was often characterised by a particularly luxurious ornament. The main element adorning the armour was the knight's cross – a symbol of the class of knights (nobility) and their devotion to Christianity. It often had the engravings of patriotic, Christian mottos. However, flat Hussar armour retained its combat properties as well. The breastplate could withstand the bullets of pistols, carbines (short-barrelled shotguns) and sometimes muskets.

Pentinai, Abiejų Tautų Respublika, XVII–XVIII a.
Ginklų rinkinys, G-1078/1-2

Spurs, Republic of the Two Nations, 17th-18th centuries.
Weapons collection, G-1078/1-2

Pentinai, Abiejų Tautų Respublika, XVII–XVIII a.

Tvirtinami prie batų odiniais dirželiais (išlikęs tik vienas). Papuošti paauksuotomis plokštelėmis su iškaltais ornamentais ir inkrustuotais rausvos spalvos pusbrangiais akmenimis. Smaigaliai užlenkti į viršų.

Medžiaga: plienas, auksas, oda, pusbrangiai akmenys.
Matmenys: ilgis – 29 cm, plotis – 9 cm; bendra masė – 0,82 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko apie 1941 m., tikėtina, kad buvo perimti iš Vilniaus universiteto archeologijos muziejaus.

Kiti faktai. Nuo viduramžių raitelių naudojami pentinai galuose turėdavo žvaigždutes, kiti – smaigalius žirgui paraginti. XVI a. Lenkijoje ir Lietuvoje kartu su husarais paplito pentinai ilgais, žvaigždutėmis užsibaigiančiais kakliukais. Jie buvo puošiami žalvariu, brangiaisiais metalais. XVII a. pradžios karuose juos tebenaudojo tiek lietuvių, tiek lenkų kariuomenių kavaleristai. Tokie pentinai pavaizduoti ir ant Pieterio Snayerso (*Pieter Snayers*) paveiksle „Salaspilio mūšis“ vaizduojamų husarų batų. Vis dėlto XVII a. pirmojoje pusėje Abiejų Tautų Respublikoje pentinų mados pasikeitė. Kavaleristai pradėjo pirmenybę teikti vakarietiškiems pentinams, kurie priminė reitarų ir kirasyrų pentinus. Jie išsiskyrė trumpais, lenktais kakliukais ir didesnėmis žvaigždutėmis.

Spurs, Republic of the Two Nations, 17th-18th centuries.

Attached to the boots with leather straps (only one preserved). Decorated with gilded plates with engraved ornaments and inlaid pink semi-precious stones. Spikes are folded up.

Material: steel, gold, leather, semi-precious stones.
Dimensions: length – 29 cm, width – 9 cm; total weight – 0.82 kg.
Included in the museum collections in around 1941, likely were taken over from the Archaeological Museum of Vilnius University.

Other facts. Since the Middle Ages, the spurs used by the riders had rowels at the ends, while others had spikes to rush the horse. In the 16th century in Poland and Lithuania, spurs with long, rowel-end necks spread among hussars. They were adorned with brass, and precious metals. In the wars of the early 17th century, they were still used by both Lithuanian and Polish cavalry. These spurs are shown on the Hussar shoes in the painting of The Battle of Kircholm by Pieter Snayers. However, in the first half of the 17th century, the fashion of the spurs changed in the Republic of Both Nations. Cavalry began to give preference to Western spurs, which resembled the spurs of reiters and cuirassiers. They stood out with short, curved necks and larger rowels.

57

EKSPONATAS

Moneta. 1 dukatas. Gdanskas, Lenkijos Karalystė, 1648 m.
Numizmatikos rinkinys, A-1

Coin. 1 ducat. Gdansk, Kingdom of Poland, 1648
Numismatic collection, A-1

Moneta. 1 dukatas. Gdanskas, Lenkijos Karalystė, 1648 m.

Averso centre pavaizduotas Lenkijos karalius ir LDK didysis kunigaikštis Vladislovas IV profiliu pasisukęs į dešinę pusę. Aplinkui, ties monetos kraštine, užrašas „VLAD: IIII D: G: R: POL·& SUEC: M: D: L· R: P·“. Reverso centre pavaizduotas Gdansko miesto herbas ir raidės G R. Aplinkui, ties monetos kraštine, užrašas didžiosiomis raidėmis „Mon Aurea civitatis Gedanen 1648“.

Medžiaga – auksas.
Matmenys: skersmuo – 24 mm; masė – 3,43 g.
Į muziejaus rinkinius pateko 1948 m., įsigyta iš privataus asmens.

Kiti faktai. 1466 m. po 13 metų karo Teutonų ordinas perleido Lenkijos karalystei dalį savo teritorijos, kurioje buvo ir Gdansko miestas. 1569 m. miestas įgavo specialų statusą. Kadangi miestas turėjo savivaldą, jame kalamos monetos buvo žymimos to miesto simbolika (herbu). Vladislovo IV valdymo metais lietuviškos monetos nebuvo kaldintos, nes tuo metu veikė tik karališkosios ir miestų monetų kalyklos, kurių emisijos buvo labai nedidelės, todėl monetos su Vladislovo IV atvaizdu ar simbolika apyvartoje buvo retos.

Coin. 1 ducat. Gdansk, Kingdom of Poland, 1648.

The centre of the obverse depicts the profile of the King of Poland and the Grand Duke of the Grand Duchy of Lithuania, Vladislav IV, turned to the right. Around the edge of the coin, the inscription *„VLAD: IIII D: G: R: POL·& SUEC: M: D: L· R: P“*. In the centre of the reverse is the coat of arms of the city of Gdańsk and the letters *„G R“*. Around the edge of the coin, the inscription in capital letters *„Mon Aurea civitatis Gedanen 1648“*.

Material: gold.
Dimensions: diameter – 24 mm; weight – 3.43 g.
Included in the museum collections in 1948, acquired from a private individual.

Other facts. In 1466, after 13 years of war, the Teutonic Order transferred part of its territory to the Kingdom of Poland, including the city of Gdańsk. In 1569, the city acquired a special status. Since the city had self-government, the coins minted there were marked with the symbol (coat of arms) of that city. During the reign of Vladislav IV, Lithuanian coins were not minted, as only royal and city mints operated at that time, with very small issues, therefore coins with the image or symbolism of Vladislav IV were rare in circulation.

Moneta. 4 grašiai. LDK, Vilnius, 1568 m.
Numizmatikos rinkinys, A-176

Coin. 4 groschen. GDL, Vilnius, 1568
Numismatic collection, A-176

Moneta. 4 grašiai. LDK, Vilnius, 1568 m.

Averso centre pavaizduotas Lenkijos karalius ir LDK didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas profiliu pasisukęs į dešinę pusę. Aplinkui, ties kraštine, užrašas „SIGIS* AVG*D*G*REX*PO*MAG*-DVX*L*“. Reverso centre pavaizduota karūna, du skydai su Vyčiu ir Gediminaičių stulpais, nominalas. Aplinkui, ties kraštine, užrašas „MONETA* MAGNI*DVCAT*LITVA 1568“.

Medžiaga – sidabras.
Matmenys – skersmuo 23,8 mm; masė – 4,246 g.
Į muziejaus rinkinius pateko 1948 m., moneta įsigyta iš privataus asmens.

Kiti faktai. Pagrindinė Lenkijos karaliaus ir LDK didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto monetų emisija buvo vykdoma Vilniaus monetų kalykloje. Čia nuo 1545 m. iki 1571 m. buvo kaldinamos 13 nominalų LDK monetos (nuo obuolų iki portugalų). Nuo 1565 m. Vilniaus monetų kalykloje lietuviškų monetų kaldinimas jau buvo orientuotas daugiau į Lenkijos karalystę, pradėta mažinti monetų prabą, daugiau kaldinta lenkiškos pėdos monetų. Nukaldintos naujų nominalų monetos: 2 denarai (dar vadinami dvidenariais, 2 grašiai (antrokai), 4 grašiai (ketvirtokai). Šios monetos, kaldintos tik LDK, turėjo cirkuliuoti visoje valstybėje, jų išleidimas turėjo palengvinti prekybinius santykius atsiskaitant lietuviškomis ir lenkiškomis monetomis.

Coin. 4 groschen. GDL, Vilnius, 1568.

The centre of the obverse depicts the profile of the King of Poland and the Grand Duke of the Grand Duchy of Lithuania, Sigismund Augustus, turning to the right. Around the edge, there is an inscription *„SIGIS*AVG*D*G*REX*PO*MAG*DVX*L*“*. The centre of the reverse depicts a crown, two shields with Vytis and Gediminai columns, and denomination. Around the edge, there is an inscription *„MONETA* MAGNI*DVCAT*LITVA 1568“*.

Material: silver.
Dimensions: diameter – 23.8 mm; weight – 4.246 g.
Included in the museum collections in 1948, the coin was purchased from a private individual.

Other facts. The main issue of coins of the King of Poland and the Grand Duke of the Grand Duchy of Lithuania, Sigismund Augustus, was made at the Vilnius Mint. Here, from 1545 to 1571, 13 denominations of the GDL coins (from *obuolas* to *portuguez*) were minted. Since 1565, Lithuanian coinage had already focused more on the Kingdom of Poland in the Vilnius Mint, the assay of coins had been reduced, and more polish-footed coins had been minted. Coins of new denominations were minted: 2 *dēnārii* (also called ‚*dvidenaris*‘), 2 groschen (‚*antrokai*‘), 4 groschen (‚*ketvirtokai*‘). These coins, minted only in the Grand Duchy of Lithuania, had to be circulated throughout the state, and their issuance was to facilitate trade relations by settling in Lithuanian and Polish coins.

59

EKSPONATAS

Fotografija. Lietuvių visuomenės veikėjas, mokslininkas, gydytojas Jonas Basanavičius, XX a. 3 dešimtmečio pr.
Fotografijų rinkinys, Fa-2666

Photo. Lithuanian society figure, scientist, Dr. Jonas Basanavičius, 20th century, beginning of the 3rd decade
Collection of photos, Fa-2666

Fotografija. Lietuvių visuomenės veikėjas, mokslininkas, gydytojas Jonas Basanavičius, XX a. 3 dešimtmečio pr.

Ant nuotraukos fotografo antspaudas su užrašu didžiosiomis raidėmis „Ekonominės karių / b-vė / fotografija / Kaunas Laisv. Al. 48“. Kairiame apatiniame pasporto kampe įrašai „Mūsų tautos patriarkui / dr. J. BASANAVIČIUI / nuo E. Karių Bendrovės / atminčiai / Majoras Gricius / Valdybos pirmininkas / Karo valdinink. Stebulis / Reikalų vedėjas / 1922. IX. 26. / Kaunas.“ Po nuotrauka įrašas „EKB / Fotogr. / Kaunas“ ir J. Basanavičiaus dedikacija bei parašas „Karo muziejui / Dr. Basanavičius“.

Medžiaga: popierius, fotografinis popierius.
Matmenys: aukštis be pasporto – 21,2 cm, plotis – 15; aukštis su pasportu – 39,8 cm, plotis – 26,7 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1953 m. (užregistruota inventorinėje knygoje).

Photo. Lithuanian society figure, scientist, Dr. Jonas Basanavičius, 20th century, beginning of the 3rd decade.

On the photo we see the photographer's stamp with the inscription in capital letters *„Ekonominės karių/b-vė/fotografija/Kaunas Laisv. Al. 48“*. In the lower corner of the military passport, the entries *"Remembrance to our nation's patriarch Dr. J. Basanavičius from E. Soldiers Company. Major Gricius, Chairman of the Board. Military Officer Stebulis, Head of Affairs. September 26, 1922. Kaunas"*. Under the photo, the entry *„EKB/Fotogr./Kaunas“* and the dedication and signature of J. Basanavičius *„Karo muziejui/Dr. Basanavičius“*.

Material: paper, photo paper.
Dimensions: height excl. passport – 21.2 cm, width – 15; height incl. passport – 39.8 cm, width – 26.7 cm.
Included in the museum collections in 1953 (registered in the inventory book).

Karo invalidų tarnybos uniforma, pikės vėlukas ir trimitas, 1923–1940 m.
Istorinių daiktų rinkinys, E-195/1-5, Ev-7920, E-7931

Military disability service uniform, pique flag and a trumpet, 1923-1940
Historical collection, E-195/1-5, Ev-7920, E-7931

Karo invalidų tarnybos uniforma, pikės vėlukas ir trimitas, 1923–1940 m.

Švarkas juodos spalvos vilnonio audinio, liemenuotas, nuo liemens durtas, nugaroje su skeltuku. Sagos geltono metalo su Vytimi. Apykaklė, rankogaliai ir antpečiai raudono vilnonio audinio. Švarko priekis papuoštas raudona vilnone juostele. Švarko viduje – juodos spalvos medvilninis pamušalas. Kelnės – juodos spalvos vilnonio audinio, tiesaus kirpimo, su trimis įleistomis kišenėmis, šonuose išleista 4 cm raudono vilnonio audinio juosta. Kepė – juodos spalvos vilnonio audinio, su geltono metalo kokarda, viršus ir lankelis raudono vilnonio audinio, snapelis juodos odos. Kepės viršus dekoruotas ornamentu iš aukso spalvos metalizuotų siūlų virvelės. Virš snapelio dviem uniforminėmis sagutėmis pritvirtintas aukso spalvos brokatinės juostelės dirželis. Viduje – juodas medvilninis pamušalas.
Pikės vėlukas – vilnonio audinio, tamsiai raudonos ir juodos spalvos juostų, su dviem liežuviais.
Trimitas – metalinis, nikeliuotas, ant jo išgraviruotas tekstas didžiosiomis raidėmis „V. D. karo muziejus“, naudotas 1928–1940 m.

Medžiaga: vilnonis audinys, medvilninis audinys, metalas, metalizuotų siūlų juostelė, oda.
Matmenys: švarko ilgis – 60 cm, pečių plotis – 40 cm, rankovių ilgis – 60 cm; kelnės ilgis – 108 cm, kepės skersmuo – 23 cm, a – 9 cm; vėluko – 50 × 60 cm; trimito ilgis – 75 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1953 m., buvo suinventorinti kaip daiktai iš Karo muziejaus archyvo.

Kiti faktai. Karo invalidai – Pirmajame pasauliniame kare ir Lietuvos Nepriklausomybės kovose sužeisti ar suluošinti kariai. Dauguma jų apdovanoti Vyčio Kryžiais. 1921 m. atidarius Karo muziejų, muziejaus organizatoriaus gen. ltn. V. Nagevičiaus iniciatyva, karo invalidai Vyčio Kryžiaus kavalieriai tapo pirmaisiais muziejaus tarnautojais. 1921 m. lapkričio mėnesį buvo patvirtinta 10 laikinųjų muziejaus salių saugotojų etatų. Taip pat kasdien jie ėjo Garbės sargybą prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ ir atliko Vyčio Kryžiaus vėliavos pakėlimo ir nuleidimo ceremonialą. 1928 m. buvo suorganizuotas Karo muziejaus orkestras, kuriame, be profesionalių muzikantų, grojo ir karo invalidai. Orkestras grodavo ceremonialo metu bei rengė pasirodymus įvairiomis progomis muziejaus sodelyje.

Military disability service uniform, pique flag and a trumpet, 1923-1940.

Jacket in black woollen fabric, with a waist, connected from the central part of the body, with a slit at the back. Buttons in yellow metal with Vytis. Collar, cuffs and shoulders in red woollen fabric. The front of the jacket is decorated with a red woollen ribbon. Inside the jacket is a black cotton lining. Trousers – black woollen fabric, straight cut, with three recessed pockets, 4 cm red woollen fabric stripe on the sides. Cap – black woollen fabric, with a yellow metal cockade, top and bow of red woollen fabric, black leather visor. The top of the cap is decorated with an ornament of gold-coloured metallic thread. A gold-coloured brocade strap is attached to the visor with two uniform-style buttons. Inside – black cotton lining.
The flag of the pique is made of woollen cloth, with dark red and black stripes, with two tongues.
The trumpet is metallic, nickel-plated with text engraved on it in capital letters "*To V. T. G. War Museum*", used from 1928–1940.

Material: woollen fabric, cotton fabric, metal, metallised thread strip, leather.
Dimensions: jacket length – 60 cm, shoulder width – 40 cm, sleeve length – 60 cm; trouser length – 108 cm, cap diameter – 23 cm, a – 9 cm; flags – 50 × 60 cm; trumpet length – 75 cm.
Included in the museum collections in 1953, they was inventoried as items from the archives of the War Museum.

Other facts. War invalids – soldiers injured or crippled in the First World War and in the struggles for Lithuanian Independence – most of them have been awarded the Vytis Crosses. In 1921, after the opening of the War Museum, at the initiative of the organiser of the museum, Gen. Ltn. Nagevičius, the war invalids, cavaliers of the Cross of Vytis, became the first employees of the museum. In November 1921, 10 temporary posts of custodians of the museum halls were approved. They also served daily as the Guard of Honour at the monument to those who died for the freedom of Lithuania and performed the ceremony of raising and lowering the flag of the Cross of Vytis. In 1928, the War Museum Orchestra was established in which war invalids also played, in addition to professional musicians. The orchestra played during ceremonious and organised performances on various occasions in the museum garden.

61

EKSPONATAS

Antspaudas, naudotas 1863 m. sukilimo dalyvių. Lietuva, XIX a. antra pusė.
Istorinių daiktų rinkinys, E-481

Stamp used in 1863 by the uprising participants. Lithuania, second half of the 19th century.
Historical collection, E-481

Antspaudas, naudotas 1863 m. sukilimo dalyvių. Lietuva, XIX a. antra pusė

Antspaudas žalvarinis, apskritimo formos, kotelis neoriginalus, medinis, profiliuotas, dažytas juodais dažais. Antspaudo centre – ovalo formos ženklai Vytis ir Erelis, virš jų kunigaikštiška karūna, apačioje dvi sukryžiuotos lauro šakos.

Medžiaga: žalvaris, medis, dažai.
Matmenys – skersmuo 3 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1955 m., gautas iš Kauno centrinės bibliotekos.

Stamp used in 1863 by the uprising participants. Lithuania, second half of the 19th century.

Stamp brass, circular, stem non-original, wooden, profiled, painted in black. In the centre of the stamp are the oval insignia of Vytis and Eagle, above them a princely crown, and two crossed laurel branches at the bottom.

Material: brass, wood, paint.
Dimensions: diameter – 3 cm.
Included in the museum collections in 1955, received from Kaunas Central Library.

62

EKSPONATAS

Lietuvos skauto vyčio apeiginė lazda. XX a. 4 deš.
Istorinių daiktų rinkinys, E-495

Lithuanian Scout Vytis Ceremonial Stick. 4th decade of the 20th century
Historical collection, E-495

Lietuvos skauto vyčio apeiginė lazda, XX a. 4 dešimtmetis

Lazda medinė, viršuje dvišakė, apačioje smailu galu su metaliniu apkaustu. Lazda lakuota, viršuje ir apačioje puošta trimis mediniais tekintais žiedais, dviem apvaliais ir vienu briaunuotu, nudažytu žalia spalva. Ant lazdos dviem eilėmis vinutėmis pritvirtintas 31 metalinis ženklelis su Lietuvos valstybės ir skautų organizacijos simbolika, bei įvairių Europos vietovių: Lenkijos, Vokietijos, Nyderlandų, Belgijos, Prancūzijos miestų žymiausiais architektūros paminklais ar herbais. Lazdos viršuje yra balto metalo skautų lelijėlė su pošūkiu „Budėk!", virš jo – apskritas varinis 1937 m. Valthame (JAV) vykusio skautų sąskrydžio ženklelis, kiek žemiau pritvirtintas 1937 m. JAV nacionalinės berniukų skautų stovyklos Vašingtone tekstilinis antsiuvas, lazdos apačioje fragmentiškai išlikęs popierinis ženklas.

Medžiaga: medis, metalas, popierius, plastmasė, dažai, lakas, audinys, siuvinėjimo siūlai.
Matmenys – ilgis 110 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1955 m.

Kiti faktai. Skautai – visuomeninė, savanoriška vaikų ir jaunimo neformalaus ugdymo organizacija. Skautų organizacijos įkūrėjas lordas Robertas Baden-Povelis (*Robert Baden-Powell*), Didžiosios Britanijos kariuomenės generolas. 1907 m. jis subrandino idėją, kaip naudingai ir įdomiai užimti vaikus, ir 1920 m. sukvietė pirmuosius skautų būrius į tarptautinę stovyklą, kurią pavadino *Jamboree*. 1918 m. lapkričio 1 d. Lietuvoje įsteigtas pirmasis skautiškas vienetas. 1922 m. įkurta Lietuvos skautų asociacija. 1933 m. lordas Robertas Baden-Powelis aplankė Lietuvos skautus Palangoje vykusioje tautiškoje skautų stovykloje. Tokios formos lazdas turėjo išskirtinai Lietuvos skautų organizacijos vyresnieji skautai – vyčiai.

Lithuanian Scout Vytis Ceremonial Stick, 20th century, 4th decade

The stick is wooden, with a fork at the top and a pointed tip at the bottom with a metal binding. The stick is lacquered, decorated at the top and bottom with three wooden turned rings, two round and one ribbed, painted in green. Thirty-one metal badges with the symbols of the Lithuanian state and scout organisation, as well as various European locations, are attached to the stick with two rows of screws, with the most famous architectural monuments or coats of arms of Polish, German, Dutch, Belgian, French cities. At the top of the stick is a white metal scout lily with the slogan "*Be on guard!*", above it a round copper badge of the scout meeting held in Waltham in 1937, USA, just below it is a textile stripe of the National Boys Scout Camp of 1937. A fragment paper mark on the bottom of the stick has also survived.

Material: wood, metal, paper, plastic, paint, varnish, fabric, embroidery thread.
Dimensions: length – 110 cm.
Included in the museum collections in 1955.

Other facts. Scouts are a public, voluntary organisation of non-formal education for children and youths. The founder of the scout organisation was Lord Robert Baden-Powell, a general in the British Army. In 1907, he matured the idea of how to engage children usefully and interestingly, and in the 1920s he invited the first scouts to an international camp called the Jamboree. The first scout unit was established in Lithuania on 1 November 1922. In 1922, the Lithuanian Scout Association was established. In 1933, Lord Robert Baden-Powell visited the Lithuanian Scouts in Palanga at the national scout camp. The sticks of this shape were held exclusively by the senior scouts of the Lithuanian Scout Organisation – the Vytis.

63

EKSPONATAS

Dokumentas „W imie Pańskie Amen. Na wieczną Rzeczy Pamiątkę My Stanisław August..." Lenkijos karaliaus, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stanislovo Augusto privilegija Darsūniškio miesteliui, 1791 m.
Spaudos rinkinys, S-2265

Document "W imie Pańskie Amen.. Na wieczną Rzeczy Pamiątkę My Stanisław August..." Privilege of the King of Poland, Grand Duke of Lithuania Stanislovas Augustas to the town of Darsūniškis, 1791.
Press collection, S-2265

Dokumentas. „W imie Pańskie Amen. Na wieczną Rzeczy Pamiątkę My Stanisław August..." Lenkijos karaliaus, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stanislovo Augusto privilegija Darsūniškio miesteliui, 1791 m.

Lenkijos karaliaus, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stanislovo Augusto privilegija Kauno pavieto Darsūniškio miesteliui (dab. Kaišiadorių r.), renovuojanti laisvojo miesto Magdeburgo teises ir herbą (šv. Kazimieras su mitra ant galvos, purpuriniu apsiaustu, papuoštu šermuonėlių kailiais. Karalaitis pavaizduotas išskėstomis rankomis – dešinėje rankoje laikantis leliją, kairėje – kryžių). Dokumentas rašytas rašalu, patvirtintas autentišku Stanislovo Augusto parašu ir mažuoju antspaudu. Lapai perrišti tamsiai raudonų šilko siūlų sukta virvute su kutais galuose, kuri perverta per pakabinamą apskritą metalinę antspaudo dėžutę (su dangteliu) ir užlieta raudonu vašku su įspaustu antspaudu. Varšuva, 1791 m. gruodžio 7 d.

Medžiaga ir technika: pergamentas, rankraštis, piešta dažais, šilko siūlai, metalas, raudonas vaškas.
Matmenys – 52 × 30 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1957 m., tuometinis Darsūniškio miestelio seniūnas Jurgis Morkūnas dokumentą nuolatiniam saugojimui perdavė muziejui.

Kiti faktai. Darsūniškis – viena seniausių Lietuvos gyvenviečių (Kaišiadorių r.). Pro Darsūniškį (vokiečių šaltiniuose – *Dirsunen*) XIV a. antroje pusėje ėjo kryžiuočių kelias į Trakus ir Vilnių. Minima, kad 1372 m. kryžiuočiai sudegino *Dirsunen* pilį. Darsūniškio piliakalnis buvo vienas iš Panemunės gynybinės sistemos atraminių punktų. Čia stovėjo didžiojo kunigaikščio pilis su nemaža įgula. 1702 m. ties Darsūniškiu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenė sumušė švedų dalinį. Po mūšio atvykusi švedų kariuomenė gyvenvietę sudegino. 1791 m. gruodžio 7 d. Darsūniškis gavo privilegiją, kuria patvirtintos kažkada turėtos laisvojo miesto Magdeburgo teisės. Nustatytos miestelio ribos, gyventojai atleisti nuo baudžiavos, jiems leista laisvai kirsti mišką miestelio statybai. Patvirtintas herbas.
Šį dokumentą iš lenkų kalbos išvertė istorikas, dr. Kastytis Antanaitis.

Document. "W imie Pańskie Amen. Na wieczną Rzeczy Pamiątkę My Stanisław August..." Privilege of the King of Poland, Grand Duke of Lithuania, Stanislovas Augustas, to the town of Darsūniškis, 1791.

Privilege of the King of Poland, Grand Duke of Lithuania, Stanislovas Augustas, to the town of Darsūniškis in Kaunas county (now Kaišiadorys district), reinstating the rights and coat of arms of the free city of Magdeburg (St. Casimir with a mitre on the head, a purple cloak, decorated with ermine. The queen is depicted with her arms outstretched, holding a lily in her right hand and a cross in her left hand). The document is written in ink, certified by an authentic signature of Stanislaus August, and a small seal. The pages are bound with dark red silk thread twisted cord with tassels at the ends, which are threaded through a hanging round metal stamp box (with a lid) and coated with red wax with an embossed stamp. Warsaw, 7 December 1791.

Materials and technique: parchment, manuscript, painted, silk thread, metal, red wax.
Dimensions: 52 × 30 cm.
Included in the museum collections in 1957, the then elder of Darsūniškis town, Jurgis Morkūnas, handed over the document to the museum for permanent storage.

Other facts. Darsūniškis is one of the oldest settlements in Lithuania (Kaišiadorys district). In the second half of the 14th century, the Teutonic road to Trakai and Vilnius passed through Darsūniškis (Dirsunen in German sources). It is mentioned that the Crusaders burned the castle of Dirsunen in 1372. Darsūniškis mound was one of the support points of the Panemunė defence system. Here stood the castle of the Grand Duke with a large crew. In 1702, the Army of the Grand Duchy of Lithuania defeated the Swedish unit at Darsūniškis. The Swedish Army, which arrived after the battle, burned down the settlement. On 7 December 1791, Darsūniškis received a privilege confirming the rights of the free city of Magdeburg that it once had. The boundaries of the town were set, the residents were released from slavery, and allowed to freely cut the forest for the construction of the town. The coat of arms was approved.
This document was translated from Polish by the historian, Dr. Kastytis Antanaitis.

Bokalas, papuoštas 1586–1727 m. taleriais, auksakalys Benjaminas Berentas (1713–1756), Gdanskas, Lenkija.
Istorinių daiktų rinkinys, E-2044

Mug decorated with thalers of 1586-1727. Goldsmith Benjaminas Berentas (1713–1756), Gdansk, Poland.
Historical collection, E-2044

Bokalas, papuoštas 1586–1727 m. taleriais, auksakalys Benjaminas Berentas (1713–1756), Gdanskas, Lenkija

Bokalas – sidabrinis, paauksuotas, korpusas cilindro formos, puoštas sidabrinėmis monetomis (24 taleriai) ir iškalinėtais augaliniais ornamentais. Bokalo padas kiek platesnis, profiliuotas, raižytas augaliniu motyvu, dugne įmontuotas 1650 m. taleris. Dangtelis taip pat raižytas, puoštas 1727 m. sidabriniu taleriu. Rankena profiliuota, dekoruota iškiliais augaliniais ornamentais.

Medžiaga – sidabras
Matmenys: bokalo aukštis – 19 cm, skersmuo – 13 cm; masė 1691 g.
Į muziejaus rinkinius pateko 1964 m.

Kiti faktai. Sidabriniai bokalai ypač buvo populiarūs XVI–XVIII a. Europoje. Šiaurės Vokietijoje, Danijoje, Prūsijoje įsikūrę stambūs juvelyrų centrai savo dirbiniais aprūpino visą Baltijos jūros regioną. Ypač tam pasitarnavo Hanzos miestų prekybiniai ryšiai. Gdansko (Dancigo) meistrų gaminiai skyrėsi nuo kitų savo forma, dekoravimo ir atlikimo maniera. Jų sidabriniai bokalai buvo plataus cilindro formos, apačioje kiek platesniu, profiliuotu, dekoruotu padu, rankena – masyvi, apverstos „S“ formos, gausiai ornamentuota, užsibaigianti puošniu, dažnai dvišakiu smaigaliu vadinamu „nykštuku“, su kuriuo lengviau buvo atidaromas neaukštas, plokščias, profiliuotas bokalo dangtis. Kartais dangčio viršų papuošdavo stilizuota gyvūno (gulbės, stirnos) figūrėlė ar tiesiog rutulio formos rankenėlė. Bokalai pasižymėjo ornamentų įvairove: nuo įprasto augalinio motyvo iki sudėtingų religinės, mitologinės ar istorinės tematikos siužetų. Taip pat gana dažnai bokalai buvo puošiami sidabrinėmis monetomis. XIX a. sidabriniai bokalai prarado savo kaip naudojamų indų tiesioginę paskirtį, o buvo gaminami pagal užsakymus kaip dekoratyviniai dirbiniai.

Mug decorated with thalers of 1586–1727, Goldsmith Benjaminas Berentas (1713–1756), Gdansk, Poland.

A mug – silver, gilded, with cylindrical body, decorated with silver coins (24 thalers) and engraved with plant ornaments. The base of the mug is a bit wider, profiled, carved with a plant motif, with a thaler of 1650 built into the bottom. The lid is also carved and decorated with a silver thaler of 1727. The handle is profiled and decorated with prominent plant ornaments.

Material: silver
Dimensions: mug height – 19 cm, diameter – 13 cm; mass 1691 g.
Included in the museum collections in 1964.

Other facts. Silver mugs were especially popular in the 16th–18th centuries in Europe. Large jeweller centres located in northern Germany, Denmark and Prussia supplied the entire Baltic Sea region with their products. The trade relations of the Hanseatic cities were especially helpful for this. The products of the craftsmen of Gdańsk (Danzig) differed from others in their shape, decoration and the method of production. Their silver mugs were wide-cylindrical in shape, with a slightly wider, profiled, decorated base at the bottom, and a massive, inverted S-shaped handle, richly ornamented, ending in an ornate, often double-pointed spike called a „dwarf,“ which made it easier to open a low, flat profiled mug lid. Occasionally, the top of the lid was decorated with a stylised animal figurine (swan, deer) or just a ball-shaped handle. The mugs were characterised by a variety of ornaments, from the usual plant motif to complex plots of religious, mythological or historical themes. Mugs were also quite often decorated with silver coins. In the 19th century, silver mugs lost their direct purpose as utensils and were made to order as decorative items.

65

EKSPONATAS

Kandeliabras. XIX a.
Istorinių daiktų rinkinys,
E-2065/2

Candelabra.
19th century.
Historical collection,
E-2065/2

Kandeliabras, XIX a.

Kandeliabras pasidabruotas, dešimties šakų. Pagrindas ažūrinis, ant trijų stilizuotų gyvūnų letenėlių formos kojelių, viršuje puoštų reljefiniu augaliniu ornamentu. Virš pagrindo – profiliuotas ornamentuotas diskas, į kurį įmontuotas kolonos formos stiebas, užsibaigiantis dekoratyvine taurele, iš kurios iškyla skirtingo dydžio trijų pakopų stiebelis ir augalinės formos šakos su gėlės žiedo pavidalo lėkštelėmis ir žvakių lizdais.

Medžiaga – pasidabruotas žalvaris.
Matmenys – aukštis 57 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1964 m.

Kiti faktai. Kandeliabras – didelė, puošni, pastatoma žvakidė, su 2 ar keliomis šakomis. Kandeliabrai gali turėti apvalų, trišakį ar keturkampį pagrindą, besiremiantį ant trijų, keturių kojelių. Ypač populiarūs buvo XVIII a. Tuo metu kilmingųjų rūmuose masyvius ir didingus baroko laikų kandeliabrus išstūmė ypač puošnūs, raitytų ornamentų, dažnai ir figūriniai kandeliabrai. Juos statydavo ant židinių, komodų ar stalelių poromis. Šis kandeliabras taip pat turi „porininką“, dar laukiantį restauravimo.

Candelabra. 19th century.

Silvered candelabra with ten arms. Openwork base, on three stylised animal paw-shaped legs, decorated with an embossed plant ornament on the top. Above the base is a profiled ornamented disc with a built-in column-shaped stand ending in a decorative cup with a three-tiered stem of different sizes and plant-shaped arms with flower-shaped platelets and candle slots.

Material: silver-plated brass.
Dimensions: height – 57 cm.
Included in the museum collections in 1964.

Other facts. Candelabra – a large, ornate, built-in candlestick with two or more arms. Candelabras may have a round, triangular or quadrangular base resting on three or four legs. They were especially popular in the 18th century. At that time, in the palace of mobility, massive and majestic baroque candelabras were replaced by particularly ornate, curved ornaments, often figural candelabras. They were placed on fireplaces, chests of drawers or tables in pairs. This candelabra also has a „pair“ still awaiting restoration.

66

EKSPONATAS

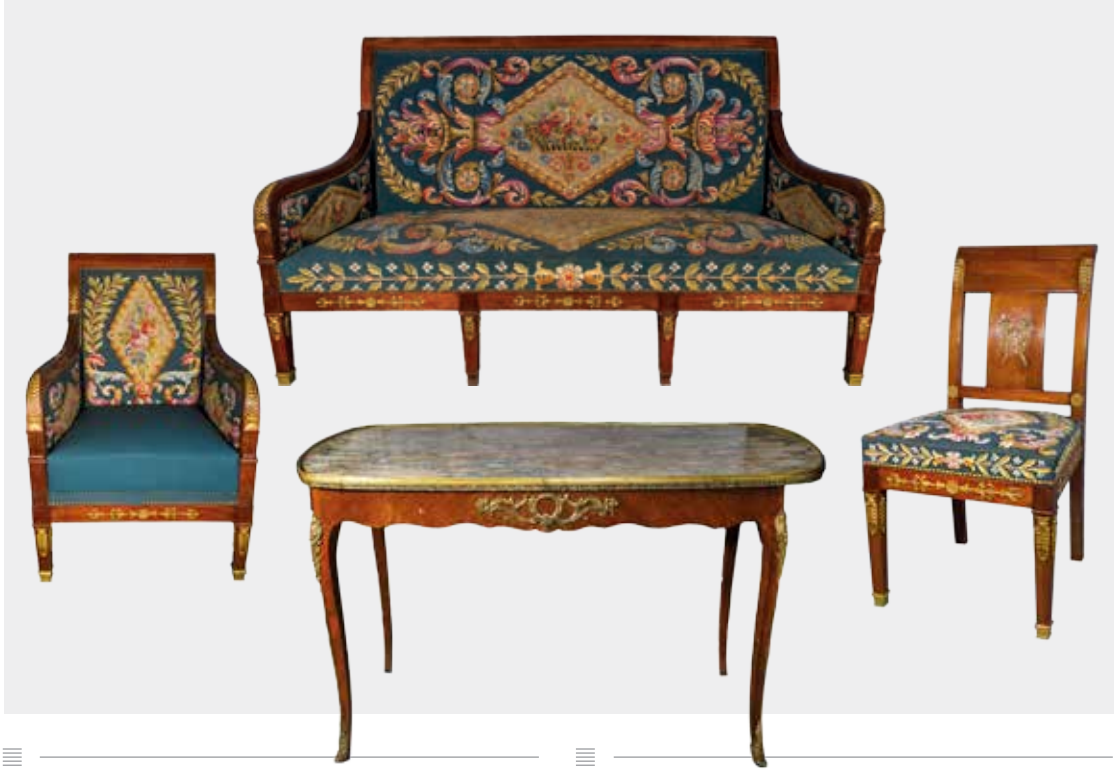

Baldų komplektas, ampyro stilius, iš Lietuvos Respublikos ministrų kabineto rūmų Kaune. XX a. 3–4 dešimtmečiai.
Istorinių daiktų rinkinys, E-2268/1,2,4; E-3494 (stalas)

Furniture set, Empire style, from the Palace of the Cabinet of Ministers of the Republic of Lithuania in Kaunas. 20th century. 3rd – 4th decades.
Historical collection, E-2268/1,2,4; E-3494 (table)

Baldų komplektas, ampyro stilius, iš Lietuvos Respublikos ministrų kabineto rūmų Kaune. XX a. 3–4 dešimtmečiai

Baldų komplektą sudaro sofa, keturi foteliai, du krėslai, dvi kėdės ir stalas. Baldai pagaminti Paryžiuje, „Roswag A. Treizenem Paris“ firmoje. Baldai aptraukti augalinio motyvo gobelenu: žalsvai mėlynos spalvos fone įvairiaspalvių gėlių kompozicijos rombuose, lauro šakų ir gėlių girliandų motyvai. Baldai gausiai puošti bronziniais augalinio motyvo dekoro elementais. Priekinės baldų kojos dekoruotos bronziniais apkaustais.

Medžiaga: gobelenas, medis, bronza, marmuras, lakas.
Matmenys: sofos ilgis – 196 cm, plotis – 69 cm, aukštis – 115 cm; stalo ilgis – 128 cm, plotis – 82 cm, aukštis – 72 cm; fotelių ilgis – 56 cm, plotis – 67 cm, aukštis – 105 cm; krėslų ilgis – 54 cm, plotis – 65 cm, aukštis – 100 cm; kėdžių aukštis – 90 cm, pasostė – 48 × 43 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1965 m., perdavė LKP Kauno miesto komiteto politinio švietimo kabineto vedėjas.

Kiti faktai. Ampyras (pranc. *Empire* – imperija), architektūros ir taikomosios dailės stilius, paplitęs Europoje XIX a. pirmoje pusėje. Tai vėlyvojo klasicizmo atmaina, kuri susiformavo Prancūzijoje, Napoleono valdymo laikotarpiu (1804–1815). Ampyrui didelės įtakos turėjo senovės Egipto, Romos imperijos architektūra bei dailė. Ampyro stiliaus baldai monumentalūs, jų linijos tiesios, išlaikoma griežta simetrija. Baldai gausiai puošiami bronziniais stilizuotų gyvūnų (liūtų, sfinksų ir kt.) ir augalų (palmetės, akanto lapų, augalų girliandų ir vainikų) ornamentais. Atsiranda nauji, karinės tematikos, dekoro motyvai: ietys, skydai, kalavijai ir lauro lapų vainikai.

Furniture set, Empire style, from the Palace of the Cabinet of Ministers of the Republic of Lithuania in Kaunas. 20th century, 3rd–4th decades.

The furniture set consists of a sofa, four armchairs, two seaters, two chairs and a table. The furniture is made in Paris by the Roswag A. Treizenem Paris company. The furniture is covered with a plant motif tapestry: multicoloured flower arrangements in rhombuses against a greenish-blue background, motifs of laurel branches and flower garlands. The furniture is abundantly decorated with bronze plant motif decor elements. The front legs of the furniture are decorated with bronze hardware.

Material: tapestry, wood, bronze, marble, lacquer.
Dimensions: sofa length – 196 cm, width – 69 cm, height – 115 cm; table length – 128 cm, width – 82 cm, height – 72 cm; armchair length – 56 cm, width – 67 cm, height – 105 cm; seater length – 54 cm, width – 65 cm, height – 100 cm; chair height – 90 cm, base – 48 × 43 cm.

Included in the museum collections in 1965, handed over by the Head of the Political Education Cabinet of the Kaunas City Committee of the Lithuanian Communist Party.

Other facts. Empire, an architectural and applied art style prevalent in Europe in the first half of the 19th century. It is a variant of late classicism that evolved in France during the reign of Napoleon (1804–1815). The Empire style was greatly influenced by the architecture and art of ancient Egypt and the Roman Empire. Empire-style furniture is monumental, with straight lines and strict symmetry. The furniture is abundantly decorated with bronze ornaments of stylised animals (lions, sphinxes, etc.) and plants (palm trees, acanthus leaves, plant garlands and wreaths). New, military-themed, decor motifs appear – spears, shields, swords and laurel leaf wreaths.

67

EKSPONATAS

Pasaginė segė, dengta emaliu, IV a. pab.–V a. pr.
Archeologijos rinkinys, AR-1972/3

Horseshoe shaped brooch covered with enamel. End of the 4th century. beginning of the 5th century.
Archaeological collection, AR-1972/3

Pasaginė segė, dengta emaliu, IV a. pab.–V a. pr.

Pasaginės segės lankelis trikampio skersinio pjūvio, baigiasi apskritais pagilintais galais, pripildytais raudono emalio. Segės lankelio vidurys taip pat buvęs pripildytas emaliu, pagilintame rombo formos rėmelyje. Rombinio plotelio du kampai išeina už lankelio briaunų, į rombo kampuose išdurtas skylutes įstatyta po vieną apvalią ataugą. Ant segės lankelio išlikęs smegtukas su plokščia kilpele gale.
Eksponato radimo aplinkybės. Eksponatas rastas 1967 m. Krūsnių kalnelyje (dab. Medžionių k., Prienų r.). Tų metų rudenį Medžionių kolūkio kolūkiečiai kasė bulvėms rūsius ir kasdami aptiko žalvarinių papuošalų ir žmonių kaulų fragmentus.

Medžiaga: žalvaris, emalis.
Matmenys – skersmuo 7,5 × 8,6 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1967 m.

Kiti faktai. Kapų radiniai rodo, kad emaliuotus dirbinius Lietuvoje nešiojo genties diduomenė (vyrai, moterys, vaikai). Daugiausia jų aptikta Rytų ir Pietryčių Lietuvoje. Archeologas Jonas Puzinas mano, kad dalį papuošalų su emaliu pagamino vietos meistrai.

Horseshoe shaped brooch covered with enamel. End of the 4th century, beginning of the 5th century.

The bow of the horseshoe brooch has a triangular cross-section, ending in circular recessed ends, filled with red enamel. The middle of the brooch bow was also filled with enamel in a recessed diamond-shaped frame. The two corners of the rhombic area extend beyond the edges of the bow, with one round increment inserted in the holes pierced in the corners of the rhombus. A tongue protrudes on the bow of the brooch, with a flat loop at the back.
Circumstances of finding the exhibit. The exhibit was found in 1967 on the Hill of Krūsniai (currently Medžionys village, Prienai district). In the autumn of that year, the farmers of the Medžionys collective farm dug potato cellars and found fragments of brass jewellery and human bones.

Material: brass, enamel.
Dimensions: diameter – 7.5 × 8.6 cm.
Included in the museum collections in 1967.

Other facts. The findings of the graves show that enamelled items were worn in Lithuania by the nobility of the tribe (men, women and children). Most of them were found in eastern and southeastern Lithuania. Archaeologist Jonas Puzinas believes that some of the jewellery with enamel was made by local craftsmen.

68

EKSPONATAS

Moneta. Dvigubas dukatas. Feraros kunigaikštystė, Italija, 1503–1534 m.
Numizmatikos rinkinys, A-2865

Coin. Double ducat. Duchy of Ferrara, Italy, 1503-1534
Numismatic collection, A-2865

Moneta. Dvigubas dukatas. Feraros kunigaikštystė, Italija, 1503–1534 m.

XIX a. ši moneta buvo rasta išartuose Plemborgo dvaro (Raseinių r.) laukuose. Monetos averso centre pavaizduotas Feraros kunigaikštystės valdovas kunigaikštis Alfonsas I Estė (*d'Este)* profiliu pasisukęs į kairę. Aplinkui, ties monetos kraštine, užrašas „ALFONSVS·DVX·FERRARIAE·III". Reverse centre matoma stilizuota scena, kurioje pavaizduotas Jėzus Kristus ir fariziejus. Aplinkui, ties monetos kraštine, užrašas „QVE·SVNT·DEI·DEO" (*liet.* Kas yra Dievo). Monetos viršutinėje dalyje išmušta kiaurymė ir įverta grandelė.

Medžiaga – auksas.
Matmenys – skersmuo 27 mm; masė – 7,065 g.
Į muziejaus rinkinius pateko 1967 m.

Kiti faktai. Feraros kunigaikštystė buvo suvereni valstybė šiaurės Italijoje. Šią valstybę nuo 1146 m. iki 1597 m. valdė Estė kunigaikščių šeima. Įdomu tai, kad kunigaikščio Alfonso I Estė pirmoji žmona Ana Marija Sforza (1476–1497) buvo būsimosios Lenkijos karalienės ir Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Bonos Sforzos teta. Plemborgo dvaras pirmą kartą Raseinių žemės teismo knygose minimas 1586 m. Vėliau dvaras priklausė Tolvaišių, Lackių, Eperješų, Daugirdų giminėms.

Coin. Double ducat. Duchy of Ferrara, Italy, 1503–1534.

In the 19th century, this coin was found in the open fields of Plemborg manor (Raseiniai district). The centre of the obverse of the coin depicts the ruler of the Duchy of Ferrara, Prince Alfons I d'Este, facing left. Around the edge of the coin, there is an inscription *„ALFONSVS·DVX·FERRARIAE·III"*. In the centre of the reverse is a stylised scene depicting Jesus Christ and a Pharisee. The edge of the coin is surrounded by the inscription *„QVE·SVNT·DEI·DEO"* (*'To God what is'*). A hole is punched in the upper part of the coin and a chain is inserted.

Material: gold.
Dimensions: diameter – 27 mm; weight – 7.065 g.
Included in the museum collections in 1967.

Other facts. The Duchy of Ferrara was a sovereign state in northern Italy. From 1146 to 1597, this state was ruled by the family of the dukes d'Este. Interestingly, the first wife of Duke Alfonso I d'Este, Anna Maria Sforza (1476–1497), was the aunt of the future Queen of Poland and Grand Duchess of Lithuania, Bona Sforza. Plemborg manor was first mentioned in the books of Raseiniai land court in 1586. Later, the manor belonged to the Tolvaišis, Lackys, Eperješas and Daugirdas families.

69

EKSPONATAS

Moneta. 1,5 grašio. Vilnius, LDK, 1619 m.
Numizmatikos rinkinys, A-4135/12

Coin. 1.5 groschen. Vilnius, GDL, 1619
Numismatic collection, A-4135/12

Moneta. 1,5 grašio. Vilnius, LDK, 1619 m.

Averso centre pavaizduotas penkių dalių herbinis skydas, kurio centrinėje dalyje – Vazų giminės herbas javų pėdas, o kituose keturiuose laukuose Erelis ir Vytis. Virš skydo – karališka karūna. Aplinkui, ties monetos kraštine, užrašas „SIG: III D G: REX· P· M: D: L“. Užrašo pabaigoje – LDK žemės iždininko Kristupo Naruševičiaus herbas (dvi žuvytės). Reverso centre pavaizduotas rutulys su kryžiumi – valdžios simbolis. Rutulio apatinėje dalyje – skaičius 24 (1/24 talerio). Abiejose kryžiaus pusėse esantys skaitmenys žymi du paskutiniuosius monetos kalimo metų skaičius 19 (1619 m.). Aplinkui, ties monetos kraštine, užrašas „MONE: NOV MA: DV: LI:*·“. Ties apatiniąja monetos kraštine, tarp užrašo, įsiterpęs skaičius 3, reiškia, kad moneta lygi trims pusgrašiams.

Medžiaga – sidabras.
Matmenys – skersmuo 20,4 mm, masė – 1,678 g.
Į muziejaus rinkinius pateko 1969 m., moneta yra iš lobio, kuris 1969 m. buvo rastas Čiudiškių k., Prienų r.

Kiti faktai. LDK 1619 m. pasirodžiusi Vilniaus kalykloje kaldinta 1,5 grašio nominalo (apie 20 mm diametro, sverianti apie 1,5 g) moneta buvo gerokai vertingesnė (0,72 g gryno sidabro) už to paties nominalo lenkišką monetą (0,49 g gryno sidabro). Dėl tokio neatitikimo, kaip nuostolinga valstybės iždui, jau kitais metais (1620 m.) lietuviškų pusantrokų emisija buvo sustabdyta. Dėl geros kokybės to meto gyventojų jie buvo labai vertinami ir iš apyvartos greitai išnyko. Gali būti, kad nemažai jų buvo perkalta. Dėl to lietuviški 1619–1620 m. pusantrokai šiuo metu yra itin reti. 1969 m. Čiūdiškių kaime žvyro karjere apie 50 cm gylyje, buvo rastas monetų lobis. Monetų lobis buvo rastas moliniame glazūruotame puode siauru kakleliu, su dviem ąselėmis. Tačiau puodas buvo sudužęs į 11 šukių ir kartu su monetomis pateko į muziejų. Šį lobį dar būtų galima pavadinti pusantrokų (1,5 grašio moneta) lobiu, nes, be dviejų 1590 ir 1600 m. Zigmanto III Vazos Rygos trečiokų (3 grašių moneta) ir vieno 1619 m. Zigmanto III Vazos Gdansko orto (18 grašių moneta), šį lobį sudaro lenkiški, prūsiški, Šv. Romos imperijos, Rygos ir lietuviški pusantrokai (iš viso – 1097 vnt. monetų). Tačiau visų svarbiausia, kad šiame lobyje yra net 63 vnt. (58 vnt. – 1619 m., 5 vnt. – 1620 m.) labai retų LDK 1,5 grašio monetų.

Coin. 1.5 groschen. Vilnius, GDL, 1619.

The centre of the obverse contains a five-part heraldic shield, in the central part of which is the coat of arms of the house of Vasa, a sheaf of wheat and Eagle and Vytis in the other four fields. Above the shield is a royal crown. Around the edge of the coin, there is an inscription *„SIG: III D G: REX· P· M: D: L“*. At the end of the inscription – the coat of arms of the GDL land treasurer Kristupas Naruševičius (two fish). In the centre of the reverse is an orb with a cross, *globus cruciger* – a symbol of authority. At the bottom of the orb is the number 24 (1/24 thaler). The numbers on both sides of the cross indicate the last two numbers of the coinage 19 (1619). Around the edge of the coin, there is an inscription *„MONE: NOV MA: DV: LI:*“*. The number 3 is inserted at the bottom of the coin, between the inscription, meaning that the coin is equal to three half-groschen.

Material: silver.
Dimensions: diameter – 20.4 mm, weight – 1.678 g.
Included in the museum collections in 1969, the coin comes from a hoard that was found in 1969 in Čiudiškiai village, Prienai district.

Other facts. A coin poltorak with a denomination of 1619.5 grams (about 20 mm in diameter and weighing about 1.5 g groschen) minted in Vilnius Mint circulated in the GDL and was much more valuable (0.72 g of pure silver) than a Polish coin of the same denomination (0.49 g of pure silver). Due to such discrepancy, the issue of the Lithuanian poltorak was discontinued the following year (1620) as loss-making for the state treasury. Due to the good quality they were highly valued by the population at that time, and quickly disappeared from circulation. It is possible that a number of them have been reminted. As a result, 1619–1620 Lithuanian poltoraks are currently extremely rare. In 1969, a hoard of coins was found in the gravel quarry in the village of Čiudiškikiai at a depth of about 50 cm. The coin hoard was found in a clay glazed pot with a narrow neck, with two eyelets. However, the pot was broken into 11 shards, and was delivered to the museum along with the coins. This hoard could still be called the hoard of poltoraks (1.5 groschen coin) because, in addition to two Riga's 3 groschen of 1590 and 1600 of Sigismund III Vase and one Gdańsk ort of Sigismund III Vase of 1619 (18 groschen coin), this hoard consists of the Polish, Prussian, St. Roman Empire, Riga and Lithuanian poltoraks (1,097 coins in total). Most importantly, the hoard contains as many as 63 units (58 pcs. of 1619, 5 pcs. of 1620) of very rare 1.5 groschen coins of the Grand Duchy of Lithuania.

70

EKSPONATAS

Kauno miesto burmistro antspaudas, XX a. 3–4 dešimtmečiai
Istorinių daiktų rinkinys, E-3023

Seal of the Kaunas city burghermaster. 20th century. 3–4 decades
Historical collection, E-3023

Kauno miesto burmistro antspaudas, XX a. 3–4 dešimtmečiai

Antspaudas – apskritimo formos, centre pavaizduotas Kauno miesto herbas – dviejų laukų stačiakampiame suapvalinta apačia skyde stovintis stumbras su kryžiumi tarp ragų. Aplink ratu – tekstas didžiosiomis raidėmis „Kauno miesto burmistras“. Rankenėlė – medinė, tekinta, profiliuota, dažyta juodais dažais.

Medžiaga: žalvaris, medis, dažai.
Matmenys: skersmuo – 3,7 cm, ilgis su koteliu – 9,4 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1972 m.

Kiti faktai. Šį antspaudą A. Bublienė rado atsikrausčius į butą, adresu: Laisvės al. 65, Kaunas. Burmistras – miestų ar kitos bendruomenės savivaldos ar valdymo organo vadovas, dažniausiai renkamas bendruomenės tarybos arba gyventojų, kartais skiriamas vyriausybės.

Seal of the Kaunas city burghermaster, 20th century, 3rd–4th decades.

The seal is in the shape of a circle, with the coat of arms of Kaunas depicted in the centre – a bison with a cross between the horns standing in a rectangular panel, with a rounded bottom, of two fields. It is encircled with a text in capital letters "*Kaunas city burgomaster*". Handle is wooden, turned, profiled, painted in black.

Material: brass, wood, paint.
Dimensions: diameter – 3.7 cm, length with a stem – 9.4 cm.
Included in the museum collections in 1972.

Other facts. A. Bublienė found this seal after moving into the apartment at Laisvės al. 65, Kaunas. A burghermaster is the head of a municipal or governing body of a city or other community, usually elected by the community council or residents, sometimes appointed by the government.

71

EKSPONATAS

Gintarinis amuletas – šukutės, VII a.
Archeologijos rinkinys, AR-2303/14

Amber amulet – comb, 7th century.
Archaeological collection, AR-2303/14

Gintarinis amuletas – šukutės, VII a.

Amuletas – trapecijos formos, įsmaugtais šonais. Viršutinėje dalyje nedidelė ąselė pakabinimui. Pakabučio paviršius iš abiejų pusių puoštas skersiniais įbrėžimais ir įmuštomis duobutėmis.
Eksponato radimo aplinkybės. Eksponatas rastas 1978 m. archeologiniuose kasinėjimuose Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyne, kape Nr. 10. Tyrimus vykdė Kauno valstybinis istorijos muziejus (dab. Vytauto Didžiojo karo muziejus), vadovė Kazimiera Gabriūnaitė.

Medžiaga – gintaras.
Matmenys: ilgis – 4,9 cm, aukštis – 3,7 cm, storis – 0,5 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko XX a. 8 dešimtmetyje.

Kiti faktai. Šie amuletai randami kuršių vyrų kapuose, padėti ant krūtinės ar juosmens srityje, jie galėjo būti tvirtinami prie kalavijo rankenos ar makšties aptaisų. Maginę amuletų reikšmę patvirtintų tautosaka: lietuvių liaudies pasakose raganos ar kito persekiotojo herojus išvengia mesdamas šukas per petį – iš paskos išauga neperžengiamas miškas. Daugiausiai tokių amuletų rasta Lazdininkų ir Palangos kapinynuose.

Amber amulet – comb, 7th century.

The amulet is trapezoidal in shape with narrowed sides. At the top, there is a small eyelet for hanging. The surface of the pendant is decorated on both sides with transverse matches and punched holes.
Circumstances of finding the exhibit. The exhibit was found in 1978 in the archaeological excavations in Lazdininkai (Kalnalaukis) cemetery, grave No. 10. The research was carried out by Kaunas State History Museum (now Vytautas the Great War Museum), headed by Kazimiera Gabriūnaitė.

Material: amber.
Dimensions: length – 4.9 cm, height – 3.7 cm, thickness – 0.5 cm.
Included in the museum collections in the 8th decade of the 20th century.

Other facts. These amulets are found in the tombs of Curonian men, placed on the chest or waist area, they could be attached to a sword handle or sheath lining. The magical meaning of amulets would be confirmed by folklore: in Lithuanian folk tales, the hero escapes the persecution of a witch or other wrongdoer by throwing a comb over his shoulder – an insurmountable forest grows behind him. Most of these amulets were found in Lazdininkai and Palanga cemeteries.

Dokumentas „Iesus Maria Francisc...“ Aktas, kuriame rašoma, kad LDK maršalka Vladislovas Tiškevičius Vilniaus bernardinams dovanoja Šv. Kryžiaus medžio bei Švč. Kristaus kraujo du brangius relikvijorius. Vilnius, 1667 m. gegužės 9 d.
Spaudos rinkinys, S-12268

Document. “Iesus Maria Francisc...” An act stating that the referendary of the GDL Vladislovas Tiškevičius donates to St. Bernardines of Vilnius two precious relics of the Holy Tree of the Cross and Holy blood of Christ. Vilnius, 9 May 1667
Press collection, S-12268

Dokumentas „Iesus Maria Francisc...“ Aktas, kuriame rašoma, kad LDK maršalka Vladislovas Tiškevičius Vilniaus bernardinams dovanoja Šv. Kryžiaus medžio bei Švč. Kristaus Kraujo du brangius relikvijorius. Vilnius, 1667 m. gegužės 9 d.

LDK maršalka Vladislovas Tiškevičius Vilniaus bernardinams dovanojo du auksinius kryžius. Brangias dovanas iš V. Tiškevičiaus priėmęs tuometinis Vilniaus bernardinų kustodas ir gvardijonas Steponas Romanovičius visų brolių vardu įsipareigojo amžinai kiekvieną penktadienį už donatorių aukoti giedotines šv. Mišias prie to altoriaus, prie kurio „tas brangus lobis“ bus saugomas. V. Tiškevičius padovanojo tik pačius kryžius, be futliarų, kurie pagaminti vėliau, jau pasirūpinus patiems bernardinams. Aktas surašytas 1667 m. Vilniuje Bernardinų vienuolyne. Dokumentą pasirašė: Jurgis Karolis Hlebavičius, Tomas Digonas ir kiti asmenys. Patvirtintas trimis kabančiais raudono vaško antspaudais apskritose metalinėse dėžutėse (dvi iš jų su dangteliais), pritvirtintomis geltonų ir raudonų šilko siūlų sukta virvute, kuri įverta į antspaudo dėžutes ir dalis jos užlieta vašku. Virvutės galai laisvai kabo. Apatinio pergamento krašto užlankas yra 3,4 cm pločio. Jame padarytos devynios trikampio formos įkirtos 8 cm, 11,5 cm ir 14,5 cm atstumu virvutei praverti ir antspaudams pakabinti. Dokumentas rašytas rašalu ir dažais su trinto aukso pigmentu.

Medžiaga ir technika: pergamentas, metalas, vaškas, spalvoti šilko siūlai. Rašyta rašalu.
Matmenys: 26, 6 × 42 cm; antspaudai – 5,8 cm, 6,2 cm ir 5,8 cm skersmens.
Į muziejaus rinkinius pateko 1981 m. lapkričio 17 d., įsigyta iš privataus asmens.

Document. „Iesus Maria Francisc...“ An act stating that the referendary of the GDL Vladislovas Tiškevičius donates to St. Bernardines of Vilnius two precious relics of the Holy Tree of the Cross and Holy blood of Christ. Vilnius, 9 May 1667.

The referendary of the GDL, Vladislovas Tiškevičius, presented two golden crosses to the Bernardine monks of Vilnius. Steponas Romanovičius, the then Vilnius Bernardine custodian and the guard of Vilnius, accepted the precious gifts from Tiškevičius, and undertook, on behalf of all his brothers, to sacrifice the chantings during the mass at the altar where „that precious treasure“ will be kept. Tiškevičius donated only the crosses, without cases, which were made later, already at the efforts of the Bernardines. The document was written in 1667 in Vilnius Bernardine Monastery. The document was signed by Jurgis Karolis Hlebavičius, Tomas Digonas and others. It was certified with three hanging red wax seals in round metal boxes (two of them with lids), fastened with a twisted cord of yellow and red silk, inserted in the seal boxes and part of it covered with wax. The ends of the cord hang freely. The fold of the lower edge of the parchment is 3.4 cm wide. It has nine triangular incisions of 8 cm, 11.5 cm and 14.5 cm for the cord and for hanging the seals. The document is written in ink and paint with rubbed gold pigment.

Materials and technique: parchment, metal, wax, coloured silk thread. Written in ink.
Dimensions: 26.6 × 42 cm; seals – 5.8 cm, 6.2 cm and 5.8 cm in diameter.
Included in the museum collections on 17 November 1981, purchased from a private individual.

Kiti faktai. Vilniaus bernardinų bažnyčia XV–XIX a. buvo reikšmingas religinio ir kultūrinio gyvenimo centras ne tik Vilniuje, bet ir visoje Lietuvoje. Po 1661 m., atkuriant karo nuniokotą bažnyčios interjerą, Vladislovas Tiškevičius 1667 m. gegužės 9 d. „iš atsidavimo ir pamaldumo [*lot. zelo et devotione*] šv. Pranciškui bei palankumo jo ordinui" padovanojo Vilniaus bernardinams du brangius relikvijorius su Kristaus Kraujo ir Kryžiaus medžio relikvijomis. Iki 1667 m. Kristaus Kraujo relikvijorius buvo saugomas bernardinų Šv. Mykolo bažnyčioje. Vilniaus bernardinų konvento archyve buvo saugomi relikvijorių dovanojimo aktai, ir ne kartą padaryti jų nuorašai (šiuo metu relikvijų dovanojimo rašto originalas yra saugomas muziejuje), kuriuose abu gana smulkiai apibūdinti: nurodytas jų dydis, forma, brangios medžiagos (auksas, kalnų krištolas), puošyba, įrašai, kilmė: paminėta, kad donatorius juos gavęs palikimu po savo dėdės Vilniaus vyskupo Jurgio Tiškevičiaus mirties. Aprašymo (1656 m.) detalumas rodo, kad relikvijoriai buvo iš tiesų ypač branginami ir vertinami – tiek dėl sakralinės ir istorinės reikšmės, tiek dėl materialinės vertės. Vyskupas Jurgis Tiškevičius greičiausiai abi relikvijas buvo parsivežęs iš Romos, kurioje lankėsi kaip karaliaus Vladislovo Vazos pasiuntinys, be to, kurį laiką dirbo popiežiaus Urbono VIII asistentu.

Other facts. In the 15th and 19th centuries Vilnius Bernardine Church was a significant centre of religious and cultural life not only in Vilnius, but also in the whole of Lithuania. After 1661, while restoring the interior of the church devastated by the war, on 9 May 1667, Vladislovas Tiškevičius „*Out of devotion and piety* [Lat. *zelo et devotione*] *to St. Francis and the favour of his order*" presented two precious relics of the Blood of Christ and the Tree of the Cross to the Bernardines of Vilnius. Until 1667, the relic of the Blood of Christ was kept by the Bernardines at St. Michael's Church. The archives of the Vilnius Bernardine Convention kept the documents of the donation of the relics, and copies of them were made several times (currently, the original of the letter of donation of the relics is kept in the museum), both of which are described in great detail, indicating their size, shape, precious materials (gold, crystal), decoration, records, and origin; it mentions that the donor received them by inheritance after the death of his uncle, Bishop of Vilnius, Jurgis Tiškevičius. The detail of the description (1656) shows that the relics were indeed particularly cherished and valued, both for their sacral and historical significance and for their material value. Bishop Jurgis Tiškevičius probably brought both relics from Rome, where he visited as a messenger of King Vladislav Vasa, in addition to working as an assistant to Pope Urban VIII for some time.

73

EKSPONATAS

Šachmatai, Lietuvos kariuomenės kavaleristų figūros, XX a. 4 deš.
Istorinių daiktų rinkinys, E-5940

Chess, pieces of cavalry of the Lithuanian army. Decade of the 20th century
Historical collection, E-5940

Šachmatai, Lietuvos kariuomenės kavaleristų figūros, XX a. 4 deš.

Šachmatų figūros pavaizduotos kaip Lietuvos kavalerijos kariai, vilkintys 1934 m. spalvingomis husarų ir ulonų uniformomis, karalienės figūrėlės – kaip lietuvaitės, o bokštai – kaip Gedimino pilis. Figūros išdrožtos iš medžio, dažytos įvairiaspalviais dažais, lakuotos. Šachmatų lenta – dėžutės tipo, faneruota šviesiu ir tamsiu medžiu, dengta laku. Lentos kampe yra inicialai TR.

Medžiaga: medis, dažai, lakas.
Matmenys – 51,3 × 51,3 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1986 m.

Chess pieces of cavalry of the Lithuanian Army, 2nd decade of the 20th century.

Chess pieces are depicted as soldiers of the Lithuanian Cavalry wearing colourful Hussar and Uhlan uniforms of 1934, the queen pieces like Lithuanians, and the rooks like Gediminas Castle. The pieces are carved from wood, painted in various colours and varnished. Chess board – box type, veneered with light and dark wood, covered with varnish. In the corner of the board are the initials TR.

Material: wood, paint, varnish.
Dimensions: 51.3 × 51.3 cm.
Included in the museum collections in 1986.

74

EKSPONATAS

Vakarinis rankinukas,
Vokietija,
XX a. pirma pusė.
Istorinių daiktų rinkinys,
E-6200

Evening purse.
Germany,
20th century, first half.
Historical collection,
E-6200

Vakarinis rankinukas, Vokietija, XX a. pirma pusė

Rankinukas – ovalaus maišelio formos, pintas iš smulkių sidabrinių žiedelių, kurie pritvirtinti prie lieto rėmelio, ant kurio įmušti gamintojo ženklai didžiosiomis raidėmis: „D. R. Patent Brevete No2827 geschützt“ ir praba. Rėmelis sudarytas iš dviejų profiliuotų lankelių, užsegamų dviem susikryžiuojančiais burbuliukais. Rankinukas viršuje puoštas dekoratyvia banguota, o apačioje lygia sidabrinių grandelių pakabučių juosta.

Medžiaga – sidabras (praba 800).
Matmenys: bendras ilgis – 31 cm, plotis – 18,5 cm; masė – 305,25 g.
Į muziejaus rinkinius pateko 1989 m.

Evening purse. Germany, first half of the 20th century.

The purse is in the shape of an oval bag, braided from small silver rings attached to a cast frame with the manufacturer's markings punched in capital letters on it: „*D. R. Patent Brevete No2827 geschützt*“ and the assay. The frame consists of two profiled hoops closed by two intersecting bubbles. The purse is decorated with an ornamental wavy ribbon of silver chains at the top and is flat on the bottom.

Material: silver (assay 800).
Dimensions: overall length – 31 cm, width – 18.5 cm; weight – 305.25 g.
Included in the museum collections in 1989.

Medalis, skirtas Vytauto Didžiojo 500-osioms (1430–1930) mirties metinėms paminėti. Lietuva, 1930 m.
Numizmatikos rinkinys, M-440

Medal dedicated to the 500th anniversary of the death of Vytautas the Great (1430–1930). Lithuania, 1930
Numismatic collection, M-440

Medalis, skirtas Vytauto Didžiojo 500-osioms (1430–1930 m.) mirties metinėms paminėti. Lietuva, 1930 m. Autorius Petras Rimša. Medalį pagamino Šveicarijos firma „Frères Huguenin“

Averso centre pavaizduotas Vytautas Didysis. Fone matoma Žalgirio mūšio scena. Puslankiu, ties medalio kraštine, užrašas didžiosiomis raidėmis „Vytautas Didysis / 1430 1930“. Apačioje – medalio autoriaus pavardė. Reverse pavaizduotas XV a. LDK ir aplinkinių teritorijų žemėlapis. Aplinkui, ties medalio kraštine, užrašas didžiosiomis raidėmis „Vytauto Didžiojo laikų Lietuva“. Apačioje matoma Vytauto Didžiojo simbolika – raidė V, kryžius ir ietigalis.

Medžiaga – bronza.
Matmenys – skersmuo 60 mm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1990 m., buvo įsigytas iš privataus asmens.

Kiti faktai. Medalis priklausė tarpukario Lietuvos kariuomenės karininkui plk. Vincui Gurevičiui-Giriūnui, kuris 1919 m. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo kautynėse su lenkais. Nuo 1934 m. iki pat Lietuvos okupacijos buvo nuolatiniu karo teisėju. 1941 m. karininkas suimtas Kaune. 1943 m. sušaudytas Kansko kalėjime (Krasnojarskas, Rusija). Medalio autorius – garsus skulptorius, grafikas, medalininkas – P. Rimša sukūrė įvairių dydžių medalių (25 mm, 35 mm, 60 mm, 100 mm), skirtų Vytauto Didžiojo 500-osioms mirties metinėms paminėti. Didžiausi iš jų – 350 mm – buvo vienpusiai. Aversas ir reversas buvo ant atskirų medalių. Tokie medaliai yra sumontuoti ant Kauno miesto gaisrinės fasadinės sienos. Taip pat, 350 mm skersmens medalis saugomas muziejaus meno rinkinyje. Šį medalį, įmontuotą į specialų rėmą, 1930 m. minėdami Vytauto Didžiojo 500-ąsias mirties metines, žinomi visuomenės veikėjai, politikai ir kariuomenės atstovai nešė per Lietuvos miestus ir miestelius.

Medal dedicated to the 500th anniversary of the death of Vytautas the Great (1430–1930). Lithuania, 1930. Author Petras Rimša. The medal was made by the Swiss company Frères Huguenin.

The centre of the obverse depicts Vytautas the Great. In the background is the scene of the Battle of Grunwald. In a semicircle, at the edge of the medal, the inscription in capital letters "*Vytautas the Great / 1430 1930*". On the bottom is the name of the author of the medal. The reverse depicts the map of the Grand Duchy of Lithuania and surrounding territories of the 15th century. Around the edge of the medal is the inscription in capital letters "*Vytautas the Great's Lithuania*". Below is the symbolism of Vytautas the Great – the letter V, a cross and a spearhead.

Material: bronze.
Dimensions: diameter – 60 mm.
Included in the museum collections in 1990, acquired from a private individual.

Other facts. The medal belonged to the officer of the interwar Lithuanian Army, Col. Vincas Gurevičius-Giriūnas who, in 1919, joined the Lithuanian Army as a volunteer, took part in battles with the Poles. From 1934 until the occupation of Lithuania he was a permanent military judge. In 1941, the officer was arrested in Kaunas. In 1943, he was shot in Kansk prison (Krasnoyarsk, Russia). The author of the medal is a famous sculptor, graphic artist and medallist, P. Rimša, who created medals of various sizes (25 mm, 35 mm, 60 mm, 100 mm) to commemorate the 500th anniversary of the death of Vytautas the Great. The largest of them – 350 mm – were one-sided. The obverse and reverse were on separate medals. Such medals are mounted on the fire station wall of Kaunas city. Also, a 350 mm-diameter medal is stored in the art collection of the Vytautas the Great War Museum. This medal, built into a special frame, was carried in 1930 in commemoration of the 500th anniversary of the death of Vytautas the Great by well-known public figures, politicians and representatives of the Army through Lithuanian cities and towns.

76

EKSPONATAS

Lietuvos kariuomenės artilerijos brg. gen. Jono Juodišiaus uniformos švarkas, 1939–1940 m.
Istorinių daiktų rinkinys, Eu-9825/1

Uniform jacket of the Lithuanian Army Artillery Brig. Gen. Jonas Juodišius, 1939–1940.
Collection of historical items, Eu-9825/1

Lietuvos kariuomenės artilerijos brg. gen. Jono Juodišiaus uniformos švarkas, 1939–1940 m.

Švarkas – frenčo sukirpimo, samanų spalvos vilnonio audinio, užsagstomas šešiomis geltono metalo sagomis su Vyčiu. Švarko priekyje, krūtinės aukštyje, yra dvi uždėtinės kišenės su banguotais antkišeniais, užsegamais mažomis uniforminėmis sagomis. Antkišeniai, imituojantys į vidų įleistas kišenes, prisiūti taip pat šonuose ties juosmeniu. Rankovės statytos, baigiasi 8 cm pločio rankogaliais, kurių siūlėje įleistas raudonos spalvos vilnonis įsiuvas. Švarko apykaklė – stati, dviguba, apačioje apvesta raudonu vilnoniu įsiuvu. Apykaklės kampuose – raudonos spalvos trikampiai antsiuvai su Gedimino stulpų ženkleliais, apvesti 5 mm pločio aukso spalvos galionu. Apykaklės šonuose metalizuotais siūlais išsiuvinėtos ąžuolo šakelės. Apykaklė susegama trimis metalinėmis kabėmis. Švarkas su brigados generolo paradiniais antpečiais. Švarko viduje įsiūtas samanų spalvos atlasinis pamušalas, kuriame įleista viena kišenė.

Medžiaga: vilnonis audinys, metalizuoti siūlai, metalizuotų siūlų juostelė, atlasinis audinys, metalas.
Matmenys: ilgis – 76 cm, pečių plotis – 43 cm, rankovių ilgis – 63 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1990 m., gauta iš brg. gen. J. Juodišiaus sūnaus.

Kiti faktai. J. Juodišius (1892–1950) gimė Ropydų kaime Barzdų valsčiuje Šakių apskrityje. Baigęs Vilkaviškio gimnaziją, studijavo Peterburgo universitete. 1916 m. mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, baigė pėstininkų karo mokyklą Odesoje. 1918 m. grįžo į Lietuvą, 1919 m. sausį įstojo į Lietuvos kariuomenę savanoriu, dalyvavo kovose su bolševikais. 1922 m. suteiktas vyr. ltn. laipsnis, tarnavo 1-oje artilerijos brigadoje. 1922 m. baigė Aukštesniuosius karininkų kursus, suteiktas kapitono, o 1923 m. majoro laipsnis, tarnavo 2-ajame artilerijos pulke. 1925–1929 m. mokėsi Belgijos generalinio štabo akademijoje, grįžęs buvo pakeltas į pulkininkus leitenantus. 1930–1934 m. Karo mokyklos inspektorius. 1934 m. pakeltas į pulkininkus ir paskirtas 4-ojo artilerijos pulko vadu, šiam pulkui vadovavo iki 1939 m. Tais pačiais metais J. Juodišiui suteiktas brigados generolo laipsnis ir paskirtas vadovauti Karo mokyklai. Po 1940 metų sovietų okupacijos liepą paskirtas Vilniaus pėstininkų karo mokyklos lektoriumi, tų metų rudenį užėmė Raudonosios armijos 29 ŠTK 179 šaulių divizijos artilerijos viršininko pareigas. 1941 m. birželį buvo išsiųstas į artileristų kursus Maskvoje, ten suimtas NKVD, nuteistas 10 metų ir kalintas lageriuose Krasnojarsko krašte, Mordovijoje ir Komijoje, kur Abezės lageryje 1950 m. žuvo.

Uniform jacket of the Lithuanian Army Artillery Brig. Gen. Jonas Juodišius, 1939–1940.

It is of field jacket style, moss-coloured woollen fabric, fastened with six yellow metal buttons with Vytis. At the front of the jacket, at chest height, there are two patch pockets with wavy flaps fastened with small uniform buttons. The flaps imitating the inside pockets are also sewn on the sides at the waist. The set-in sleeves end with 8 cm wide cuffs with a red woollen rim in the seams. The collar of the jacket is straight, double, surrounded by a red woollen rim at the bottom. The corners of the collar have red triangular inserts with the badges of the Columns of Gediminas, surrounded by a 5 mm-wide gold gallon. Oak twigs are embroidered with metallised threads on the sides of the collar. The collar is fastened with three metal staples. Jacket with brigadier general's shoulder straps. A moss-coloured satin lining with one pocket is sewn inside.

Material: woollen fabric, metallised yarn, strip of metallised yarn, satin fabric, metal.
Dimensions: length – 76 cm, shoulder width – 43 cm, sleeve length – 63 cm.
Included in the museum collections in 1990, obtained from the son of Brg. Gen. J. Juodišius.

Other facts. Jonas Juodišius (1892–1950) was born in Ropydai village, Barzdai parish, Šakiai county. After graduating from Vilkaviškis Gymnasium, he studied at St. Petersburg University. In 1916, he was mobilised in the Russian Army, graduated from an infantry military school in Odessa. In 1918, he returned to Lithuania, joined the Lithuanian Army as a volunteer in January 1919 and participated in battles with the Bolsheviks. In 1922, he was awarded the lieutenant rank and served in the 1st Artillery Brigade. In 1922, he graduated from the Senior Military Course as captain and in 1923 served in the 2nd Artillery Regiment. From 1925 to 1929, he studied at the Belgian General Staff Academy and was promoted to lieutenant colonel upon return. From 1930 to 1934, he was an inspector of the Military School. In 1934, he was promoted to colonel and appointed commander of the 4th Artillery Regiment, commanding this regiment until 1939. In the same year, Jonas Juodišis was awarded the rank of brigadier general and appointed to lead the Military School. After the Soviet occupation in July 1940, he was appointed a lecturer at the Vilnius Infantry Military School, and in the autumn of that year held the position of the commander of the artillery division of the Red Army's 29th ŠTK 179 Rifle Division. In June 1941, he was sent to an artillery course in Moscow, where he was arrested by the NKVD, sentenced to 10 years in camps in the Krasnoyarsk territory, Mordovia and Komi where he perished in Abese lager in 1950.

Fotografijų albumas „Inžinerijos pulko dovana Lietuvos Prezidentui Aleksandrui Stulginskiui“
Fotografijų rinkinys, Fa-15044

Photo album "Gift of the Engineering Regiment to the President of Lithuania Aleksandras Stulginskis"
Collection of photos, Fa-15044

Fotografijų albumas „Inžinerijos pulko dovana Lietuvos Prezidentui Aleksandrui Stulginskiui“

Albumas šviesiai rudos spalvos, odiniu viršeliu, su metaline plokštele ir dedikacija „Jo Ekscelencijai Ponui Lietuvos Respublikos Prezidentui Aleksandrui Stulginskiui. 1923 metai Inžinerijos pulkas“. Albumą sudaro 70 fotografijų, susijusių su Inžinerijos pulko gyvenimu. Įamžinti epizodai iš karių pratybų, kelių, tiltų remonto darbų, sporto, laisvalaikio. Fotografijose užfiksuoti Inžinerijos pulko kareivinių, buvusių Kaune, Žemuosiuose Šančiuose, išorės ir vidaus fragmentai.

Medžiaga: oda, metalas, popierius, kartonas, fotografinis popierius.
Matmenys: ilgis – 22 cm, plotis – 31 cm, aukštis – 3 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1991 m., albumą muziejui padovanojo Vasario 16-osios akto signataro ir antrojo Lietuvos Prezidento A. Stulginskio giminaitė.

Photo album „Gift of the Engineering Regiment to the President of Lithuania Aleksandras Stulginskis“.

The album with a light brown leather cover, with a metal plate and a dedication *„To His Excellency Aleksandras Stulginskis, the President of the Republic of Lithuania. 1923 Engineering Regiment“*.
The album consists of 70 photos related to the life of the Engineering Regiment. It captured the episodes from military exercises, roads, bridge repairs, sports, and leisure. The photos show the external and internal fragments of the barracks of the Engineering Regiment in Kaunas and Žemieji Šančiai.

Material: leather, metal, paper, cardboard, photo paper.
Dimensions: length – 22 cm, width – 31 cm, height – 3 cm.
Included in the museum collections in 1991, the album was donated to the museum by a relative of the signatory of the Act of Reinstating Independence of Lithuania of February 16th and the second President of Lithuania Aleksandras Stulginskis.

78

EKSPONATAS

Fotografijų albumas „Gen. št. plk. Aloyzui Valušiui 1-ojo husarų D. L. E. kun. Jonušo Radvilos pulko karininkai. 1938 m. liepos 11 d.“
Fotografijų rinkinys, Fa-14932

Photo album "To Gen. Staff Col. Aloyzas Valušis by the officers of the 1st Hussar D. L. E. Priest Jonušas Radvila Regiment. 11 July 1938."
Collection of photos, Fa-14932

Fotografijų albumas „Gen. št. plk. Aloyzui Valušiui 1-ojo husarų D. L. E. kun. Jonušo Radvilos pulko karininkai. 1938 m. liepos 11 d.“

Albumas tamsiai rudos spalvos odiniu viršeliu, su metaline plokštele ir dedikacija „Gen. št. pulk. Valušiui. 1 gusarų D. L. E. Kun. Jonušo Radvilos pulko karininkai. 1938.VII. 11.“ bei auksinės spalvos pulko monograma „JR“. Albumą sudaro 83 nuotraukos, iš kurių 49 portretinės su karininkų autografais. Kitos fotografijos iliustruoja pulko paradus, pratybas, jojimo varžybas, kareivinių Kaune, Radvilėnų pl., fragmentus.

Matmenys: ilgis – 29,5 cm, plotis – 38 cm, aukštis – 4 cm.
Medžiaga: oda, metalas, popierius, kartonas, fotografinis popierius.
Į muziejaus rinkinius pateko 1991 m.

Kiti faktai. Gen. št. plk. Aloyzas Valušis 1-ajam husarų Lietuvos didžiojo etmono Jonušo Radvilos pulkui vadovavo 1934 m. birželio 21 d.–1938 m. liepos mėn. Tada jis buvo paskirtas Lietuvos karo atašė Lenkijoje. Šį albumą pulko karininkai vadui padovanojo kaip atsisveikinimo dovaną.

Photo album „To Gen. Staff Col. Aloyzas Valušis by the officers of the 1st Hussar D. L. E. Priest Jonušas Radvila Regiment, 11 July 1938.“

The album with dark brown leather cover, with a metal plate and dedication *„To Gen. Staff Col. Valušis by the officers of the 1st Hussar D. L. E. Priest Jonušas Radvila Regiment. 1938.VII. 11.”* and the gold regiment monogram *„JR“*. The album contains 83 photos, of which 49 are portraits with the officer autographs. Other photos illustrate the regiment parades, exercises, riding competitions, and fragments of barracks in Kaunas, Radvilėnai road.

Dimensions: length – 29.5 cm, width – 38 cm, height – 4 cm.
Material: leather, metal, paper, cardboard, photo paper.
Included in the museum collections in 1991.

Other facts. Gen. St. Col. Aloyzas Valušis led the 1st Regiment of the Grand Hussar Lithuanian Grand Hetman Jonušas Radvila from 21 June 1934 until July 1938. He was then appointed as the Lithuanian military attaché in Poland. This album was presented by the officers of the regiment to the commander as a farewell gift.

79

EKSPONATAS

Kepuraitė, III a.
Archeologijos rinkinys, AR-2421/28

Hat. 3rd century.
Archaeological collection, AR-2421/28

Kepuraitė, III a.

Visas kepurėlės paviršius puoštas žalvarinėmis plokštelėmis ir spurgeliais. Didesnės plokštelės dviem eilėmis prasideda nuo kaktos ir eina per kepurėlės vidurį iki dviejų jungiamųjų stačiakampio formos ornamentuotų plokštelių kepurėlės užpakalinėje dalyje. Taip pat didesnės plokštelės abiejuose kepurėlės šonuose išdėstytos rombiniu raštu. Kepurėlės priekinę dalį puošia sraiginio-kilpinio tipo kabučiai. Vidinėje plokštelių pusėje yra po dvi sankabėles, kuriomis pritvirtindavo užlenktą vilnos audinį. Didesnės plokštelės puoštos 5–6 iškiliomis akutėmis. Jungiamosios plokštelės, dviem užlenktais galais su kiaurymėmis, ornamentuotos iškiliomis linijomis ir taškeliais tarp jų. Per vidurį įspaustos dvi įžambinės taškučių linijos.
Eksponato radimo aplinkybės. Kepurėlė rasta Dauglaukio kapinyne (Tauragės r.), kape Nr. 66.

Medžiaga – žalvaris.
Matmenys: skersmuo – 31,3 × 31 cm, aukštis – 10,5 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1992 m. vasario 20 d., kepuraitę perdavė 1990 m. archeologinės ekspedicijos vadovas Eugenijus Jovaiša.

Kita informacija. Kepuraitė – itin retas II–III a. galvos papuošalas, rastas mergaitės kape kartu su antkaklėmis kūginiais galais, keturiomis trikampio ir keturiomis pusapvalio pjūvio apyrankėmis, vienu juostiniu ir dviem įvijiniais žiedais, trimis žalvarinėmis tūtelėmis. Manoma, kad ši kepurėlė byloja apie aukštą palaidoto asmens statusą. Toks galvos papuošalas buvo ypatingos prabangos dalykas ne tik baltų žemėse, bet ir Europoje. Pati šio papuošalo idėja galėjo ateiti iš Europos, tačiau kepuraičių gamyba ir ornamentika yra aiškiai vietinė. Tai atspindi tuometinį baltų kultūros lygį.

Hat. 3rd century.

The entire surface of the hat is decorated with brass plates and cones. Larger plates in two rows start from the forehead and pass through the middle of the hat to the back of two connecting rectangular ornate plates at the back of the hat. Also, larger plates on both sides of the hat are arranged in a diamond pattern. The front part of the hat is decorated with screw-loop-type tassels. There are two clamps on the inside of the plates to secure the folded wool fabric. Larger plates are decorated with 5-6 raised eyelets. Connecting plates, with two folded ends with holes, are ornamented with raised lines and dots between them. Two diagonal dotted lines are embossed in the middle.
Circumstances of finding the exhibit. The hat was found in Dauglaukis cemetery (Tauragė district), in grave No. 66.

Material: brass.
Dimensions: diameter – 31.3 × 31 cm, height – 10.5 cm.
Included in the museum collections on 20 February 1992, the hat was handed over by the Head of the Archaeological Expedition, Eugenijus Jovaiša.

Other information. The hat is extremely rare headdress of the 2nd–3rd centuries found in a girl's grave along with collar jewellery with conical ends, four triangular and four semi-circular bracelets, one ribbon-type and two braided rings, and three brass tubes. This hat is believed to indicate the high status of the buried person. Such a headdress was a matter of special luxury not only in the Baltic lands but also in Europe. The very idea of this piece of jewellery may have come from Europe, but the production and ornamentation of the hat is clearly local. This reflects the level of Baltic culture at the time.

80

EKSPONATAS

Karininkų špaga, Lietuvos užsakymu pagaminta Vokietijoje, 1923–1926 m.
Ginklų rinkinys, G-1747/2

Officers' court sword, made in Germany by order of Lithuania, 1923–1926.
Weapon collection, G-1747/2

Karininkų špaga, Lietuvos užsakymu pagaminta Vokietijoje, 1923–1926 m.

Geležtė tiesi, nikeliuota, ašmenys suformuoti tik prie smaigalio. Jos paviršiuje chemiškai ėsdinant įrašyti Lietuvos kariuomenės laimėti mūšiai ir jų datos. Vidinėje geležtės pusėje yra pavaizduotas Vytis, o į augalinių ornamentų kompoziciją, laikantis chronologinės sekos, įkomponuotas užrašas didžiosiomis raidėmis „1236 Sauliai / 1260 Durbė / 1410 Grunvaldas / 1506 Kleckas / 1514 Orša / 1564 Ula / 1605 Kircholmas / 1649 Lojovas / 1854 [turėjo būti 1654] Šklovas". Prie kryžmos įspausta 906. Geležtės išorinėje pusėje sukurta kompozicija, kurioje tarp augalinių ornamentų vingiuojančioje juostoje yra išdėstyti įrašai „Panevėžys–Dauguva 1919 / Radviliškis 1919 / Giedraičiai 1920". Toje pačioje geležtės pusėje, prie efeso yra gamintojo emblema (riterio su šalmu biustas) ir raidės WKC [*Weyersberg, Kirschbaum und Co.*]. Gardoje, išpjaustant ir graviruojant, suformuotas Jogailaičių (Vyčio) kryžius. Rankena medinė, dengta pilkos spalvos šaltakraujo gyvūno oda, apsukta vario lydinio viela. Metalinės efeso dalys nikeliuotos. Geležtė prie efeso pritvirtinta su odiniu fiksavimo makštyje žiedu.

Medžiaga: plienas, vario lydinys, medis, oda.
Matmenys: bendras ilgis – 976 mm; geležtės ilgis – 828 mm, plotis – 22 mm, storis – 6 mm, masė su makštimi – 1,08 kg, be makšties – 0,70 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1992 m. spalio 8 d.

Kita informacija. 1922–1926 m. Lietuvos kariuomenei iš Vokietijos buvo nupirkta 6483 vnt. įvairių lietuvišku kardų. Tiesa, tokie puošnūs paradiniai kardai sudarė mažą šio skaičiaus dalį.

Officers' court sword, made in Germany by order of Lithuania, 1923–1926.

The blade is straight, nickel-plated, and is formed only at the tip. The battles won by the Lithuanian Army and their dates are inscribed on its surface by chemical etching. The inner side of the blade depicts Vytis, and the composition of plant ornaments incorporates, in chronological order, the inscription in capital letters *„1236 Sauliai/1260 Durbė/1410 Grunvaldas/1506 Kleckas/1514 Orša/1564 Ula/1605 Kircholmas/1649 Lojovas/1854 [had to be 1654] Šklovas. "906"* is embossed at the cross member. A composition has been created on the outer side of the blade, in which the inscriptions *„Panevėžys–Dauguva 1919/Radviliškis 1919/Giedraičiai 1920"* are arranged in a winding band among the plant ornaments. On the same side of the blade, next to the pommel, is the manufacturer's emblem (knight's bust with a helmet) and the letters *WKC* [*Weyersberg, Kirschbaum und Co.*]. The Jagiellonian (Vytis) cross was formed on the handle cutting and engraving. The handle is wooden, covered with grey cold-blooded animal leather, wrapped in copper alloy wire. The metal parts of the pommel are nickel-plated. The blade is attached to the pommel with a leather locking ring in the scabbard.

Material: steel, copper alloy, wood, leather.
Dimensions: total length – 976 mm; blade length – 828 mm, width – 22 mm, thickness – 6 mm, weight with scabbard – 1.08 kg, without scabbard – 0.70 kg.
Included in the museum collections in 1991.

Other information. Between 1922 and 1926, 6,483 units of various Lithuanian swords were bought for the Lithuanian Army from Germany. True, such ornate parade swords only accounted for a small part of that number.

Fotografijų albumas „Lietuvos karo aviacijos kapitono, lakūno, sportininko Stepono (Jucevičiaus) Dariaus asmeninės nuotraukos“. XX a. 2–4 dešimtmečiai.
Fotografijų rinkinys, Fa-15406/1-277

Photo album "Personal photos of Lithuanian military aviation captain, pilot, athlete Steponas (Jucevičius) Darius". 20th century, 2 – 4 decades.
Collection of photos, Fa-15406/1-277

Fotografijų albumas „Lietuvos karo aviacijos kapitono, lakūno, sportininko Stepono (Jucevičiaus) Dariaus asmeninės nuotraukos“, XX a. 2–4 dešimtmečiai

Albumo viršelis tamsiai rudos spalvos su gėlių ir gamtos peizažo ornamentais. Albume 30 lapų. Juose suklijuotos 277 nuotraukos, kuriose įamžinta S. Dariaus vaikystė ir jaunystė, šeima, gyvenimas Jungtinėse Amerikos Valstijose, sportinė veikla, tarnyba JAV kariuomenėje ir Lietuvos karo aviacijoje.

Medžiaga: dermantinas, kartonas, popierius, fotografinis popierius.
Matmenys: ilgis – 33,5 cm, plotis – 24 cm, aukštis – 4 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1993 m.

Kiti faktai. S. Jucevičius Darius gimė 1897 m. sausio 9 d. Rubiškės vienkiemyje, Kvėdarnos valsčiuje, Tauragės apskrityje. Nuo 1907 m. gyveno ir mokėsi JAV. 1917 m. savanoriu įstojo į JAV kariuomenę ir dalyvavo Pirmajame pasauliniame kare Prancūzijoje. 1920 m. liepos mėn. grįžo į Lietuvą ir tų pačių metų lapkričio 15 d. įstojo į Karo mokyklą. 1921 m. gruodžio 18 d. baigus IV laidą jam suteiktas leitenanto laipsnis ir paskirtas tarnauti į karo aviaciją. 1927 m. pakeltas į kapitonus. Be tarnybos Lietuvos kariuomenėje, S. Darius buvo vienas iš Lietuvos sporto organizatorių ir propagavo įvairias sporto šakas (futbolą, krepšinį, beisbolą, ledo ritulį, boksą). 1927 m. išvyko gyventi ir dirbti į JAV. 1933 m. liepos 15 d. su lakūnu Stasiu Girėnu iš Niujorko Floido Beneto (*Floyd Bennett*) lėktuvu „Lituanica“ išskrido į Lietuvą, perskrido Atlanto vandenyną ir oro uosto tų pačių metų liepos 17 d. sudužus lėktuvui žuvo dabartinės Lenkijos teritorijoje, Myslibužo miške, netoli Pščelniko kaimo.

Photo album. Personal photos of Lithuanian military aviation captain, pilot, athlete Steponas (Jucevičius) Darius. 20th century, 2nd–4th decades.

The album cover is dark brown with floral and natural landscape ornaments. The album has 30 pages. They contain 277 photos depicting Steponas Darius' childhood and youth, family, life in the United States, sports activities, service in the US Army and Lithuanian military aviation.

Material: enamelled cloth, cardboard, paper, photo paper.
Dimensions: length – 33.5 cm, width – 24 cm, height – 4 cm.
Included in the museum collections in 1993.

Other facts. Steponas Jucevičius Darius was born on 9 January 1897 in Rubiškės farmstead, Kvėdarna parish, Tauragė county. From 1907, he lived and studied in the United States of America. In 1917, he volunteered to join the US Army and participated in the First World War in France. In July 1920, returned to Lithuania and on November 1920 of the same year, enrolled in the Military School. On 18 December 1921, upon completion of year IV, he was conferred with the rank of lieutenant and assigned to serve in military aviation. In 1927, he was promoted to captain. In addition to his service in the Lithuanian Army, Darius was one of the Lithuanian sports organisers and promoted various types of sports (football, basketball, baseball, hockey, boxing). In 1927, he went to live and work in the United States. On 15 July 1933, with pilot Stasys Girėnas from New York on the Floyd Bennett's plane named *Lituanica*, they flew to Lithuania across the Atlantic Ocean and on 17 July of the same year, the plane crashed in the territory of the present-day Poland, in the Myslibuz forest, near the village of Pszczelnic.

82

EKSPONATAS

Vyčio Kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas su žvaigžde.
Lietuva, 1992 m.
Numizmatikos rinkinys, M-534

Order of the Cross of Vytis of the 1st class with a star.
Lithuania, 1992
Numismatic collection, M-534

Vyčio Kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas su žvaigžde. Lietuva, 1992 m. Pagamintas Vilniaus „Dailės“ kombinate. Šiuo ordinu buvo apdovanotas Nežinomas karys, kuris 1990 m. lapkričio 23 d. perlaidotas muziejaus sodelyje prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“

Kryžiaus averse pavaizduota: Jogailaičių kryžius (kurio paviršius padengtas juodu emaliu, o kraštai – baltu), skydas su Vyčiu, du sukryžiuoti kalavijai. Kryžiaus reverse užrašas „Už / narsumą / 1919“. Kryžiaus paviršius padengtas taip pat kaip ir averso. Kryžius grandelėmis sujungtas su raudonos ir juodos spalvų kaspinu. Žvaigždė – devynių spindulių, vienpusė. Averso centre pritvirtintas toks pat tik mažesnis Vyčio Kryžius. Reverse tvirtinimas žiogelis.

Medžiaga: sidabras, emalis, muaras.
Matmenys: kryžius – 50 × 31 mm; žvaigždės skersmuo – 78 mm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1993 m.

Kiti faktai. Vyčio Kryžius (iki 1930 m. vadintas Vyties Kryžiumi) įsteigtas 1919 m. kaip karinis apdovanojimas už narsą, parodytą ginant Lietuvos valstybę. Šis apdovanojimas buvo dviejų rūšių (su kalavijais ir be kalavijų), trijų laipsnių (aukščiausias laipsnis – 3-iasis, žemiausias – 1-asis). 1927 m. balandžio 1 d. šis apdovanojimas įgavo ordino statusą. Ordinas išliko dviejų rūšių ir trijų laipsnių, tik aukščiausiu laipsniu tapo 1-asis, o žemiausiu – 3-iasis. 1930 m. ordinas tapo vienos rūšies (su kalavijais) ir penkių laipsnių. 1991 m. sausio 15 d. Vyčio Kryžius atkurtas kaip penkių laipsnių ordinas. 1934 m. lapkričio 23 d. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje, priešais paminklą „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ iškilmingai perlaidoti Nežinomo kario, žuvusio Nepriklausomybės kovose, palaikai, atgabenti iš Latvijos. Tą pačią dieną Lietuvos Respublikos prezidento aktu Nr. 788 Nežinomas karys apdovanotas Vyčio Kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu. Sovietmečiu sodelis buvo sunaikintas. Atgimimo laikotarpiu sodelis buvo atkurtas. Buvo ieškoma ir Nežinomo kario palaikų, tačiau nesėkmingai. Todėl 1990 m. lapkričio 23 d. prie atstatyto paminklo buvo perlaidoti Nežinomo kario, žuvusio Nepriklausomybės kovose, palaikai, kurie buvo atgabenti iš Giedraičių kapinių. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumas 1992 m. lapkričio 18 d. įsaku Nr. I-3056 Nežinomą karį apdovanojo Vyčio Kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinu.

Order of the Cross of Vytis of the 1st class with a star. Made in Vilnius Dailė factory. This order was awarded to the Unknown Soldier, who was reburied in the museum garden near the monument to those who „Died for the freedom of Lithuania“ on 23 November 1990.

The obverse of the cross shows Jagiello's double cross (the surface coated with black enamel and the edges with white enamel), a shield with Vytis, and two crossed swords. The reverse of the cross has an inscription *"For bravery. 1919"*. The surface of the cross is covered in the same way as the obverse. The cross is chained with a red and black ribbon. The one-sided star has nine rays. In the centre of the obverse there is the same but smaller Cross of Vytis. Fastening pin on the reverse.

Material: silver, enamel, moiré.
Dimensions: cross – 50 × 31 mm; star diameter – 78 mm.
Included in the museum collections in 1993.

Other facts. The Cross of Vytis was established in 1919 as a military award for bravery shown in defence of the Lithuanian state. This award was of two types (with swords and without swords) and three classes (highest class – 3rd, lowest class – 1st). On 1 April 1927, this award acquired the status of an order. The order was of two types and three classes, except that the 1st became the highest class and the 3rd class the lowest. In 1930, the order became of one type (with swords) and five classes. On 15 January 1991, the Cross of Vytis was restored as a five-class order. On 23 November 1934, the remains of an Unknown Soldier who died in the struggle for independence delivered from Latvia, were solemnly reburied in the garden of the Vytautas the Great War Museum, in front of the monument to those who died for the freedom of Lithuania. On the same day, by the Act of the President of the Republic of Lithuania No. 788, the Unknown Soldier was awarded the 3rd class Order of the Cross of Vytis. During the Soviet era, the garden was destroyed. During the revival, it was restored. The remains of the Unknown Soldier were also searched, but to no avail. Therefore, on 23 November 1990, the remains of an Unknown Soldier who died in the War of Independence were brought from Giedraičiai cemetery and reburied at the restored monument. The presidium of the Supreme Council of Lithuania by Order No. I-3056 of 18 November 1992 awarded the Order of the Cross of Vytis of the 1st class to the Unknown Soldier.

83

EKSPONATAS

Rašalinė „Karo muziejus“. Autorius A. Andriušis, XX a. 3–4 dešimtmečiai. Rašalinė priklausė publicistui, Lietuvos spaudos, politikos ir visuomenės veikėjui Albinui Rimkai (1886–1944). Istorinių daiktų rinkinys, E-6658

Inkpot “War Museum”. Author A. Andriušis, 20th century. 3–4 decades. The inkpot belonged to the publicist, Lithuanian press, political and public figure Albinas Rimka (1886–1944). Historical collection, E-6658

Rašalinė „Karo muziejus“. Autorius A. Andriušis, XX a. 3–4 dešimtmečiai. Rašalinė priklausė publicistui, Lietuvos spaudos, politikos ir visuomenės veikėjui Albinui Rimkai (1886–1944)

Rašalinės pagrindas – medinis, ovalo formos, nudažytas juodais dažais, centre pritvirtintas senojo Karo muziejaus varpinės bokšto modelis, nulietas iš balto metalo, šonuose – dvi keturkampės metalinės rašalinės su atverčiamais dangteliais. Jų viduje – stikliniai indeliai rašalui. Rašalinės simbolizuoja Karo muziejaus sodelio paminklus. Kairėje pavaizduotas J. Zikaro sukurtas liūdinčios lietuvaitės bareljefas paminklui „Žuvusiems už Lietuvos laisvę 1921“, o dešinėje – paminklinė lenta, kabėjusi ant senojo Karo muziejaus pastato 1921–1934 m. su devizu didžiosiomis raidėmis: „Per amžius budėję laisvę laimėjom per aukas ir pasišventimą“.

Medžiaga: metalas, medis, stiklas, dažai.
Matmenys: rašalinės aukštis – 22 cm, pagrindo ilgis – 36 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1996 m., rašalinę padovanojo A. Rimkos giminaitė.

Inkpot „War Museum“. Author A. Andriušis, 20th century, 3rd–4th decades. The inkpot belonged to the publicist, Lithuanian press, political and public figure, Albinas Rimka (1886–1944).

The base of the inkpot is wooden, oval-shaped, painted in black, in the centre there is a model of the old bell tower of the War Museum, cast in white metal. On the sides, two rectangular metal inkpots with hinged lids. Inside them are glass containers for ink. The inkpot symbolises the monuments in the garden of the War Museum. On the left is a bas-relief of a Lithuanian woman in sorrow created by J. Zikaras for the monument „For those who Died for the Freedom of Lithuania in 1921“, and on the right, a memorial plaque from the old building of the War Museum in 1921–1934 with the motto in capital letters: *“By being vigilant throughout the ages, we have won freedom through sacrifice and dedication”*.

Material: metal, wood, glass, paint.
Dimensions: inkpot height – 22 cm, base length – 36 cm.
Included in the museum collections in 1996, the inkpot was donated by a relative of Albinas Rimka.

84

EKSPONATAS

Paradinis kardas su makštimi, Rusijos užsakymu pagamintas Vokietijoje XIX a. pab.–XX a. pr., perdirbtas Lietuvoje apie 1925 m.
Ginklų rinkinys, G-1801

Parade sabre with a scabbard , made by the order of Russia in Germany at the end of the 19th century or beginning of the 20th century, processed in Lithuania in around 1925.
Weapon collection, G-1801

Paradinis kardas su makštimi, Rusijos užsakymu pagamintas Vokietijoje XIX a. pab.–XX a. pr., perdirbtas Lietuvoje apie 1925 m.

Geležtės išorinėje pusėje prie kryžmos užrašas „F. Fichte / Solingen". Toje pačioje geležtės pusėje yra Rusijos imperatoriaus Nikolajaus II (1894–1917 m.) monograma, toliau išgraviruotas įrašas: „Gerbiamam Pulk. Leit. Rusteikai Telšiškiai prieteliai ir bendradarbiai. Kun. Korzonas, Petrauskas, Kun. Dagilis, Petkevičius, Kun. Simaitis, Goeldneris, Kun. Strikas, Mitkevicius, Lietuvninkas, Kun. Semenavičius, Pečkauskas, Kun. Budraitis, Kun. Ramanauskas, Priferis, Krukauskas, Budzinskas." Geležtės vidinėje pusėje įspausti ginklą pagaminusios firmos „Weyersberg, Kirschbaum und Co" žymenys (karaliaus galva, riterio uždaru šalmu biustas ir santrumpa WKC) ir Rusijos imperijos herbas (dvigalvis erelis). Monograma ir Rusijos herbas chemiškai ėsdinti. Geležtė chromuota, gerokai lenkta, nesuformuotais ašmenimis, su trimis išilginiais grioveliais abiejose pusėse. Efesą sudaro oda dengta medinė rankena su galva pereinančia į nugarėlę, iš kryžmos išeinantis pagrindinis apsauginis lankelis ir trys papildomi šoniniai lankeliai. Kryžma išplatėjusi, su odine kilpa pirštui. Rankena aptraukta pilkos spalvos šaltakraujo gyvūno oda, apsukta vielos pyne. Garda ir rankenos galva su nugarėle žalvarinės. Rankenos nugarėlę puošia balto metalo Vytis, po kuriuo yra data 1925-V-15. Kardas su odiniu fiksacijos makštyje žiedu prie gardos. Makštis plieninė, nikeliuota, su dviem pakabinimo žiedais ir galo sustiprinimu. Prie ginklo pririštas tekstilinis Vyčio Kryžiaus spalvų (vyšninės ir juodos) rankosaitis su kutu. Pastarasis rankosaičio elementas pagamintas iš tekstilės ir metalo siūlių.

Medžiaga: plienas, žalvaris, medis, oda, tekstilinis audinys.
Matmenys: bendras ilgis – 998 mm, geležtės ilgis – 849 mm, storis – 6 mm, plotis – 36 mm; masė su makštimi – 1,82 kg, be makšties – 1,10 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 1997 m. liepos 7 d.

Kiti faktai. Kardas dovanotas tarpukario Lietuvos kariuomenės plk. ltn. Steponui Rusteikai (1887-07-05–1941-06-24). 1918 m. pabaigoje grįžus iš Rusijos, S. Rusteika Šiauliuose organizavo vietinę miliciją. 1919 m. gegužės 26 d. mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, paskirtas į Šiaulių komendantūrą komendanto padėjėju. 1919 m. lapkričio 18 d. suteiktas pėstininkų kapitono laipsnis. 1922 m. rugsėjo 1 d. pakeltas į majorus. 1925 m. gegužės 15 d. pakeltas į pulkininkus leitenantus. 1930 m. rugpjūčio 22 d. pakeltas į pulkininkus. Nuo 1931 m. balandžio 1 d. XV ir XVI Ministrų kabinetuose – vidaus reikalų ministras. 1932 m. birželio 20 d.–liepos 20 d. ėjo Krašto apsaugos ministro pareigas. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, 1940 m. rugpjūčio 6 d. suimtas, kalintas Kaune. 1941 m. birželio 24 d. sušaudytas Minsko kalėjime Baltarusijoje.

Parade sabre with a scabbard, made by the order of Russia in Germany at the end of the 19th century or beginning of the 20th century, processed in Lithuania in around 1925.

On the outside of the blade, at the cross, there is an inscription „*F. Fichte/Solingen*". On the same side of the blade is the monogram of the Russian Emperor Nicholas II (1894-1917), and the engraved inscription below: "*To dear lieutenant colonel Rusteika from friends and coworkers from Telšiai. Priest Korzonas, Petrauskas, Priest Daglis, Petkevičius, Priest Simaitis, Goeldneris, Priest Strikas, Mitkevicius, Lietuvninkas, Priest Semenavičius, Pečkauskas, Priest Budraitis, Priest Ramanauskas, Priferis, Krukauskas, Budzinskas*". On the inside of the blade are embossed the insignia of the manufacturer Weyersberg, Kirschbaum und Co (king's head, the knight's bust with a closed helmet and the abbreviation WKC) and the coat of arms of the Russian Empire (double-headed eagle). The monogram and the Russian coat of arms are chemically etched. The blade is chrome-plated, significantly curved, with an unformed blade, with three longitudinal grooves on both sides. The pommel consists of a leather-covered wooden handle with the head transitioning to the back, a main protective bow coming out of the cross piece and three additional side arches. The cross piece is widened, with a leather loop for the finger. The handle is covered with grey cold-blooded animal leather, wrapped in a wire braid. The guard and the handle head with the back are made of brass. The back of the handle is decorated with white metal Vytis, with the date under it: 1925-V-15. Sabre with a leather scabbard fixation ring at the guard. Scabbard is steel, nickel-plated, with two suspension rings and the end reinforcement. A textile hand-string with a tassel of the colours of the Cross of Vytis (cherry and black) is tied to the weapon. The latter element of the hand-string is made of textile and metal seams.

Material: steel, brass, wood, leather, textile fabric.
Dimensions: total length – 998 mm, blade length – 849 mm, thickness – 6 mm, width – 36 mm; weight with scabbard – 1.82 kg, without scabbard – 1.10 kg.
Included in the museum collections on 7 July 1997.

Other facts. The sabre was donated to the interwar Lithuanian Army Lt. Col. Steponas Rusteika (1887-07-05–1941-06-24). After returning from Russia at the end of 1918, Rusteika organised a local militia in Šiauliai. On 26 May 1919, he was mobilised to the Lithuanian Armed Forces, and appointed to the Šiauliai Commandant's Office as an assistant commander. On 18 November 1919, he was conferred with the rank of infantry captain. On 1 September 1922, he was promoted to major. On 15 May 1925, the US promoted him to lieutenant colonel. On 22 August 1930, he was promoted to

Lietuvos Respublikos prezidento Aleksandro Stulginskio lagaminas, XX a. 3–4 dešimtmečiai.
Istorinių daiktų rinkinys, E-6745

Suitcase of the President of the Republic of Lithuania Aleksandras Stulginskis. 20th century, 3 – 4 decades.
Historical collection, E-6745

colonel. From 1 April 1931, he served as the Minister of the Interior in the Cabinet of Ministers XV and XVI. From 20 June to 20 July 1932, he was the Minister of National Defence. After the Soviet Union occupied Lithuania, on 6 August 1940 he was arrested and imprisoned in Kaunas. On 24 June 1941, he was shot in Minsk prison in Belarus.

Lietuvos Respublikos prezidento Aleksandro Stulginskio lagaminas, XX a. 3–4 dešimtmečiai

Lagaminas kelioninis, odinis, rudos spalvos, viršus puoštas apskritimo formos metalinėmis detalėmis. Lagaminas su dviem odinėmis rankenomis, užsegamas dviem metalinėmis sagtimis su užraktais. Vidus dengtas dryžuotu lininiu audiniu, viduje yra didelė kišenė, užsegama dviem odiniais diržais. Prie lagamino dangčio taip pat pritvirtinti du odiniai diržai su metalinėmis sagtelėmis.

Medžiaga: oda, lininis audinys, metalas.
Matmenys: ilgis – 62 cm, plotis – 36 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 1997 m., lagaminą padovanojo prezidento dukra gyvenanti JAV.
Kiti faktai. Lagaminą išsaugojo prezidento giminės, gyvenę Jokūbave, Kretingos r. Pradžioje prezidento sesuo, vėliau jos sūnus. Po to perdavė lagaminą prezidento dukrai.

Suitcase of the President of the Republic of Lithuania Aleksandras Stulginskis, 20th century, 3rd–4th decades.

Travel suitcase, leather, brown, the top decorated with circular metal details. Suitcase with two leather handles, fastened with two metal buckles with locks. The inside is covered with striped linen fabric, the inside has a large pocket fastened with two leather straps. Two leather straps with metal buckles are also attached to the lid of the suitcase.

Material: leather, linen, metal.
Dimensions: length – 62 cm, width – 36 cm.
Included in the museum collections in 1997, the suitcase was donated by the president's daughter, who lives in the United States.

Other facts. The suitcase was preserved by the relatives of the president who lived in Jokūbava, Kretinga district. At first the sister of the president; later, her son. He then handed over the suitcase to the president's daughter.

86

EKSPONATAS

Plytos fragmentas su Nabuchodonosaro II titulatūra, Babilonas, 604–562 m. pr. Kr.
Istorinių daiktų rinkinys, E-7272/16

A brick fragment with the title of Nebuchadnezzar II. Babylon, 604–562 BC
Historical collection, E-7272/16

Plytos fragmentas su Nabuchodonosaro II titulatūra, Babilonas, 604–562 m. pr. Kr. Šį plytos fragmentą XX a. 4 dešimtmetyje iš kelionių parsivežė žurnalistas, rašytojas ir keliautojas Matas Šalčius

Tekstas akadų kalba, užrašytas dantiraščiu. Išvertė dr. Tadas Rutkauskas: „Nabuchodonosaras, Babilono karalius, Esagilos ir Ezidos puoselėtojas, Nabupolosoro, Babilono karaliaus pirmagimis sūnus.“

Medžiaga: molis, šiaudai.
Matmenys – 8 × 10,5 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 2002 m., M. Šalčiaus (1890–1940) iš kelionių parvežtus suvenyrus muziejui padovanojo dukra.

Kiti faktai. Nabuchodonosaras II, Nabupolosaro (625–605) sūnus, garsus Babilono karalius, minimas ir Biblijoje, atstatė senas šventyklas, taip pat ir sostinėje Babilone. Šioms statyboms buvo naudojamos, kaip įprasta Mesopotamijoje, nedegto arba degto molio plytos. Dažnai jose būdavo įspaudžiama Nabuchodonosaro II titulatūra. Svarbiausia joje – karaliaus titulas „Babilono karalius“. Įraše minimos svarbiausios dievo Marduko šventyklos – Esagila ir Ezida. Pirmoji jų – Babilone, antroji – Borsipoje. Kartu pažymima, kad karalius yra teisėtas savo tėvo sosto paveldėtojas. Tokio tipo plytos buvo randamos įvairiuose Mesopotamijos miestuose, visų pirma Babilone, iš kur ją ir parsivežė keliautojas M. Šalčius. Visa plyta galėjo būti maždaug 33 × 32 × 7 cm dydžio. (Aprašą parengė dr. Tadas Rutkauskas).

A brick fragment with the title of Nebuchadnezzar II. Babylon, 604–562 BC. This fragment of a brick was brought home from travel by journalist, writer and traveller, Matas Šalčius, in the 1930s.

Text in Akkadian written in cuneiform. Translated by Dr. Tadas Rutkauskas: „Nebuchadnezzar, the king of Babylon, the father of Ésagila and Ezida, the son of Nebuchadrezzar, the firstborn of the king of Babylon.“

Material: clay, straw.
Dimensions: 8 × 10.5 cm.
Included in the museum collections in 2002, M. Šalčius (1890–1940) daughter donated the souvenirs brought from his travels to the museum.

Other facts. Nebuchadnezzar II, the son of Nebuchadnezzar (625-605 BC), a famous king of Babylon, also mentioned in the Bible, rebuilt old temples, including in the capital city Babylon. Unfired or fired clay bricks were used for these constructions, as was customary in Mesopotamia. They often had the embossing of the title of Nebuchadnezzar II. The most important thing in them is the king's title – „*King of Babylon*“. The record mentions the most important temples of the god Marduk – Ésagila and Ezida. The first of them is in Babylon, the second in Borsippa. It is also noted that the king is the rightful heir to his father's throne. Bricks of this type were found in various cities of Mesopotamia, especially in Babylon, from where it was brought by the traveller Matas Šalčius. The entire brick could have been approximately 33 × 32 × 7 cm in size. (The description was prepared by Dr. Tadas Rutkauskas).

Automobilis „Dodge Four“. JAV, 1914 m.
Istorinių daiktų rinkinys, E-7368

Dodge Four car. USA, 1914
Historical collection, E-7368

Automobilis „Dodge Four“, JAV, 1914 m.

Automobilis „Dodge Four“, pagamintas JAV, brolių Dodžų gamykloje. Dodžo konstrukcija klasikinė: lonžeroninis rėmas, lingės, nedalomi tiltai. Automobilis 4–5 vietų, kėbulas turi tik priekinį stiklą ir sulankstomą tentą. Ratai su mediniais stipinais, nuimamais ratlankiais ir 5.00–20 dydžio padangomis. Variklis aušinamas skysčiu, 4 cilindrų, 3478 cm³ darbo tūrio, išvystydavo nuo 24 AG iki 35 AG greitį. Sukimo momentas galiniams ratams buvo perduodamas trilaipsne pavarų dėže. Stabdžiai su mechanine pavara stabdė tik galinius ratus. Šis automobilis 1920 m. atkeliavo į Lietuvą ir keletą metų buvo naudojamas viename iš valstybės departamentų. Apie 1926 m. varžytinėse už 2000 Lt šį automobilį įsigijo Kauno apskrities mokyklų inspektorius Jonas Dereškevičius, jam automobilis buvo reikalingas tarnyboje, vizituojant apskrities mokyklas. 1973 m. Kauno Senųjų automobilių klubo nariai R. Palys ir A. Belkevičius „atgaivino“ šį automobilį: pritaikė sovietinio automobilio GAZ-MM pusantratones padangas, pasiuvo naują tentą, ir tų metų rudenį su šiuo automobiliu dalyvavo pirmajame Lietuvos senovinių automobilių sąskrydyje Kaune, K. Baršausko stadione.

Medžiaga: metalas, medis, stiklas, oda, plastmasė, guma, dažai.
Matmenys – automobilio ilgis 3,40 m.
Į muziejaus rinkinius pateko 2003 m.

Kiti faktai. JAV šio tipo automobiliai buvo vadinami „Old Betsy“ (*liet.* Senoji Betsė), išgarsėjo 1916 m., jais naudojosi amerikiečių kariai kampanijoje prieš Meksikos sukilėlius. Netrukus 2 tūkstančiai tokių automobilių jau buvo Prancūzijoje ir buvo naudojami Pirmojo pasaulinio karo frontuose.

Dodge Four car, USA, 1914.

The Dodge Four, made in the USA, at the Dodge Brothers factory. The Dodge has a classic design: side member frame, springs, and indivisible axles. The car has 4–5 seats, the body has only a windshield and a folding awning. Wheels with wooden spokes, removable rims and 5.00-20 size tires. The engine was liquid-cooled, 4-cylinder, 3,478 cm³ displacement, developing the speeds from 24 hp to 35 hp. The torque for the rear wheels was transmitted through a three-way gearbox. The brakes with the mechanical transmission only braked the rear wheels. This car came to Lithuania in 1920 and was used in one of the state departments for several years. In about 1926, the car was bought in an auction by Jonas Dereškevičius, the inspector of Kaunas county schools, for 2,000 litas. He needed the car for the service of visiting the county schools. In 1973, members of Kaunas Old Cars Club R. Palys and A. Belkevičius „revived“ this car: applied the semi-ton tires of the Soviet car GAZ-MM, sewed a new tarpaulin, and in the autumn of that year participated in the first meeting of the Lithuanian vintage cars in Kaunas, at K. Baršauskas stadium.

Material: metal, wood, glass, leather, plastic, rubber, paint.
Dimensions: car length – 3.40 m.
Included in the museum collections in 2003.

Other facts. In the US, this type of cars was called „Old Betsy“. They became famous in 1916 and were used by American soldiers in a campaign against Mexican rebels. Soon, 2,000 such cars were already in France and were used on the fronts of the First World War.

88

EKSPONATAS

Motosporto veterano, Lietuvių aktyvistų fronto nario Antano Juozo Ilgausko (1913–2002) lenktyninis motociklas „Harley Davidson“, kuriuo jis Kaune vežiojo ginklus 1941 m. birželio sukilimo dalyviams.
Istorinių daiktų rinkinys, E-7360/16

Harley Davidson race motorbike of the motorsport veteran and member of the Lithuanian Activists' Front, Antanas Juozas Ilgauskas (1913–2002), used to carry weapons in Kaunas to the participants of the uprising of June 1941.
Historical collection, E-7360/16

Motosporto veterano, Lietuvių aktyvistų fronto nario Antano Juozo Ilgausko (1913–2002) lenktyninis motociklas „Harley Davidson“, kuriuo jis Kaune vežiojo ginklus 1941 m. birželio sukilimo dalyviams

Motociklas „Harley Davidson“ su lopšiu. Motociklas surinktas iš kelių atskirų 1933 ir 1936 m. „Harley Davidson“ motociklų modelių dalių. Yra papildomų elementų, nebūdingų šiems modeliams: gabaritinės lempos prie lopšio ir užpakalyje. Ant motociklo vairo pritaisyto skersinuko varžtais prisukti žetonai: Estijos motosporto veteranų turnyro, Tarptautinio motociklistų konkursinio suvažiavimo Kaune 1930-07-26, Lietuvos automobilių klubo (LAK) turnyro „Aplink Lietuvą“ 1937 m., Estijos „Klubi Unic Tallinn 1980 m. Ollimpiapaad“. Prie motociklo lopšio pritvirtintas apskritas skardinis, dažytas raudonais dažais diskas su tekstu „Aplink Lietuvą 4 1938“. Taip pat ant lopšio priekinio rato pritvirtintas lipdukas „1931–1996 Ralis aplink Lietuvą“.

Medžiaga: metalas, plastikas, stiklas, guma.
Matmenys: ilgis – 220 cm, lopšio ilgis – 195 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 2003 m., A. J. Ilgausko motociklą, asmeninius daiktus ir sportinius prizus muziejui padovanojo jo žmona.

Kiti faktai. Antanas Juozas Ilgauskas (1913–2002) – Lietuvos motociklininkų klubo pirmininkas (1934–1940), pirmasis tautinės olimpiados „Aplink Lietuvą“ čempionas (1938), Europos ralio Berlyne dalyvis, Lietuvių aktyvistų fronto narys, sovietų valdžios buvo suimtas ir 1945–1953 m. kalintas Vorkutos lageryje. Šiuo motociklu A. J. Ilgauskas Kaune vežiojo ginklus 1941 m. birželio 23-osios sukilimo dalyviams. Lietuvoje veikė apie 16 000–20 000 sukilėlių. Sukilimas intensyviausiai vyko Kaune, Vilniuje, Panevėžio, Utenos, Mažeikių, Švenčionių, Šiaulių ir Ukmergės apskrityse.

Harley Davidson race motorbike of the motorsport veteran and member of the Lithuanian Activists' Front, Antanas Juozas Ilgauskas (1913–2002), used to carry weapons in Kaunas to the participants of the uprising of June 1941.

Harley Davidson motorcycle with a cradle. The motorcycle was assembled from several separate parts of the Harley Davidson motorcycle models of 1933 and 1936. There are additional elements not specific to these models: position lamps at the cradle and at the rear. Chips are bolted to the crossbar attached to the steering wheel: from the Estonian Motorsports Veterans Tournament, International Motorcyclists Competition Congress in Kaunas on July 26, 1930, Lithuanian Automobile Club (LAK) Tournament *"Around Lithuania"* in 1937, and the Estonian *„Klubi Unic Tallinn 1980 Ollimpiapaad“*. Attached to the cradle of the motorcycle is a circular disc, painted in red, with the text *„Aplink Lietuvą 4 1938“*. The sticker *„1931–1996 Rally around Lithuania"* is also affixed to the front wheel of the cradle.

Material: metal, plastic, glass, rubber.
Dimensions: length – 220 cm, length of the cradle – 195 cm.
Included in the museum collections in 2003, the motorcycle of A.J. Ilgauskas, personal belongings and sports prizes were donated to the museum by his wife.

Other facts. Antanas Juozas Ilgauskas (1913–2002) – chairman of the Lithuanian Motorcyclists' Club (1934–1940), first champion of the National Olympiad *"Around Lithuania"* (1938), participant in the European Rally in Berlin, and member of the Lithuanian Activists Front, was arrested by the Soviet authorities and imprisoned in the Vorkuta camp from 1945–1953. This motorcycle was used by A. J. Ilgauskas to carry weapons in Kaunas for the participants of the uprising of 23 June 1941. There were about 16,000–20,000 rebels in Lithuania. The uprising was most intense in Kaunas, Vilnius, Panevėžys, Utena, Mažeikiai, Švenčionys, Šiauliai and Ukmergė counties.

89

EKSPONATAS

Tankas T-72M1, Lenkija, XX a. 8–9 dešimtmečiai. Ginklų rinkinys, G-2299

Tank T-72M1, Poland, 20th century, 8th-9th decades. Weapon collection, G-2299

Tankas T-72M1, registracijos Nr. UBC 0273, variklio Nr. 12 AY111. Pabūklo kalibras – 125 mm, su 12,7 mm kulkosvaidžiu NSVT ir 7,62 mm kulkosvaidžiu PKT, Lenkija, XX a. 8–9 dešimtmečiai

1978 m. Lenkijos karo pramonė pradėjo gaminti savo kariuomenei naujus sovietinės kariuomenės modelio tankus T-72. Tankas T-72 Lenkų ginklų pramonės nacionalinio mokslo tyrimo centro buvo ne kartą modernizuotas. 1986 m. Lenkijos kariuomenė tanką T-72 modernizavo. Naujai modernizuotas tankas buvo pavadintas T-72M1. Šis naujas tankas buvo 0,5 t sunkesnis už T-72. Tanko pabūklo kovinis komplektas – 44 sviediniai. Modernizuojant buvo sustiprintas šarvas ir pakeista ginkluotė, įrengta navigacijos sistema ir radijo stotis R-130M1 su elektros generatoriumi. Tankai T-72M1 Lenkijoje buvo gaminami iki 1993 m. Nuo 1995 m. Lenkijos ginklų pramonė pradėjo gaminti naujus modernizuotus tankus T-72M1, kurie pavadinti „PT-91Twardy".
Tanko registracijos numeris UBC 0273 (yra lentelėje korpuso priekyje). Variklio Nr. 12AY111. Pabūklo kalibras – 125 mm. Aprūpintas 12,7 mm kulkosvaidžiu NSVT ir 7,62 mm kulkosvaidžiu PKT. Dažytas tamsios, blankiai žalios spalvos dažais.

Medžiaga: plienas, aliuminis, guma, plastikas, dažai.
Matmenys: ilgis (be pabūklo vamzdžio) – 6,95 m, ilgis (su pabūklo vamzdžiu) – 9,53 m, plotis (su šoniniais uždangalais) – 3,59 m, aukštis – 2,23 m, masė – 41,5 t.
Į muziejaus rinkinius pateko 2006 m., padovanojo Lenkijos gynybos ministerija. Šie tankai buvo gauti iš Lenkijos kariuomenės 11-osios kavalerijos šarvuočių divizijos, dislokuotos Žaganio (Žagań) mieste vakarų Lenkijoje. 2008 m. tankas tapo muziejaus eksponatu.

Kiti faktai. Karo technikos ekspozicijoje stovintis tankas T-72M1, kaip ir T-55AM, yra vienas įdomiausių ir vertingiausių eksponatų. Ši kovos mašina yra neatsiejama kaimyninės Lenkijos kariuomenės istorijos dalis ir didžių XX a. pabaigos įvykių priminimas. Tankas T-72M1 mažai kuo skiriasi nuo Sovietų Sąjungos kariuomenės tankų T-72, tad Lietuvos gyventojams bei svečiams iš kitų kraštų yra ir 1991 m. sausio įvykių priminimas.

Tank T-72M1, registration No. UBC 0273, engine No. 12 AY111. Cannon calibre – 125 mm, with 12.7 mm NSVT machine gun and 7.62 mm PKT machine gun, Poland, 20th century, 8th-9th decades.

In 1978, the Polish military industry began to produce new Soviet army model tanks T-72 for its army. Tank T-72 has been modernised several times by the National Arms Research Centre of the Polish Arms Industry. In 1986, the Polish army modernised the T-72 tank. The newly upgraded tank was named T-72M1. This new tank was 0.5 t heavier than the T-72. Tank cannon combat set – 44 projectiles. The modernisation was performed by strengthening the armour and changing the armament, installing a navigation system and a radio station R-130M1 with an electric generator. T-72M1 tanks were manufactured in Poland until 1993. The Polish military industry has started the production of new modernised T-72M1 tanks, called PT-91 Twardy. Tank registration number UBC 0273 (located on the plate on the front of the housing). Engine No. 12AY111. Cannon calibre – 125 mm. Equipped with 12.7 mm NSVT machine gun and 7.62 mm PKT machine gun. Painted in dark pale green paint.

Material: steel, aluminium, rubber, plastic, paint.
Dimensions: length (excluding the cannon barrel) – 6.95 m, length (with cannon barrel) – 9.53 m, width (with side covers) – 3.59 m, height – 2.23 m, weight – 41.5 t.
Included in the museum collections, donated by the Polish Ministry of Defence in 2006. These tanks were received from the Polish Army 11th Cavalry Armoured Division stationed in Żagań in western Poland. In 2008, the tank became an exhibit of the museum.

Other facts. The tank T-72M1, which stands in the military equipment exhibition, as well as the T-55AM, is one of the most interesting and valuable exhibits. This battle machine is an integral part of the history of the neighbouring Polish army, and a reminder of the great events of the late 20th century. The T-72M1 tank is not much different from the T-72 tanks of the Soviet Army, therefore serves as a reminder of the events of January 1991 to Lithuanian residents and visitors from other countries.

Kazimieras Semenavičius „Didysis artilerijos menas“, išleista Johanno Davido Zunnerio (*Johann David Zunner*) Frankfurte prie Maino, 1676 m.

„Vollkommene Geschütz-Feuerwerck-und Büchsenmeisterey-Kunst: Hiebevor in Lateinischer Spraach beschrieben und mit Fleiss zusammen getragen von Casimiro Siemienowicz ,..., anitzo in die hochteutsche Spraach übersetzet von Thoma Leonhard Beeren ... Mit schönen Kupffern und einem gantzen neuen Theil vermehret durch Daniel Elrich Stuckhaubtman zu Franckfurt am Mayn. In Verlegung Iohann David Zunner/ Bedruckt ben Henrich Friesen im Jahr 1676.”

Muziejuje saugomas knygos egzempliorius yra su autoriaus graviūra ir puošniu antraštiniu lapu, puslapiniais kustodais bei 20 graviūrų. Tai pirmasis leidinio vertimas į vokiečių kalbą ir skiriasi nuo kitų dviejų vertimų dvispalve spauda antraštiniame lape bei skirtingomis vinjetėmis. Knyga iš naujo įrišta 1756 m. Nugarėlė odinė, ornamentuota. Įspausti inicialai FG (*Fridrich Grosse*) ir užrašas „Simienowicz. Buchs kunst“, apatinėje dalyje – metai 1756. Galima numanyti, kad ji priklausė asmeninei Prūsijos karaliaus Frydricho II Didžiojo bibliotekai. Ornamentas ir raidės auksuotos. Viršeliai ir kampučiai – pusiau oda, popierius. Pirmojo viršelio vidinėje pusėje įklijuoti du ekslibrisai: „Chr. Winner Gratiae semper memor“ ir „Centrinė kariuomenės biblioteka 1923“.

Medžiaga ir technika: popierius, oda, spaudinys, auksavimas. Leidinys perrištas.
Matmenys – 31,5 × 20 × 4 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 2006 m. lapkričio 20 d., krašto apsaugos ministras Juozas Olekas lankėsi muziejuje ir iškilmingai įteikė šį leidinį nuolatiniam saugojimui.

Kiti faktai. Kazimieras Semenavičius – artilerijos inžinierius, raketų išradėjas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajoras ir karininkas. Apie 1645 m. Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Vladislovas Vaza skyrė jam lėšų žinioms plėsti Olandijoje, kur K. Semenavičius dalyvavo tvirtovių kautynėse, susipažino su fortifikacijos ir kitomis karybos naujovėmis. 1648 m. baigė lotynų kalba rašyti ir 1650 m. Amsterdame išleido veikalą „Didysis artilerijos menas“ („Artis Magnae Artilleriae“), kuris gerokai pranoko kitus to meto šios srities veikalus ir XVIII a. buvo laikytas klasikiniu. Tai buvo pirmasis bandymas sukurti artilerijos mokslą. Šis artilerijos vadovėlis buvo išverstas į prancūzų, vokiečių, anglų kalbas. Už veikalą K. Semenavičius buvo apdovanotas įvairių šalių ordinais. Kaip europinio masto figūra pateko į vieną svarbiausių pasaulio leidinių – „Britų enciklopediją“.

“The Great Art of Artillery” by Kazimieras Semenavičius, published by Johann David Zunner in Frankfurt am Main, 1676.

"Vollkommene Geschütz-Feuerwerck-und Büchsenmeisterey-Kunst: Hiebevor in Lateinischer Spraach beschrieben und mit Fleiss zusammen getragen von Casimiro Siemienowicz,..., anitzo in die hochteutsche Spraach übersetzet von Thoma Leonhard Beeren... Mit schönen Kupffern und einem gantzen neuen Theil vermehret durch Daniel Elrich Stuckhaubtman zu Franckfurt am Mayn. In Verlegung Iohann David Zunner/ Bedruckt ben Henrich Friesen im Jahr 1676."

A copy of the book kept in the museum contains the author's engraving and an ornate title page, page carry-over words and 20 engravings. This is the first translation of the publication into German and differs from the other two translations by the two-colour printing on the title page and different vignettes. The book was re-bound in 1756. Leather back, ornamented. Engraved initials FG (Fridrich Grosse) and the inscription "*Simienowicz. Buchs kunst*", the year 1756 at the bottom. It can be assumed that it belonged to the personal library of King Frederick II the Great of Prussia. The ornament and letters are gilded. Covers and corners – semi-leather, paper. Two ex-libris are pasted on the inside of the first cover: "*Chr. Winner Gratiae semper memor*" and "*Central Armed Forces Library 1923* ".

Materials and technique: paper, leather, print, gilding. The publication is rebound.
Dimensions: 31.5 × 20 × 4 cm.
Included in the museum collections on 20 November 2006, the Minister of National Defence, Juozas Olekas, visited the museum and solemnly presented this publication for permanent storage.

Other facts. Kazimieras Semenavičius was an artillery engineer, rocket inventor, nobleman and officer of the Grand Duchy of Lithuania. In about 1645, the King of Poland and the Grand Duke of Lithuania Vladislav Vasa allocated funds for him to expand his knowledge in the Netherlands, where Semenavičius took part in the battles of fortresses, got familiar with fortifications and other innovations of warfare. In 1648, he finished writing in Latin and in 1650, he published the work "*Artis Magnae Artilleriae*" in Amsterdam, which far surpassed other works in this field at that time and was considered a classic in the 18th century. This was the first attempt to develop the artillery science. This artillery textbook has been translated into French, German, and English. Semenavičius was awarded orders of various countries for his work. As a European level figure, he was included in one of the most important publications in the world – the "British Encyclopaedia".

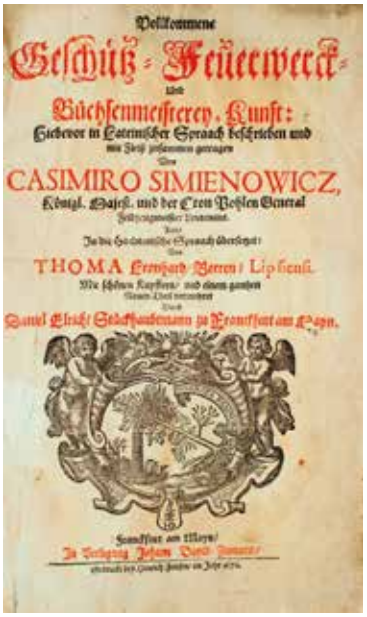

Kazimieras Semenavičius „Didysis artilerijos menas“, išleista Johanno Davido Zunnerio Frankfurte prie Maino, 1676 m. „Vollkommene Geschütz-Feuerwerck-und Büchsenmeisterey-Kunst: Hiebevor in Lateinischer Spraach beschrieben und mit Fleiss zusammen getragen von Casimiro Siemienowicz ,..., anitzo in die hochteutsche Spraach übersetzet von Thoma Leonhard Beeren ... Mit schönen Kupffern und einem gantzen neuen Theil vermehret durch Daniel Elrich Stuckhaubtman zu Franckfurt am Mayn. In Verlegung Iohann David Zunner/ Bedruckt ben Henrich Friesen im Jahr 1676.”

Spaudos rinkinys,
S-22149

„The Great Art of Artillery“ by Kazimieras Semenavičius, published by Johann David Zunner in Frankfurt am Main, 1676. “Vollkommene Geschütz-Feuerwerck-und Büchsenmeisterey-Kunst: Hiebevor in Lateinischer Spraach beschrieben und mit Fleiss zusammen getragen von Casimiro Siemienowicz,..., anitzo in die hochteutsche Spraach übersetzet von Thoma Leonhard Beeren... Mit schönen Kupffern und einem gantzen neuen Theil vermehret durch Daniel Elrich Stuckhaubtman zu Franckfurt am Mayn. In Verlegung Iohann David Zunner/ Bedruckt ben Henrich Friesen im Jahr 1676.”

Press collection,
S-22149

91

EKSPONATAS

Plieninis šalmas M16, Vokietija, XX a. 2 dešimtmetis. Tarpukario Lietuvoje nešiotas karo invalidų

Šalmas yra tamsiai žalsvai rusvos spalvos, su žalvariniu Jogailaičių (Vyčio) kryžiumi, rageliais, tvirtinimo žiedu, pošalmiu, smakro dirželiu, reguliavimo virvute (neoriginalia).

Medžiaga: plienas, žalvaris, oda.
Matavimai: skersmuo – 234 mm, aukštis – 175 mm, masė – 1,32 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 2007 m. gegužės 8 d. iš neinventorintų muziejaus rinkinių.

Kiti faktai. Tai šalmas, pakeitęs nuo XIX a. pirmosios pusės nešiotą odinį ir tam tikrais atvejais plieninį šalmą ,,Pickelhaube". Naujas plieninis Vokietijos kariuomenės šalmas M16 sukurtas pagal karo mediko, situaciją Vakarų fronte supratusio chirurgo, profesoriaus Augusto Byro (*August Bier)* ir Hanoverio Technikos instituto profesoriaus Frydricho Šverdo (*Friedrich Schwerd*) kariuomenės vadovybei pateiktą siūlymą. Dirbdamas su sužeistais kariais Byras pastebėjo, kad didelė jų dalis buvo sužeisti į galvą skeveldrų arba šrapnelio kulkų. Jis rekomendavo naudoti galvą maksimaliai apsaugančią priemonę ir pabrėžė būtinybę turėti šalmą, kuris tinkamai saugotų kaukolę ir sprandą. Byras kreipėsi į tuo metu fronte kapitonu tarnavusį Šverdą, kuris pritardamas jo mintims, ieškojo ir galiausiai surado techninį sprendimą joms įgyvendinti. Atlikus tyrimus, buvo rasta tinkamiausia tokio šalmo forma ir netrukus pagamintas bei išbandytas prototipas. Pirmieji naujo modelio šalmais 1916 m. pradžioje buvo aprūpinti Vokietijos kariuomenės daliniai prie Verdeno – fronto ruože, kuriame vyko nuožmiausi mūšiai. Lyginant su ankstesniu lengvu odiniu šalmu, kurio svoris buvo apie 0,40 kg, M16 buvo gerokai sunkesnis – svėrė apie 1,30 kg. Jis buvo gaminamas iš aukštos kokybės plieno, viršutinėje pusėje – su ragelių pavidalo vamzdeliais ventiliacijai ir papildomam šarviniam kaktos skydeliui (*Stirnpanzer*) fiksuoti. M16 šalmas turėjo tam tikrų trūkumų (parkritus nusmukdavo uždengdamas akis, blogindavo girdimumą), tačiau šie trūkumai buvo iš dalies pašalinti kuriant jo modifikacijas. Karių, nešiojusių M16, gretose žymiai sumažėjo žūčių ir sužeidimų dėl skeveldrų bei šrapnelių pataikymo. Tai lėmė tolimesnį šio šalmo ir jo modifikacijų (M17, M18) naudojimą Vokietijos ir daugelio kitų valstybių, pavyzdžiui, Austrijos-Vengrijos, Bulgarijos, Turkijos (patrumpintu snapeliu), vėliau Lietuvos, Latvijos ir Estijos kariuomenėse iki pat XX a. ketvirtojo dešimtmečio. Tai paskatino ir vokiško šalmo kopijų, pavyzdžiui, 1927 m. modelio airių „Vickers", atsiradimą.
Tarpukariu šio modelio šalmai buvo nešiojami nepriklausomybę atgavusios Lietuvos kariuomenės karių, o nuo 1923 iki 1944 m. – karo invalidų tarnybos, atliekant vėliavos pakėlimo ceremonialą Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje prie nežinomo kareivio kapo ir paminklo ,,Žuvusiems už Lietuvos laisvę". Karo invalidai nešiojo tuometinės Lietuvos kariuomenės dėvimus vokiškus šalmus, tačiau jų tarnybos šalmų skiriamasis bruožas buvo priekinėje pusėje pritvirtintas žalvarinis Jogailaičių (Vyčio) kryžius, kurio nebuvo ant įprastų kariuomenės šalmų.

Steel helmet M16, Germany, 20th century, 2nd decade. Worn by war invalids in the interwar Lithuania.

The helmet is dark greenish-brown, with a brass Jagiellonian (Vytis) double cross, small horns, fastening ring, lining, chin strap, adjustment cord (not original).

Material: steel, brass, leather.
Measurements: diameter – 234 mm, height – 175 mm, weight – 1.32 kg.
Included in the museum collections on 8 May 2007, from the unstocked museum collections.

Other facts. This helmet had replaced the leather helmet worn since the 19th century and, in some cases, a steel helmet *Pickelhaube* worn on the first half of the 19th century. The new steel helmet M16 of the German Army was created according to the suggestion of August Bier, surgeon and military medical doctor, who had a good understanding of the situation on the Western Front, and Professor of the Hanover Technical Institute, Friedrich Schwerd, and was submitted to the military leadership. While working with wounded soldiers, Bier noticed that a large proportion of them were wounded in the head with fragments or shrapnel bullets. He recommended the use of maximum protection and emphasised the need to have a helmet that would adequately protect the skull and the neck. Bier contacted Schwerk, then serving as captain on the front, who, in agreement with his ideas, sought and eventually found a technical solution to implement them. After studies, they found the most suitable shape of such a helmet and a prototype was soon produced and tested. The first helmets of the new model were supplied to the units of the German Army near Verden – in the front section with the fiercest battles at the beginning of 1916. Compared to the previous lightweight leather helmet, which weighed about 0.40 kg, the M16 was much heavier, weighing about 1.30 kg. It was made of high-quality steel, with horn-shaped tubes on the top for ventilation and an additional armoured forehead panel (Stirnpanzer). The M16 helmet had some drawbacks (when falling down, it moved down covering the eyes, impairing visibility), but these drawbacks were partially removed by developing modifications to it. There was a significant reduction in deaths and injuries due to the impact of fragments and shrapnel in the ranks of soldiers wearing M16. This led to the further use of this helmet and its modifications (M17, M18) in the armies of Germany and many other countries, such as Austria-Hungary, Bulgaria, Turkey (shorter visor), later in Lithuania, Latvia and Estonia until the 1940s. This led to the emergence of the copies of German helmets, for example, the Irish Vickers model in 1927.
During the interwar period, the helmets of this model were worn by the soldiers of the Lithuanian army, which regained its independence, and from 1923 to 1944 by the military invalid service performing a flag-raising ceremony in the garden of the Vytautas the Great War Museum near the grave of the Unknown Soldier and the monument „To those who died for the freedom of Lithuania". The war invalids wore German helmets worn by the then Lithuanian Army, but the distinguishing feature of their service helmets was a brass cross of the Jagiellonians (Vytis) attached to the front, which was not present on the usual Army helmets.

91

EKSPONATAS

Plieninis šalmas M16, Vokietija, XX a. 2 dešimtmetis, tarpukario Lietuvoje nešiotas karo invalidų.
Ginklų rinkinys, G-2150

Steel helmet M16, Germany, 20th century, 2nd decade, worn by war invalids in the interwar Lithuania.
Weapon collection, G-2150

92

EKSPONATAS

Karo muziejaus aukų knyga.
Spaudos rinkinys,
S-22215

Book of donations to the War Museum
Press collection,
S-22215

Karo muziejaus aukų knyga

Pirmasis įrašas knygoje sako, kad 1921 m. gruodžio 25 d. Steigiamojo Seimo pirmininkas ir Respublikos prezidentas Aleksandras Stulginskis muziejaus reikmėms skyrė 25 000 auksinų. Iš daugelio aukotojų sąrašo reikėtų paminėti Vyriausiąjį Lietuvos gynimo komitetą, kuris 1922 m. sausio 25 d. skyrė 29248 auksinų auką paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ statybai ir 37492 auksinų Juozo Zikaro skulptūrai „Laisvė“. Iš viso Vyriausiasis Lietuvos gynimo komitetas Karo muziejaus sodelio paminklams pastatyti skyrė 66740 auksinų. Aukų knygoje pasirašė: Vyriausiojo Lietuvos gynimo komiteto pirmininkas Mykolas Sleževičius, vicepirmininkas Mykolas Krupavičius, Šaulių sąjungos atstovas Vladas Putvinskis, iždininkas O. Bikleris ir sekretorius Petras Ruseckas. Paskutinis įrašas – 41 p. 2002 m. gegužės 7 d. Audronės Pakštienės šeima, gyvenanti Jungtinėse Amerikos Valstijose, muziejaus remontui paaukojo 3000 JAV dolerių. Knygoje sunumeruoti 588 lapai, perverti žalios spalvos šilko siūlų sukta virvute, kuri įverta į pakabinamą metalinę uždaromą antspaudo dėžutę ir užlieta laku, viduryje įspaustas antspaudas „Krašto apsaugos ministerija“. Odinis viršelis inkrustuotas pistoleto šovinių kulkomis. Viduryje – įstiklinta anga nuotraukai. Aukų knyga patvirtinta Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro prof. Jono Šimkaus ir Ministerijos kanceliarijos viršininko kpt. Jurgio (Juro) Kubiliaus parašais. Kaunas, 1921 m. gruodžio 6 d. Nr. 4491.

Medžiaga ir technika: popierius, oda, metalas, šilko siūlai. Rašyta rašalu.
Matmenys: 41,5 × 37 × 9 cm; antspaudo skersmuo – 95 mm.
Į muziejaus rinkinius pateko 2007 m. gegužės 25 d., Aukų knyga, ilgą laiką buvusi administracijos žinioje, buvo perduota apskaitai ir nuolatiniam saugojimui į Spaudos rinkinius.

Book of donations to the War Museum.

The first entry in the book tells that, on 25 December 1921, the Speaker of the Constituent Seimas and the President of the Republic Aleksandras Stulginskis allocated 25,000 gold coins for the needs of the museum. From the list of many donors, mention should be made of the Chief Defence Committee of Lithuania which, on 25 January 1922, donated 29,248 gold coins for the construction of the monument „*To those who died for the freedom of Lithuania*“ and 37,492 gold coin donation for the „Freedom“ sculpture by Juozas Zikaras. In total, the Chief Defence Committee of Lithuania allocated 66,740 gold coins for the construction of the monuments in the garden of the War Museum. Signed in the Book of Donations: Chairman of the Chief Defence Committee of Lithuania Mykolas Sleževičius, Vice-Chairman Mykolas Krupavičius, representative of the Riflemen's Union Vladas Putvinskis, treasurer O. Bikleris and secretary Petras Ruseckas. Last entry – 41 p. On 7 May 2002, Audronė Pakštienė's family, who lives in the United States, donated 3,000 US dollars to renovate the museum. The book has 588 numbered pages, threaded with a twisted string in green silk, which is encased in a hanging metal sealing box and covered with varnish, and the stamp „Ministry of National Defence“ stamped in the middle. The leather cover is inlaid with pistol bullets. In the middle there is a glazed opening for a photo. The Book of Donations was approved by the signatures of the Minister of National Defence of the Republic of Lithuania, Prof. Jonas Šimkus, and Head of the Chancellery of the Ministry, Capt. Jurgis (Juras) Kubilius. Kaunas, 6 December 1921, No. 4491.

Materials and technique: paper, leather, metal, silk thread. Written in ink.
Dimensions: 41.5 × 37 × 9 cm; stamp diameter 95 mm.
Included in the museum collections on 25 May 2007, the Book of Donations, which had been in the possession of the administration for a long time, was transferred to the Press Collections for accounting and permanent storage.

93

EKSPONATAS

Šarvuotis TGBIL m/42D, Švedija, 1943–1946 m.
Karo technikos rinkinys, T-8

Combat vehicle TGBIL m/42D. Sweden, 1943–1946.
Military equipment collection, T-8

Kovos mašina. Šarvuotis TGBIL m/42D, Švedija, 1943–1946 m.

Kėbulas suvirintas iš metalo plokščių, dažytas trimis spalvomis – žalia, ruda ir juoda, rėmas – juoda. Variklis benzininis „Scania-Vabis“ 402, keturių cilindrų, 115 AG galingumo, keturtaktis, aušinamas skysčiu, greičių dėžė mechaninė. Ratų formulė 4x4, maksimalus greitis 70 km/h, su pilnu baku gali įveikti 300 km atstumą.

Medžiaga: metalas, guma, plastikas, stiklas, dirbtinė oda.
Matmenys: ilgis – 6,06 m, plotis – 2,30 m, aukštis – 2,27 m, masė – apie 8500 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 2008 m. rugsėjo 23 d. iš Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybos Materialinių resursų departamento.

Kiti faktai. Švedija 1993 m. Lietuvai perdavė Švedijos kariuomenės technikos ir ginkluotės. Tarp jų buvo ir 13 šarvuočių TGBIL m/42D, kurie buvo eksploatuojami Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio motorizuotajame pėstininkų batalione, dislokuotame Tauragės rajone.
TGBIL M/42 D-KP serijos ratiniai šarvuočiai buvo sukurti 1942 m. Švedijos karinėms pajėgoms. 1943–1946 m. buvo pagaminta apie 500 šarvuočių. „Scania-Vabis“ gamykloje F11 sunkvežimio važiuoklės pagrindu buvo pagaminti 262 šarvuočiai (serija pavadinta SKP). Likusieji tos pačios konstrukcijos šarvuočiai buvo pagaminti „Volvo“ gamykloje TLV 142 sunkvežimio važiuoklės pagrindu (serija pavadinta VKP). Šie šarvuočiai buvo eksploatuojami nuo 1943 iki 1994 m. Jie buvo kelis kartus tobulinami, pakeista ginkluotė ir uždėti papildomi šarvai. Šarvuočio įgulą sudaro 3 kariai, papildomai gali pervežti dar 7 karius, šarvuotis ginkluotas dviem kulkosvaidžiais Ksp m/36.

Battle machine. Combat vehicle TGBIL m/42D, Sweden, 1943–1946

The body is welded from metal panels, painted in three colours – green, brown and black, the frame is black. Scania-Vabis 402 petrol engine, four-cylinder, 115 hp, four-stroke, liquid-cooled, mechanical gearbox. Wheel formula 4x4, maximum speed 70 km/h, with a full tank can cover a distance of 300 km.

Material: metal, rubber, plastic, glass, artificial leather.
Dimensions: length – 6.06 m, width – 2.30 m, height – 2.27 m, weight – about 8500 kg.
Included in the museum collections on 23 September 2008, delivered from the Department of Material Resources of the Logistics Command of the Lithuanian Army.

Other facts. In 1993, Sweden handed over technical equipment and armaments from the Swedish Army to Lithuania. Among them were 13 combat vehicles TGBIL m/42D, which were operated in the Lithuanian Grand Duke Kęstutis Motorised Infantry Battalion deployed in Tauragė district.
TGBIL M/42 D-KP series wheeled armour vehicles were developed for the Swedish military forces in 1942. Between 1943 and 1946, about 500 combat vehicles were produced. At the Scania-Vabis plant, 262 combat vehicles (the series called SKP) were produced on the basis of the F11 truck chassis. The remaining combat vehicles of the same design were manufactured at Volvo's factory on the basis of a TLV 142 truck chassis (the series is called VKP). These combat vehicles were operated from 1943 to 1994. They have been upgraded several times, the armament changed and extra armour put on. The combat vehicle crew consists of 3 soldiers, and can additionally transport 7 more soldiers. The vehicle is armed with two Ksp m/36 machine guns.

94

EKSPONATAS

Vikšrinis transporteris „Hägglunds“ BV-206 AMT, Švedija, 1982 m.
Karo technikos rinkinys, T-47

Hägglunds BV-206 AMT tracked articulated, all-terrain carrier. Sweden, 1982.
Military equipment collection, T-47

Vikšrinis transporteris „Hägglunds BV-206 AMT“, Švedija, 1982 m.

„Hägglunds BV-206 AMT“ („Bandvagn-206“) sudarytas iš dviejų modulių, kurių visi keturi vikšrai yra varantieji. Pirmasis modulis keturių durų, antrasis – dviejų. Kėbulas karkasinis, padengtas plastiku, dažytas trimis spalvomis – matine žalia, juoda ir šviesiai ruda, rėmas – juoda. Vikšrai guminiai. Variklis benzininis, „Ford 2658E“, 2 800 cm³ darbinio tūrio, 136 AG galingumo, keturtaktis, V formos, šešių cilindrų, karbiuratorinis, aušinamas skysčiu. Maksimalus greitis 55 km/h, kuro sąnaudos 48l/100 km, su pilnu baku gali įveikti 330 km atstumą.

Medžiaga: metalas, guma, plastikas, stiklas, dirbtinė oda.
Matmenys: ilgis – 6,97 m, plotis – 1,87 m, aukštis – 2,50 m, masė – 4340 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 2009 m. kovo 20 d. iš Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybos Depų tarnybos.

Kiti faktai. 2000 m. Švedijos Vyriausybė priėmė sprendimą dėl karinio bendradarbiavimo su Baltijos valstybėmis. Švedija mažino ir atnaujino savo karines pajėgas, todėl dalį perteklinės ginkluotės nutarė perduoti ir Lietuvos kariuomenei, taip pat apmokyti jos karinį personalą. 2001 m. rugsėjo 3 d. Klaipėdoje Švedijos gynybos ministras Bjornas von Sydovas (*Bjorn von Sydow*) dalyvavo pirmojoje karinės technikos ir ginkluotės perdavimo ceremonijoje. Jos metu Lietuvos kariai perėmė sukomplektuotą motorizuotųjų pėstininkų bataliono įrangą, įskaitant techniką ir ginkluotę. Vikšriniai transporteriai „Hägglunds BV-206 AMT“ buvo eksploatuojami Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio motorizuotajame pėstininkų batalione, dislokuotame Tauragės rajone.
„Hägglunds BV-206 AMT“ vikšriniai plaukiamieji šarvuočiai buvo sukurti 1971 m. „Hägglunds“ firmoje. Pradžioje buvo gaminami tik Švedijos kariuomenės reikmėms ir gelbėjimo tarnyboms žmonėms bei kroviniams per sunkiai įvažiuojamas vietoves gabenti. Transporterio įgula 2 kariai, papildomai gali pervežti 15 karių, transporteris gali įveikti iki 1 m aukščio užtvarą ir iki 2 m pločio griovį. Modifikacijos: vadavietė, ryšių centras, medicinos punktas, minosvaidis, stambaus kalibro pabūklas, gaisrinė įranga. Nuo 1971 m. pagaminta daugiau kaip 11 000 vnt. „Hägglunds BV-206“. Šiuo metu įvairių modifikacijų BV-206 naudojami 40 pasaulio šalių.

Hägglunds BV-206 AMT tracked articulated carrier, Sweden, 1982.

Hägglunds BV-206 AMT (Bandvagn-206) consists of two modules, with all four driven tracks. The first module has four doors, the second, two. The body frame is carcass type, covered with plastic, painted in three colours – matte green, black and light brown, the frame is painted in black. Rubber tracks. Petrol engine, Ford 2658E, 2,800 cm³ displacement, 136 hp, four-stroke, V-shaped, six-cylinder, carburetor, liquid-cooled. Maximum speed 55 km/h, fuel consumption 48l/100 km, with a full tank can cover a distance of 330 km.

Material: metal, rubber, plastic, glass, artificial leather.
Dimensions: length – 6.97 m, width – 1.87 m, height – 2.50 m, weight – 4340 kg.
Included in the museum collections on 20 March 2009, delivered from the Depot Service of the Logistics Command of the Lithuanian Army.

Other facts. In 2000, the Swedish Government adopted a decision on military cooperation with the Baltic States. Sweden reduced and renewed its military forces. Therefore, it decided to transfer part of the surplus armaments to the Lithuanian Armed Forces, as well as to train its military personnel. On 3 September 2001, in Klaipėda, the Swedish Minister of Defence Bjorn von Sydow participated in the first ceremony of transfer of military equipment and armaments. In the ceremony Lithuanian soldiers took over the complete equipment of the motorised infantry battalion, including techniques and armaments. Hägglunds BV-206 AMT tracked carriers were operated in the Lithuanian Grand Duke Kęstutis Motorised Infantry Battalion deployed in Tauragė district.
Hägglunds BV-206 AMT floating carrier was developed in 1971 at the Hägglunds company. Initially, they were produced exclusively for the needs of the Swedish Army and for rescue services to transport people and cargo through difficult terrain. The transporter crew consists of 2 soldiers, it can additionally transport 15 soldiers, the vehicle can overcome a barrier up to 1 m high and a ditch up to 2 m wide. Modifications: command post, communication centre, medical point, mortar, large gun cannon, fire equipment. Since 1971, more than 11,000 units of Hägglunds BV-206 have been produced. Currently, various modifications of BV-206 are used in 40 countries around the world.

Automobilis-autobusas DAF V1600 BB, Nyderlandai, 1972–1974 m.
Karo technikos rinkinys, T-36

DAF V1600 BB car-bus. Netherlands, 1972–1974.
Military equipment collection, T-36

Automobilis-autobusas DAF V1600 BB, Nyderlandai, 1972–1974 m.

Kėbulas metalinis, dažytas matine žalia spalva, rėmas – juoda, variklio blokas – sidabrine. Variklis DAF BB475 dyzelinis, šešių cilindrų, 4 770 cm³, 155 AG galios, keturtaktis, aušinamas skysčiu. Ratų formulė 4x4. Kėbulo viduje įrengta kilnojamoji ligoninė. Priekinėje autobuso dalyje yra vieta vairuotojui ir keleiviui, taip pat įrengti stalai bei spintelės, galinėje dalyje įrengti gultai šešiems gulintiems ligoniams. Automobilio priekyje ir šonuose baltame kvadratiniame fone nupiešti raudoni kryžiai.

Medžiaga: metalas, guma, plastikas, stiklas, dirbtinė oda.
Matmenys: ilgis – 8,70 m, plotis – 2,23 m, aukštis – 3,43 m; masė – apie 5620 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 2009 m. kovo 20 d. iš Lietuvos kariuomenės Logistikos valdybos Depų tarnybos.

Kiti faktai. 1600 serijos automobiliai buvo gaminami DAF automobilių gamykloje „Van Doorne's Aanhangwagenfabriek" Nyderlanduose, Eindhoveno mieste. Kariuomenei skirti įvairių modelių DAF 1600 buvo gaminami 1959–1974 m. Autobusai DAF V1600 BB buvo gaminami nuo 1972 iki 1974 m. Šį autobusą kartu su kita karine technika Lietuvos kariuomenei 1996 m. perdavė Danija. Autobusą eksploatavo Karo medicinos tarnyba, jame buvo sumontuota rentgeno aparatūra. 2009 m. jis buvo nurašytas ir tais pačiais metais perduotas muziejui.

Car-bus. DAF V1600 BB. Netherlands, 1972–1974.

Metal body painted in matte green, black frame, silver engine block. The DAF BB475 has a six-cylinder diesel engine, 4.770 cm³, 155 hp, four-stroke, liquid-cooled. Wheel formula 4x4. There is a mobile hospital inside the vehicle. In the front part of the bus there is a place for the driver and passenger, as well as tables and cabinets, in the back part there are beds for six bedridden patients. Red crosses are drawn on a white square background on the front and sides of the vehicle.

Material: metal, rubber, plastic, glass, artificial leather.
Dimensions: length – 8.70 m, width – 2.23 m, height – 3.43 m; weight – about 5620 kg.
Included in the museum collections on 20 March 2009, delivered from the Depot Service of the Logistics Command of the Lithuanian Army.

Other facts. The 1,600-series vehicles were produced at the DAF Van Doorne's Aanhangwagenfabriek car plant in Eindhoven, the Netherlands. The various models of the DAF 1600 for the military were manufactured in 1959–1974. DAF V1600 BB buses were manufactured from 1972 to 1974. This bus, together with other military equipment, was then transferred to the Lithuanian Army in 1996. The bus was operated by the Military Medical Service and it was equipped with X-ray equipment. In 2009, it was disposed from accounting and transferred to the museum in the same year.

96

EKSPONATAS

Garbės ženklas „Plieno sparnai", kuriuo apdovanotas kpt. Jonas Liorentas. Lietuva, 1932–1934 m.
Numizmatikos rinkinys, M-1089

Badge of Honour "Steel Wings", awarded to Capt. Jonas Liorentas. Lithuania, 1932–1934
Numismatic collection, M-1089

Garbės ženklas „Plieno sparnai", Lietuva, 1932–1934 m. Ženklo autoriai kpt. Jonas Špokevičius ir kpt. Jonas Pyragius. Pagamintas Čekoslovakijos firmoje „Karnet a Kysely". 1934 m. ženklu apdovanotas kpt. Jonas Liorentas

Ženklas – stilizuotų sparnų formos, vienpusis. Averse pavaizduoti stilizuoti sparnai, kurių plunksnas tarsi jungia metalinės plokštelės su 15 trikampio formos kniedžių. Ženklo centre – Vyčio Kryžius, padengtas baltu emaliu, su juodo emaliu apvadėliu. Sidabro sparnai vietomis juodinti. Reverso apatinėje dalyje įrašyta sidabro praba – 990. Tvirtinimas – du strypeliai su veržlėmis.

Medžiaga: sidabras, emalis.
Matmenys – 18 × 61,5 mm.
Į muziejaus rinkinius pateko 2009 m., muziejui padovanojo privatus asmuo.

1932 m. balandžio 7 d. Įsakymu kariuomenei Nr. 24 buvo patvirtintas „Plieno sparnų" garbės ženklo statutas. Idėja įsteigti atskirą ženklą, skirtą pasižymėjusiems karo lakūnams įvertinti, kilo kpt. Jonui Pyragiui, pamačius knygos „Mūsų sparnai" viršelį, kurio autorius kpt. Jonas Špokevičius. Viršelyje buvo pavaizduoti iš metalinių plokštelių kniedėmis sujungti sparnai, kylantys į viršų, kurių šone – baltas Vyčio Kryžius. Šiems stilizuotiems sparnams kpt. J. Pyragius davė pavadinimą – „Plieno sparnai". Tobulinat eskizą J. Špokevičius konsultavosi su kpt. Liudu Zubavičiumi ir Broniumi Pundziumi. Ženklas segamas kairiojoje uniforminio švarko pusėje virš kitų pasižymėjimo ženklų ar jų pakaitalų – barečių. Kartu su apdovanojimu būdavo taip pat įteikiamas apdovanojimo liudijimas. Ženklas neturėjo savo atskiros teikimo šventės, todėl buvo apdovanojama pagal susidariusią tradiciją du kartus per metus: liepos ir gruodžio mėnesiais. Išimtiniai atvejai buvo taikomi užsienio svečiams. „Plieno sparnų" garbės ženklu 1932–1940 m. buvo apdovanoti ne mažiau kaip 135 asmenys. 1993 m. tęsiant tradicijas buvo atkurtas „Plieno sparnų" garbės ženklas ir teikimas nusipelniusiems Karinių oro pajėgų lakūnams.

Badge of Honour „Steel Wings". Lithuania, 1932–1934. Authors: Capt. Jonas Špokevičius and Capt. Jonas Pyragius. Made by the Czechoslovak company Karnet a Kysely. In 1934, the badge was awarded to Capt. Jonas Liorentas.

The badge is in the shape of stylised wings, one-sided. The obverse depicts the stylised wings, with feathers interconnected with metal plates with 15 triangular rivets. In the centre of the badge is the Cross of Vytis coated with white enamel, with a black enamel edging. Silver wings are blackened in some places. The lower part of the reverse has a silver assay – 990. Fastening – two pivots with nuts.

Material: silver, enamel.
Dimensions: 18 × 61.5 mm.
Included in the museum collections in 2009, donated by a private individual to the museum.

By Order No. 24 of 7 April 1932, the Statute of Honour of the „Steel Wings" was approved for the Army. The idea to establish a separate badge to award to distinguished military pilots came from Capt. Jonas Pyragis, seeing the cover of the book „*Our Wings*", the author of which was Capt. Jonas Špokevičius. The cover depicts the wings connected by rivets made of metal plates, rising to the top, with a white Cross of Vytis on the side. For these stylised wings, Capt. Pyragius gave the name – „Steel Wings". While improving the sketch, Špokevičius consulted with Capt. Liudas Zubavičius and Bronius Pundzius. The badge is affixed to the left side of the uniform jacket above the other distinguishing marks or their substitutes – berettas. The award certificate was also presented together with the award. The badge did not have its own separate awards ceremony;, therefore, it was awarded according to the established tradition twice a year, in July and December. Exceptions were made for foreign guests. At least 135 individuals were awarded with the „Steel Wings" badge of honour in 1932–1940. In 1993, as the tradition continued, the „Steel Wings" badge of honour and the award to the deserving Air Force pilots were restored.

97

EKSPONATAS

Napoleono I vadovaujamos Didžiosios armijos 17-ojo lietuviškojo ulonų pulko kario kiveris, 1812–1813 m.
Istorinių daiktų rinkinys, Eu-8337

Hat of the soldier of the 17th Lithuanian Uhlan Regiment of the Grand Army led by Napoleon I. 1812-1813.
Historical collection, Eu-8337

Napoleono I vadovaujamos Didžiosios armijos 17-ojo lietuviškojo ulonų pulko kario kiveris. Limožas, Prancūzija, 1812–1813 m.

Kepurė – konfederatės tipo, korpusas juodos spalvos vilnonio audinio, viršus keturkampis, juoda spalva dažytos odos, kampuose pritvirtintos dekoratyvinės metalinės detalės – stilizuotos liūto galvos. Prie trijų priekinių detalių prikabinta metalinė grandinėlė. Apačioje kepurę juosia 6 cm pločio juodos spalvos odinė juosta, virš jos – 4 cm pločio aukso spalvos galionas. Kairiajame kepurės šone prisegta baltos ir raudonos spalvos muaro kokarda su aukso spalvos metaliniu kryžiumi. Kepurės snapelis juodos spalvos, odinis, jo kraštas apvestas 1 cm pločio žalvarine juosta. Virš snapelio pritvirtintas kepurės ženklas – žalvarinė plokštelė, kurioje pavaizduotas Vytis stilizuotų saulės spindulių fone. Kepurės šonuose pritvirtinti odiniai dirželiai, padengti žalvarinėmis plokštelėmis (žvyneliais). Kepurė pagaminta Limože, Prancūzija.

Medžiaga: vilnonis audinys, oda, metalas (žalvaris), muaras, brokatas.
Matmenys: aukštis – 22 cm, kepurės ženklas – 18 × 20 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 2010 m., muziejui kiverį padovanojo Danguolė Kviklytė ir Ruta Kviklytė-Kulikauskienė, žymaus lietuvių visuomenės, kultūros veikėjo, žurnalisto ir kraštotyrininko, enciklopedinio leidinio „Mūsų Lietuva“ ir „Lietuvos bažnyčios“ sudarytojo Broniaus Kviklio, kuris JAV aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeninių ir kultūrinių organizacijų veikloje, rinko lituanistines relikvijas, dukterys.

Kiti faktai. 17-asis lietuviškasis ulonų pulkas, kaip ir kiti lietuviškieji kariniai daliniai, buvo pradėtas formuoti 1812 metais, Napoleono Bonaparto įsakymu, siekiant papildyti Prancūzijos kariuomenės gretas. Pulko vadu paskirtas pulkininkas grafas Mykolas Tiškevičius. Į šį pulką kariai buvo renkami iš Vilniaus, Breslaujos, Ukmergės, Upytės, Raseinių, Šiaulių ir Telšių pavietų. 1812 metų pabaigoje, kartu su besitraukiančia Prancūzijos kariuomene, pulkas dalyvavo mūšiuose Tilžėje, Liubave, Karaliaučiuje. 1813 m. vasarį 17-asis ulonų pulkas patyrė didelių nuostolių Lenkijoje, ties Sierakovu, prie Vartos upės. Tų pačių metų pavasarį jis buvo sujungtas su 19-uoju ulonų pulku, vasarą dalyvavo ginant Hamburgą, vėliau pateko į danų korpuso sudėtį ir iki 1813 m. pabaigos kovojo Danijoje.
Prancūzijos kariuomenėje lietuviškieji daliniai išsiskyrė savo puošniomis uniformomis, tačiau išlikusių iki šių dienų originalių to laikotarpio uniformų ar atskirų jų dalių yra nedaug: 17-ojo ulonų pulko karininko kiverį galima išvysti Varšuvoje, Lenkijos kariuomenės muziejuje, Lietuvos nacionaliniame muziejuje saugoma 19-ojo lietuviškojo ulonų pulko poručiko uniforma.

Hat of the soldier of the 17th Lithuanian Uhlan Regiment of the Grand Army led by Napoleon I. Limoges, France, 1812–1813.

The hat is of the Confederate type, the body is made of black woollen fabric, the top is square, the leather is painted black, the decorative metal details – the stylised lion's heads – are attached to the corners. A metal chain is attached to the three front parts. At the bottom of the hat is a 6 cm-wide black leather band, above it, a 4 cm-wide gold gallon. A white and red moiré tassel with a gold-coloured metal cross is attached to the left side of the hat. The visor of the hat is made of black leather, its edge is trimmed with a 1 cm-wide brass tribe. Attached to the cap above the visor is a brass plate depicting Vytis against a background of the stylised sunlight rays. Leather straps covered with brass plates (sequins) are attached to the sides of the hat. The hat is made in Limoges, France.

Material: woollen fabric, leather, metal (brass), moiré, brocade.
Dimensions: height – 22 cm, hat mark – 18 × 20 cm.
Included in the museum collections in 2010, the hat was donated to the museum by Danguolė Kviklytė and Ruta Kviklytė-Kulikauskienė, the daughters of a famous cultural figure of Lithuanian society, journalist and local historian, compiler of the encyclopaedic publication Mūsų Lietuva and Lietuvos bažnyčios, Bronius Kviklis, who actively participated in Lithuanian social and cultural organisations in the USA, and collected Lithuanian relics.

Other facts. The 17th Lithuanian Uhlan Regiment, like other Lithuanian military units, was formed in 1812 by the order of Napoleon Bonaparte in order to join the ranks of the French army. Colonel Count Mykolas Tiškevičius was appointed commander of the regiment. Soldiers were recruited to this regiment from Vilnius, Breslauja, Ukmergė, Upytė, Raseiniai, Šiauliai and Telšiai counties. At the end of 1812, together with the retreating French Army, the regiment took part in the battles in Tilsit, Lubava, and Königsberg. In February 1813, the 17th Uhlan Regiment suffered heavy losses in Poland, near Sierakov, on the Varta River. In the spring of the same year, it was merged with the 19th Uhlan Regiment, took part in the defence of Hamburg in the summer, and later became part of the Danish corps and fought in Denmark until the end of 1813.
In the French Army, Lithuanian units stood out with their ornate uniforms, but there are few original uniforms or parts of them that have survived to this day: the helmet of the officer of the 17th Uhlan Regiment can be seen in Warsaw, the Museum of the Polish Army, and the uniform of the lieutenant of the 19th Lithuanian Uhlan Regiment is stored in the National Museum of Lithuania.

98

EKSPONATAS

Paveikslas „Žalgirio mūšis“, siuvinėtas pagal Jano Mateikos paveikslą tuo pačiu pavadinimu. Vytautas ir Vanda Šliūpai, XXI a. pr.

Siuvinėtas ant kanvos, vilnoniais spalvotais siūlais, kraštai apsiūti tamsiai raudonos spalvos medžiaga. Viršus ir apačia laikomi mediniais laikikliais, viršuje ir apačioje užlenkimai laikikliams įverti.

Medžiaga, technika: kanva, vilnoniai spalvoti siūlai, medžiaga.
Matmenys: siuvinėto paviršiaus plotis – 124 × 279 cm, su apsiuvimu – 138 × 293 cm.
Į muziejaus rinkinius pateko 2010 m.

Kiti faktai. Tarpukariu garsaus gydytojo, medicinos, humanitarinių ir teisės mokslų daktaro aušrininko Jono Šliūpo sūnus Vytautas ir jo žmona Vanda muziejui padovanojo pačių rankomis išsiuvinėtą Jano Mateikos paveikslo „Žalgirio mūšis“ kopiją. Vanda ir Vytautas Šliūpai paveikslą siuvinėjo ištisus 15 metų ir nutarė jį padovanoti muziejui Žalgirio mūšio 600 metų sukakties proga. Sutuoktinių teigimu, siuvinėjant meno kūrinį, buvo padaryta daugiau nei 4 mln. dygsnių.

The painting „Battle of Grunwald“, embroidered according to the painting of Jan Matejko of the same name. Vytautas and Vanda Šliūpas, beginning of the 21st century.

Embroidered on a canvas, with woollen coloured threads, the edges are hemmed with dark red fabric. The top and bottom are supported by wooden brackets, the top and bottom have folds to hold the brackets.

Material, technique: canvas, woollen yarn, fabric.
Dimensions: width of the embroidered surface – 124 × 279 cm, with edging – 138 × 293 cm.
Included in the museum collections in 2010.

Other facts. Vytautas Šliūpas, the son of a famous physician and doctor of medicine, humanities and law, Jonas Šliūpas, and the wife of Vytautas Šliūpas Vanda, presented the museum with a hand-embroidered copy of Jan Matejko's painting „Battle of Grunwald“. Vanda and Vytautas Šliūpas embroidered the painting for 15 years and decided to donate it to the museum on the occasion of the 600th anniversary of the Battle of Grunwald. According to the spouses, more than 4 million stitches were made by embroidering the work of art.

98

EKSPONATAS

Paveikslas „Žalgirio mūšis“.
Meno rinkinys, D-1335

Painting “Battle of Grunwald”.
Art collection, D-1335

99

EKSPONATAS

Radiolokatorius P-40, SSRS, Charkovas, 1976 m.
Karo technikos rinkinys, T-135

Radar P-40. USSR, Kharkov, 1976
Military equipment collection, T-135

Radiolokatorius P-40, SSRS, Charkovas, 1976 m.

Komplekto gamyklinis Nr. D13410. Radiolokatorius sumontuotas ant sunkiojo vikšrinio vilkiko ATT-426U bazės. Kėbulas metalinis, ant kėbulo sumontuota lokatoriaus antena. Kėbulas ir antena dažyti matine žalia spalva, rėmas – juoda. Variklis dyzelinis, V formos, dvylikos cilindrų, 520 AG galingumo, keturtaktis, aušinamas skysčiu, greičių dėžė mechaninė, mašina vikšrinė, kuro sąnaudos 140 litrų kuro ir 4 litrai tepalo 100 km, maksimalus greitis 35 km/h.

Medžiaga: metalas, guma, plastikas, stiklas, dirbtinė oda.
Matmenys: ilgis – 9,70 m, plotis – 3,25 m, aukštis – 4,10 m, masė – apie 36 000 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 2014 m. vasario 20 d. iš Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdybos.

Kiti faktai. Šis radiolokatorius 1996 m. buvo gautas iš Lenkijos Respublikos. Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdyba 1999–2005 m. jį naudojo vykdydama Ignalinos atominės elektrinės apsaugą. Tai pirmasis didelio mobilumo radiolokatorius, skirtas Lietuvos oro erdvei stebėti.
Aplinkinio stebėjimo antena apie savo ašį apsisuka per 12 (18) sekundžių. Radiolokatorius galėjo aptikti lėktuvus (naikintuvus) 70 km atstumu jiems skrendant 500 m aukštyje, 150 km atstumu – 6 km aukštyje, 180 km atstumu – 12 km aukštyje.

Radar P-40. USSR, Kharkov, 1976.

Factory serial No. D13410. The radar is mounted on the base of a heavy crawler tractor ATT-426U. Metal body with locator antenna mounted on it. The body and the antenna are painted in matte green, the frame is black. Diesel engine, V-shaped, twelve-cylinder, 520 hp, four-stroke, liquid-cooled, mechanical gearbox, crawler machine, fuel consumption: 140 litres of fuel and 4 litres of oil per 100 km, maximum speed 35 km/h.

Material: metal, rubber, plastic, glass, artificial leather.
Dimensions: length – 9.70 m, width – 3.25 m, height – 4.10 m, weight – about 36,000 kg.
Included in the museum collections on 20 February 2014 from the Air Surveillance and Control command of the Lithuanian Air Force.

Other facts. This radar was obtained from the Republic of Poland. The Air Surveillance and Control command of the Lithuanian Armed Forces used it for the protection of the Ignalina Nuclear Power Plant from 1999-2005. This is the first high-mobility radar designed to monitor Lithuanian airspace.
The ambient tracking antenna rotates about its axis in 12 (18) seconds. The radar was able to detect airplanes (fighters) at a distance of 70 km while flying at an altitude of 500 m, at a distance of 150 km at an altitude of 6 km, and at a distance of 180 km at an altitude of 12 km.

Lėktuvas AN-2, Ukrainos SSR, 1956 m.
Karo technikos rinkinys, T-168

Airplane AN-2. Ukrainian SSR, 1956.
Military equipment collection, T-168

Lėktuvas AN-2, Ukrainos SSR, 1956 m.

Pagamintas Antonovo aviacijos gamykloje. Gamyklinis Nr. 16547311, visos komplektacijos, su visa lėktuvo dokumentacija. Lėktuvo korpuso šonai, sparnų viršus dažyti žalia spalva su maskavimo elementais, korpuso apačia, sparnų apatinė dalis – šviesiai mėlyna spalva, sparnų galai – raudona spalva. Lėktuvo korpuso gale, kairėje pusėje, užrašytas borto numeris 30. Ant uodegos abiejų pusių nupiešti Vyčio Kryžiai, po kabina iš abiejų pusių užrašai AN-2. Variklis benzininis, 9 cilindrų. 29 810 cm³ tūrio, 1000 AG galingumo.

Medžiaga: metalas, guma, plastikas, stiklas, dirbtinė oda.
Matmenys: ilgis – 12,40 m, plotis – 18,18 m, aukštis – 4,13 m, **masė** – 3450 kg.
Į muziejaus rinkinius pateko 2016 m. spalio 6 d. iš Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės.

Kiti faktai. Atsikuriančios Lietuvos kariuomenės pirmoji technika buvo perimta iš sovietinės SDAALR (Savanoriška draugija armijai, aviacijai, laivynui remti). Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. lapkričio 15 d. nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos savanoriškosios draugijos armijai, aviacijai ir laivynui remti turto“ Vyriausybei buvo pavesta perimti visą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį buvusios SDAALR turtą ir jį perduoti šios draugijos bazėje kuriamai techninio sporto draugijai. Lėktuvas An-2 buvo eksploatuotas SDAALR Vilniaus Dariaus ir Girėno aeroklube. 1991 m. jį perėmė tuometinės Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos (dabar Krašto apsaugos savanorių pajėgos) Aviacijos rinktinė. 2009 m. likvidavus Aviacijos rinktinę, An-2 buvo perduotas Lietuvos kariuomenės Karinėms oro pajėgoms. 2016 m. nurašytas ir perduotas muziejui. Iki 2016 m. skraidymo laikas – 6500 valandų, tūpimų skaičius – 12063.
An-2 (rusiška pravardė „kukurūznikas“) pagal NATO koduotę „Colt“ – ypač patvarus, lengvas, vienmotoris lėktuvas, sukurtas Antonovo (SSRS, Ukraina) konstruktorių biure. Jis naudojamas lengviems kroviniams vežti, žemės ūkio darbams, parašiutininkų šuoliams. Lėktuvas gali skraidinti iki 12 keleivių. An-2 pakilimui reikalingas 235 m ilgio takas, saugiai tūpti gali ant 450 m ilgio kilimo tako. Lėktuvas gali pakilti į 4500 m aukštį, jo maksimalus greitis 258 km/h, skrydžio nuotolis 990 km. Pirmasis An-2 skrydis įvyko 1947 rugpjūčio 31 d. Vėliau pagal licenciją An-2 lėktuvai 1957–1992 m. buvo gaminami Kinijoje, 1960–1992 m. Lenkijoje. Per šį laikotarpį iš viso jų buvo pagaminta apie 18 000 vnt.

Airplane AN-2. Ukrainian SSR, 1956.

Made at Antonov Aviation Factory. Factory No. 16547311, complete, with full airplane documentation. The sides of the fuselage and the top of the wings are painted in green with masking elements. The bottom of the fuselage, the lower part of the wings is light blue, the ends of the wings are red. At the rear of the airplane, on the left side, is the side number 30. Crosses of Vytis are drawn on both sides of the tail, with AN-2 inscriptions on both sides under the cabin. Petrol engine, nine cylinders. 29,810 cm³, 1000 hp power.

Material: metal, rubber, plastic, glass, artificial leather.
Dimensions: length – 12.40 m, width – 18.18 m, height – 4.13 m, weight – 3,450 kg.
Included in the museum collections on 6 October 2016 from the Air Base of the Lithuanian Air Force.

Other facts. The first equipment of the recovering Lithuanian Army was taken over from the Soviet Voluntary Society for the Support of the Army, Aviation and Navy (VSSAAN). Following the resolution of 15 November 1990 of the Supreme Council of the Republic of Lithuania „On the Property of the Voluntary Society for the Support of the Army, Aviation and Navy“, the Government was instructed to take over all movable and immovable property of the former VSSAAN and transfer it to the Technical Sports Society. The AN-2 aircraft was operated at the VSSAAN Vilnius Darius and Girėnas aeroclub. In 1991, it was taken over by the Flight Unit of the then Voluntary National Defence Service (now the National Defence Volunteer Force). After the liquidation of the Flight Unit in 2009, AN-2 was transferred to the Air Force of the Lithuanian Armed Forces. It was disposed from accounting and handed over to the museum in 2016. Until 2016, the flight time was 6,500 hours, and the number of landings 12,063.
AN-2 (nicknamed „*cornhusker*“ in Russian), „*Colt*“ according to the NATO coding is a particularly durable, lightweight, single-engine aircraft developed in the Antonov design office (USSR, Ukraine). It is used for light cargo transportation, agricultural work and skydiving. The aircraft can carry up to 12 passengers. AN-2 take-off requires a 235 m-long runway, and it can safely land on a 450 m-long runway. The plane can ascend to an altitude of 4,500 m, its maximum speed is 258 km/h, the flight distance is 990 km. The first AN-2 flight took place on 31 August 1947. Subsequently, under the license, AN-2 airplanes were manufactured in China from 1957–1992 and in Poland from 1960–1992. During this period, a total of about 18,000 units were produced.

Tai, kas lieka už kadro.
Įdomioji eksponatų istorija

What's left of the frame.
An interesting history of the exhibits

Metams bėgant muziejus saugyklas papildo šimtais muziejinių vertybių. Kai kurios jų muziejų pasiekia kartu su intriguojančiomis istorijomis. Visų neįmanoma papasakoti, bet keletą reikėtų paminėti.

1980 m. viename iš muziejaus skyrių suskambo telefonas, vyriškis pranešė, kad Vilijampolėje, viename iš medinių namų ant sienos kaba senas gobelenas. Jau kitą dieną kartu su muziejininku Jonu Daujotu sėdome į muziejaus autobusą ir nuvykome į vietą (beje, daugelis kolegų juokavo, kad tai būsiąs eilinis tarpukario meto kilimas). Kai užėjome į vidų, buto aplinka nuteikė nekaip: tvarkos nė kvapo. Viename iš kambarių nuo grindų iki lubų kabėjo gobelenas (2,77 m × 2,76 m), prietema neleido įžvelgti siužeto, būklės, bet nuojauta sakė – kilimą reikia vežti į muziejų. Užpildę reikiamus dokumentus, nuo sienos nukabinom gobeleną, suvyniojom ir įdėjom į maišą. Muziejaus vestibiulyje jau laukė daug kolegų, kuriuos atvijo profesinis smalsumas. Nedelsiant ant grindų kilimas buvo išvyniotas ir apšviestas, išryškėjo spalvos, antikinis mitologinis siužetas. Visi buvo priblokšti ir sužavėti, tik staiga spiegdamos moterys pradėjo greitai

Over the years, the museum repositories are supplemented by hundreds of museum treasures. Some of them reach the museum along with intriguing stories. It is not possible to tell them all, but a few should be mentioned.

In 1980, a telephone rang in one of the museum's sections, and a man reported that an old tapestry was hanging on the wall in Vilijampolė, in one of the wooden houses. The very next day, together with the museologist Jonas Daujotas, we got on the museum bus and went to the place (by the way, many colleagues were joking that this would be another interwar carpet). We went inside, and the environment of the apartment did not look good: there was no order at all. In one of the rooms, a tapestry (2.77 m × 2.76 m) was disbanded from floor to ceiling, the dusk did not allow us to see the story, the condition, but the intuition was prompting us that the carpet should be taken to the museum. After filling in the necessary documents, we took the tapestry from the wall, wrapped it and put it in a bag. Many colleagues were already waiting in the lobby of the museum, attracted by professional curiosity. Immediately, the carpet was unwrapped on the floor and lit, highlighting a colourful, antique mythological plot. Everyone was overwhelmed and fascinated, but suddenly the women began to retreat quickly, screaming, as the mythological characters as in the cartoon began to move... it was bugs, a lot of them... The colleagues instantly retreated to their offices, and Jonas and I grabbed the tapestry and took it outside. It was February, snow and frost. We were shaking carefully, and the bugs kept falling off the tapestry. Finally, we put the tapestry on the snow and kept it in the cold for a whole hour, then handed it over to the restorers Ona Bekerienė (later – Ramoškienė) and Aušra Zdanavičiūtė (later – Bajoraitienė), who performed the initial conservation work. Further restoration works were performed by one of the most famous restorers of our state, Bronė Pinkevičiūtė, the head of the Textile Restoration Department of the then Lithuanian Art Museum, of the highest category.

Gobelenas „Deivė Atėnė ir audėja Arachnė“, Flamandija, XVII a.
Meno rinkinys, D-1092

Tapestry "Goddess Athena and weaver Arachne", Flemish region, 17th century.
Art collection, D-1092

trauktis, nes mitologiniai personažai kaip animaciniame filme pradėjo judėti... tai buvo blakės, daug jų... Kolegos akimirksniu išsibėgiojo po savo kabinetus, o mes kartu su Jonu griebę gobeleną išnešėm į lauką. Tuo metu buvo vasaris, buvo sniego ir pašalę. Atsargiai purtėm, o jos vis krito. Pagaliau patiesėm gobeleną ant sniego ir palaikėm gerą valandą šaltyje, po to jį perdavėm restauratorėms Onai Bekerienei (vėliau – Ramoškienė) ir Aušrai Zdanavičiūtei (vėliau – Bajoraitienė), kurios atliko pirminius konservavimo darbus. Tolesnius restauravimo darbus atliko viena žymiausių mūsų valstybės restauratorių, tuometinio Lietuvos dailės muziejaus, Tekstilės restauravimo skyriaus vedėja, aukščiausios kategorijos restauratorė Bronė Pinkevičiūtė. Gobelene išausta scena pagal romėnų poeto Publijaus Ovidijaus Nazono (43 m. per. Kr.–18 m.) epinės poemos „Metamorfozės“ siužetą ir vadinasi „Deivė Atėnė ir audėja Arachnė“. Gobelenas išaustas Flamandijoje, XVII a.

A tapestry depicted the scene according to the lot of the epic poem Metamorphosis by the Roman poet Public Ovid Nazon (43 BC–18 AD) and was called the "Goddess Athena and the Weaver Arachne". The tapestry was woven in the Flemish region in the 17th century.

Kita istorija. 1981 m. į muziejų užėjusi moteris pakvietė į savo namus apžiūrėti įvairių senų daiktų. Atvykę turėjome nusileisti į daugiabutyje esantį sandėliuką, kuris nuo grindų iki lubų buvo prikrautas įvairių namų apyvokos ir baldų laužo. Atrodė, kad čia nieko nėra įdomaus, tačiau dėmesį patraukė susuktas medžiagos gniužulas, nors pati šeimininkė sakė, kad tai nieko vertingo. Tačiau išvyniojus ir ištiesinus medžiagą – nustėrome, į ją buvo susukta XIX a. pab.–XX a. pr. Rusijos kariuomenės medicinos jaunesniojo karininko kitelis su epoletais. Tai buvo geros būklės retas radinys, kuris papildė muziejaus uniformų rinkinį.

Another story. In 1981, a woman came to the museum and invited me to her house to inspect various old objects. Upon arrival, we had to descend to a pantry in the apartment building, loaded from floor to ceiling with a variety of household and furniture scrap. There seemed to be nothing interesting, but our attention was attracted by a twisted fluff of fabric, though the hostess said it was nothing valuable. However, after unwrapping and straightening the material, we were shocked to see the straitjacket of the Russian army's medical junior officer with epaulettes from the end of the 19th century, beginning of the 20th century. It was a rare find in good condition that complemented the museum's set of uniforms.

XIX a. pab.–XX a. pr. Rusijos kariuomenės medicinos jaunesniojo karininko kitelis su epoletais.
Istorinių daiktų rinkinys, E-4877

Straitjacket of the Russian Army's medical junior officer with epaulettes, end of the 19th c. beginning of the 20th c.
Historical collection, E-4877

1983 m. liepos 3–7 d. kartu su muziejaus darbuotojais Irena Bucevičiūte, Arvydu Jakštu, Sauliumi Mickiu dalyvavome ekspedicijoje po Šakių rajoną. Ekspedicijos maršrutas Sudargas–Slavikai–Panoviai. Lankydami vietinius gyventojus, bendraudami, daug sužinojome apie tų apylinkių istoriją. Vertybių radome nedaug, nes du pasauliniai karai šiam kraštui padarė savo, daugelis sodybų po kelis kartus liepsnojo. Tačiau tarp rastų vertybių buvo labai įdomių ir svarbių mūsų valstybės istorijai, pavyzdžiui, du pasienio ženklai – stulpai. Būdami Slavikuose, nutarėm nuvažiuoti ten, kur Jotija ties Trakimų ir Kirkilų kaimu įteka į Šešupę. Vaikščiodami po pakrantę galvojome, gal rasime bent vieną pasienio stulpą, bet nieko, tik vietomis augo gražūs aukštų alyvų krūmai. Grįžtant pastebėjau dirbančius kelis vietinius vyrus, pasilabinom, pasikalbėjom. Tada paklausiau, gal ką nors žino apie pasienio stulpus? Vyrai tik susižvalgė, tikriausiai pagalvojo sakyti ar nesakyti, pagaliau vienas šyptelėjęs tarė: „Matot didelį alyvų krūmą? Ten vienas stovi.“ Bet mes prieš tai ten buvome ir nieko neradome. Jie patarė pasižiūrėti šalia medžio kamieno. Nulėkėm prie vieno iš nurodytų krūmų, praskleidėm šakas ir pamatėm saulės apšviestą stulpą, o ant jo – nublukusius Lietuvos ir Vokietijos vėliavų spalvų dažus. Buvome labai patenkinti, kad radom tai, ko ieškojom.

Padėkojome vyrams ir sukom galvas, kaip čia tuos stulpus parsivežus Kaunan, bet vyrai patys pasisiūlė atvežti stulpą. Mintyse suabejojau: o jeigu neatveš? Bet kitos išeities neturėjom, teko sutikti. Vyrai atvežė į muziejų ne tik tą stulpą, kurį mums buvo nurodę, bet ir dar vieną, labai geros būklės. Šių ketinių stulpų vienoje pusėje buvo matyti Lietuvos trispalvė, o kitoje pusėje Vokietijos (Veimaro Respublikos 1919–1933 m.) vėliavos spalvų juostos.

From 3–7 July 1983, together with the museum staff Irena Bucevičiūtė, Arvydas Jakštas and Saulius Mickis, we took part in an expedition around Šakiai district. The expedition route included Sudargas – Slavikai – Panoviai. By visiting the locals and communicating, we learned a lot about the history of those areas. We found few treasures, because the two world wars have left their trace in this area, many homesteads were set on fire several times. However, among the treasures we found the items very interesting and important for the history of our state, for example, two border signs – pillars. In Slavikai, we decided to go to a place where the Jotija river flows into the Šešupė near the villages of Trakimai and Kirkilai. As we walked along the coast, expecting to find at least one border pole, but we found nothing but beautiful, tall lilac shrubs. On the way back, I noticed several local men working, we greeted them and talked. Then I asked if maybe they know something about border posts? The men just looked at each other, probably wondering whether to tell or not; finally, one of them said with a smile: “Do you see a big lilac bush? There is one there.” But we had been there before and found nothing. They advised us to look near the trunk of the tree. We ran down to one of the bushes, spread out the branches and saw a sunlit pole, and on it faded paint of the colours of the Lithuanian and German flags. We were very pleased to find what we were looking for.

We thanked the men and became puzzled as to how to take the pole to Kaunas, but the men offered to bring the pole themselves. In my mind, I doubted: what if they don't bring them? However, we had no other choice but to agree. The men brought to the museum not only the

1981 m. liepos 3–7 d. ekspedicija Šakių rajone. *Nuotrauka iš asmeninio A. Pociūno albumo*

Expedition in Šakiai district on 3-7 July 1981. *Photo from A. Pociūnas' personal album*

Lietuvos Respublikos ir Vokietijos Reicho pasienio stulpas, XX a. 4 dešimtmetis. Istorinių daiktų rinkinys, E-5675

Border pole of the Reich of the Republic of Lithuania and Germany, 20th century, 4th decade. Historical collection, E-5675

Atitinkamai kiekvienoje stulpo pusėje yra iškaltos raidės L ir D , be to, vieno stulpo šonas stipriai išdraskytas ir jame žioji didelės skylės, kurios tikriausiai yra liudininkės aršių pasienio mūšių, vykusių 1941 m. birželio 22 d. kare tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos. Šios muziejinės vertybės (E-5674 ir E-5675) privertė apie save priminti dar kartą, nes atkurtai Valstybės sienos apsaugos tarnybai dar daug ko reikėjo. 1992–1993 m. muziejuje lankėsi minėtos tarnybos atstovai ir dailininkai, kurie ėmė stulpus kaip pavyzdžius kurdami Valstybės sienos apsaugos tarnybos uniformai munduro rankovės emblemą bei rengdami pasienio stulpo ženklo brėžinius.

pole that had been shown to us, but also another one, in very good condition. The tricolour of Lithuania was seen on one side of these poles, and the colour stripes of the German (Weimar Republic 1919–1933) flag on the other side. Respectively, the letters "L" and "D" were engraved on each side of the pole, and the side of one of the poles is severely torn and has large holes in it, probably witnesses to the fierce border battles of 22 June 1941 in the war between Germany and the Soviet Union. These museum treasures (E-5674 and E-5675) made it worth recalling again, as the restored State Border Guard Service still needed a lot. Between 1992 and 1993, the museum was visited by the representatives of the said service and the painters, who took the poles as models for creating a sleeve emblem of the uniform to the State Border Guard Service and preparing the drawings of the border pole sign.

Kiek kartų važiuodavome pro Paberžę, visuomet stengdavomės užvažiuoti ir aplankyti legendinį vienuolį kapuciną Algirdą Mykolą Dobrovolskį (1918–2005), daugiau žinomą Tėvo Stanislovo vardu. Šalia Paberžės Šv. Mergelės Marijos bažnyčios ansamblio stovėjo ilgas su pristatytu prieangiu klebonijos pastatas. Čia visuomet galėjai rasti ieškančių dvasinės paramos žmonių, pats atsikvėpti ir pailsėti. Tačiau mus viliojo šio ansamblio istoriškumas ir, žinoma, bendravimas su Tėvu Stanislovu. 1989 m. vieną vasaros dieną užsukome į kleboniją. Buvo šilta, tvyrojo miestui nebūdinga tyla, retkarčiais buvo girdėti paukščių čiulbėjimas, bičių dūzgimas, musių zvimbimas, galėjai eiti, kur nori. Eidami pro vieną kambarį pamatėme keletą tamsaus metalo katilų, priėję arčiau apžiūrėjome... buvau pritrenktas: prieš mus – kavalerijos pulkų litaurai. Aprašomojo laikotarpio geros būklės litaurus teko matyti tik Sovietų Sąjungos karo muziejų ekspozicijose, bet kad jų esama ir Lietuvoje, tikrai nesitikėjau. Netikėtai įėjo Tėvas Stanislovas. Pradėjus bendrauti, jo užklausiau, iš kur šis turtas, bet ji to pasakyti negalėjo. Tikriausiai kada instrumentas pasendavo arba keisdavosi pulko paskirtis, senieji litaurai tapdavo nereikalingi. Tuo tarpu bažnyčioms jų reikėjo. Kunigams prašant, juos parduodavo. Tačiau bėgant metams, daug litaurų dingo. Iš Paberžės klebonijos mūsų muziejus vieną litaurą (E-6274) įsigijo. Tai XVIII a. Rusijos kariuomenės kavalergardų ir

Every time we drove through Paberžė, we always tried to go and visit the legendary Capuchin monk Algirdas Mykolas Dobrovolskis (1918–2005), better known by the name of Father Stanislovas. Near the Paberžė ensemble of the Church of St. Virgin Mary stood a long rectory building with a vestibule. Here you could always find people looking for spiritual support, and to take a break and rest. However, we were attracted by the history side of this ensemble and, of course, the communication with Father Stanislovas. In 1989, on a summer's day, we visited the rectory. It was a warm day, there was a silence uncharacteristic of the town, with birds singing, bees humming, flies buzzing, and you could go where you wanted. Walking through one room we saw several dark metal pots; we approached and looked closer... and I was shocked: kettledrums of the cavalry regiment were in front of us. Kettledrums in good condition of the described period could be seen only in the exhibitions of the War Museums of the Soviet Union, but I really did not expect that they also existed in Lithuania. Unexpectedly, Father Stanislovas came in. When I started talking, I asked him where this property came from, but he couldn't tell. Probably when the instrument became obsolete or the purpose of the regiment changed, the old kettledrums would become redundant. The churches, meanwhile, needed them. At the request of the priests, they were sold. But

dragūnų pulkų litauras. Su likusiais Tėvas Stanislovas skirtis nenorėjo. Jau vėliau vieną litaurą teko matyti stovintį prie besikūrenančio pečiaus, instrumento viduje buvo sudėtos malkos. Šis vaizdas mane labai nuliūdino. Sutikęs Tėvą Stanislovą užklausiau, gal jis norėtų juos perleisti muziejui, bet gavau neigiamą atsakymą. Manau, žmogus nesureikšmino daikto istoriškumo, jis norėjo, kad litauras puoštų šį kambarį ir tiek.

over the years, many kettledrums have disappeared. Our museum purchased one kettledrum (E-6274) from the Paberžė rectory. This is the 18th-century kettledrum of the Cavalry Guards and Dragoon Regiments of the Russian Army. Father Stanislovas did not want to part with the rest. Already later, I saw one kettledrum standing at the heater, with firewood stacked inside the instrument. This picture made me very sad. After meeting Father Stanislovas, I asked if he would like to hand them over to the museum, but the answer was negative. I think the man underestimated the historical value of it, he just wanted the kettledrum to decorate this room.

XVIII a. Rusijos kariuomenės kavalergardų ir dragūnų pulkų litauras. *Istorinių daiktų rinkinys, E-6274*

Kettledrum of the Cavalry Guards and Dragoon Regiments of the Russian Army, 18th century. *Historical collection, E-6274*

Muziejaus Didžiojoje salėje eksponuojamas lengvasis automobilis „Dodge Four“, pagamintas JAV 1914 m., Lietuvą pasiekė 1920 m. Šiuo automobiliu naudojosi Lietuvos vidaus reikalų ministerija, vėliau važinėjo privatūs asmenys. „Dodge“ lengvieji automobiliai buvo naudoti nuo 1919–1940 m. Tačiau ir šis eksponatas turi savo nuotaikingą istoriją. 1998 m. rudenį sužinojome, kad Kaune yra senas lengvasis automobilis ir savininkas pageidautų jį perleisti muziejui. Pagal jo pasakojimą supratau, kad tikrai galėtų būti senas automobilis. Jeigu tikrai senas, tai jį reikėtų kažkaip įdomiau parsivežti. Tada pasiūliau suvaidinti tarpukario Lietuvos aukštą štabo karininką važiuojantį Laisvės alėja tarnybos reikalais. Savininkas man tuoj paprieštarauja: „Žinok, jo variklis neužsiveda, tad negalėsime važiuoti, bet mus kažkas galėtų su ilga virve patempti, o visą tai reikėtų atlikti 12 valandą, kada žmonės pietauja ir jų Laisvės alėjoje yra daug.“ Žinoma, laukia daug darbo, bet verta pabandyti. Savininkas pasiūlė pasikviesti garsųjį tarpukario Lietuvos motociklininką Antaną Juozą Ilgauską (1913–2002), kuris turėjo to meto vairuotojo drabužius, ir svarbiausia, galėjo traukti automobilį. Per trumpą laiką teko susitarti su Karinių oro pajėgų (KOP) vadovybe dėl transporto, taip pat, kad leistų pirmiausiai įvežti dodžą į Gedimino gatvėje esančius štabo garažus, kur automechanikai, apžiūrėję automobilį, galėtų pasakyti, ar jis traukiamas atlaikys iki muziejaus, ar nenukris

The Dodge Four car, made in the USA in 1914, on display in the Great Hall of the Museum, reached Lithuania in 1920. This car was used by the Lithuanian Ministry of the Interior, later it was driven by private persons. Dodge cars were in use from 1919-1940. However, this exhibit also has its own fun history. In the autumn of 1998, we learned that there was an old passenger car in Kaunas and the owner would like to pass it to the museum. According to his story, I understood it could really be an old car. If it was really old, then it should be brought back somehow more interestingly. Then I offered to play an interwar Lithuanian high staff officer travelling on Laisvės Avenue for service purposes. The owner immediately objected: “You know, its engine doesn't start, therefore, we won't be able to ride, but someone could tow us with a long rope, and it should all be done at 12 o'clock, when people have lunch and there are a lot of them in Laisvės Avenue.” Sure, a lot of work is ahead, but it was worth a try. The owner offered to invite the famous interwar Lithuanian motorcyclist Antanas Juozas Ilgauskas (1913–2002), who had the driver's clothes of that period and, most importantly, was able to tow a car. In a short time, we had to make an agreement with the Air Force management on transport, as well as allow the Dodge to be brought first to the headquarters garages on Gediminas Street, where mechanics could tell whether it would be towed to the museum or whether the

„Dodge“ atvyksta į Muziejų. Už vairo sėdi savininkas, ant galinės sėdynės – muziejininkas A. Pociūnas. 1998 m. ruduo. Nuotrauka iš asmeninio A. Pociūno albumo

The Dodge arrives at the museum. The owner is behind the wheel, the museologist A. Pociūnas is in the back seat. Autumn 1998. Photo from A. Pociūnas' personal album

ratai. Reikėjo susitarti su Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono vadovybe, kad padėtų išspręsti krano klausimą, nes atvežus dodžą iki muziejaus, reiktų jį užkelti ant muziejaus arkinių laiptų aikštelės (muziejininkų tiesiog vadinamos balkonu), o vėliau muziejaus vyrai įstumtų automobilį į jam skirtą vietą ekspozicijoje.

Viską suorganizavus, automobilio teko važiuoti į vieną iš garažų Vilijampolėje. Savininkas atidarė vartus, bet automobilio nebuvo matyti, tik apipuvusių lentgalių, sausų šakų bei senų baldų laužynas. Pagalvojau, kad automobilio jau nebėra ir be reikalo čia važiavau, bet šeimininkas plušo tol, kol baigė viską nurinkti, ir parodė tvarkingai, be jokio plyšelio vertikaliai sustatytas lentas, o kada kelias išėmė, pasirodė automobilio sparnas bei ratas. Apėmė neapsakomas ir neaprašomas jausmas, kokį gali turėti tik muziejininkas. Pagaliau nuėmėm visas lentas, išstūmėm iš garažo dodžą ir įstūmėm į priekabą. Viską paruošę, nuvažiavom link KOP štabo. Prie garažų buvo nedidelės dirbtuvės, ten jau laukė būrelis karių mechanikų, kurie patikrino, ar automobilis gali būti traukiamas. Jau buvo atvykęs J. A. Ilgauskas su savo 1938 m. motociklu „Harley Davidson“[1], kartu buvo pasiėmęs ir tarpukario odinius vairuotojo drabužius, odinį šalmą. Atbėgęs į muziejų persirengiau to laikmečio uniforma, užsivilkau pulkininko milinę ir vėl tekinom į KOP štabą. Tik įėjęs į teritoriją išgirdau veikiantį automobilio variklį ir džiaugsmo šūksnius. Automobilio variklis veikė (!!!) Pasirodo, kol manęs nebuvo, jie apžiūrėjo variklį, kiek patvarkė ir sėkmingai jį užvedė. Pagaliau prie automobilio pririšom virvės vieną galą, o kitą prie motociklo. J. A. Ilgauskas sėdo ant motociklo, už dodžo vairo – savininkas, aš – už jo nugaros. Išvažiavę į Gedimino gatvę, pajudėjom link Laisvės alėjos, o paskui link muziejaus. Važiavom,

1 Su šiuo motociklu J. A. Ilgauskas 1941 m. birželio sukilimo metu vežiojo lietuvių sukilėlių daliniams svarbius pranešimus ir ginklus. Vėliau šį motociklą jis perdavė muziejui.

wheels would fall off. We had to make arrangements with management of Juozas Vitkus Engineering Battalion to help solve the crane issue, because when the Dodge was being brought to the museum, it would have to be lifted on the balcony, and later the museum men would push the car into the exhibition space.

After organising everything, I had to drive to one of the garages in Vilijampolė for the car. The owner opened the gate, but the car was nowhere to be seen, only a scrap of covered boards, dry branches and old furniture. I thought the car was gone and I was driving here unnecessarily, but the owner said that was until he had finished picking everything up and showed the boards arranged neatly, without any cracks, and when the way was cleared, the tender and wheel of the car appeared. I was overwhelmed with the indescribable feeling that only a museologist can have. Finally, we removed all the boards, pushed the Dodge from of the garage and into the trailer. When everything was ready, we went to the Air Force headquarters. There was a small workshop near the garage, a group of military mechanics was already waiting to check if the car could be towed. J.A. Ilgauskas had already arrived on a Harley Davidson1 of 1938, he also brought interwar leather driver's clothing and a leather helmet. I ran to the museum, changed into the uniform of that time, put on the colonel's overcoat, and ran back to the headquarters again. Just as I entered the area, I heard a running car engine and shouts of joy. The engine of the car was running! It turns out that while I was away, they inspected the engine, fixed it a little and started it successfully. Finally, we tied one end of the rope to the car and the other to the motorcycle. J.A. Ilgauskas sat on the motorcycle, the owner took the wheel of the Dodge and I sat behind him. We drove to Gediminas

1 On this motorcycle A. J. Ilgauskas carried weapons and important messages in Kaunas for the participants of the uprising of 23 June 1941. He later handed over this motorcycle to the museum.

kaip ir planavom, 12 val. Diena buvo saulėta ir žmonių buvo labai daug, jie atsisukę išplėstomis akim stebėjo „važiuojančią praeitį“ ir negalėjo patikėti, kad visa tai vyksta dabar, kad istorijos akimirka tai tikrovė ir visai šalia. Pasiekus karo muziejų, automobilis buvo įkeltas ir nustumtas į numatytą eksponavimo vietą, kur šiandien ir stovi su muziejaus rinkinio apskaitos numeriu E-7368.

Tokių ar panašių istorijų per ilgą darbo laiką muziejuje nutiko nemažai. Visa tai parodo, kad mūsų darbas nėra toks nuobodus, koks gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Žinoma, dabar dažniau muziejinės vertybės atkeliauja instituciniu keliu arba patys žmonės sąmoningai padovanoja unikalius daiktus siekdami, kad jie būtų išsaugoti ateities kartoms. Tačiau svarbiausia, kad muziejus savo funkciją kaupti ir saugoti valstybės bei karybos istoriją atspindinčius reliktus išlaikė jau šimtą metų.

Muziejininkas Arvydas Pociūnas
Museologist Arvydas Pociūnas

Street, moved towards Laisvės Alley, and then towards the museum. We drove as planned, at 12 noon. The day was sunny and there were a lot of people, they stared at the “moving past” with eyes wide open and could not believe it was happening now, that the moment of history was reality and so close. Upon reaching the War Museum, the car was loaded and pushed to its intended exhibit location, where it stands today with the museum collection accounting number E-7368.

A lot of stories like this or similar happened during the long working years in the museum. All of this shows that our work is not as boring as it may seem at first glance. Of course, now more often museum treasures come in an institutional way or people themselves deliberately donate unique items in order to preserve them for future generations. Most importantly, however, the museum has retained its function of collecting and preserving relics that reflect the history of the state and warfare for a hundred years.

Šimtas metų – šimtas eksponatų
Hundred years – hundred exhibits

Rengėja Laura Rimkutė-Šimaitė
Atsakingoji redaktorė dr. Lina Kasparaitė-Balaišė
Tekstų autoriai: Janina Karosevičiūtė, Vidmantas Airini, Eglė Aleknaitė,
Povilas Barštaitis, Solveiga Lukminaitė, Arvyda Navickienė, Sandė Trubilaitė,
Lina Urbonienė, Edvinas Vaidotas, Raimondas Visockis, Arvydas Pociūnas.
Fotografas Artūras Užgalis
Kalbos redaktorė Sigita Meškinienė
Korektorė Akvilė Dubosaitė
Į anglų kalbą vertė UAB „Baltijos vertimai“
Dailininkė Aida Janonytė

2020 11 06. Tiražas 400 egz. Užs. Nr. GL-342.
Išleido Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija,
Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius.
Maketavo Krašto apsaugos ministerijos bendrųjų reikalų departamento
Vaizdinės informacijos skyrius, Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius.
Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.